

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ
М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»**

На правах рукопису

ГРИНІВ ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 332:330.341.1:334.012.64

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Д и с е р т а ц і я
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:

Васильчак С. В.,
доктор економічних наук, професор

Львів – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ	11
1.1 Суть та значення інноваційного розвитку малого підприємництва регіону	11
1.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування та інноваційного розвитку суб'єктів сфери малого підприємництва	32
1.3. Методичні підходи до оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону	53
Висновки до розділу 1	74
РОЗДІЛ II. ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	79
2.1. Оцінка та регіональні особливості розвитку малих підприємств	79
2.2. Аналіз фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку та інтегральне оцінювання сектора малого підприємництва регіону	95
2.3. Економетричний аналіз впливу інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств Львівської області	115
Висновки до розділу 2	129
РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ	134
3.1. Вдосконалення регіональної інноваційної політики розвитку малого підприємництва регіону	134
3.2. Напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону	164
3.3. Економічні важелі активізації інноваційних процесів у малому підприємстві регіону	179
Висновки до розділу 3	194
ВИСНОВКИ	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	202
ДОДАТКИ	220

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток сучасної економіки передбачає орієнтацію на інноваційну модель економічного зростання та удосконалення виробничого процесу у всіх видах економічної діяльності задля забезпечення мінімізації затрачених ресурсів та покращенням якості кінцевого продукту. Відповідно інноваційну діяльність суб'єктів підприємницької діяльності слід розглядати як визначальний чинник підвищення ефективності їх розвитку та конкурентоспроможності економіки регіонів.

Малі підприємства через недостатність фінансових ресурсів доволі часто неспроможні впроваджувати інновації у виробничий чи організаційно-управлінський процеси. Крім того, відсутність гарантованого та систематичного фінансування регіональних програм підтримки малого підприємництва, інноваційних проектів не сприяє активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва. Така ситуація призводить до того, що вітчизняні малі підприємства свою діяльність здебільшого фокусують на «виживанні», а не на здобутті лідерських чи конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Проте розуміння того, що інноваційна діяльність це шлях до мінімізації витрат та підвищення якості продукції чи послуг, мало б формувати мотивацію підприємців та стимулювати їх до впровадження інновацій. Тому питання інноваційного розвитку малого підприємництва набуло актуальності та стало одним з ключових у забезпеченні еволюції малих підприємств як динамічного, стабільного та прогресивного елемента економіки країни та її регіонів.

Дослідженню проблем інноваційного розвитку малого підприємництва присвятили свої праці вчені-економісти: І. Буркинський, З.Варналій, С. Васильчак, Т. Васильців, Г. Веріга, В. Геєць, Е. Забарна, М. Журавльова, С. Іщук, С. Каламбет, С. Коваль, Н. Колесник, Д. Комісаренко, Т. Косова, Л. Костирко, Е. Кужель, В. Парсяк,

Л. Пилипенко, Н. Романюк та інші. Попри те, що вивченням цього питання займалося багато науковців, на сьогодні воно потребує подальших наукових досліджень. Це стосується передусім проблеми удосконалення нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності малих підприємств і механізмів її фінансового забезпечення, стимулювання підприємницької активності на державному та регіональному рівнях, визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності малого суб'єкта господарювання через впровадження інновацій у виробництво та управління підприємством.

Складність і багатоаспектність досліджуваної проблематики, її важливість та недостатність вивчення окреслених аспектів зумовили вибір теми дослідження, його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з тематичним планом науково-дослідних робіт ДУ “Інститут регіональних досліджень імені І.М. Долішнього НАН України”, зокрема в межах теми “Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні” (номер державної реєстрації 0116U004035), де автором розроблено пропозиції щодо удосконалення механізмів стимулювання інноваційної діяльності малих суб'єктів підприємницької діяльності та реалізації регіональних і місцевих інноваційних програм.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є поглиблення теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо активізації інноваційного розвитку малого підприємництва регіону.*

Для досягнення поставленої мети необхідним було вирішення таких основних завдань:

- удосконалити визначення поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва регіону»;
- розробити методичні підходи до визначення рейтингу інноваційної активності суб'єктів малого бізнесу;
- запропонувати методичні підходи до оцінювання впливу чинників

формування інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств регіону;

- визначити напрями регіональної підтримки інноваційного розвитку малого підприємництва;

- обґрунтувати концептуальні засади управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону;

- визначити напрями інвестиційного забезпечення ресурсної та фінансової підтримки інноваційного розвитку малих підприємств регіону,

- розробити пропозиції щодо удосконалення організаційних заходів та фінансово-бюджетних інструментів у сфері інноваційного розвитку малого підприємництва на регіональному рівні.

Об'єкт дослідження – процеси інноваційного розвитку малого підприємництва регіону.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні аспекти активізації інноваційного розвитку малого підприємництва регіону.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення економічної теорії, теорій регіональної економіки, теорій управління, економічної теорії підприємництва та теорій інноваційного розвитку. Для вирішення поставлених у роботі завдань використано низку наукових методів, зокрема:

- метод логічного узагальнення, аналізу, порівняння та синтезу – для визначення сутності, основних принципів інноваційної діяльності у сфері малого підприємництва;

- методи структурного, факторного, економіко-статистичного аналізу та декомпозиції – для виявлення основних тенденцій інноваційного розвитку малого підприємництва регіону;

- метод стратегічного та структурно-функціонального аналізу – для визначення напрямів удосконалення регіональної підтримки розвитку

інноваційної діяльності малого підприємництва та забезпечення ефективного управління інноваціями;

- графічні та графоаналітичні методи – для унаочнення результатів оцінювання інноваційної активності та аналізу регіональних особливостей функціонування малого підприємництва регіону.

Інформаційною базою дослідження слугували монографічні й фундаментальні дослідження зарубіжних і вітчизняних учених за тематикою дисертаційного дослідження, законодавчі акти та нормативно-правові документи центральних і регіональних органів виконавчої влади, що регулюють функціонування суб'єктів підприємницької діяльності та їх інноваційну діяльність, Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області та електронні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дисертації, що містять наукову новизну і винесено на захист, полягають в наступному:

удосконалено:

- концептуальні засади управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону в частині визначення та обґрунтування стратегічних цілей інноваційного розвитку малих підприємств, які базуються на результатах прогнозування змін їх інноваційного потенціалу та врахування обмежень (фінансових, матеріальних, кадрових) в можливостях доступу до інновацій. Досягнення цілей зорієнтовано на оптимізацію процесів формування та просування інноваційної продукції, залучення інвестиційних ресурсів у реалізацію інноваційних стратегій підприємств, бюджетну підтримку на рівні регіональної та місцевої влади;

- трактування поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва регіону», що розглядається як активний процес систематичної господарської діяльності зі створення нових продуктів, впровадження новітніх науково-технічних ідей, винаходів, розробок, інноваційних

технологій у виробничу та управлінську діяльність підприємств, який враховує регіональні особливості функціонування малих підприємств та забезпечує суб'єкту господарювання цілеспрямоване підвищення економічної ефективності, стійкість в мінливих умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, максимізацію прибутків за рахунок кращої якості продукції чи послуг та підвищення конкурентних позицій на ринку;

- методичні підходи до оцінювання впливу чинників формування інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств регіону на основі кореляційно-регресійного моделювання, які на відміну від існуючих, базуються на встановленні взаємозалежності між визначальними макрохарактеристиками інституційного середовища ділової активності (інвестиційна, інноваційна, безпекова, регуляторна, тіньова, корупційна, соціальна, податкова, інфраструктурна та інші компоненти) та базовими параметрами інноваційного розвитку малих підприємств регіону (кількість інноваційно активних підприємств; обсяги реалізованої інноваційної продукції; обсяги інноваційних витрат, в т.ч. за рахунок кредитів; кількість впроваджених нових технологічних процесів та освоєних інноваційних видів продукції);

- організаційний інструментарій стимулювання інноваційного розвитку малого підприємництва на регіональному рівні, який передбачає застосування прямих та непрямих методів підтримки регіональною та місцевою владою інноваційної діяльності малих бізнес-структур у тих сферах та видах економічної діяльності, які визначені пріоритетними в регіональній стратегії, створення умов для розвитку новітніх організаційних форм підприємницької діяльності, підвищення ефективності реалізації регіональних та місцевих програм підтримки малого підприємництва, а також програм інноваційного розвитку; сприяння реалізації інноваційних проектів, надання консультаційної підтримки. Застосування комплексного підходу до реалізації вказаних інструментів дозволить підвищити ефективність управління цими процесами;

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до рейтингування регіонів за рівнем інноваційної активності підприємницьких структур на основі розрахунку інтегрального показника, який, на відміну від існуючих, включає показники рівня охоплення підприємств інноваційною діяльністю, ступеня фінансового забезпечення інноваційних процесів та видового розподілу інноваційних продуктів. Запропонований підхід використано для виділення груп регіонів, в розрізі яких визначено стратегічні напрями та інструменти стимулювання інноваційної активності малих підприємств;

- напрями регіональної підтримки інноваційного розвитку малого підприємництва, які передбачають планування і підтримку інноваційного розвитку малих підприємств на довго- та середньострокову перспективу, визначення пріоритетних завдань та їх реалізацію на всіх етапах стратегічного планування, розвиток підприємницької та інноваційної інфраструктури, забезпечення та підтримку попиту на товари - результати інноваційної підприємницької діяльності, налагодження співпраці регіональних органів влади та малого бізнесу з метою реалізації запланованих інноваційних проєктів, інтеграції малого, середнього та великого бізнесу, що забезпечить мотивування і розширить можливості інноваційної діяльності малих підприємницьких структур в регіоні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інноваційних процесів у малому підприємстві та пропозицій із удосконалення інноваційної діяльності малих суб'єктів господарювання.

Рекомендації автора щодо вироблення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку малого підприємництва регіону на основі вдосконалення фіскальної політики в нарахуванні та справлянні місцевих податків відносно малих суб'єктів господарювання прийняті до впровадження Дрогобицькою об'єднаною державною податковою інспекцією Головного управління ДФС у Львівській області (довідка № 05-

481 від 14.04.2016 р.). Пропозиції з покращення інноваційного розвитку малих бізнес-структур, які ґрунтуються на оновлених інструментах фінансово-кредитного забезпечення використані Департаментом економічної політики Львівської ОДА (довідка № 031-811 від 17.02.2016 р.); щодо напрямів удосконалення інвестиційного забезпечення ресурсної та фінансової підтримки інноваційного розвитку малих підприємств регіону враховані Управлінням інвестиційної політики департаменту економічної політики Львівської ОДА (довідка № 029-684 від 24.03.2016 р.) при розробці регіональних програм розвитку малого підприємництва; щодо покращення управління інноваційною діяльністю малого підприємства на основі врахування детермінантів розвитку розглянуто та прийнято до впровадження у ТзОВ «Перше травня» (довідка № 185 від 30.09.2015 р.) та ТзОВ «Тандем» (довідка № 138 від 24.09.2015 р.). Розроблену модель інноваційного розвитку малих підприємств регіону на основі їх інтеграції із великими промисловими підприємствами за виробничим спрямуванням прийнято до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Львівської ОДА (довідка № 144 від 10.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, автор одержав особисто, а з наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї й положення, що є результатом особистих напрацювань здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення, пропозиції дисертації пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, серед них: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні» (м. Львів, 19-21 листопада 2015 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні шляхи забезпечення стабільного економічного розвитку» (м. Харків, 25-26 листопада 2015 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн в

сучасних ринкових та політичних умовах» (м. Дніпропетровськ, 19-20 листопада 2015 р.), X міжнародна науково-практична конференція «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 21-22 квітня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (м. Ужгород, 15-16 квітня 2016 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць (11 – одноосібні), в тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях України, з них 3 – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у науковому періодичному виданні інших держав. Загальний обсяг публікацій становить 2,92 д.а., з яких автору належить 2,80 д.а.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на 201 сторінці, включаючи 15 таблиць, 44 рисунки. Робота містить 8 додатків. Список використаних джерел охоплює 151 найменування на 18 сторінках.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

1.1. Суть та значення інноваційного розвитку малого підприємництва регіону

Мале підприємництво є важливим елементом економіки в ринкових умовах, яке відіграє велику роль у забезпеченні зайнятості населення, підтримки соціальної стабільності суспільних відносин, створення умов для розвитку конкурентоспроможних підприємств в регіоні. Розвиток малого підприємництва регіону має важливе суспільно-політичне та економічне значення (утримання конкурентних засад в економіці, дотримання принципів економічної свободи, скорочення безробіття в регіоні). Особлива увага при цьому приділяється забезпеченню інноваційних ефектів на основі впровадження новітніх технологій. Як показує досвід, в економічно розвинених країнах малі підприємства мають переваги у впровадженні нових технологій, що сприяє їх адаптації до змінних ринкових умов. Впровадження інновацій у розвиток регіональної економіки переплітається із активізацією інноваційної функції малих підприємств регіону. Однак, в Україні малий бізнес має обмежений інноваційний потенціал. Найбільша чисельність малих вітчизняних підприємств зосереджена в сфері роздрібної та оптової торгівлі і частково в сфері послуг. В свою чергу частка малих підприємств в промисловій сфері, які використовують інноваційні технології, залишається мізерною.

Розглядаючи питання інноваційного розвитку малого підприємництва у межах певного регіону, важливим є визначення та характеристика поняття «інновації», проте, інноваційний процес має розглядатися саме в умовах розвитку регіону. Зокрема, першочерговим є визначення та дослідження

поняття «регіону» і його розвитку, яке, як складна багатогранна та комплексна система, включає цілий ряд систем нижчого порядку та підсистем, які в свою чергу здатні у конкретних випадках і при відповідних умовах у своєму розвитку використовувати інновації.

Дослідженням інноваційного розвитку регіону займалися багато вітчизняних науковців, зокрема, А. Алімова, М. Долішній, В. Геєць, О. Сологуб, М. Туган-Барановський, В. Чижова та інші, та іноземних вчених – Р. Гаррод, П. Друкер, В. Лівшиц, Ф. Махлуп, Д. Нейман, Д. Стіглер, С. Фішер, І. Шумпетер та багато інших.

Щодо вивчення та дослідження поняття «регіон», перші наукові роботи по цьому питанню з'явилися у XVIII столітті. Серед них:

- перша регіональна теорія Й. фон Тюнена, викладена у праці «Ізольована держава в її ставленні до сільського господарства і національної економіки» (1836 р.), в якій вперше було застосовано теорію регіонального моделювання;
- друга класична регіональна теорія А. Вебера, викладена в праці «Про розміщення промисловості. Чиста теорія штандарта», яка, як і попередня була створена та обґрунтована на теоретико-методологічній основі географії;
- теорія розселення В. Кристаллера, обґрунтована в книзі «Центральні місця в Південній Німеччині».

На основі даних теорій було сформовано регіональну науку в цілому та продовжено її розвиток. Її основоположником вважається У. Ізард («Методи регіонального аналізу»), в цьому напрямку працювали П. Хаггет, Ф. Перру, Г.Гегерstrand. Проте, максимальний розвиток регіональної теорії припадає саме на XX століття, і велику роль в даному процесі відіграли дослідження саме українських вчених. У вітчизняній науці питання розвитку регіону розглядають, виходячи з основних ознак регіону. Відповідно до цього, Ю. Денисов, Л. Савельєв, Л. Шевчук виділяють дванадцять підходів до трактування поняття «регіон» (рис. 1.1).

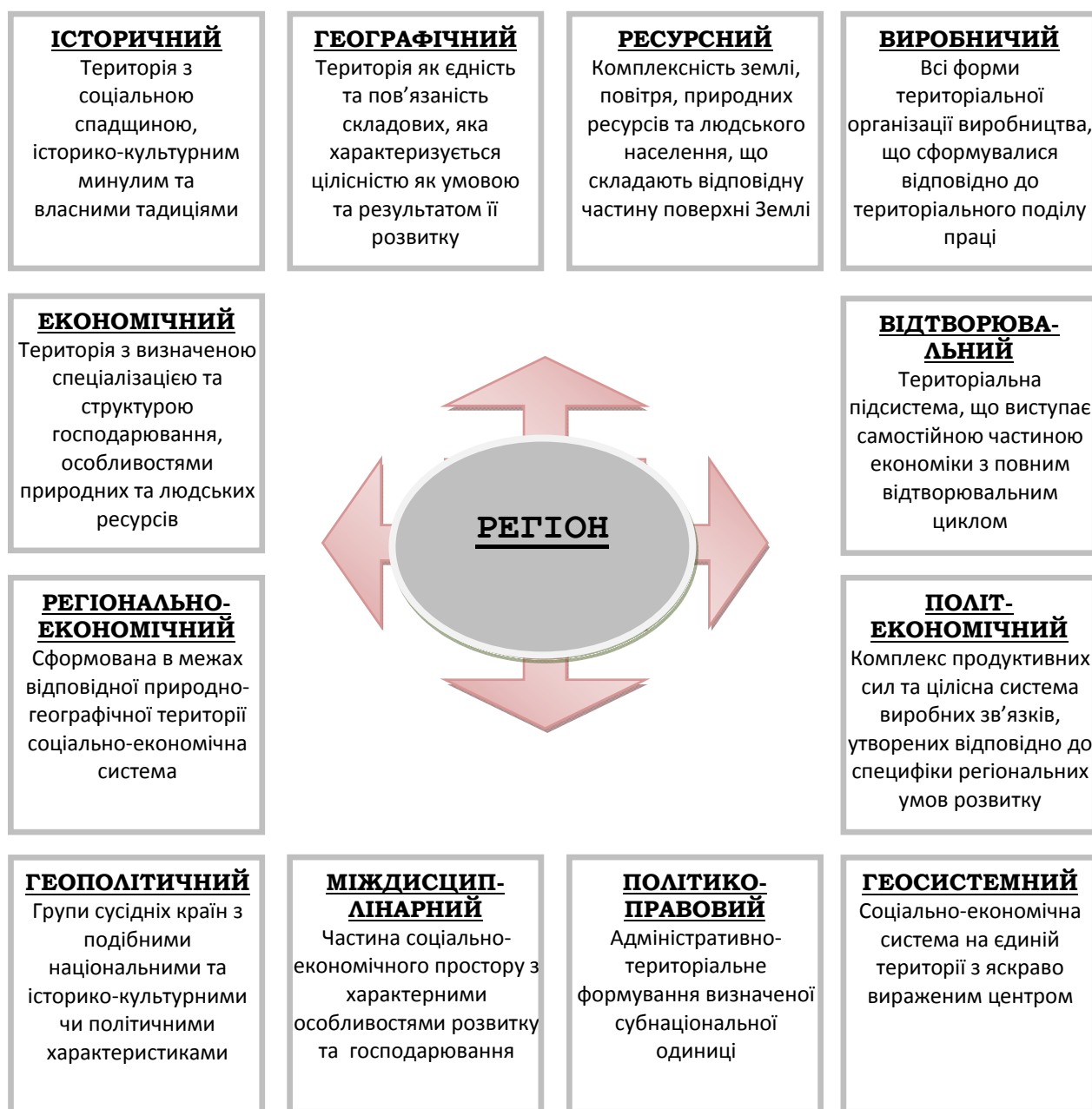

Рис. 1.1. Наукові підходи до визначення поняття «регіон»*

*Складено за даними

Окрім даного підходу трактування поняття «регіон», існують інші. Так, І. Михасюк, Я. Побурко та В. Яцур звертають увагу на перевазі економіко-географічного та відтворювального підходів, що визначають регіон як певну територію з притаманною їй природно-географічною своєрідністю та функціонуванням як єдиної системи з вектором розвитку виробництва і сукупністю зв'язків, сформованих відповідно до її особливостей. Дану теорію підтримували та розвивали П. Алампієв, Є. Алаєв та інші. Окрім того, відтворювальний підхід також підтримували та

розвивали такі відомі українські вчені, як М. Долішній, Л. Шевчук, І. Михасюк, М. Тимчук. Відповідно до їх досліджень та трактування, регіон можна визначити як частину країни, яку, як об'єкт вивчення, можна охарактеризувати як систему з сукупністю внутрішніх та зовнішніх зв'язків, власним механізмом відтворення, наявністю відповідних обов'язкових ознак (територія, цілісність, єдність як економічної системи і приналежність як частина конкретної держави). Окрім того, виходячи із економічної точки зору, при характеристиці регіону варто наголосити на цілісності відтворювального процесу в його межах. Так, кожному регіону притаманні власні особливості формування регіонального валового доходу, розподілу ресурсів, проблеми зайнятості та їх вирішення, формування доходів та забезпеченості населення відповідними суспільними послугами. В даному контексті, можна виділити п'ять основних функцій регіону (рис. 1.2).

Досліджуючи поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва» доцільно виокремити термін «інноваційний розвиток регіону». Так, Тихомирова С. окреслює визначення даного поняття: це цілеспрямований та керований процес змін в різних сферах життєдіяльності, який направлений на покращення рівня життя населення і збереження природи, а також надання жителям регіону суспільних благ високої якості. Натомість Попович З. стверджує, що лише завдяки інноваційному розвитку регіон має можливість до зростання, сталого та швидкого. Усі інші шляхи розвитку регіонів країни не можуть забезпечити її економічного розвитку – країна залишається лише сировинним придатком для розвинутих країн світу.

Відповідно до поглядів та трактувань вчених, важливим є визначити, що інноваційний розвиток регіону – це сталий процес постійних змін економічного потенціалу регіону в напрямку покращення та оптимізації просторових господарських характеристик у відповідності до наявності та розміщення ресурсної бази для забезпечення високого рівня життєдіяльності людини та збереження природного середовища.

Сьогодні, для ефективного існування та розвитку регіонів необхідним є забезпечення його науково-технічної та інноваційної еволюції, зокрема у сфері підприємницької діяльності. Фактично, мова іде про розвиток регіону на основі інноваційного розвитку малого підприємництва. Даний напрямок розвитку регіонів набув популярності на початку XXI століття – акцент змістився з самого виробничого процесу та його економічної ефективності до важливості консолідації освітньо-наукового та господарського векторів розвитку регіону.

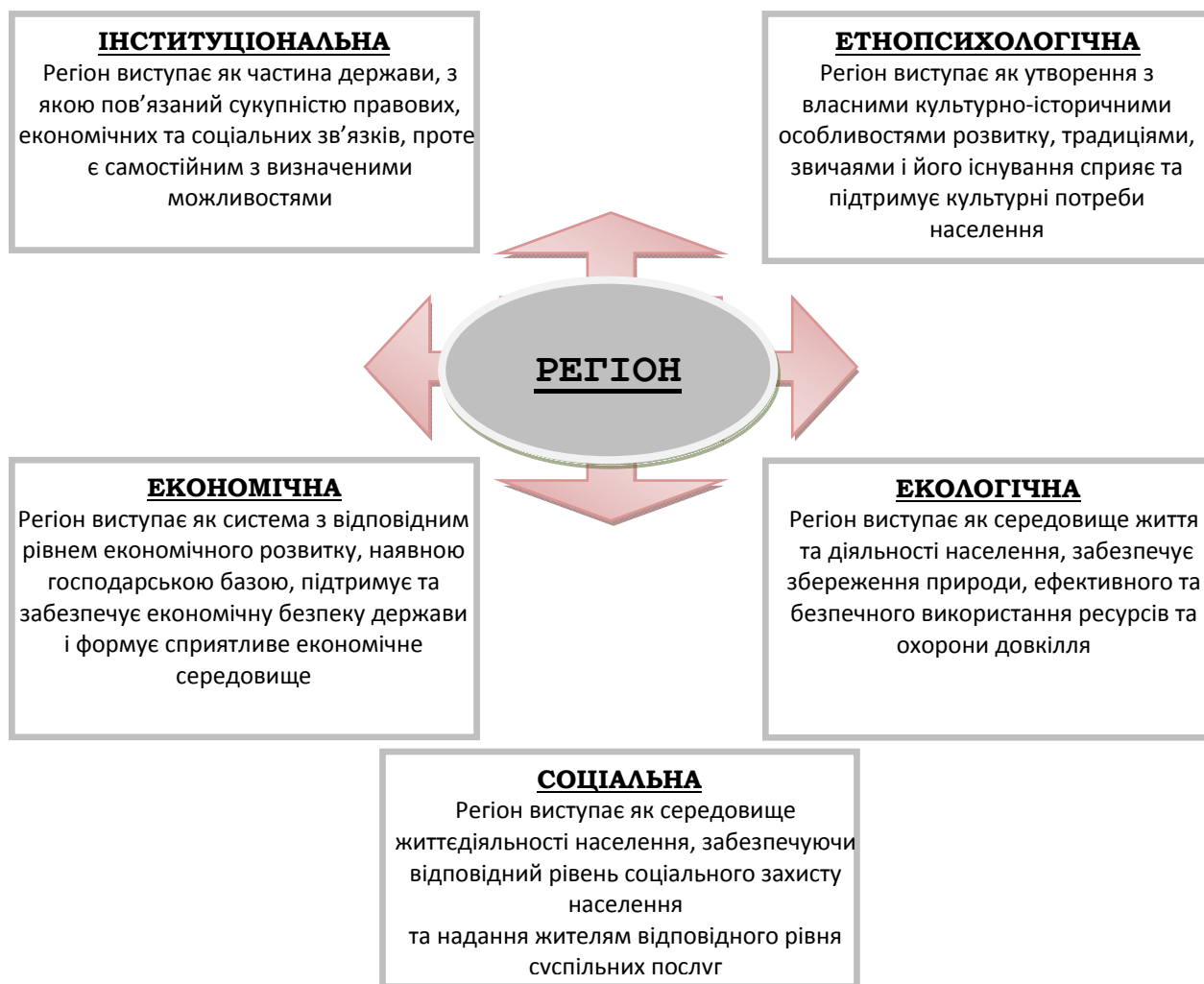

Рис. 1.2. Функції регіону, виконання яких забезпечується внаслідок його функціонування»*

*Складено за даними

Важливим аспектом при дослідженні інноваційного розвитку малого підприємництва є з'ясування суті та значення поняття інновацій. Головним

поняттям науково-технічного процесу є термін «інновація», який походить із латинської мови «*innovatio*», що означає відновлення. У свою чергу, під науково-технічним прогресом обумовлено безперервний, поступовий та взаємопов'язаний розвиток науки та техніки, який відбувається завдяки впливу наукових відкриттів на технологічний рівень виробництва, що в свою чергу впливає на використання новітнього обладнання та устаткування в наукових дослідженнях, і в кінцевому результаті, сприяє покращенню рівня життя населення [15].

Інновація є важливою економічною категорією. Основоположником теорій по інноваціях є австрійський вчений економіст Й. Шумпетер, який у 1912 році запропонував концепцію інновацій, розвинувши її у 30-х роках XX століття. Відомий економіст в 1912 р. в книзі «Теорія економічного розвитку» запропонував концепцію інновацій, в основу якої поклав ідею про «нові комбінації». У подальших працях Й. Шумпетера термін «нова комбінація» замінено терміном «інновація», що й став науковою категорією [29].

Виходячи із дослідження теоретичних джерел існує два підходи по визначенню поняття «інновація» (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Підходи до визначення категорії «інновація» *

*Складено за даними [43; 48]

Виділяють три основні етапи формування і розвитку теорії інновацій:

- 1910-1930 рр. – формування фундаментальних основ теорії;
- 1940-1960 рр. – розвиток базових інноваційних ідей;

- 1975 – до тепер – цей етап пов'язаний з розвитком та поширенням п'ятого технологічного укладу, постіндустріального суспільства.

«Нинішнє постіндустріальне суспільство являє собою суспільство інновацій у подвійному розумінні: по-перше, джерелом інновацій дедалі більшою мірою стають дослідження та розробки, а по-друге, прогрес суспільства, який вимірюється зростанням ВВП і зайнятості населення, тепер однозначно залежить від успіхів у сфері знань, тобто від прискореного розвитку науки та освіти, їх якісної модернізації» - відзначив Д. Белл [3].

В наукових працях ряд вчених-економістів трактує поділ інновацій за класифікаційними ознаками. Так згідно тлумачень Ю. Яковця види інновацій розрізняють з погляду циклічного розвитку технологій. За П. Волкером види інновацій розрізняють залежно від використання в них наукових знань та їхнього широкого застосування (рис.1.4).

Із поняттям "інновації" безпосередньо пов'язаний інноваційний розвиток, зокрема інноваційний розвиток малого підприємництва, що заснований на отриманні нових результатів, а також їх впровадженні у виробничий процес. В.Іванов відзначає для інноваційного розвитку такі характерні риси:

- переважання п'ятого технологічного укладу і перехід до шостого;
- наявність державної політики і законодавства в сфері стимулювання інноваційної діяльності;
- наука і освіта, як державні пріоритети;
- інтегровані технології;
- переважання інтелектуального характеру праці над індустріальним;
- високовартісна робоча сила [29].

В основі технологічного розвитку лежать базисні інновації. К.Фрімен відмічав, що «базові інновації виникають не стільки під час депресій, скільки в період буму (коли потужності швидко ростуть і активність

спрямована в нові галузі, що виникають) та стагнації (коли видатки виробництва знаходяться під тиском традиційних галузей)» [120].

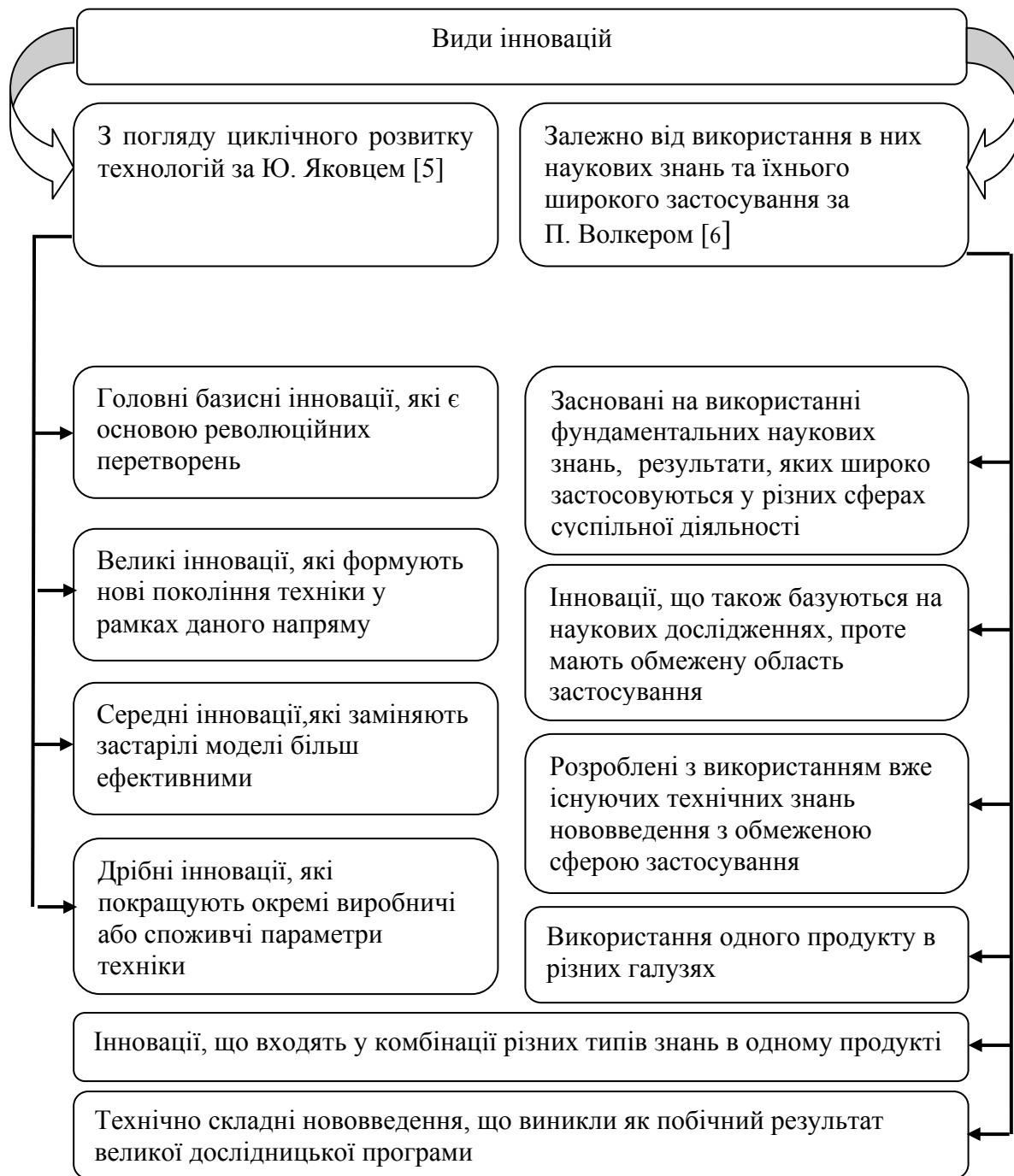

Рис. 1.4. Поділ інновацій за класифікаційними ознаками*

*Складено за даними [115;134]

Інноваційний розвиток залежить насамперед від досягнень науки та техніки, однак від наукового відкриття до впровадження його у практику

може пройти досить великий проміжок часу. Якщо перші великі наукові відкриття були реалізовані практично через 50-100 років, то нині цей період становить 5-10 років і скоротився у 10 разів [4].

США посідають перше місце за концентрацією інновацій. Світовий ринок високих технологій становить 2 трл. дол., з них США належить 39%, Японії – 16, Росії – менше 1%. Загалом, у розвинених країнах вивчення інноваційного розвитку перебуває в процесі еволюції та пристосування до нових умов господарювання (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Характеристика інноваційного розвитку*

*Складено за даними [45; 121]

У Законі України вказано, що інноваційним є підприємство, що «розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг» [41].

На нашу думку, категорія «підприємництво» розглядається як індивідуальна, ініціативно-постійна, на власний ризик господарсько-виробнича діяльність, що здійснюється малими суб'єктами господарювання із метою розширення і одержання прибутку. Розвиток підприємництва не можливий без інновацій. Із цього випливає, що це його систематична господарсько-виробнича діяльність на основі новаторства та новітніх технологій, яка забезпечує суб'єкту господарювання отримання прибутків, можливості ведення розширеного відтворення та конкурентні позиції в умовах ринку [25].

Враховуючи сутність понять «інновації», «регіон», та «інноваційний розвиток регіону», в процесі дослідження сформовано схему інноваційного розвитку малого підприємництва регіону як складного багатоаспектного процесу господарської діяльності на основі активізації інновацій при врахуванні чинників та потенціалу певного регіону (рис.1.6). Таким чином, із рис. 1.6 випливає: на формування та забезпечення інноваційного розвитку малого підприємництва великий вплив мають зазначені чинники та інфраструктурне забезпечення регіону, а також інвестиційний, інноваційний, трудовий та природно-ресурсний його потенціали.

Формування та розвиток ринкової системи господарювання регіону пов'язане зі зростанням активності малого підприємництва в усіх сферах економіки. Адже одним з важливих напрямів забезпечення конкурентного ринкового середовища регіону в ринковій економіці є розвиток малого підприємництва регіону.

Досліджуючи проблемні аспекти активізації діяльності малих підприємств регіону на основі інновацій, першочерговим завданням є визначення суті категорії «активність».

Рис. 1.6. Схема впливу чинників та потенціалу певного регіону на інноваційний розвиток малого підприємництва*

*Складено автором

Досліджуючи проблемні аспекти активізації діяльності малих підприємств регіону на основі інновацій, першочерговим завданням є визначення суті категорії «активність».

Сутність поняття «активізація» пов'язана із посиленням підприємницької діяльності. Процес активізації також виступає як результат спонукання до покращення діяльності, разом із тим, його можна розуміти як процес, спрямований на досягнення та підтримку активного стану підприємства. На нашу думку, доцільним є розуміння активізації інноваційної діяльності малого підприємництва, саме як процесу, який має на меті інтенсифікацію інновацій у всіх сферах відтворення, досягнення та підтримку його інноваційно-активного стану.

Дослідження економічної суті поняття «інноваційна активність підприємництва» є основою для пошуку шляхів активізації його інноваційної діяльності. За різними підходами активність розглядається, як діяльний стан, властивість процесу діяльності, зокрема, у тлумачних словниках це поняття визначається, як діяльна участь у чому-небудь, здатність до реакції, взаємодії з чим-небудь, посилена, понаднормова діяльність, діяльний стан, енергійна діяльність [14]. Інноваційна активність – це інтенсивна діяльність по створенню та впровадженню нововведень. В наукових працях зазначена категорія ототожнюється із іноваційною діяльністю підприємства. Проте, в цьому випадку, будь-яка діяльність визнаватиметься активною незважаючи на рівень її інтенсивності. На противагу такому підходу повне розмежування категорій «діяльність» та «активність» призведе до висновку про те, що система може бути активною, не займаючись діяльністю [117].

Інноваційну активність доцільно розглядати як певну характеристику діяльності підприємства. Словник економічних термінів трактує поняття «ділова активність» як характеристику стану підприємницької діяльності, «властивість та реальний прояв цієї властивості, що полягає в мобільності, підприємливості, практичності, ініціативі» [109]. На основі дослідженого, обґрунтованим буде визначення категорії «інноваційна активність малого підприємництва», як певної властивості, яка об'єднує мобільність, ініціативу та підприємливість в інноваційній сфері діяльності малого підприємства, створення та впровадження нововведень, на основі інноваційних можливостей, здатність пристосовувати власні характеристики до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

У своїх працях Гаврилова Т.В. узагальнює існуючі точки зору щодо розуміння категорії «інноваційна активність» та пропонує її розглядати як діяльність, як характеристику діяльності, як характеристику здатності або спроможності системи до діяльності [15].

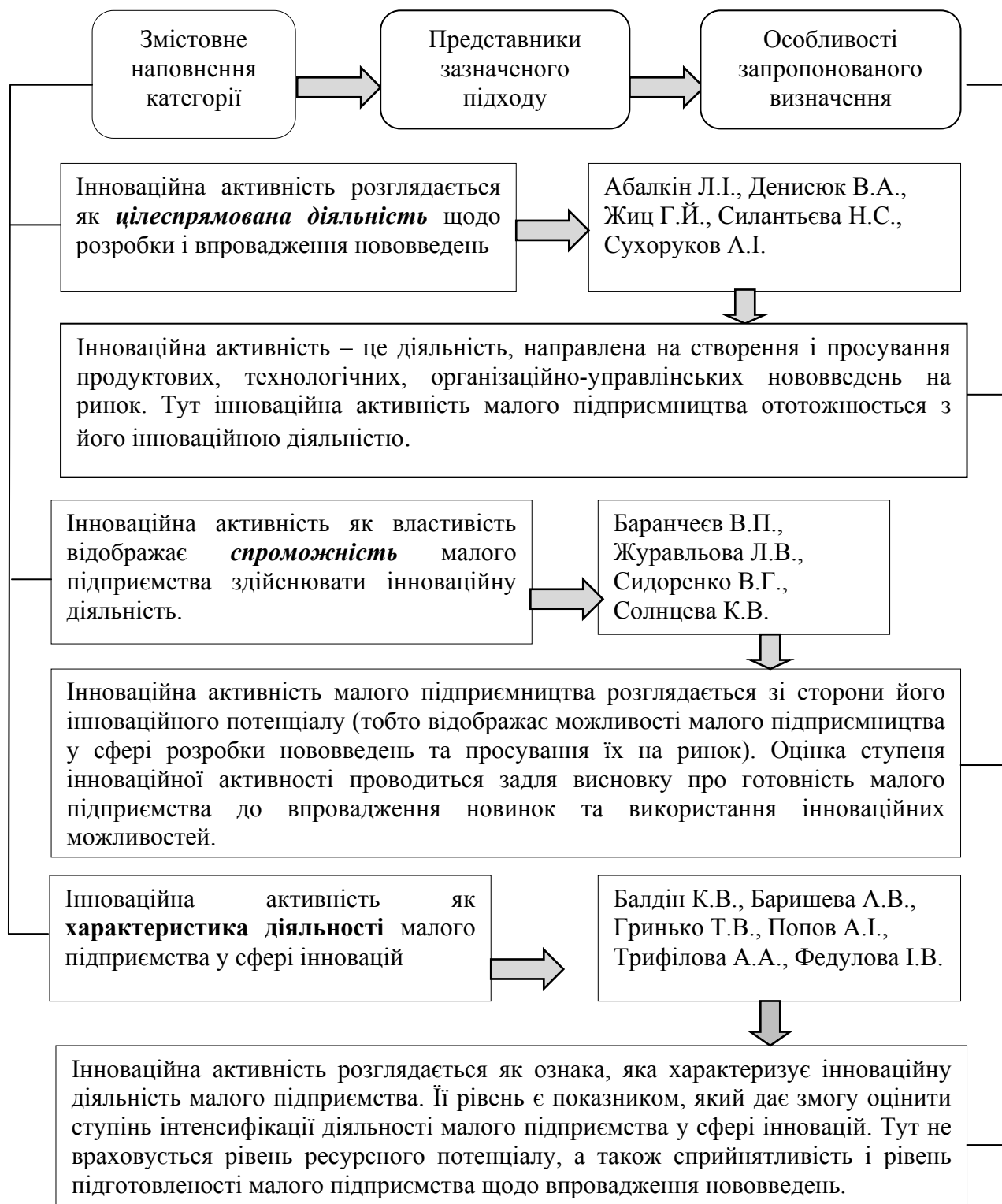

Рис. 1.7. Систематизація підходів щодо визначення поняття
«інноваційна активність малого підприємства» *

*Складено за даними [2; 37; 39; 104; 113; 116]

Узагальнивши теоретичні основи проведено класифікацію, яка об'єднує велику кількість визначень цього поняття в три групи, кожна з

яких звертає увагу на певний аспект активності (рис. 1.7). На основі цього, даний підхід варто застосовувати для аналізу категорії «інноваційна активність малого підприємства». Результати дослідження наукових праць в сфері управління інноваційною активністю малих підприємств є підставою для узагальнення позицій щодо визначення суті даної категорії.

Незважаючи на розбіжності щодо розуміння змісту інноваційної активності малого підприємства, тлумачення цього поняття можна звести до трьох головних підходів. Розглянемо більш детально особливості трактувань інноваційної активності малого підприємства в межах кожної групи.

Найпопулярнішими є дві точки зору: перша - це коли інноваційна активність розглядається, як цілеспрямована діяльність в сфері створення і впровадження нововведень, а друга – як характеристика інноваційної діяльності, що відображає можливості малого підприємства оновлювати елементи виробничої інноваційної системи. Відповідно до першої точки зору категорія «інноваційна активність» ототожнюється із інноваційною діяльністю та охоплює «комплекс дій, що спрямовані на розробки та запровадження нових чи удосконалених продуктів, технологічних процесів, способів, пов'язаних із реалізацією інноваційної продукції» [106]. Відповідно, система показників, на основі яких визначають рівень інноваційної активності малого підприємства, включає діагностику показників ефективності та результативності діяльності малих підприємств в сфері інновацій.

За такого тлумачення будь-яке підприємство, яке проводить інноваційні перетворення, можна вважати інноваційно-активним. Власне, даний підхід застосовується в міжнародній статистиці інновацій. Наприклад, у російській статистичній практиці підприємство визнається інноваційно-активним, якщо протягом звітного періоду воно здійснювало витрати на інновації (не враховуючи величини витрат, етапу інноваційного процесу і стадії завершеності). Згідно класифікації інституту статистики ЮНЕСКО

(*UNESCO Institute for Statistics*) усі підприємства, які за певний звітний період займалися будь-якою діяльністю, пов'язаною зі створенням інновацій, належать до категорії інноваційно-активних, незалежно від того, чи призвела зазначена діяльність до реального запровадження нововведень [51].

Російський вчений Жиц Г.Й. визначає інноваційну активність як «дії підприємства щодо здійснення нововведень без урахування їх інтенсивності, рівня новизни, а також інших аналогічних характеристик, які дозволяють підприємству покращити або зберегти наявну позицію у ринковому середовищі» [36].

Також інноваційна активність розглядається, як «комплексна характеристика інноваційної діяльності малого підприємства, що визначає ступінь ефективності й інтенсивності дій щодо розробки, створення (або придбання), освоєння і запровадження нових продуктів, процесів, організаційних або маркетингових змін, а також їх своєчасність, здатність мобілізувати інноваційний потенціал» [37]. Тобто, інноваційна активність характеризує не кінцевий результат діяльності підприємства, а тільки його можливості у сфері розробки нововведень, їх освоєння і просування на ринок. Таким чином, оцінюючи інноваційну активність, перш за все необхідно враховувати рівень сприйнятливості підприємства, зокрема малого до нововведень і включати аналіз його наявних можливостей у сфері інновацій. Представники даного підходу визнають комплексний характер щодо розуміння інноваційної активності і беруть до уваги здатність підприємства до оновлення діяльності, однак не зважають на рівень інтенсивності таких дій. Проте, категорія «активність» включає посилену, енергійну діяльність. З вище доведеного випливає, що інноваційну діяльність не варто ототожнювати з інноваційною активністю. Доцільно її розглядати, як основу даної категорії, джерело її виникнення.

Інший підхід до розуміння змісту інноваційної активності розглядає це поняття, як характеристику, що відображає спроможність підприємства

здійснювати інноваційні зміни. Так, за визначенням російського науковця Баранчесва В.П., інноваційна активність характеризує «підготовленість фірми до оновлення основних елементів інноваційної системи, а також її сприйнятливість до нововведень» [1]. Саме ці властивості є головними критеріями віднесення підприємства до інноваційно-активних. Ми вважаємо, що дане трактування, як здатність до здійснення інноваційних перетворень у виробничій діяльності не є достатньо обґрунтованим, бо наявність інноваційних ресурсів лише сприяє успішному впровадженню інновацій. Однак, можливість мобілізувати інноваційний потенціал ще не гарантує інноваційної активності підприємства.

Третя група визначень трактує інноваційну активність підприємництва як ознаку його інноваційної діяльності, економічна суть якої пов'язана з інтенсивністю дій щодо створення та впровадження нововведень. Так, на думку російського дослідника Трифілової А.А., інноваційна активність «відображує інтенсивність діяльності економічних суб'єктів щодо розробки та залучення нових технологій або удосконаленої продукції до господарського обігу» [114].

У працях Федулової І.В., інноваційна активність «характеризує не тільки динаміку, але й інтенсивність змін щодо проведення на підприємстві ефективної інноваційної діяльності» [118]. Автор підкреслює, що із метою об'єктивної оцінки величини рівня інноваційної активності малого підприємства необхідно використовувати перелік кількісних і якісних показників, які не лише допомагають проаналізувати ефективність використаних природних та виробничих ресурсів, але й оцінити результативність інноваційного підприємництва, виявити внутрішні чинники, що позитивно впливають на реалізацію інноваційних програм і завдань [120].

В межах цього підходу поняття «активність» визначається, як характеристика процесу діяльності малого підприємства, а зокрема рівень інноваційної активності – це показник, спрямований на дослідження

інноваційної діяльності окремого малого підприємства. Оцінювання рівня активності малого підприємства на основі інновацій здійснюється за допомогою визначення ефективності виробничої діяльності на основі нових технологій і запровадження нововведень. Ступінь інтенсивності інноваційних дій можна визначити тільки у порівнянні із іншими підприємствами.

Враховуючи теоретичні дослідження, трактування сутності інноваційної активності малого підприємництва регіону можна викласти в наступній інтерпретації, як дії, спрямовані на здійснення інноваційних впроваджень у виробничу діяльність малих підприємств в умовах та на основі потенціалу регіону, що є основою і джерелом їх активності, рівень якої доцільно визначати як показник інтенсивності дій, які спрямовані на інноваційні перетворення, що призводять до підвищення ефективності та забезпечення конкурентоспроможності виробленої продукції чи наданих послуг.

На основі доведеного вперше з'ясовано і визначено поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва регіону», що трактується як активний процес систематичної господарської діяльності в динаміці по створенню нових продуктів на основі врахування регіональних особливостей із застосуванням новітніх науково-технічних ідей, винаходів, розробок, інноваційних технологій в усіх сферах, який забезпечує суб'єкту господарювання цілеспрямоване підвищення економічної ефективності, стійкості в мінливих зовнішніх умовах, максимізацію прибутків за рахунок кращої якості виробленої продукції чи наданих послуг і можливості мінімізувати витрати на їх виробництво, що сприяє веденню розширеного відтворення та зайняття конкурентних позицій в умовах ринку

Однак, важливою рисою малого підприємництва в регіоні є його слабка життєздатність, а причина цього явища криється в менш сприятливих умовах господарювання в порівнянні із великими підприємствами. Зовнішнє середовище малих підприємств характеризується особливою

невизначеністю. Як правило, вони діють на локальному ринку, який характеризується значним рівнем невизначеності і стихійності. Крім того, особливістю зовнішнього середовища малих підприємств є їх підпорядкована роль в системі відносин з державою, середніми і великими підприємствами та банківськими та іншими фінансово-кредитними установами (рис. 1.8).

Внутрішнє середовище підприємства характеризується чутливістю до змін умов господарювання. Причиною цього є наявність великої кількості чинників, що негативно впливають на стійкість господарюючих суб'єктів малого підприємництва на ринку.

Наведене вище вказує на те, що весь потенціал малого підприємництва не можливо використати через вплив ендогенних і екзогенних проблем, які властиві економікам, що розвиваються і малому підприємству, як її складової. Це викликано недостатньою ефективністю діючої державної підтримки і стимулювання сфери малого підприємництва в регіонах.

Головною розбіжністю діяльності суб'єктів малого підприємництва є протиріччя між економічним та соціально-політичним значенням його ролі в економіці регіону й активним інноваційним розвитком в сучасних ринкових умовах і слабкою життєздатністю самих суб'єктів господарювання, їхньою особливою відчутністю відносно економічної кон'юнктури й впливу з боку великих корпорацій, а також адміністративних перешкод [52].

Однією із причин затримки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону є розпорошення кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів через нестійкість і коливання в національній економіці. Конкурентна боротьба між господарюючими суб'єктами змушує їх удосконалювати діяльність, що можливо лише за умови постійного впровадження інновацій як у виробничий процес, так й в удосконалення, покращення самої продукції. Все це забезпечить суб'єктам малого підприємництва регіону конкурентні переваги.

Рис. 1.8. Перешкоди для інноваційного розвитку суб'єктів малого підприємництва регіону*

*Складено за даними [10, 52, 60, 63]

Засновник теорії інновацій Й. Шумпетер зазначив, що «функції підприємництва полягають головним чином в революціонізуванні виробництва шляхом використання винаходів та інновацій або різноманітних можливостей для виробництва нових або старих (але новим способом, за новою технологією) товарів, відкриття нових сировинних джерел, ринків збуту, реорганізації виробництва тощо» [122].

Автори монографії за редакцією Н. Редіної вважають, що головна роль малого підприємництва виявляється в наступному [110]:

- воно є структуроформуючим елементом ринкової економіки;
- суб'єкти малого підприємництва забезпечують насичення регіонального ринку та сприяють подоланню дефіциту споживчого ринку і активізації макроекономічної стабілізації в час спаду економіки та не достатнього сукупного попиту в регіоні;
- малі підприємства сприяють прискоренню НТП завдяки прискореній реалізації нових технологій та комерційних ідей, випуску наукоємної та інноваційної продукції;
- мале підприємництво здійснює великий внесок по вирішенню проблеми зайнятості і пом'якшення соціальної напруги регіону.

Місце та роль малого підприємництва регіону в його економіці виражається в функціях, що воно виконує (рис. 1.9). Зокрема це виражається в трьох основних функціях: економічній, соціальній та інноваційній.

Суб'єкти господарювання у сфері малого підприємництва впливають на раціоналізацію та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, накопичення і розвиток людського потенціалу, а також акумулювання науково-технічного потенціалу регіону і країни. Завдяки малим підприємствам реалізується інноваційна політика держави, підсилюються її конкурентні позиції на зовнішньому ринку. Спостереження фахівців засвідчують про те, що 46 із 58 винаходів Західної Європи та Америки належать малим підприємствам. За даними наукового фонду

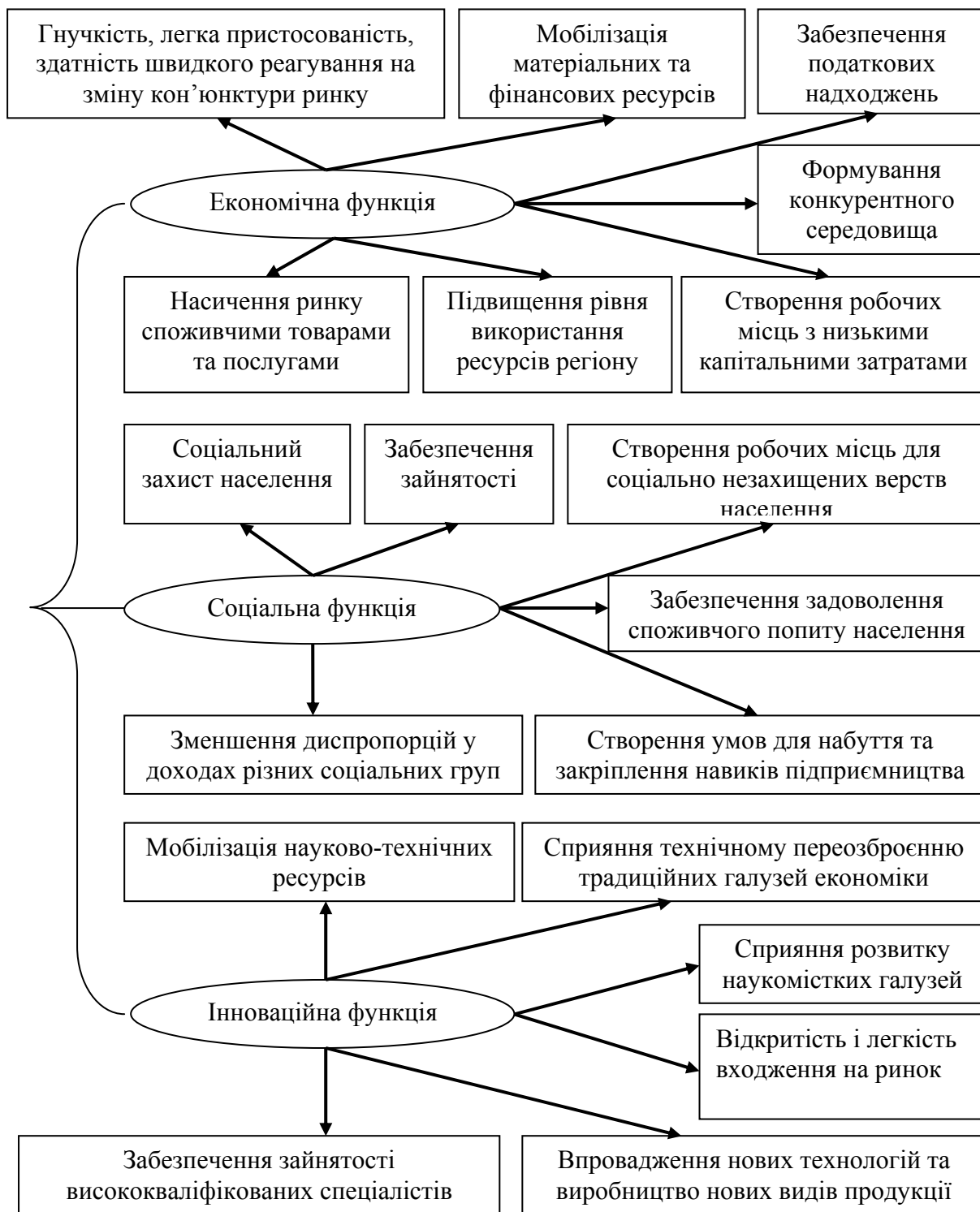

Рис. 1.9. Функції малого підприємництва регіону*

*Складено за даними [73, 108]

США, підприємства за кількістю працюючих до ста осіб впровадили майже в 25 разів більше нововведень, аніж великі підприємства чи корпорації, які функціонують в країні.

Згодом саме сфера малого підприємництва повина стати основою для успішного інноваційного розвитку країни, а тому державна підтримка та вдосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування і розвитку суб'єктів сфери малого підприємництва має надважливе значення й для економіки та суспільства загалом.

1.2. Нормативно-правові основи забезпечення функціонування та інноваційного розвитку суб'єктів сфери малого підприємництва

Мале підприємництво – це невід'ємний елемент ринку, надважливий фактор розвитку та функціонування економіки, зокрема регіональної. Як зазначають фахівці, «двома китами, на яких стоїть економіка є, із однієї сторони, великі структури, що надають їй стабільності та керованості, відчиняють шлях до широкомасштабної інновації, з другого боку – мале підприємництво, що формує конкурентне середовище та забезпечує гнучкість, індивідуалізацію виробництва» [57].

Функціонування та розвиток сфери малого підприємництва є неможливим без його нормативно-правового забезпечення. Закони та законодавчі акти регулюють без винятку всю діяльність у державі, тому для успішного інноваційного розвитку малого підприємництва надзвичайно важливим є дотримання нормативно-правового забезпечення всіма його учасниками, що сприятиме ефективному розвитку країни зокрема. Але в свою чергу, усі закони та акти держави повинні бути логічними і складати єдину, цілісну систему.

Нормативно-правове забезпечення сфери малого підприємництва включає документи комплексного та спеціального характеру. Спеціальні

нормативно-правові акти – це сукупність юридичних документів, що мають вплив прямої дії. Комплексні нормативно-правові акти – це такі, які мають ширшу сферу застосування, і, разом з тим, стосуються функціонування суб'єктів малого підприємництва [59].

На нашу думку, нормативно-правове забезпечення функціонування господарюючих суб'єктів сфери малого підприємництва – це перелік документів (законів, актів, положень), що сприяють розвитку та забезпеченню господарської діяльності такими суб'єктами і регулюють взаємовідносини із іншими суб'єктами підприємницької діяльності, фінансово-кредитними установами та державою. Зокрема, нормативне забезпечення – це сукупність різних норм, нормативів та інструкцій, які доповнюють правове забезпечення і діють одночасно із ним [293].

Дослідження економічного змісту малого підприємництва в нормативно-правовому полі доводить те, що воно визначається певними обставинами. В першу чергу, воно об'єктивно існує та цілісно розвивається, як сектор регіональної економіки і є особливим типом підприємницької діяльності [10]. Тому виникає необхідність чіткого розуміння поняття "підприємницька діяльність". Перше офіційне тлумачення вказаного терміну містилося у ст. 1 Закону України від 7 лютого 1991 року № 698-XII «Про підприємництво», відповідно до якого підприємництво – це «безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством» [42]. Із втратою чинності цього акту, на основі Господарського Кодексу маємо інше визначення: «підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку». Сучасне трактування цього поняття відрізняється від

попереднього за характеристиками підприємництва і за результатами його діяльності. Нове ж тлумачення передбачає додаткову рису підприємницької діяльності – її ініціативність. Ця риса пов'язана із дослідженням всього нового, включаючи внутрішні можливості та здатність на певні зміни та впровадження. Тобто підприємницька діяльність має бути схильна до новаторства, яке є основою розвитку інноваційної підприємницької діяльності.

Іншою відмінністю нового тлумачення терміну від попереднього є перелік необхідних результатів підприємницької діяльності. Прибуток у Кодексі [18] розглядається окремо від економічних результатів підприємницької діяльності, хоча він є її узагальнюючим показником. Таке розмежування можливо пояснити тим, що результати діяльності малого підприємства відображають загалом ефективність та результативність використання його економічного потенціалу (виробничого, ресурсного, фінансового) і характеризують загальні можливості підприємства. Тут простежується спроможність суб'єктів господарювання малого підприємництва розвивати науково-технічну і інноваційну діяльність, оскільки для впровадження нововведень необхідною умовою є наявність ресурсного потенціалу підприємницьких структур.

В економіці співіснують суб'єкти господарювання різних розмірів, зокрема й малі, що формують відповідну групу. Вчений З. Варналій поруч із поняттям «мале підприємство» використовує категорію «дрібне виробництво», яка дає організаційно-технічну характеристику виробництва. В мінливих умовах ринкової економіки за формою малої виробничої структурної одиниці стає мале підприємство.

На думку З. Варналія «мале підприємство – це самостійна (за рахунок власних коштів) систематична інноваційна діяльність громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу (надприбутку)» [111]. Використання поняття надприбутку задля характеристики інноваційної сторони малого

підприємництва є правомірним. Термін цей походить з економічної теорії, коли для аналізу рентних відносин застосовується поняття звичайного прибутку орендатора і надприбутку власника земельної ділянки. Визначальною рисою категорії надприбутку є можливість його отримання лише застосовуючи ефективніші капітальні витрати, які включають пошук нових технічних та технологічних рішень. Це означає, що отримання надприбутків можливе тільки в разі інтенсифікації господарської діяльності на основі впровадження інновацій. Розвиток підприємництва не можливий без інновацій. Із чого випливає, що інноваційний розвиток малого підприємництва – це систематична господарська діяльність із застосуванням новітніх науково-технічних ідей, винаходів, розробок, яка забезпечує суб'єкту господарювання максимізацію прибутків за рахунок кращої якості продукції та можливості мінімізувати витрати на виробництво товарів, що забезпечує йому можливість ведення розширеного відтворення та конкурентні позиції в умовах ринку.

Щодо поділу підприємств як суб'єктів господарювання, то за оцінками спеціалістів Світового банку, у країнах, які розвиваються, налічується близько п'ятдесяти тлумачень категорії малого підприємства. У економічно розвинених країнах існують різні класифікаційні ознаки віднесення суб'єктів підприємницької діяльності до категорії малих. Зазвичай, загальними показниками, за якими суб'єкти господарювання у ринковій економіці відносять до суб'єктів малого підприємництва такі: чисельність персоналу, розмір статутного капіталу, обсяг обороту (прибутку), величина активів, та ін. (рис. 1.10).

Суб'єкти малого підприємництва в країнах ЄС повинні відповідати не лише кількісним, але і якісним критеріям (наприклад, структура капіталу, незалежність від держави або групи осіб).

Щодо України, то згідно вітчизняного законодавства малі підприємства – це підприємства, які відповідно до Господарського кодексу України кваліфікуються за показниками середньої чисельності зайнятих

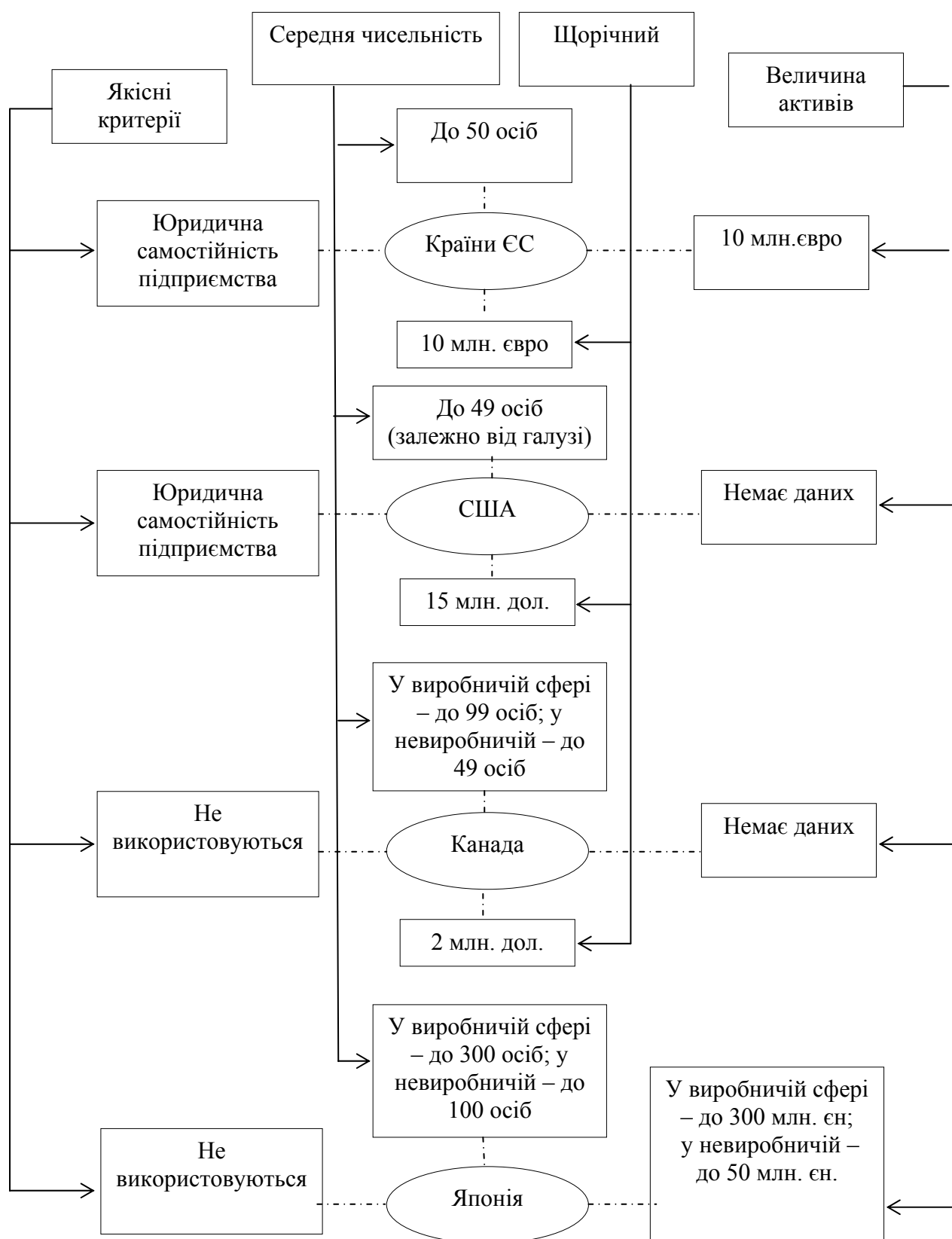

Рис. 1.10. Класифікаційні ознаки суб'єктів малого підприємництва в розвинених країнах*

*Складено за даними [135]

працівників, а також обсягом господарського обороту. Поділ суб'єктів малого підприємництва за видами діяльності, був представлений в нормативно-правовому акті [43], який втратив чинність з прийняттям Господарського кодексу України. Ми вважаємо, що відновлення цього критерію класифікації у діючому законодавстві забезпечило б проведення ефективнішого державного регулювання щодо малих підприємств, оскільки дозволяє повніше враховувати їх особливості функціонування в тій чи іншій галузі економіки.

Особливу увагу слід приділити аналізу визначення категорії «мале підприємство» в Господарському кодексі України [18] та Законі України «Про державну підтримку малого підприємництва» [39]. Безпосереднє визначення вказаного поняття містилось в старій редакції [18], відповідно до п. 7 ст. 63 якого малими (незалежно від форми власності) є підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень.

Однак, в квітні 2012 року, після введення в дію Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» у визначення даної категорії в Господарському кодексі України з'явилися певні зміни. Суть цих змін полягає у тому, що тепер малі підприємства визначатимуться не як самостійна категорія, а як представники суб'єктів малого підприємництва (рис. 1.11) [18].

Такі законодавчі зміни пояснюються прагненням держави уніфікувати і внести ясність в тлумачення терміну малого підприємництва для покращення якості регуляторних заходів, які будуть проводитися по відношенню до нього.

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» [40] дається офіційне визначення поняття малого підприємця, відповідно до якого «малий та середній підприємець – це суб'єкт господарювання, дохід

(виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній фінансовий рік чи вартість активів якого не перевищує суми, еквівалентної 500 тис. євро, визначеної за курсом Національного банку України, що діяв в останній день фінансового року, якщо на ринках, на яких діє підприємець, є конкуренти із значно більшою ринковою часткою». Наведене трактування суттєво відрізняється від Закону [39]. Найістотнішою відмінністю є те, що середнє та мале підприємництво об'єднані в одну категорію і розглядаються як одне ціле, що на нашу думку є не допустимим.

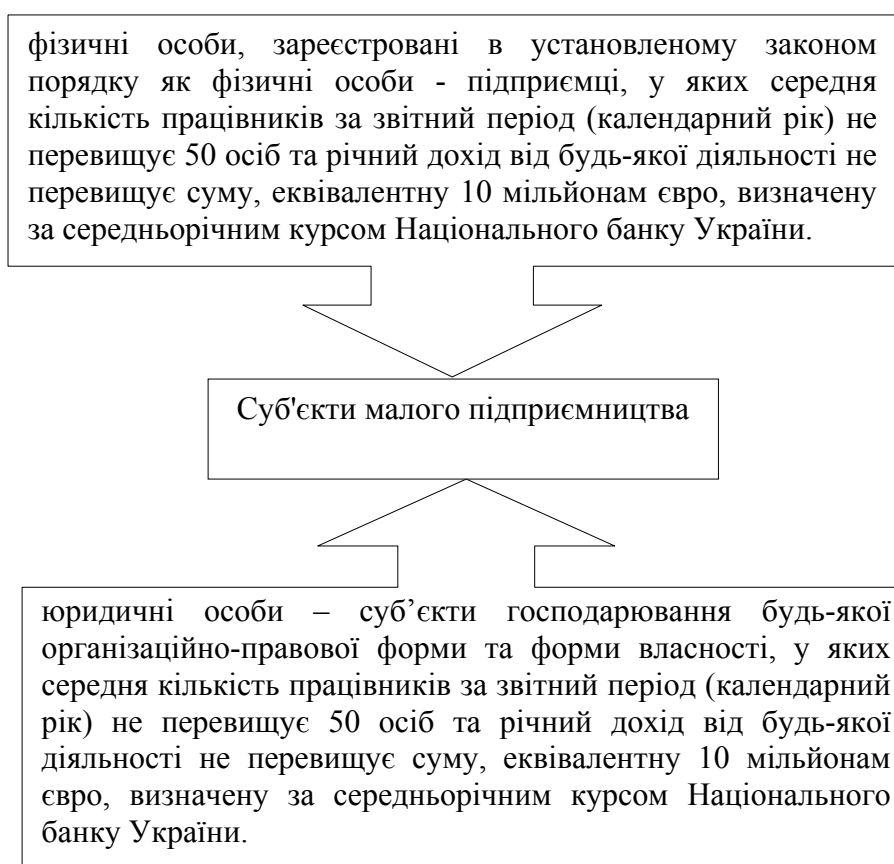

Рис. 1.11. Ознаки суб'єктів малого підприємництва*

*Складено за даними [20]

Однак, Закон [40] суперечить деяким нормативно-правовим актам, де середні підприємства відносять в окрему групу. Ще одна розбіжність цього Закону полягає саме в тому, що обсяги виручки від реалізації продукції за звітний господарсько-фінансовий рік або вартість активів такого

підприємства не повинна перевищувати суми, еквівалентної 500 тис. євро, визначеної за курсом Національного банку України, що діяв в останній день фінансового року. Відомо, що вказана сума була замінена на суму 10 млн. євро в більшості нормативно-правових актах України у 2012 році.

Отже, законодавче поле регулювання діяльності малого підприємництва в нашій країні характеризується значним рівнем розбіжностей різних нормативно-правових актів, що в свою чергу перешкоджає ефективному функціонуванню суб'єктів малого підприємництва, їх розвитку на інноваційній основі. Не регламентовано законодавчо підтримку інноваційної діяльності вітчизняного малого підприємництва як на державному рівні, так і в умовах окремого регіону.

На законодавчому рівні немає єдиних ustalених підходів та критеріїв, як і немає єдиної методики визначення малого підприємництва в наукових працях. При аналізі сутності малого підприємництва необхідним є визначення ролі, яку воно виконує у розвитку вітчизняної економіки. Переважна більшість дослідників в сфері малого підприємництва сходяться на думці, що розвиток малих підприємств розглядається як один із важливих факторів сприяння виходу економіки регіону з кризи, забезпеченню економічного зростання та соціальної стабільності у суспільстві [132]. Так наприклад, З. Варналій та І. Кузнецова зазначають, що мале підприємництво робить «неоціненний внесок у вирішення проблем перехідної економіки, проблем трансформаційного, економічного та соціально-психологічного характеру» [9].

Сьогодні в нашій країні існує велика чисельність нормативно-правових документів, що регламентують підприємницьку діяльність. Формування нормативно-правової основи з метою розвитку та діяльності суб'єктів сфери малого підприємництва доцільно поділити на етапи (рис. 1.12).

Перший етап тривав з 1991 до 1995 року. На цьому етапі відбулося створення передумов для становлення і розвитку вітчизняного малого

підприємництва. Поштовхом стало прийняття Закону «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року, який втратив чинність (крім ст. 4) та Закону «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р., який також втратив чинність. [42]

Рис. 1.12. Етапи формування нормативно-правового забезпечення розвитку сфери малого підприємництва*

*Складено за даними [44; 45; 77]

Ці закони створювали сприятливі умови для започаткування власної справи в оподаткуванні, кредитуванні тощо.

Наступним важливим законом, який створював основні правово-економічні і соціальні передумови та умови приватизації суб'єктів господарювання державної та комунальної власності в сфері малого підприємництва, був виданий Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) від 6 березня 1992 р. (чинний) [96]. Для підтримки розвитку підприємництва і сприяння піднесенню ринкової економіки, КМУ було затверджено Постанову «Про Програму державної підтримки підприємництва в Україні» від 17 березня 1993 р. [96]. Прийняття даних нормативних і правових законодавчих документів завершило перший етап формування і розвитку державно правового регулювання діяльності суб'єктів сфери малого підприємництва.

Наступний етап формування правового поля для розвитку малого підприємництва характеризувався формуванням концептуальних засад державної політики, тривав він протягом 1996-1997 років. Можемо говорити про високу ефективність розвитку сфери малого підприємництва на даному етапі, оскільки у 1997 році порівняно із попереднім роком чисельність малих підприємств збільшилася на 41,5%. На наш погляд, це стало можливим завдяки прийняттю низки законопроектів:

Постанови КМУ «Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва», 3 квітня 1996 р., яка втратила чинність [90];

28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України, яка закріплювала свободу підприємницької діяльності [54];

Постанови «Про Програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки», яку прийняв КМУ 29 січня 1997 р. [98];

Угоди від 17 січня 1997 р. «Про підтримку і розвиток малого підприємництва в державах-учасниках СНД», яка чинна дотепер. Цією угодою визначено напрями співробітництва, взаємодії, підтримки і розвитку суб'єктів господарювання малого підприємництва [95].

Концепція державної політики розвитку сфери малого підприємництва передбачала основні принципи, пріоритети, напрями, а також організаційне забезпечення з метою сприяння функціонування малого бізнесу. Дана концепція регламентувала діяльність органів державної виконавчої влади (центральної, регіональних і місцевих) та була спрямована на створення сприятливих умов розвитку малого підприємництва [88].

Основним завданням Програми розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки було забезпечення сталого розвитку малих суб'єктів господарювання як одного із секторів ринкової економіки і джерела формування нових робочих місць. Дана програма стала одним із механізмів підтримки малого бізнесу та засобом вирішення проблем його розвитку [89].

У 1998 році розпочався третій етап формування нормативно-правового забезпечення розвитку малого підприємництва, який тривав до 1999 року. На цьому етапі були введені в дію закони, що стосувалися спрощення порядку оподаткування і впровадження системи дозволів для малих суб'єктів господарювання. Із лютого місяця 1998 року був прийнятий указ Президента «Про усунення обмежень, які стримують розвиток підприємницької діяльності» (3 лютого 1998 р.), в якому визначалися основні принципи та засади політики зменшення впливу і втручання держави у підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання. Даний Указ згодом (2004р.) втратив свою чинність, проте визначені заходи відносно дерегуляції підприємницької діяльності залишилися актуальними і на даний час і мають перспективу бути реалізованими [103].

Президентом України 12 травня 1998 р. видав Указ (який вже втратив чинність) «Про державну підтримку малого підприємництва», який визначив основні напрями державної підтримки і розвитку малого бізнесу, її заходи та органи реалізації. Були сформульовані принципи держполітики в даній сфері, фінансової підтримки малих бізнесструктур і ефективного

використання усіх їх можливостей. Даним Указом було зобов'язано КМУ розробити:

- програму підтримки розвитку малого підприємництва на 1999-2000 рр., чого так і не було зроблено. Натомість у липні 1998 року був виданий Указ «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності», який визначав порядок здійснення контролю господарсько - фінансової діяльності малих підприємств [80];

- проект закону про введення пільг та спрощених податків, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва [98].

Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» (липень 1998 р) було визначено основні орієнтири та механізми запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва [79]. На даний час, згідно положення Податкового кодексу України «періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників податків, який поділяється на високий, середній та незначний. У платників податків із незначним ступенем ризику перевірки проводяться не частіше, ніж раз на три календарних роки, з середнім – не частіше ніж раз на два календарних роки, з високим – не частіше одного разу на календарний рік» [74].

19 квітня 1999 р. КМУ ухвалив Постанову («Про Німецько-Український фонд» – НУФ), метою якої було посилення конкурентоспроможності малих та середніх бізнесструктур в контексті євроінтеграції. На основі цієї програми НУФ здійснював кредитування визначених українських банків, які в подальшому надали кредити суб'єктам малого та середнього підприємництва. Засновниками НУФ були Національний банк України, КМУ (в особі Міністерства фінансів), а також Німецька Кредитна Установа для Відбудови [92]. На нашу думку, ухвалення цієї постанови стало важливим кроком на шляху підтримки і розвитку сфери малого підприємництва в нашій країні. Проте враховуючи корупційні

прояви та тінізацію вітчизняної економіки більшість суб'єктів малого підприємництва так і не змогли скористатися такою фінансовою підтримкою.

Наступним документом був Указ Президента "Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва" (втратив чинність), який був прийнятий 20 травня 1999 року, що визначав основні засади створення кредитно-гарантійної установи із підтримки малого і середнього бізнесу. В ньому йшлося про "...надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, суб'єктам малого і середнього підприємництва, переважно виробничої сфери, за рахунок власних коштів, а також консультаційних та інших послуг з фінансування діяльності цих суб'єктів; надання гарантій комерційним банкам щодо повернення суб'єктами підприємництва отриманих кредитів" [104].

На четвертому етапі (2000 – 2002 рр.) законодавчого оформлення регуляторної політики держави Президентом України був виданий Указ «Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва» від 22 січня 2000 року, який на теперішній момент втратив свою чинність. Він визначав єдину регуляторну державну політику у сфері підприємництва як діяльність, що «спрямована на досягнення оптимального рівня регулювання підприємництва, усунення правових, економічних і адміністративних перешкод у реалізації права на підприємницьку діяльність, а також основні принципи впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності» [83].

15 липня 2000 р. Президентом України був виданий Указ «Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності», який містив перелік необхідних заходів для підтримки розвитку підприємництва [88]. Основними завданнями цього указу було сприяння розвитку вітчизняної економіки країни загалом, пожвавлення економічних реформ, забезпечення реалізації конституційних прав громадян відносно здійснення підприємницької діяльності.

Цей Указ посприяв прийняттю Закону «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 року, який втратив чинність. Цей закон України визначав правові основи підтримки суб'єктів малого підприємництва із боку держави, з метою подолання економічної кризи та запровадження ринкових реформ. Цей Закон характеризував основні напрями різних програм підтримки сфери малого підприємництва (Національної програми сприяння розвитку сфери малого підприємництва, Програми підтримки в АР Крим, регіональних і місцевих програм підтримки сфери малого підприємництва [79]).

Наступним кроком на шляху законодавчого підкріплення розвитку малого підприємництва в нашій країні було прийняття Закону «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 21 грудня 2000 року (чинний на даний час). Цей Закон містить характеристику стану розвитку сфери малого підприємництва, мету, завдання і напрями Програми. Спрямований він на формування сприятливих умов ведення підприємницької діяльності, а також покращення матеріального становища населення та його працевлаштування [91]. Отже, звідси випливає, що з прийняттям зазначених нормативних та правових документів, була в деякій мірі законодавчо закріплена підтримка малому підприємству з боку держава. Проте, вона була не достатньою та не відрегульованою, окремі положення одних нормативних та правових документів суперечили іншим.

П'ятий етап характеризувався прийняттям нормативно-правової документації, яка стосувалася регулювання підприємницької діяльності. Тривав цей етап із 2003 року по 2007 рік. На початку цього етапу був прийнятий Господарський кодекс України (січень 2003 р.) для забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання і розвитку підприємництва загалом. Згідно норм Конституції України, Кодекс визначав правові положення підприємницької діяльності різноманітних суб'єктів господарювання різних форм власності [20].

Ще одним нормативним і правовим документом, що регулює сферу малого підприємництва і є досі чинний, був Закон України від 6 вересня 2005 року «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Насамперед, цей нормативно-правовий документ закріпив «...правові і організаційні основи функціонування дозвільної системи в сфері господарської діяльності, а саме визначив основні принципи державної політики щодо функціонування дозвільної системи; встановив вимоги, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру, які регулюються виключно законами; визначив порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру та державних адміністраторів, а також встановив відповідальність посадових осіб дозвільних органів та державних адміністраторів за порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільної системи у сфері господарської діяльності» [94].

Для виконання заходів, передбачених Національною програмою сприяння розвитку сфери малого підприємництва у нашій країні, в лютому 2007 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні». Дана Постанова визначала механізм використання бюджетних коштів на виконання заходів Програми [87].

Шостий етап, який триває з 2008 року і дотепер характеризується формуванням правового поля і впровадження в нашій країні європейських принципів для підтримки малих суб'єктів господарювання, а також прийняттям законодавчих актів, які сприяли би запобіганню негативним наслідкам світової економічної кризи, зокрема фінансової кризи 2008 року.

В даний період (липень 2008 року) Президент України ухвалив Указ «Питання впровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств», який сприяв підтримці малого та середнього бізнесу

відповідно до принципів та стандартів країн Європейського Союзу. Цей Указ визначив спрямованість України на реалізацію стратегії європейської інтеграції та необхідні заходи впровадження в країні принципів Європейської хартії малих підприємств, схваленої Європейською Радою 19 червня 2000 року в Лісабоні [76]. Тут було прийнято відповідну постанову Кабінетом Міністрів України, зокрема «Про запровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств»(яка чинна на даний час) [34].

Відповідно до її положення, відповідальною за виконання заходів, які спрямовані на запровадження принципів Європейської хартії відносно суб'єктів малого підприємництва, є Державна служба України із питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. До функціональних обов'язків даної служби входить розробка усіх необхідних для цього проектів законодавчих актів [99]. Інструментом перевірки введення в дію принципів Європейської хартії є Індекс держполітики, що повинен самостійно визначатися країнами, які впроваджують принципи Хартії кожного року. 9 серпня 2008 року, ще до початку фінансової кризи Президентом України був виданий Указ «Про невідкладні заходи щодо вдосконалення державного регулювання господарської діяльності», який досі чинний. Цей Указ встановлював перелік першочергових заходів щодо вдосконалення держрегулювання діяльності у сфері малого і середнього бізнесу [91].

Важливим законодавчим документом став чинний Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності», виданий 18 вересня 2008 р., який визначав, що «... віднесення підприємств до категорії малих, середніх та великих здійснюється в залежності від кількості працюючих та обсягу річного валового доходу від реалізації продукції, а також встановлено, що малими визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а

обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень» [77].

Чинна Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2009 р. «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитування проектів малого та середнього бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення», визначає механізм використання цих коштів. У ній визначено, що «...бюджетні кошти спрямовуються на часткове відшкодування суми фактично сплачених відсотків за користування кредитами, які надають банки для реалізації проектів суб'єктів малого та середнього бізнесу, котрі працюють у галузі легкої промисловості і виготовляють продукцію для внутрішнього ринку» [85].

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 року, яка втратила чинність, «Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва» визначала «...організаційні та правові основи реєстрації комерційних та некомерційних організацій, які сприяють створенню суб'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього бізнесу (МСБ)» [87].

На цьому етапі формування законодавчої бази для розвитку сфери малого підприємництва надважливим став Указ, який ще до сих пір чинний від 22 червня 2009 року «Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах фінансової кризи». Містить цей указ перелік заходів, спрямованих на мінімізацію негативних впливів світової фінансової кризи на умови ведення бізнесу. Ці заходи є актуальні і в сучасних умовах і потребують реалізації.

Для врегулювання питань кредитно-гарантійної підтримки суб'єктів малого підприємництва в час виходу країни з кризи Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову (січень 2010 р.) «Про деякі питання надання суб'єктам малого та середнього підприємництва кредитно-гарантійної

підтримки». Передбачалося, що обсяг коштів з метою надання господарюючим суб'єктам малого і середнього бізнесу гарантованої кредитної підтримки становитиме 0,15 відсотка від доходів державного бюджету, але не менше чим 200 млн. грн. на формування кредитних фондів і 100 млн. грн. для безпосереднього кредитування впровадження інноваційних проектів в малому бізнесі» [81]. Важливим законодавчим документом, який стосується регулювання податкового законодавства, став прийнятий 2 грудня 2010 року Податковий кодекс України. Кодекс сприяє систематизації всіх нормативно-правових актів податкової системи України, бо містить перелік та порядок справляння як прямих, так і непрямих податків в Україні. Проте відносно Податкового кодексу України, його окремі положення потребують уточнення, зокрема у порядку нарахування єдиного податку для господарюючих суб'єктів малого підприємництва, які використовують інноваційні сучасні технології та виробляють на їх основі нову якісну конкурентоспроможну продукцію.

Нормативно-правовим актом інноваційного характеру стала чинна на сьогоднішній день Постанова «Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи "Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу», яку прийняв Кабінет Міністрів України 12 грудня 2011 року. Ця Постанова передбачала утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу» та віднесення її до сфери управління Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації [104].

Метою утворення цього Фонду було «...надання державної підтримки для впровадження вітчизняних високотехнологічних наукових, науково-технічних розробок та винаходів у виробництво відповідно до пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, насамперед для підтримки реалізації інноваційних проектів суб'єктів малого підприємництва (малого інноваційного бізнесу)» [104].

Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» було прийнято 22 березня 2012 року. Цим законом були визначені економіко-правові основи державної політики в питаннях підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу. Наслідком прийняття даного закону стала втрата чинності Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва в Україні» від 19 жовтня 2000 року.

В результаті дослідження, аналіз наукових праць та законодавчих документів показав, що в Україні до тепер ще не сформовано єдиного підходу щодо розуміння та визначення категорії «мале підприємство», а також не встановлені уніфіковані критерії віднесення господарюючих суб'єктів до категорії малих підприємств. В нормативно-правових документах, які регулюють питання функціонування і розвитку малих підприємств, не регламентується розвиток малого підприємництва на інноваційній основі, що б забезпечило вплив на трансформаційні процеси економіки регіону. Однак, доцільно відмітити, що нормативно-правова база по регулюванню діяльності сфери малого підприємництва потребує вдосконалення.

Прийняття Податкового кодексу України хоч і сприяло утворенню єдиного механізму державного регулювання системи оподаткування і реалізації податкової політики, проте у сфері функціонування і розвитку малого підприємництва країни такий ефективний механізм здійснення державної політики ще не сформований.

Проте з 2015 в нашій країні таки намітилися певні кроки в напрямку до дерегуляції, тобто формування комфортних умов не для представників великого бізнесу, а, в першу чергу, середньої та малої підприємницької діяльності. Так, розпорядженням КМУ від 16.12.2015 року № 1406-р "Про затвердження плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання", відображених Групою Світового банку у методології рейтингу «Ведення бізнесу» на 2016 рік визначено основну мету

розвитку вітчизняного підприємництва і формування бізнес-середовища – входження України до провідної двадцятки країн світу за наявності сприятливих умов в контексті провадження підприємницької діяльності, і, як бачимо з назви нормативно-правового документу, сформовано план дій у даному напрямі.

Відповідно до проведено аналізу нормативного і правового забезпечення розвитку малого підприємництва, станом на 1.01.2016 року частково здійснено певні заходи на його покращення:

- ліквідовано монополію держпідприємства УкрЕкоРесурси на ринку утилізації використаних пакетів, відповідно до чого, до 2020 року економічний ефект становитиме біля 7 млрд. грн.;

- скорочено кількість дозвільних документів на 41% та забезпечено зменшення числа необхідних ліцензій для ведення підприємницької діяльності, знижено кількість видів бізнесу, яким необхідна ліцензія з 56 до 30 та оновлено список видавців даних дозвільних актів; при цьому, визначено проведення автоматичного радіологічного контролю на місцях, скасовано екологічну декларацію, забезпечено об'єднання інспекцій; скасовано обов'язкові сертифікати по 16 видах продукції;

- оновлено роботу Національного органу стандартизації, прийнято 4833 національні стандарти, з яких 2651 узгоджені до міжнародних та європейських вимог, розпочато роботу над запуском програми автоматичного перекладу стандартів TRADOS.

- запроваджено основні правила електронної комерції (запроваджено електронне ліцензування, електронні транзакції прирівняно за юридичною силою до паперових і забезпечено захист прав різних споживачів при електронних транзакціях).

Основною причиною потреби дерегуляції бізнес-середовища є те, що існує великий ризик для вітчизняного експорту до ринків ЄС та інших ринків світу через недосконалість контролю за безпекою продуктів.

Наявною є проблема інвестиційної активності іноземних компаній в українському економічному просторі через високий ризик корупції та недосконалість правового регулювання діяльності підприємств, а також величезною є проблема розвитку малого підприємництва і формування соціального захисту населення. Відповідно до перелічених причин, визначено основні цілі дерегуляції:

1. Зменшення кількості перевірок, впливу органів влади загалом на сферу малого підприємництва;
2. Формування ефективних рамок для введення необґрунтованих та шкідливих для діяльності суб'єктів малого підприємництва правил з боку владних структур;
3. Формування ефективного, точного та зрозумілого нормативно-правового середовища. Вдосконалення порядку оподаткування малих суб'єктів господарювання, які ведуть господарсько-виробничу діяльність на основі інновацій.

Концепція дерегуляції спрямована на забезпечення та підтримку наступних напрямів:

- зниження ціни та складності ведення малого бізнесу;
- зниження рівня корупції;
- створення середовища ефективного та мінімізованого регуляторного впливу на мале підприємництво;
- застосування секторального підходу до формування регуляторної політики відносно підприємств, при цьому, фокусування на потребах представників малого підприємництва;
- забезпечення тісних взаємовідносин та партнерства в питанні формування якісного та сприятливого бізнес-середовища між органами влади, громадським суспільством та малим підприємництвом на регіональному рівні;
- повний та детальний перегляд всіх законодавчих актів;

- забезпечення узгодженості вітчизняної дозвільної та регуляторної системи відповідно до вимог європейських країн.

Таким чином, доведено необхідність підтримки малих суб'єктів підприємництва органами як державної, так регіональної влади. На наше переконання, для ефективнішої держпідтримки інноваційної діяльності малих суб'єктів підприємництва, доцільним є поділ малих підприємств на групи (залежно від видів економічної діяльності), що дозволить повніше враховувати особливості та специфіку їх функціонування в різних галузях економіки та сприяти інноваційному розвитку.

1.3. Методичні підходи до оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону

Конкуренція відіграє зростаючу роль у сучасних умовах розвитку ринкової економіки в різноманітних її проявах. Кожна країна прагне будувати економіку на інноваційній основі задля отримання конкурентних переваг. Інноваційний розвиток малого підприємництва на рівні регіону визначає інноваційні напрями, пріоритети, структури, стратегії, мотивації, механізми, які забезпечили б формування інноваційного типу відтворення виробництва.

Стимулюючими факторами для забезпечення поступового та якісного розвитку малого підприємництва є наявність проблем регіонального рівня (рис. 1.12.)

В сучасних умовах інтернаціоналізації суспільного, політичного та господарського життя для вирішення наукових і технічних проблем, стає необхідним процес інтеграції інтелектуальних ресурсів. Постійний розвиток та удосконалення міжнародних інформаційних мереж, політичні зміни в державах, глобальне впровадження та поширення нововведень призводить

до необхідності перегляду існуючих концепцій, запровадження новітніх підходів розвитку і співробітництва на основі науково-технічного прогресу.

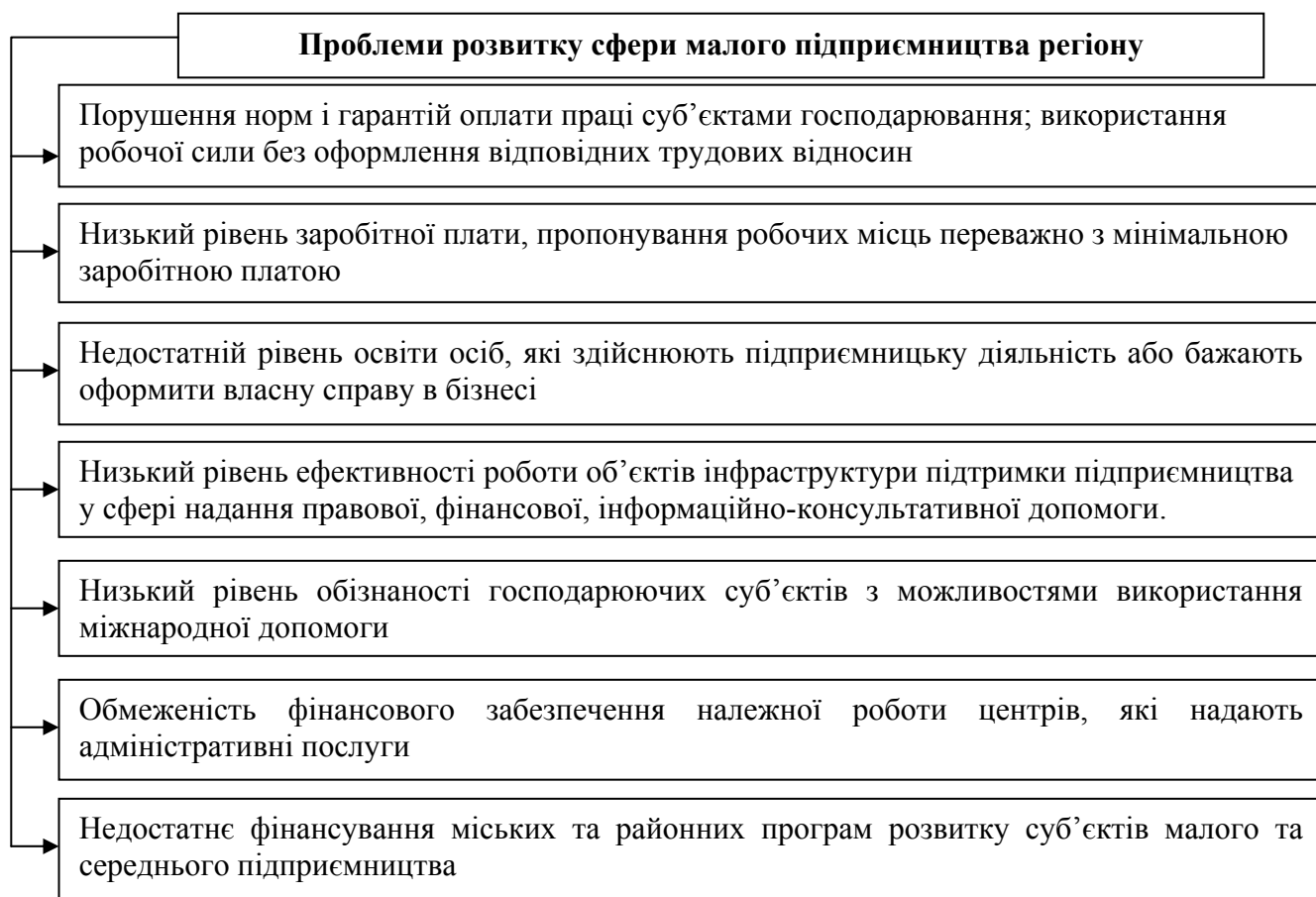

Рис. 1.12. Проблеми розвитку малого підприємництва на регіональному рівні*

*Складено автором

Один з підходів, який заснований на аналізі, що враховує одразу декілька чинників, може бути використаний в дослідженні при оцінці інноваційного розвитку малого підприємництва регіону, де для порівняння обрані п'ять напрямів технологічного розвитку: технології, засновані на основі використанні нових матеріалів, інформаційні технології, космічні технології, біотехнології, ядерні технології. При цьому порівнюються наступні критерії впливу нових технологій:

- ймовірна поява нового виду продукту або послуги;

- можливості його використання в різних сферах економіки;
- зниження вартості і підвищення ефективності технологічних процесів;
- відношення громадськості щодо поширення даної технології;
- зацікавленість з боку промисловості, зумовлена збільшенням прибутку та підвищення конкурентоспроможності.

На основі цього підходу визначено, що в недалекому майбутньому будуть розвиватися такі два напрями інноваційного розвитку малого підприємництва в межах регіону:

Передовий, що сприяє задоволенню постійно-зростаючих потреб суспільства в нових товарах, послугах, техніці.

Традиційний, що запобігає негативним наслідкам впровадження інновацій, що пов'язані із погіршенням здоров'я людей, екосистем, техногенними катастрофами.

В економічній науці виділяють три головні типи моделей інноваційного розвитку малого підприємництва регіону (рис. 1.13). На сьогоднішній день у вітчизняних умовах можна використати науково-освітній інноваційний розвиток і розвиток інноваційних інфраструктур.

Науково – освітній – це розвиток економічних знань, де розвивають фундаментальні дослідження у вищих навчальних закладах, в наукових установах, дослідних підприємствах та досягнення впроваджується у виробничу діяльність малих підприємницьких структур в контексті інноваційного розвитку.

Розвиток інноваційних інфраструктур – це формування та розвиток наукових парків, технополісів, технопарків, територіальних науково-технічних центрів для ефективнішого впровадження інновацій суб'єктами сфери малого підприємництва.

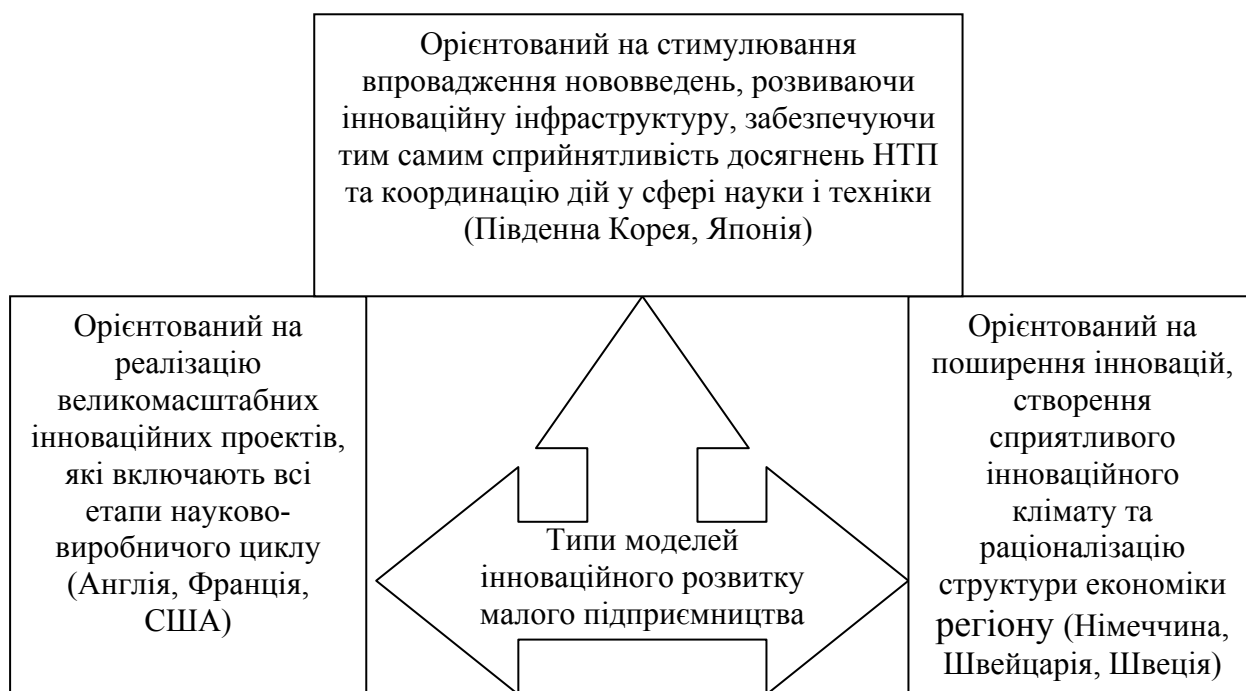

Рис. 1.13. Типи моделей інноваційного розвитку малого підприємництва регіону*

*Складено за даними [632].

Перехід на новий етап інноваційного розвитку малого підприємництва регіону потребує підвищеної інноваційної активності та пошуку сучасних підходів до нововведень, які б поєднували можливості малих суб'єктів господарювання та ринкові умови функціонування (рис. 1.14).

Рис. 1.14. Чинники інноваційного розвитку малого підприємництва регіону

*Розроблено автором

Основними показниками рівня інноваційного розвитку малих підприємств є ринкові індикатори, що свідчать про конкурентоспроможність їх безпосередньо та впроваджених інновацій зокрема (рис. 1.15).

Інноваційний процес розвитку малого підприємництва на регіональному рівні характеризується такими двома рисами: перша – нова ідея – джерело нововведення, яке під час інноваційного процесу детальніше розробляється, проходить апробацію і впроваджується у виробництво; друга риса – суспільна значимість інноваційного процесу, що є головним критерієм його успіху, оскільки більшість інновацій використовуються не лише у сфері, яка їх здійснила. Слід відзначити, що інноваційну продукцію

малі підприємства повинні успішно реалізовувати на ринку, а не лише пропонувати, що забезпечить окупність інноваційних технологій та відповідні доходи суб'єктам господарювання в майбутньому.

Рис. 1.15. Показники ступеня інноваційного розвитку малого підприємництва регіону*

*Розроблено автором

Інвестиційно-інноваційна діяльність є об'єктом уваги науковців, а для кожного етапу економічного розвитку відповідає своя економічна природа інновацій, що дозволяє виявити концепції розвитку інноваційної діяльності, показати еволюцію основних рушійних сил та обмеження інноваційного розвитку (рис. 1.16).

Рис. 1.16. Характеристики інноваційного розвитку малих підприємств регіону*

*Розроблено автором

Метою інноваційного процесу є зосередження ресурсів у сферах, що сприяють прискоренню науково-технічного прогресу в діяльності малого підприємництва регіону. Інноваційний процес відображає не лише рівень розвитку та використання інновацій в малому підприємстві, але й зв'язок із різними сферами економіки в національному господарстві країни.

Оцінюючи спроможність суб'єктів господарювання малого підприємництва регіону до інноваційного розвитку доцільно брати до уваги наступні чинники:

- чисельність персоналу, який здатний впроваджувати сучасні технології та інновації у сфері функціонування малого підприємництва регіону;
- кількість патентів, які можна впровадити у виробництво;
- обсяг фінансування інноваційної сфери суб'єктів малого підприємництва регіону;
- кількість господарюючих суб'єктів, які впроваджували інновації.

Зіставлення цих показників за періодами дає можливість побачити динаміку їх зміни, приймати управлінські рішення у сфері інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів малого підприємництва.

Методологічні підходи щодо інноваційного розвитку малого підприємництва поділяють на однокритеріальні та багатокритеріальні.

Однокритеріальні включають індекс людського розвитку – це сукупний показник, що враховує економічне становище держави, а також такі показники, як здоров'я і рівень освіти населення.

Рівень життя населення виміряється реальним валовим внутрішнім продуктом на душу населення, довголіття – очікуваною тривалістю життя; освіченість – двома третинами грамотного населення та середньою кількістю років навчання.

Індекс конкурентоспроможності базується на чотирьох групах. Перша група включає факторні умови: природні ресурси, інтелектуальний потенціал, інформаційний потенціал, якість життя, фінансову складову. Друга група включає внутрішній попит на продукцію суб'єктів малого підприємництва та їх інноваційний розвиток. Третя – стан сфери економіки, в якій функціонує суб'єкт малого бізнесу. Четверта – стратегія і структура суб'єктів господарювання малого бізнесу, внутрішньогалузева конкуренція.

З метою оцінювання інноваційної активності суб'єктів господарювання сфери малого підприємництва застосовують інтегральний показник, який називається індекс Шеко. Він включає наступні показники: кількість запропонованих науково-технічних продуктів, кількість інноваційних виробничих напрямів, кількість іноваційних проектів, витрати на один проект та його окупність, витрати на запровадження інновацій (у % до ВВП).

До багатокритеріальних підходів відносять японську систему оцінки ступеня інноваційного розвитку. Ця система передбачає розрахунок рівня науково – технічного розвитку та спроможність економічної системи його підвищувати. При цьому використовують показники обсягу залучених до НДДКР ресурсів, результати НДДКР та результати виробництва. Вчений Б.А. Малицький вдосконалив японську модель, виокремивши також освітній рівень, яко фактор економічного піднесення, враховуючи такі чинники: середній рівень грамотності населення на основі років навчання, витрати держави на освіту.

З метою покращення ефективності регіональної інноваційної політики варто проводити розрахунок рейтингу регіонів через комплексне оцінювання малого підприємництва на основі інноваційної діяльності за допомогою показників, котрі характеризуватимуть повноту дослідження та використовуватимуться при підрахунку інтегрального показника реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону.

Отже, при визначенні реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону варто використовувати один із найзручніших способів побудови інтегрального показника, яким є узагальнена функція бажаності Е. Харрінгтона, у основі побудови якої автором закладено "...ідею перетворення натуральних значень окремих відкликів у безрозмірну шкалу бажаності і пріоритетності".

Шкала бажаності відноситься до психофізичних шкал. Її призначення – встановлення відповідності між фізичними і психофізичними параметрами. Під фізичними параметрами розуміють можливі відклики, які характеризують функціонування досліджуваного об'єкта. Серед них можуть бути естетичні і навіть статистичні параметри. Під психологічними параметрами розуміють чисто суб'єктивні оцінки експериментатора бажаності (пріоритетності) того чи іншого відклику. Щоб отримати шкалу бажаності, можливо скористатись розробленими таблицями відповідностей між відношеннями пріоритетів в емпіричній і числовій системах (табл.1).

Таблиця 1

Зв'язок між кількісними значеннями та лінгвістичною оцінкою шкали Харрінгтона

Інтервали шкали Харрінгтона	Лінгвістичні оцінки шкали Харрінгтона
0,8-1	Відмінно
0,63-0,8	добре
0,37-0,63	Задовільно
0,2-0,37	Погано
0,0-0,2	Незадовільно

Значення окремого відклику, що переведений у безрозмірну шкалу Харрінгтона, позначається через d_i ($i=1,2,\dots,n$). Шкала Харрінгтона має інтервал від 0 до 1. Значення $d_i=0$ відповідає абсолютно неможливому з точки зору якості рівню даної властивості, а значення $d_i=1$ – найкращому значенню властивості. Вибір оцінок на шкалі бажаності 0,63 і 0,37

пояснюється зручністю розрахунків: $0,63=1-1/e$, а $0,37=1/e$. Значення 0,37 зазвичай відповідає межі допустимих значень.

Отже, можна сформулювати основні етапи процесу побудови узагальненого показника оцінки рівня готовності до здійснення інноваційного розвитку на основі функції бажаності Е. Харрінгтона. Отже, на першому етапі на основі якісного аналізу проблеми буде розроблена і використана система індикаторів готовності малого підприємництва до проведення інноваційної діяльності.

На другому етапі проводитиметься калібрування - попереднє функціональне перетворення всіх розмірних показників y_i у безвимірні окремі показники якості d_i (функції бажаності), які вимірюються від 0 (дуже погана якість) до 1 (відмінна якість). Для цього пропонується для ідентифікації рівня розвитку кожного окремого показника використовувати функції бажаності, які формуються на основі функції Харрінгтона за формулою:

$$d_i = \exp(-\exp(-y_i))$$

Для побудови функції бажаності Е. Харрінгтона запропоновано нижню межу зони «задовільно» визначити як середньоарифметичну величину показника y_{i0} , а її верхню межу y_{i1} встановити на рівні, що відстає від параметра центральної тенденції на величину стандартного відхилення. В цьому разі приблизно 1/6 частина малих суб'єктів господарювання, які ми досліджуємо буде характеризуватись терміном «задовільно», половина – терміном «погано», 1/3 – терміном «добре».

На третьому етапі буде визначатися інтегральний показник інноваційної активності за формулою:

$$D = \sqrt[r]{\prod_{i=1}^r d_{ri}},$$

де n – кількість ознак.

На четвертому етапі буде проведений аналіз отриманої оцінки із метою визначення напрямків покращення існуючого рівня готовності до

пожвавлення інноваційної активності, яка відповідає поставленому рівню з урахуванням варіантів його покращення.

Отже, комплексне оцінювання малого іноваційного підприємництва на основі узагальненої функції бажаності Е. Харрінгтона дозволить зробити відповідні висновки та визначити напрями покращання існуючого рівня готовності інноваційного потенціалу регіону.

Для оцінювання соціального та економічного розвитку країни, експертами Світового банку використовується метод «кристалів розвитку». Країни ділять в залежності від рівня доходів населення на чотири групи:

- країни із дуже низьким рівнем доходу;
- країни із низьким середнім рівнем доходу;
- країни із високим середнім рівнем доходу;
- країни із дуже високим рівнем доходу.

При цьому, проводять оцінку за такими показниками: очікувана тривалість життя, доступ людей до чистої води, чисельність дітей з початковою освітою, обсяги валового внутрішнього продукту на душу населення. Результати показують у вигляді ромба і якщо ж ромб неправильний, то його співставляють з правильним по кожній вершині. Вершина, яка виступає за межі – характеризує випереджальний розвиток, там, де ні – рівень розвитку недостатній.

Здійснення комплексного аналізу інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва за допомогою цих методичних підходів дасть змогу обґрунтувати найефективніші напрями інноваційного розвитку, іноваційних програм та проектів.

Дослідивши та проаналізувавши ряд методичних підходів в контексті інноваційного розвитку малого підприємництва, можливо твердити, що не лише вище згадані фактори на нього впливають. В контексті цього необхідним є використання багатфакторного системного підходу щодо аналізу інноваційного розвитку суб'єктів малого підприємництва в

теперішньому середовищі, провести який можна на основі PEST - аналізу. (рис. 1.17).

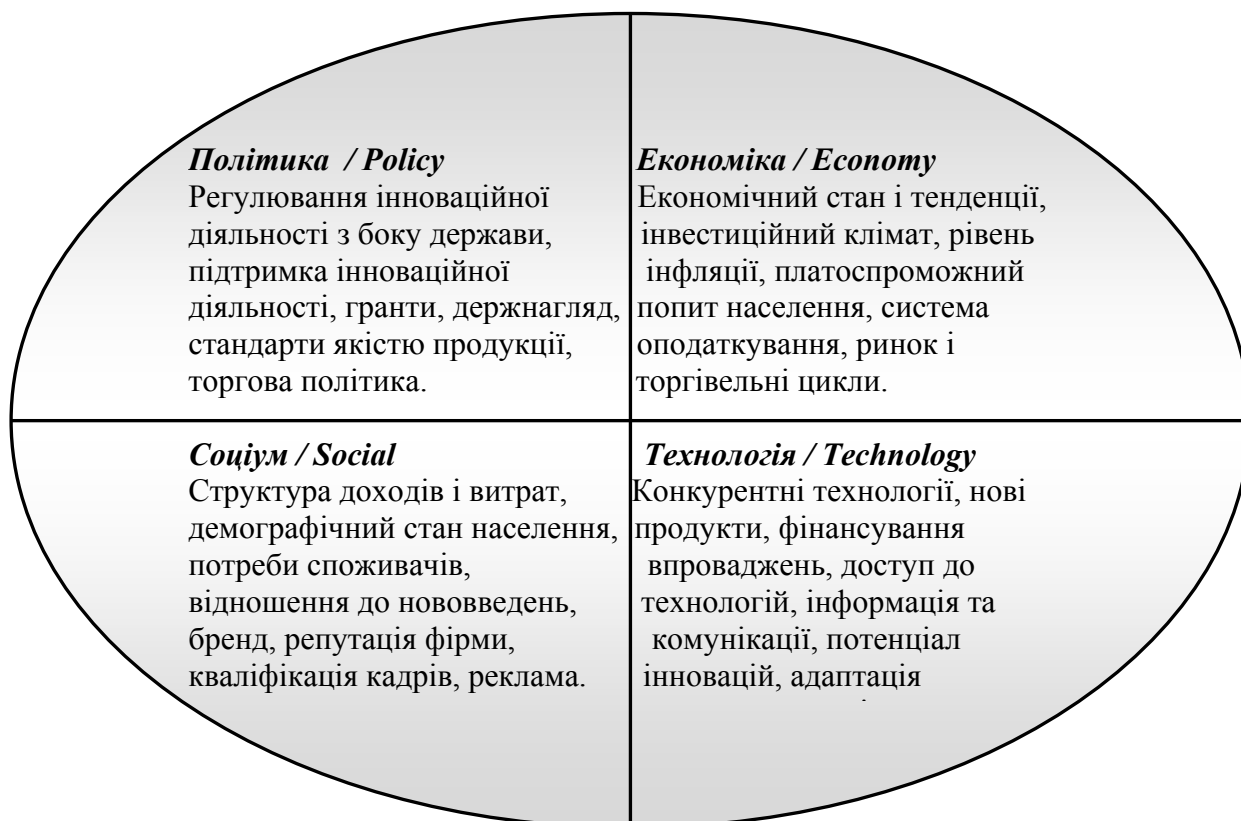

Рис. 1.17. PEST - аналіз тенденцій розвитку малого підприємництва регіону на основі інновацій*

*Розроблено автором

PEST - аналіз тенденцій розвитку малого підприємництва регіону на основі інновацій включає оцінку факторів політичних, економічно-соціальних і технологічних.

Політичні чинники розглядаються через призму державного регулювання, підтримки, створення умов для отримання основних ресурсів для малих господарюючих суб'єктів. Аналіз економічних факторів дозволяє зрозуміти, які пільги, форми, методи залучення грошових ресурсів що формуються та розподіляються. Соціальний аспект включає залучення інтелектуальних ресурсів для впровадження інновацій в сферу малого підприємництва регіону та формування споживчих переваг при аналізі попиту. Технологічна складова повинна забезпечувати малі підприємства

новою інформацією про виробництво та реалізацію нових перспективних видів продукції (техніки, технологій тощо).

Складові елементи PEST - аналізу повинні відповідати принципам системності, оскільки всі вони взаємозв'язані.

Найважливіше завдання інноваційного розвитку сфери малого підприємництва регіону – це забезпечення його ефективного зростання незалежно від впливу зовнішнього середовища. Це можливо завдяки збору, моніторингу та стратегічному аналізу інформації. При здійсненні даного аналізу важливо виділяти близьке і далеке зовнішнє середовище. Окремі чинники зовнішнього середовища мають різний вплив на малі підприємства. Вважається, що зовнішнє середовище має більший вплив на великі і середні підприємства, ніж на підприємства малі за розміром.

Аналіз далекого зовнішнього середовища в сфері малого підприємництва дозволяє віднайти фактори, які сприяють появі можливості для інноваційного розвитку малих господарюючих суб'єктів. Аналіз далекого зовнішнього середовища повинен здійснюватися за такими факторами:

1. Фактори далекого зовнішнього середовища, що значно впливають на інноваційний розвиток сфери малого підприємництва регіону.
2. Фактори, що потенційно загрожують інноваційному розвитку малих суб'єктів господарювання.
3. Фактори, які сприяють інноваційному розвитку малого підприємництва регіону.

Всі фактори впливу ближнього середовища мають важливе значення і повинні бути в центрі уваги дослідження розвитку малих підприємств регіону (рис. 1.18).

Моніторинг інформації, системний аналіз факторів, тенденцій дає змогу розробити адекватні управлінські рішення і перетворити їх у конкретні позиції малого підприємства. При проведенні даного аналізу

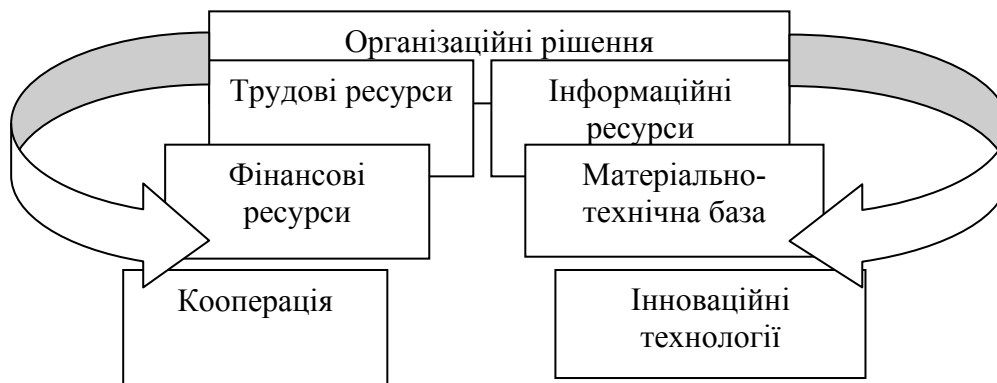

Рис. 1.18. Фактори ближнього середовища малого підприємства*

*Розроблено автором

необхідно дотримуватись певних етапів (рис. 1.19). Моніторинг та первинний аналіз конкретних позицій доцільно розподіляти між відповідними структурами малого підприємства.

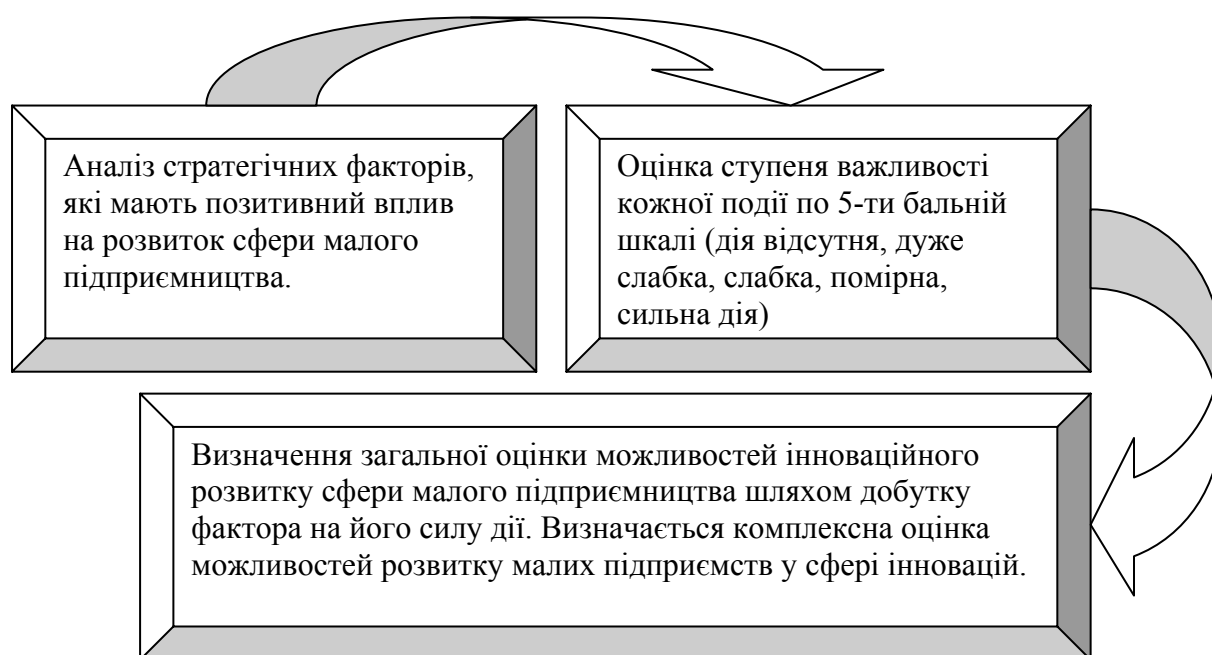

Рис. 1.19. Етапи проведення аналізу спроможності малих підприємств до інноваційного розвитку *

*Розроблено автором

Сталий інноваційний розвиток сфери малого підприємництва передбачає:

- збільшення обсягів виробництва високоякісної продукції;
- здійснення соціально-економічних перетворень населення;

- формування економічної збалансованості в сфері малого підприємництва в регіонах враховуючи природно-ресурсний потенціал і раціональне використання природно - економічних умов регіону;

- прискорений розвиток та модернізацію сфери малого підприємництва, зменшення втрат продукції [82].

Сфера малого підприємництва на шляху до покращення конкурентоспроможності і ефективності виробництва значно залежить від інноваційної діяльності та інноваційних впроваджень, що сприяє використанню результатів наукових досліджень та представлення на ринок новітніх продуктів (рис. 1.20).

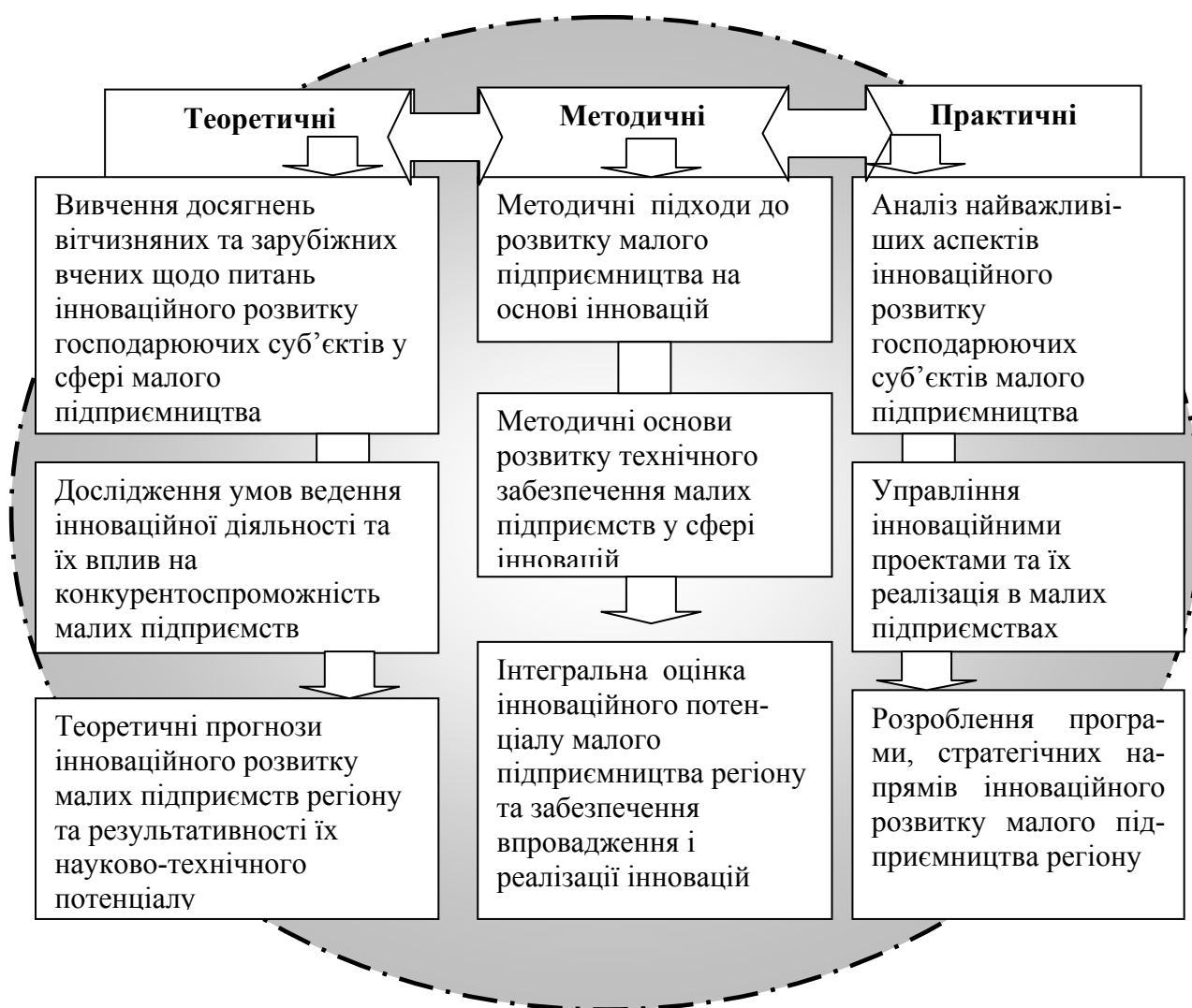

Рис. 1.20. Схема проведення досліджень інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів в сфері малого підприємництва регіону*

*Розроблено автором

Методологія дослідження інноваційного розвитку сектору малого підприємництва регіону включає методи кореляційного і регресійного аналізу, який дозволяє здійснювати дослідження та прогнозування стану явища, що вивчається.

Кореляцією називається статистична залежність між випадковими величинами, що мають імовірнісний характер. Вона відображає закон множини причин і наслідків і є вільною неповною залежністю. У дослідженнях важливо вивчати не стільки міру кореляції, скільки форму її і характер зміни однієї ознаки в залежності від зміни другої. Ці задачі розв'язуються методами регресійного аналізу.

Кореляційний аналіз є свого роду логічним продовженням (розвитком) методу статистичних групувань, його поглибленням. Він допомагає вирішити цілий ряд нових завдань у економічному аналізі. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу, часто виявляють недоліки попереднього аналізу. Перевага цього методу складається також і в тому, що він дає можливість розв'язувати задачі, які не можна вирішити за допомогою інших методів економічного аналізу - як, наприклад, розділ впливу багатьох факторів, які діють взаємопов'язано і взаємозумовлено [65].

Використання методу кореляції і регресії дозволяє вирішити такі основні завдання [65]:

- 1) встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами;
- 2) визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень досліджуваного явища;
- 3) на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розраховувати кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і давати об'єктивну оцінку інноваційної діяльності малих підприємств.

Регресійний аналіз (англ. regression analysis) – це метод визначення відокремленого і спільного впливу факторів на результативну ознаку та кількісної оцінки цього впливу шляхом використання відповідних критеріїв. Регресійний аналіз проводиться на основі побудованого рівняння регресії і визначає внесок кожної незалежної змінної у варіацію досліджуваної (прогнозованої) залежної змінної величини.

Основним завданням регресійного аналізу є визначення впливу факторів на результативний показник (в абсолютних показниках). Передусім для цього необхідно підібрати та обґрунтувати рівняння зв'язку, що відповідає характеру аналітичної стохастичної залежності між досліджуваними ознаками. Рівняння регресії показує як в середньому змінюється результативна ознака (Y_x) під впливом зміни факторних ознак (x_i).

У загальному вигляді рівняння регресії можна представити так [56]:

$$Y_x = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

де Y_x – залежна змінна величина,

x – незалежні змінні величини (фактори).

Залежно від кількості змінних величин виділяють різні види регресійного аналізу. Якщо змінна величина завжди одна, то змінних може бути як одна, так і декілька. Виходячи з цього, виділяють два види регресійного аналізу: парний (простий) регресійний аналіз і регресійний аналіз на основі множинної регресії, або багатofакторний – включає у себе розгляд двох і більше незалежних змінних величин.

Зважаючи на характер зв'язку, в регресійному аналізі можуть використовуватися лінійні та нелінійні функції. Для визначення характеру залежності та, відповідно, побудови рівняння регресії доцільно застосувати графічний метод, порівняння рівнобіжних рядів вихідних даних, табличний метод.

За допомогою порівняння рівнобіжних рядів ознак можна спостерігати за рівномірністю їх взаємних змін. Якщо зміна факторної ознаки (x)

призводить до відносно рівномірної зміни результативної (Y_x), тоді використовується лінійна функція.

Найпростішим рівнянням парної регресії, що описує лінійну залежність між факторною і результативною ознаками, є рівняння прямої, яке має такий вигляд [34]:

$$Y_x = a_0 + a_1 x$$

де Y_x – залежна змінна, яка оцінюється або прогнозується (результативна ознака);

a_0 – вільний член рівняння;

a_1 – коефіцієнт регресії;

x – незалежна змінна (факторна ознака), яка використовується для визначення залежної змінної.

Параметри рівняння обчислюються на основі системи нормальних рівнянь методом найменших квадратів [34]:

$$\begin{cases} \sum y = n a_0 + a_1 \sum x \\ \sum xy = a_0 \sum x + a_1 \sum x^2 \end{cases}$$

Звідси

$$a_1 = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum x^2 - \sum x \sum x}$$

$$a_0 = \frac{\sum x^2 \sum y - \sum x \sum xy}{n \sum x^2 - \sum x \sum x}, \text{ або } a_0 = \bar{y} - a_1 \bar{x}$$

Основне змістовне навантаження в рівнянні регресії несе коефіцієнт регресії. Найчастіше застосовуються лінійні рівняння або приведені до лінійного вигляду. Коефіцієнт регресії – це кутовий коефіцієнт у прямолінійному рівнянні кореляційного зв'язку. У лінійній функції рівняння регресії він показує на скільки одиниць в середньому зміниться результативна ознака (y) при зміні факторної ознаки (x) на одиницю свого натурального виміру. Тобто, коефіцієнт регресії – це варіація y , яка

припадає на одиницю варіації x . Коефіцієнт регресії має одиницю виміру результативної ознаки. За наявності прямого зв'язку коефіцієнт регресії є додатною величиною, а за зворотного зв'язку – від'ємною.

Параметр a_0 – вільний член рівняння регресії, тобто це значення y при $x=0$. Цей показник має тільки розрахункове значення у випадках, коли x не має нульових значень.

У разі, коли зі зміною факторної ознаки результативна змінюється нерівномірно, використовуються нелінійні функції. Так, якщо зміна факторного показника сприяла прискореній динаміці результативного показника (наприклад, вплив обсягу грошової маси на рівень інфляції), доцільно використати степеневу функцію: $Y_x = ax^b$. У випадку, коли під впливом факторної ознаки результативна змінюється нерівномірно, причому з уповільненням, використовується рівняння гіперболи: $Y_x = a + \frac{b}{x}$. Якщо зміна факторної ознаки супроводжується нерівномірною варіацією факторної ознаки із зміною на пряму зв'язку, нелінійна регресія описується рівнянням параболи: $Y_x = a + bx + cx^2$ [57].

Аналіз на основі множинної регресії ґрунтується на використанні в рівнянні регресії більше, ніж однієї незалежної змінної. Багатофакторне рівняння множинної регресії при лінійній залежності має такий вигляд [35]:

$$Y_{x_1, x_2, \dots, x_n} = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + \dots + a_n x_n$$

де a_0 – вільний член рівняння,

$a_1, a_2, \dots, a_n$ – коефіцієнти регресії;

$x_1, x_2, \dots, x_n$ – незалежні змінні (факторні ознаки);

n – кількість незалежних змінних.

Визначення параметрів множинної регресії вимагає трудомістких розрахунків із застосуванням комп'ютерних інформаційних систем. Однак одержані результати будуть достовірними і можуть широко

використовуватися в економічній та управлінській діяльності насамперед для складання довгострокових прогнозів.

Метод регресійного аналізу вважається найдосконалішим з усіх використовуваних нині нормативно-параметричних методів. Він широко застосовується для аналізу та встановлення рівня і співвідношень вартості продукції, яка характеризується наявністю одного або декількох техніко-економічних параметрів, що характеризують головні споживчі якості. Регресивний аналіз надає можливість знайти емпіричну форму залежності ціни від техніко-економічних параметрів товарів і виробів. При цьому він виступає в ролі цільової функції параметрів [57]. Метод регресійного аналізу особливо ефективний за умови здійснення розрахунків за допомогою сучасних інформаційних технологій і систем.

Інновації в сфері малого підприємництва спрямовані на задоволення певних суспільних потреб. Їх використання дає можливість отримати певний економічний ефект, що пов'язаний з реалізацією завдань та цілей розвитку малого підприємництва регіону, підвищенням ефективності його функціонування.

Для інноваційного розвитку малих підприємств важливе значення має покращання фінансування господарюючих суб'єктів сфери малого підприємництва регіону в сфері впровадження науково-технічних розробок та сучасних новітніх технологій. Для ефективного просування інноваційного продукту необхідно, щоб він був принципово новим, конкурентоспроможним на ринку, мав значний ефект від його практичного застосування. Для цього необхідне формування довгострокової стратегії розвитку у сфері інноваційної діяльності малого підприємництва регіону.

З метою більш повної оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону та окреслення шляхів його покращання, проведено опитування спеціалістів, що працюють у сфері інноваційного бізнесу, при застосуванні інноваційних та природоохоронних технологій, керівників інноваційних підприємств, науковців (додаток А, табл. 1-12, додаток Б,

табл.1-2). Проведено 4 фокус-групи з представниками малого бізнесу у м. Львові (2 фокус-групи) та районах області (2 фокус-групи). Проведено соціологічне дослідження та визначено перелік головних чинників, що впливають на інноваційну інфраструктуру та інноваційні малі підприємства, зокрема їх розвиток. Проведено опитування представників малих підприємств, які виробляють інноваційні продукти та реалізують в ринкових умовах, а також керівників технопарків та державних службовців.

Висновки до розділу 1

1. Дослідивши теоретичні аспекти функціонування малого підприємництва регіону з'ясовано, що його розвиток має важливе суспільно-політичне та економічне значення. Особлива увага при цьому приділяється забезпеченню інноваційних ефектів в результаті впровадження новітніх технологій. Як показує досвід, в економічно розвинених країнах малі підприємства мають переваги у впровадженні нових технологій, що сприяє їх адаптації до змінних ринкових умов. Впровадження інновацій в розвиток регіональної економіки переплітається із інноваційними процесами в малому підприємстві. Однак, в Україні сфера діяльності малих суб'єктів господарювання має обмежений інноваційний потенціал.

2. На основі дослідження поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва» встановлено доцільність виокремлення терміну «інноваційний розвиток регіону». Враховуючи погляди та трактування вчених, визначено, що інноваційний розвиток регіону – це сталий процес постійних змін економічного потенціалу регіону в напрямку покращення та оптимізації просторових господарських характеристик у відповідності до наявності та розміщення ресурсної бази із метою забезпечення високого рівня життєдіяльності людини та збереження природного середовища. Для ефективного існування та розвитку регіонів необхідним є забезпечення

науково-технічної еволюції та інноваційних процесів, зокрема у сфері підприємницької діяльності малих суб'єктів господарювання.

3. Враховуючи сутність понять «інновації», «регіон», та «інноваційний розвиток регіону», в процесі дослідження сформовано схему інноваційного розвитку малого підприємництва регіону як складного багатоаспектного процесу господарської діяльності на основі активізації інновацій при врахуванні чинників та потенціалу певного регіону. На формування та забезпечення інноваційного розвитку малого підприємництва великий вплив мають чинники та інфраструктурне забезпечення регіону, а також інвестиційний, інноваційний, трудовий та природно-ресурсний його потенціали.

4. На основі дослідження визначено поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва регіону», що трактується як активний процес систематичної господарської діяльності в динаміці по створенню нових продуктів на основі врахування регіональних особливостей із застосуванням новітніх науково-технічних ідей, винаходів, розробок, інноваційних технологій в усіх сферах, який забезпечує суб'єкту господарювання цілеспрямоване підвищення економічної ефективності, стійкості в мінливих зовнішніх умовах, максимізацію прибутків за рахунок кращої якості продукції та послуг і можливості мінімізувати витрати на їх виробництво, що сприяє веденню розширеного відтворення та зайняття конкурентних позицій в умовах ринку.

5. Функціонування та розвиток сфери малого підприємництва є неможливим без його нормативного і правового забезпечення, яке б сприяло розвитку та забезпеченню господарської діяльності, регулювало відносини з іншими підприємницькими формуваннями, фінансовими і кредитними інститутами, регіональними та державними органами влади. На основі дослідження нормативно-правових документів доведено, що підприємництво – це процес самостійної, ініціативної та систематичної із елементами ризику господарської діяльності, що здійснюється

господарюючими суб'єктами із ціллю одержання прибутку та ведення розширеного відтворення.

6. В результаті дослідження етапів формування нормативного та правового забезпечення розвитку сфери малого підприємництва виявлено, що в нашій країні до цього часу ще не сформовано єдиного підходу щодо розуміння та визначення категорії «мале підприємство», а також не встановлені уніфіковані критерії віднесення господарюючих суб'єктів до категорії малих підприємств (в залежності від видів економічної діяльності), що б дозволило повніше враховувати особливості та специфіку їх функціонування в різних галузях економіки та сприяти інноваційному розвитку.

7. Вітчизняне законодавче поле регулювання діяльності малого підприємництва характеризується значним рівнем розбіжностей різних як нормативних, так і правових актів, що в свою чергу перешкоджає ефективному функціонуванню малих суб'єктів господарювання, зокрема їх розвитку на інноваційній основі. Не регламентовано законодавчо підтримку інноваційної діяльності вітчизняного малого підприємництва як на державному рівні, так і в умовах окремого регіону. Окремі положення Податкового кодексу України потребують уточнення, зокрема у порядку нарахування єдиного податку для малих суб'єктів господарювання, які використовують інноваційні сучасні технології та виробляють на їх основі нову якісну конкурентоспроможну продукцію.

8. На основі дослідження методичних підходів до оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону виділено три головні типи інноваційного розвитку малих суб'єктів господарювання. Це орієнтований на реалізацію великомасштабних інноваційних проєктів, що включають всі етапи науково-виробничого циклу, орієнтований на стимулювання впровадження нововведень, розвиваючи інноваційну інфраструктуру, забезпечуючи тим самим сприйнятливість досягнень НТП та координацію дій в сфері науки та техніки і інноваційний розвиток малого

підприємництва, орієнтований на поширення інновацій, створення сприятливого інноваційного середовища і раціоналізацію структури економіки регіону. Поєднання даних типів сприятиме все сторонньому розвитку малого підприємництва регіону на основі інновацій та підвищенню ефективності його діяльності.

9. Перехід на новий етап інноваційного розвитку малого підприємництва регіону потребує підвищеної інноваційної активності та пошуку сучасних новітніх підходів до нововведень, які поєднують техніку і знання з ринковими умовами. Як доведено, складовими інноваційного розвитку малого підприємництва регіону в ринкових умовах є матеріальне, технічне, технологічне і фінансове забезпечення, розвиток регіональних ринків інновацій та інституційного середовища регіону, розвиток інноваційної інфраструктури та інноваційної культури в регіоні, вплив регіональних органів влади на інноваційний розвиток і рівень підтримки малих суб'єктів господарювання. Основними показниками рівня інноваційного розвитку малих підприємств визначені ринкові індикатори, що свідчать про конкурентоспроможність їх безпосередньо та впроваджених інновацій зокрема.

10. З метою покращення ефективності регіональної інноваційної політики запропоновано розрахунок рейтингу регіонів через комплексне оцінювання малого інноваційного підприємництва за допомогою показників, котрі характеризуватимуть повноту дослідження та використовуватимуться при підрахунку інтегрального показника реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону. Використання методу кореляції і регресії дозволило встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами, визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень інноваційного розвитку малого підприємництва регіону, на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розраховувати

кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і дати об'єктивну оцінку інноваційної діяльності малих підприємств.

РОЗДІЛ II.

ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

2.1. Оцінка та регіональні особливості розвитку малих підприємств

Розвиток вітчизняної економіки в основному залежить від успішної діяльності суб'єктів ринку. Особлива роль належить малим підприємствам, які ще декілька десятиліть тому вважалися неконкурентоспроможними по відношені до великих підприємств. Однак вже сьогодні малий бізнес відіграє велику роль, особливо на регіональному рівні. Проте, в Україні розвиток малого підприємництва характеризується як незадовільний. Серед країн Європи наша держава має невелику кількість малих суб'єктів господарювання на 10 тис. жителів. І хоча їх частка у ВВП в Україні зросла за останні десять років більше, ніж удвічі, все одно, у порівнянні з Європейськими країнами цей показник залишається незначним.

Для успішної діяльності малих суб'єктів господарювання у ринковій економіці є передумови, однак, його специфіка вимагає підтримки держави та здійснення інноваційної політики розвитку малих підприємств перш за все на регіональному рівні.

Незважаючи на чисельні дослідження щодо розвитку малих підприємств, деякі питання ще не розглядалися, або не отримали належного розв'язання. Передусім це стосується проблематики регіональної політики економічного розвитку і підтримки малих суб'єктів господарювання на основі інновацій. Крім того, потреба постійних досліджень у цій сфері зумовлена постійними змінами середовища діяльності малих підприємств.

У розвинутих країнах вже давно спостерігаються тенденції інтенсивного розвитку малих суб'єктів господарювання. Саме вони є основою для процвітання цих країн. В Німеччині, наприклад, близько 70%

загального обсягу продукції створюється саме цим сектором економіки [37]. Малий бізнес відіграв роль головного генератора місць праці у США, де у 1980-ті роки виникло 1,52 млн. малих фірм, а у 1990-ті роки ще більше – 1,81 млн. [61]. Статистичні дані вказують на те, що на малий інноваційний бізнес у США припадає приблизно 50 % усіх промислових нововведень, у тому числі 95 % радикальних винаходів [18].

Однак, в економіці України спостерігаються кризові явища, які перешкоджають здійсненню інноваційного розвитку малими підприємствами, функціонуванню та розвитку сфери малого підприємництва загалом. Інноваційна активність підприємства залежить від матеріального забезпечення виробництва та його інтелектуальної оснащеності.

Дослідження інноваційного стану розвитку малих підприємств проведено на прикладі Львівського регіону. Львівська область – є однією із найрозвиненіших в Україні. Область має такі конкурентні переваги: освічений та креативний людський потенціал; традиції ефективного господарювання і використання економічних ресурсів; багаті природні і рекреаційні ресурси; наближеність до європейських кордонів. Рациональне та правильне використання цих переваг є передумовою розвитку малих суб'єктів господарювання і запорукою ефективного розвитку регіональної економіки і гарантією покращення рівня життя мешканців регіону в майбутньому.

В сучасних умовах реформування національної економіки виникає необхідність пошуку нових можливостей для прискореного розвитку регіону. Часи екстенсивного розвитку і сподівання лише на зовнішню фінансову допомогу проходять, а визначального значення набуває інтенсивний розвиток та раціональне використання власного потенціалу. Зробити це можливо завдяки впровадженню інновацій в усі сфери економіки регіону загалом і малого підприємництва, зокрема.

В економічно розвинених країнах інноваційному розвитку малого підприємництва сприяють капітальні інвестиції. Малі підприємства мають багато переваг у порівнянні з функціонуванням інших суб'єктів господарювання, сприяючи розвитку конкуренції та швидкому оновленню всіх елементів процесу виробництва. Суб'єкти підприємницької діяльності в області малого підприємництва створюють робочі місця для висококваліфікованих спеціалістів, які працюють для пошуку нових наукових рішень і фінансових можливостей задля досягнення НТП в усіх сферах їх господарської діяльності.

Розвиток інновацій в галузі малих підприємств великою мірою залежить від розміру валових капітальних інвестицій. Валові капітальні інвестиції – це сукупні витрати, які здійснені в звітному році за рахунок всіх джерел фінансування і спрямовані на покращення, створення, відновлення або придбання основних засобів та нематеріальних активів [84]. Тому саме основою інноваційного розвитку в галузі малого підприємництва є капітальні інвестиції. В таблиці 2.1 наведені обсяги капітальних інвестицій за видами активів у Львівській області та їх зміни за період 2010-2014рр.

У загальному масштабі капітальних інвестицій значну питому вагу займають інвестиції у матеріальні активи, а найменшу – в нематеріальні активи. Варто відмітити, що в 2014 році порівняно з 2010 спостерігалось збільшення валових капітальних інвестицій у матеріальні активи на 8,1%, хоча у загальному об'ємі частка валових капітальних інвестицій зменшилася на 0,1.

Згідно таблиці ми бачимо, що валові капітальні інвестиції у нематеріальні активи займають найменшу питому вагу у їх загальному обсязі, яка у 2014 році зменшилася на 0,2 по відношенні до 2013 року і складала 1,3%.

Таблиця 2.1

Обсяг капітальних інвестицій за видами активів у Львівській області*

Показники	Роки					2014р. до 2010р., %; (+;-)
	2010	2011	2012	2013	2014	
Валові капітальні інвестиції, млн. грн.	8830,2	12114,0	11173,3	9816,7	9555,0	108,2
Інвестиції в матеріальні активи, млн. грн.	8724,0	11984,3	11064,0	9669,4	9426,5	108,1
Частка в загальному обсязі валових капітальних інвестицій, %	98,7	98,8	99,0	98,5	98,7	-0,1
- житлові, нежитлові будівлі, інженерні споруди, млн. грн.	6274,4	8106,3	6815,8	6356	6228,4	99,3
Частка в загальному обсязі валових капітальних інвестицій, %	71	66,9	61	64,8	65,2	-5,8
- машини, обладнання та інвентар, млн. грн.	1733,5	2872,1	2922,7	2093,7	2091,4	120,6
Частка в загальному обсязі валових капітальних інвестицій, %	19,6	23,7	26,2	21,3	21,9	2,3
- транспортні засоби, млн. грн.	473,6	754,8	1003,3	739,9	684,9	144,6
Частка в загальному обсязі валових капітальних інвестицій, %	5,4	6,2	9,0	7,5	7,2	1,8
Інвестиції в нематеріальні активи, млн. грн.	106,2	129,7	109,3	147,3	128,5	121,0
Частка в загальному обсязі валових капітальних інвестицій, %	1,2	1,1	1,0	1,5	1,3	0,1

*Складено за даними [14747]

Така ситуація демонструє недостатній рівень інтенсифікації інноваційних процесів у галузі малого підприємництва. Це обмежує можливості їх інноваційного розвитку і виробництва інноваційної продукції.

Слід відмітити, що позитивною тенденцією є те, що протягом аналізованого періоду збільшилася частка валових капітальних інвестицій, залучених на оновлення машин і обладнання. Зокрема, в 2014 році даний показник збільшився на 20,6%, хоча частка в загальному їх обсязі змінилася незначно – на 2,3%.

Як засвідчує аналіз, хоча частка інвестицій в нематеріальні активи досі залишається незначною, проте в абсолютному вимірі у 2014 році потік капітальних інвестицій становив 128, 6 млн. грн., а у 2010 році – 106,3 млн. грн., він збільшився на 21,0% . Однак, порівняно з 2013 роком – суттєво зменшився (128,6 млн. грн. на противагу 147,4 млн. грн.), тобто скоротився на 12,8%, що є негативним проявом інноваційного функціонування малих підприємств і їх розвитку. Таку закономірність можна пояснити як економічними умовами, так і політичними, що сформувались в останні три роки в нашій країні.

Нематеріальні активи мають значення в інноваційних процесах в економіці та є частиною інтелектуального капіталу підприємств і сприяють наростанню його науково-дослідного потенціалу. Важливу роль в структурі нематеріальних активів виконують права на об'єкти промислової власності: ліцензії, «ноу-хау», патенти, корисні моделі. Рівень їх використання власне і вказує на рівень інноваційності продукції, яка створюється.

Варто зазначити, що Львівська область – це регіон з високою інвестиційною привабливістю, адже за даними рейтингу «Європейських міст і регіонів майбутнього» FDI Magazine, вона входить у ТОП-10 регіонів Східної Європи [148]:

- за ефективністю вкладеного капіталу;
- за стратегією залучення прямих іноземних інвестицій;

- за ефективністю промислової оренди.

У 2014 році Львівська область зайняла перше місце в рейтингу інвестиційної привабливості областей України, сформованого Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій. Львівська область зайняла лідерські позиції саме за «м'якими факторами»: діловим кліматом, відкритістю влади, правилами та процедурами [149]. Обсяг прямих іноземних інвестицій у економіку області від загальнодержавного обсягу спочатку 2015 р. склав 3 %. Згідно даного показника Львівська область посіла сьому позицію в Україні, а поступилась лише Донецькій, Київській, Харківській, Одеській, Дніпропетровській областям та м. Києву. Позитивні тенденції надходження іноземних інвестицій на Львівщину з 2007 по 2011 роки відбувались завдяки вливанню іноземного капіталу у мале підприємництво, однак з 2012 року ідуть уже інші тенденції, а саме вкладання коштів у промислові підприємства. Якщо розглянути 2015 рік, то 38,1 % іноземного капіталу зосередилось у промисловості, 31,7% – у страховій і фінансовій сферах [148].

Галузь малого підприємництва регіону, безумовно, являється обов'язковою складовою конкурентного механізму, яка забезпечує ринковій економіці гнучкість, запобігає виникненню проблем із зайнятістю населення, акумулює виробничі та фінансові ресурси, забезпечує ринок споживчими товарами та послугами.

У 2014 році малі підприємства в загальній структурі суб'єктів господарювання Львівського регіону займали 95,4% (рис. 2.1).

Частка великих підприємств становила лише 0,1%, а середніх – 4,5%. З цих даних можемо зробити висновки про те, яку важливу роль мале підприємництво виконує у розвитку регіону.

Мале підприємництво включає малі підприємства, фермерські господарства та фізичних осіб підприємців.

У 2014 році у Львівській області функціонувало 81,8 тис. малих підприємств (без врахування банків і бюджетних установ), що на 8,5 тис.

перевищує показник 2013 року. За чисельністю малих бізнес структур Львівська область зайняла 10 місце в Україні.

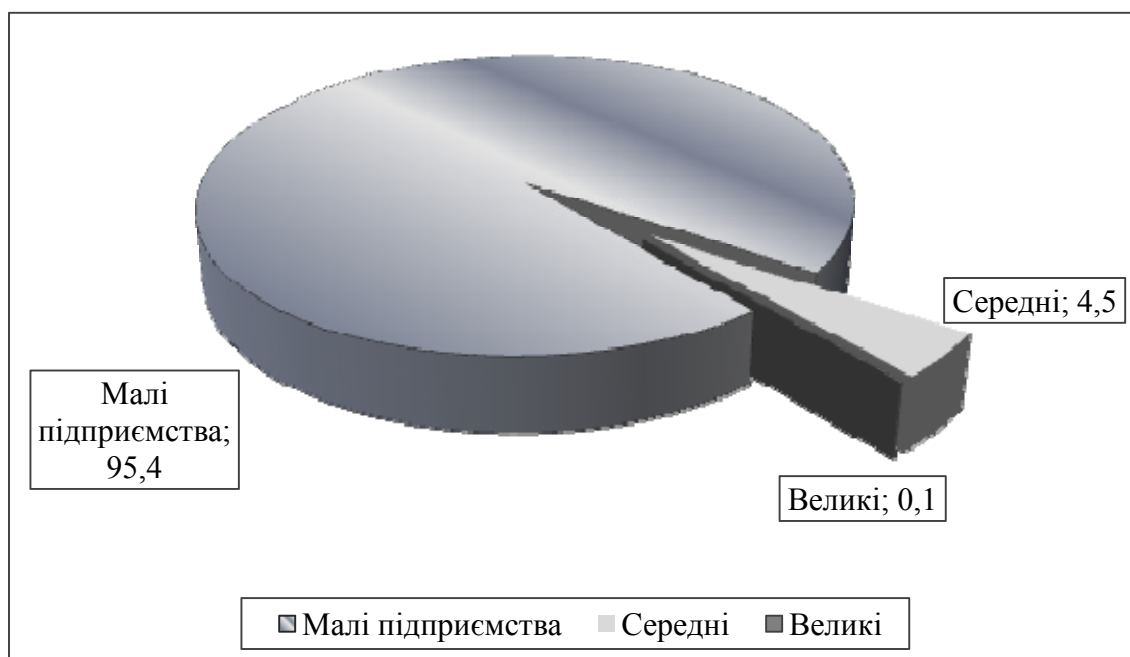

Рис. 2.1. Структура підприємств Львівської області у 2014 році, %*

*Складено за даними [150]

У територіальному розрізі найбільша чисельність малих суб'єктів господарювання на 10 тис. жителів сконцентрована у Львові і Трускавці, Моршині, Самборі та Пустомитівському районі. Консультативну та фінансову допомогу малому підприємництву надають 17 бізнес-центрів, 1 бізнес-інкубатор, 3 технопарки, 9 лізингових центрів, 102 небанківських фінансово-кредитних установи, 26 інвестиційно-інноваційних фондів, 55 інформаційно-консультативних установ, 25 консалтингових і 56 аудиторських фірм, 23 консультаційні центри Державної фіскальної служби у містах та районах Львівської області з роз'яснення норм Податкового кодексу України і практики їх застосування, 30 центрів надання адміністративних послуг. Працюють різноманітні асоціативно-підприємницькі структури: Територіальне відділення Всеукраїнської громадської організації платників податків України у Львівській області,

Комітет підприємців Львівщини, Західноукраїнська філія Європейської Бізнес Асоціації, Львівське обласне об'єднання організацій роботодавців, Асоціація роботодавців Львівської області, Агенція розвитку підприємництва жінок та молоді, Бізнес-клуб Ділових людей [148].

Малі підприємства у загальній чисельності малого підприємництва Львівщини у 2014 році становила 21,8% (17,7 тис.) (рис. 2.2), а решта становили фізичні особи - підприємці – 78,2%, тобто 64,0 тис.

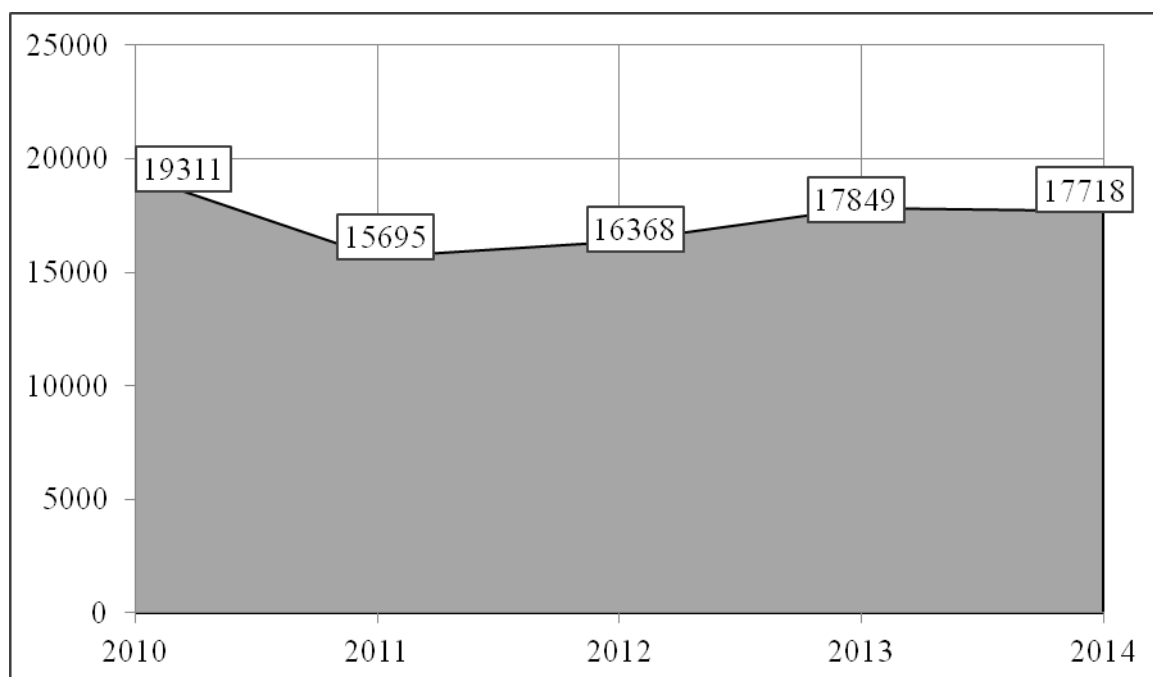

Рис. 2.2. Динаміка зміни кількості малих підприємств Львівщини протягом 2010-2014 років*

*Складено за даними [150]

З даного рисунку бачимо, що у 2014 році у порівнянні з 2010 роком чисельність малих бізнес структур Львівщини зменшилася на 1593 суб'єкти, що безперечно, є не дуже хорошою тенденцією.

У галузі малого підприємництва на початок 2015 року працювало 225,3 тис. працівників, а саме 103,6 тис. осіб (46,2%) – на малих підприємствах, решта 120,6 тис. осіб (53,8%) – у фізичних осіб-підприємців.

У порівнянні із 2013 роком чисельність працівників зросла на 2,4 тис. (на 1,1%) за рахунок ФОП.

За видами економічної діяльності у 2014 році у досліджуваному регіоні найбільш привабливою для підприємницької діяльності малих підприємств була торгівля і сфера послуг (рис.2.3).

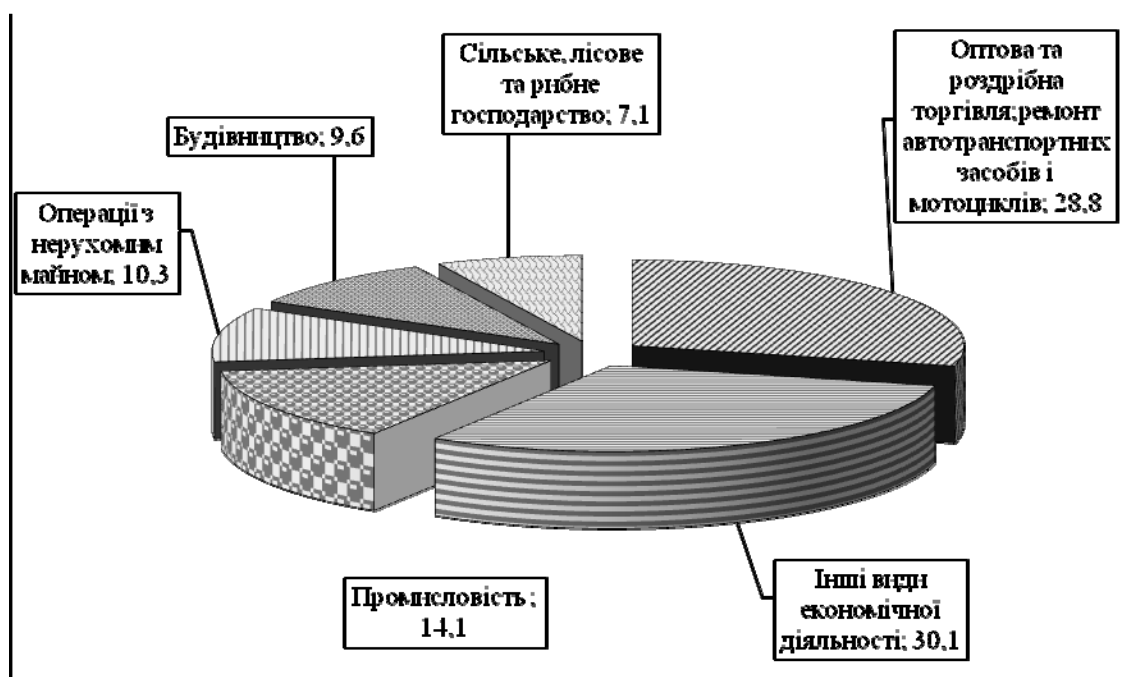

Рис. 2.3. Розподіл малих підприємств Львівщини за видами економічної діяльності у 2014 році, %*

*Складено за даними [149]

28,8% малих підприємств у 2014 році займались оптовою і роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів, 10,3% – операціями з нерухомістю, 7,9% – науковою і технічною діяльністю, 4,6% – тимчасовим розміщуванням й організацією харчування, 4,4% – діяльністю у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування, 4,0% – транспортом, складським господарством, поштою та кур'єрською діяльністю, ще 4,0% – інформацією та телекомунікаціями [150].

Важливим показником рівня розвитку регіону загалом і сфери малого підприємництва, зокрема, є обсяг реалізованої продукції. Аналіз в динаміці

доводить, що у Львівській області спостерігається зростання об'єму реалізації продукції, товарів і послуг малими підприємствами у цій сфері. У 2014 р. малими підприємствами реалізовано продукції на 48,1 млрд грн. (рис.2.4).

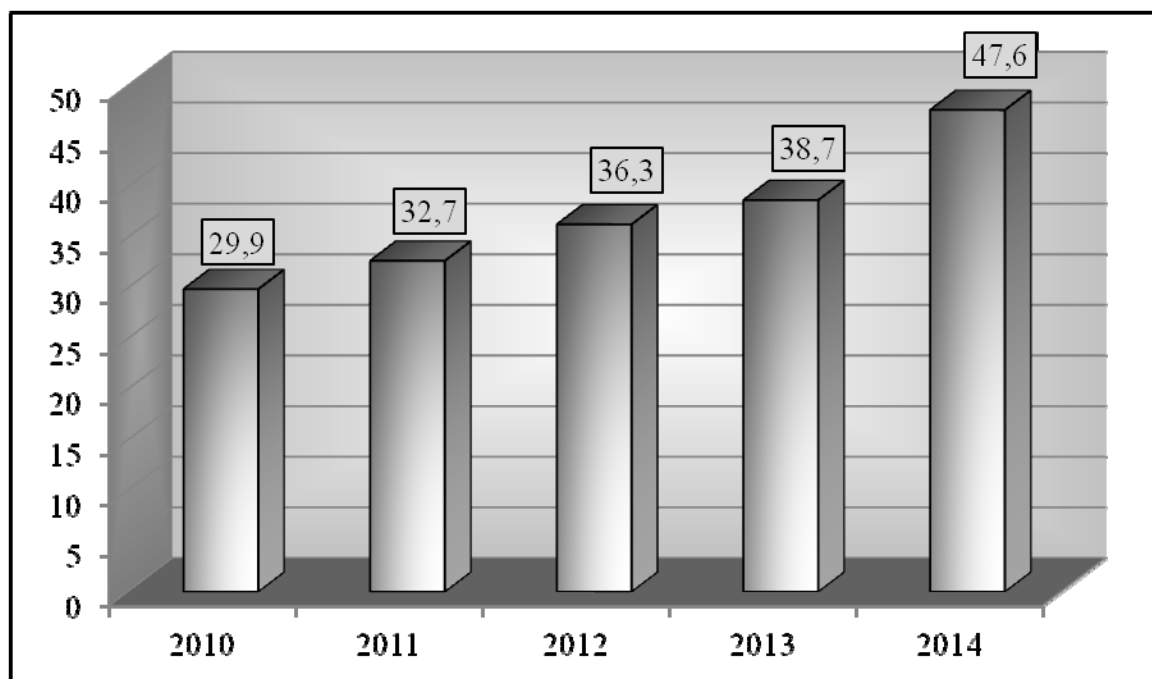

Рис. 2.4. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого підприємництва на Львівщині, млрд. грн.*

*Складено за даними [147]

З даного рисунку бачимо – у 2014 році у відношенні до 2013 року значно зріс об'єм проданих товарів малими підприємствами, а саме на 9,01 млрд. грн. чи 23,1 %. Вагомий внесок у загальному обсязі реалізованої продукції регіону здійснили малі підприємства – реалізували продукції на суму 32,1 млрд. грн. (67,4% обсягу). За цим показником досліджуваний регіон у 2014 році зайняв шосте місце в Україні, поступаючись Дніпропетровській області, малі підприємства якої реалізували продукції на суму 58,6 млрд. грн., Одеській – де сума збутої продукції становить 45,2 млрд. грн., Харківській – відповідно 44,6 млрд. грн., Київській – 41,7 млрд.

грн., також м. Київ, малі підприємства якого реалізували продукції на суму 246,7 млрд. грн. Об'єм збутої продукції по фізичних особах - підприємцях у 2014 році становив в сумі 15,7 млрд. грн.

Найбільше продукції реалізовується малими підприємствами котрі займаються торгівлею та проводять ремонт автотранспортних засобів. У 2014 році підприємствами цього виду діяльності було реалізовано 53,3 % усієї продукції, надано послуг та продано товарів.

Загалом у структурі реалізованої продукції регіону у 2014 році малі підприємства займали 20,8% (рис. 2.5)

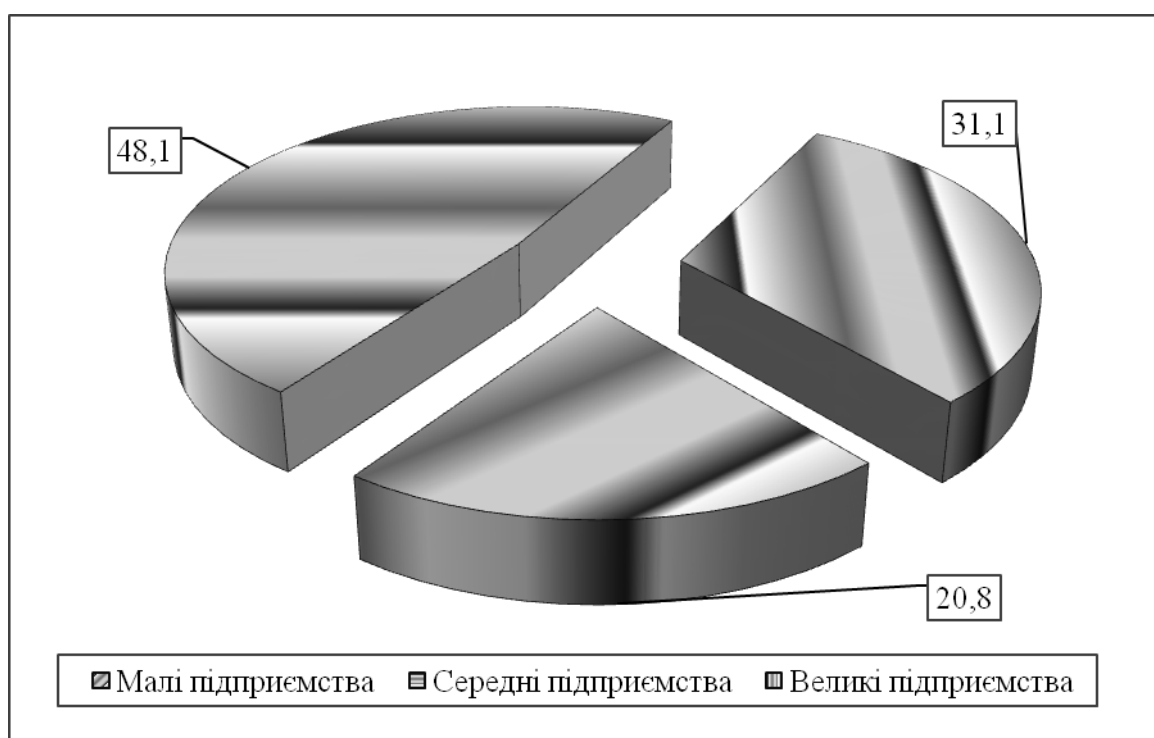

Рис. 2.5. Структура продукції, реалізованої малими підприємствами у Львівській області в 2014 році, %*

*Складено за даними [64]

Доходи малих підприємств до оподаткування у 2014 році були від'ємними і становили -4093,8 млн. грн. (табл.2.2). За досліджуваний період тільки в 2012 та в 2013 році дані доходи були із знаком «плюс» і становили 54,6 млн. грн. та 75,7 млн. грн. відповідно. На протязі періоду дослідження (2010-2014рр.) тенденція розподілу малих підприємств за фінансовим

результатом до оподаткування на підприємства, котрі одержали чистий прибуток та на підприємства, які одержали збиток зберігалася в наступній пропорції: від 61,8% до 66,2% займали питому вагу прибуткові та від 38,2% до 33,8% займали питому вагу у структурі збиткові підприємства. Із даних таблиці бачимо, що кількість прибуткових малих підприємств в динаміці збільшується.

Таблиця 2.2.

**Доходи до оподаткування малих підприємств
Львівщини протягом 2010-2014рр., млн. грн.***

Роки	Доходи до оподаткування	Підприємства, котрі одержали прибуток		Підприємства, котрі одержали збиток	
		у % до загальної чисельності підприємств	фінансовий результат	у % до загальної чисельності підприємств	фінансовий результат
2010	-376,1	61,8	981,4	38,2	1357,5
2011	-101,6	61,6	1159,7	38,4	1261,3
2012	54,5	62,8	1365,9	37,2	1311,4
2013	75,8	64,9	1457,0	35,1	1381,2
2014	-4093,9	66,2	1861,2	33,8	5955,1
2014 до 2010 (%;+/-)	-3717,8	+4,6	89,6	-4,4	В 4,4 р.

*Складено за даними [147]

Аналізуючи таблицю бачимо, що фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток у 2014 році збільшився на 89,7 % у порівнянні з 2010 роком, що безперечно, є позитивним, але й доходи малих підприємств, котрі пішли у збиток збільшився у 4,4 рази, що абсолютно не відповідає умовам успішного та ефективного розвитку сфери малого підприємництва. Фінансовий результат 2014 року у порівнянні з 2010 роком становив (-3717,9 млн. грн.), а у попередні роки 2012-2013 роки доходи малих підприємств мали позитивне значення і показували тенденцію до збільшення (54,5 і 75,7 млн. грн відповідно).

Розвиток інноваційної діяльності часто прямо залежать від величини підприємства. Розвиток інновацій на малих підприємствах на противагу великих, знаходиться на низькому рівні. Малі підприємства регіону, як і господарство України загалом, продовжують розвиватись екстенсивними методами: як стверджують статистичні показники, кількісне їх зростання не сприяє збільшенню обсягів нової продукції, яку створюють ці підприємства. Що стосується рівня новизни продукції, то в основному є вона новою лише для підприємства, що її впроваджує. Слід відзначити наступне: повільні темпи розвитку у сфері впровадження інновацій характерні для всього національного господарства України, та особливо гостро це питання стоїть у галузі малого підприємництва.

2014 рік відзначився позитивними тенденціями у інноваційній діяльності підприємств, відтак 90 малих суб'єктів господарювання працювали у напрямку покращення власного виробництва та зниження собівартості продукції за рахунок використання інноваційних технологій, у 2013 році дану роботу провадило на 11% підприємств менше (табл.2.3).

Отримані результати в наслідок дослідження свідчать про низьку наукоємність товарів у галузі малого підприємництва і її інноваційність. Зокрема, якщо порівнювати 2014 та 2010 роки, то питома вага у структурі реалізованої інноваційної продукції зросла з 1,63% до 2,11% відповідно. Проте порівняння даного 2014 року із 2013 свідчить про суттєве його зменшився (на 76,4 млн. грн.) чи із 3,1 % до 2,2 % питомої ваги в структурі всієї реалізованої продукції.

Протягом 2014 року 35 інноваційних підприємств впроваджували технологічні процеси. Ними було освоєно 41 новий технологічний процес, це на 24,3 % перевищує показник 2013 року. Варто зазначити, що 8 процесів були маловідходними і ресурсозберігаючими. У 2014 році на малих підприємствах регіону було освоєно 12 технічних новинок. На жаль, це на 7,65 % нижка показника 2013 року.

Таблиця 2.3

**Основні показники інноваційної діяльності малих підприємств
Львівської області***

Показники	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2014р. до 2010р., %
Кількість інноваційно-активних підприємств, од.	71	69	70	81	90	126,8
у % до загальної кількості підприємств	13,4	13,2	13,4	16,6	16,4	+3,0
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	249,3	290,8	427,8	552,2	475,7	190,8
у % до загального обсягу реалізованої продукції	1,6	1,5	2,1	3,0	2,1	0,5
Обсяг інноваційних витрат, млн. грн.	80,8	96,9	191,3	167,7	127,5	157,7
Впроваджено нових технологічних процесів, од.	44	27	32	33	41	-3,0
Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, од.	68	73	70	68	83	15,0
з них нових видів техніки	25	19	17	13	12	-13,0

*Складено за даними [50]

У 2014 році малі підприємства реалізували інноваційної продукції на 475,7 млн. грн., порівняно із 2013 роком, даний показник погіршився на 13,9 %.

Проаналізувавши реалізовану інноваційну продукцію малих суб'єктів господарювання Львівщини за напрямками інноваційності ми побачили, що переважає випуск продукції, нової тільки для підприємства (рис. 2.6). 70,9 % реалізованої продукції малих підприємств займає продукція котра випускається вперше.

Нової інноваційної продукції у 2014р. було реалізовано малими підприємствами на 138,5 млн. грн. (29,1%). Найбільший обсяг такої інноваційної продукції у галузі малого підприємництва досліджуваного регіону реалізовано підприємствами у сфері харчових продуктів - 60,0%.

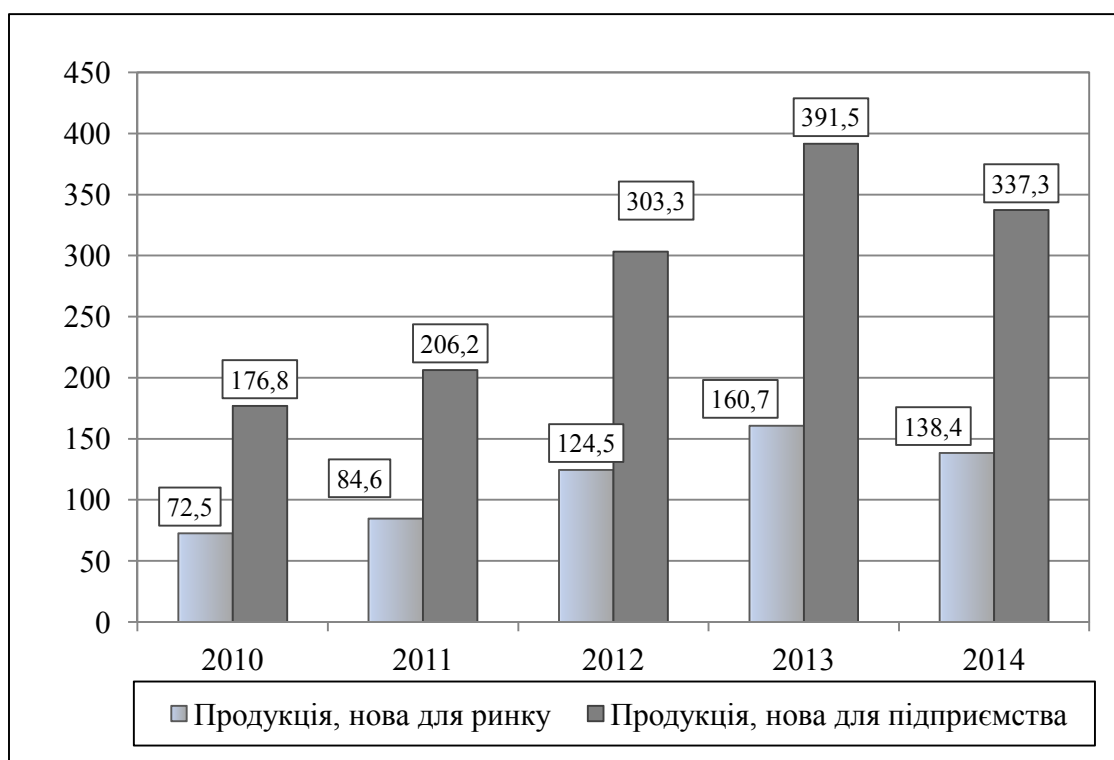

Рис. 2.6. Динаміка реалізованої інноваційної продукції малими підприємствами Львівщини за напрямками, млн.грн.*

*Складено за даними [147]

Дослідження показників реалізованої інноваційної продукції малими підприємствами Львівської області за напрямками інноваційності в динаміці довело, що вони за досліджуваний період мали тенденцію до зростання по обох напрямках. Однак на 2014 рік тенденція змінилася в зворотному напрямі.

Інноваційна діяльність переважно зосереджена у Львові, де знаходиться майже половина інноваційних суб'єктів господарювання області (48,8%), а також в Пустомитівському районі (10,1%) і місті Дрогобичі (7%).

У 2014 році на інноваційні заходи у галузі малого підприємництва було витрачено 127,47 млн. грн., що на 23,8% нижче аналогічних видатків 2013 року. 77,6 % коштів було витрачено на виробництво продуктів харчування, ще 8,5% використані у галузі машинобудування, 7,3; - це

поліграфічна діяльність та виготовлення дерев'яних виробів. У інших галузях видатки на інноваційну діяльність були незначними.

В основному інноваційні видатки малими підприємствами закладалися на придбання нового устаткування та програмного забезпечення.

Активізація інноваційної діяльності на малих підприємствах повинна походити від науково-дослідних інститутів, котрі мають пропонувати та впроваджувати власні розробки у практичну діяльність. Така взаємодія повинна носити загальнонаціональний характер, бо без науки немає розвитку держави, так як і без бізнесу.

В ході проведеного аналізу стану інноваційного розвитку малих підприємств області в рамках виконання Регіональної програми інноваційного розвитку Львівської області на 2012 – 2015 роки, виявлено наступні недоліки [148]:

- відсутність співпраці між науково-дослідними інститутами та суб'єктами господарювання;
- відсутність пільгових кредитів на закупівлю інноваційних технологій;
- низька поінформованість підприємств про реалізацію програми;
- відсутність взаємозв'язку між інноваційною політикою на державному та обласному рівнях;
- відсутність обласного інноваційного фонду.

Дані недоліки вказують на необхідність розробки та впровадження заходів для активізації інноваційної діяльності малих підприємств. Така активізація повинна відбуватися у взаємозв'язку між суб'єктами господарювання – науковими установами – владою.

2.2. Аналіз фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку та інтегральне оцінювання сектора малого підприємництва регіону

Високий рівень технологічного розвитку визначається впровадженням інновацій в процесі діяльності суб'єктів господарювання в сфері малого підприємництва. На даний час це особливо важливо, оскільки ринкові умови спонукають суб'єкти малого підприємництва до потреби в модернізації та удосконаленні виробничого процесу, використанні нових технологічних можливостей та виробництва нових продуктів.

Сьогодні в Україні спостерігається ріст кількості суб'єктів господарювання сфери малого підприємництва, що з однієї сторони є позитивною тенденцією і свідчить про розвиток цієї сфери загалом, однак їх частка в складі реалізованої продукції станом на 2014 р. складала тільки 16,6%. При цьому, в країнах-членах ЄС даний показник складає 27-60% [150]. Причиною такої ситуації залишається проблема забезпечення сфери малого підприємництва достатньою кількістю грошових ресурсів. Особливо гострою залишається проблема доступу до банківського кредитування. Ефективне та правильне використання інструментарію фінансового забезпечення розвитку сфери малого підприємництва регіону виступає чинником його стабільного функціонування і поступу саме інноваційної діяльності.

Джерел забезпечення фінансових ресурсів задля інноваційного розвитку сфери малого підприємництва існує надзвичайно багато. Проте не всі використовуються. На рисунку 2.7. представлена класифікація джерел фінансово-кредитного забезпечення функціонування і поступу сфери малого підприємництва регіону відносно до суб'єкта фінансування.

Ефективність та результативність провадження інноваційної діяльності в сфері малого підприємництва регіону багато в чому залежить від рівня забезпечення грошовими ресурсами інноваційних проектів.

Рис. 2.7. Джерела фінансування розвитку сфери малого підприємництва регіону*

*Складено автором

Важливим джерелом фінансового забезпечення малого підприємництва виступають власні кошти самих господарюючих суб'єктів відповідної сфери. Однак, власні ресурси малих підприємств ми не можемо вважати головним джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Тому виникає необхідність використовувати ресурси українських і іноземних, зокрема західних, інвесторів. На наш погляд, джерелами фінансування інноваційного розвитку сфери малого підприємництва регіону є держава та її інституції, а також міжнародні організації та банківські установи.

Основними видами фінансової підтримки держави (у відповідності до Закону України від 22 березня 2012 р. «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні») є:

- 1) часткове компенсування процентних ставок по кредитах, які надаються для реалізації проектів представників малого/середнього підприємництва;
- 2) часткове компенсування лізингових та факторингових платежів, а також платежів, які виникають внаслідок користування гарантіями;
- 3) подання гарантії і поруки за кредити представників малого/середнього підприємництва;
- 4) дачу кредитів/мікрокредитів задля започаткування/ведення своєї справи;
- 5) позики для придбання та запровадження технологічних новинок; компенсування видатків на поступ і формування кооперації між представниками малого та середнього підприємництва з однієї сторони та великими підприємствами з іншої;
- 6) грошова підтримка запровадження енергозберігаючих, а також екологічно чистих технологічних новинок;
- 7) інші види фінансової підтримки з боку держави, що не заборонена нормативно-правовими актами та законодавством.

Стимулювання розвитку сфери малого підприємництва – необхідна умова успішного економічного та соціального відродження країни в цілому і Львівської області зокрема.

Банківські установи найчастіше надають кредитні ресурси великим корпоративним клієнтам. Внаслідок цього, процес надання банком кредиту представникам малого підприємництва є складнішим, а ймовірність його отримання – набагато меншою.

Однією з ключових причин недостатнього забезпечення фінансовими ресурсами інноваційного поступу малого підприємництва є високі процентні ставки, які в основному спричинені високими ризиками, що несуть банківські установи кредитуючи такі суб'єкти господарювання (рис. 2.8).

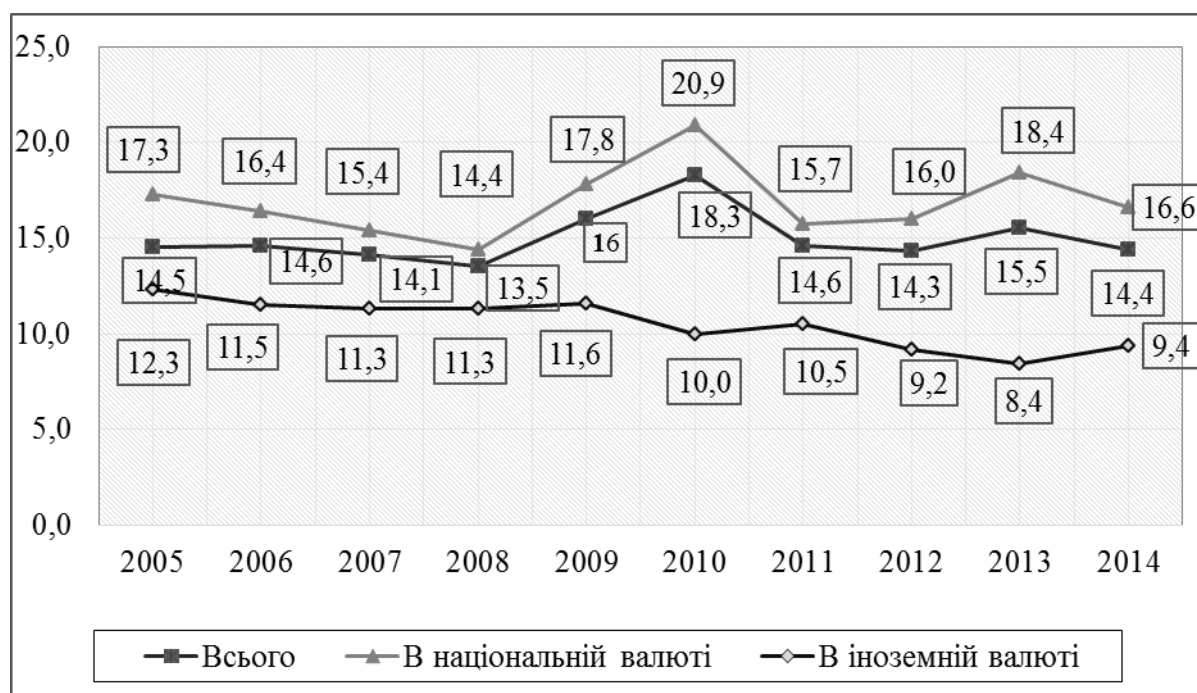

Рис. 2.8. Динаміка середньозважених відсоткових ставок за кредитами в Україні у 2005-2014 рр. *

*Складено на основі [149]

Із даних графіка видно, що починаючи із 2008 року по 2010 рік процентні ставки за позики як в іноземній валюті, так і в національній зростали і були помірно високими, що спричинило недоступність позик для

представників малого бізнесу та негативно вплинуло на поступ малих підприємств досліджуваного регіону, на їх діяльність, впровадження інноваційних технологій та виробництво продуктів на їх основі.

На сьогодні велика кількість банків відновили кредитування суб'єктів господарювання малого підприємництва, однак вони орієнтовані, переважно, на фізичних осіб. Деякі банківські установи оголосили про відновлення кредитування також малих підприємств, проте досягнення обсягів фінансування докризового рівня є неможливим.

Досвід західних країн показує: слід забезпечити розподіл кредитного ризику між центробанком країни, комерційними банками і кредитними установами, які забезпечують реалізацію програм сприяння поступу малого підприємництва і функціонують в співпраці з комерційними банками. У Німеччині, наприклад, підтримка формування та поступу малих та середніх підприємств здійснюється за рахунок державних коштів, якими управляє Кредитна установа для відбудови (KfW) та Компенсаційний банк, які у 2003 р. об'єдналися у Групу KfW.

Дослідження дозволило виділити та згрупувати ряд причин, з якими зіштовхуються і банки, і суб'єкти господарювання сфери малого підприємництва в регіоні під час надання або отримання додаткових ресурсів внаслідок кредитування (рис. 2.9.).

Незважаючи на труднощі, пов'язані з одержанням кредитів представниками сфери малого підприємництва, задля збільшення клієнтської бази і отримання додаткових прибутків, банки намагаються збільшувати обсяги наданих кредитних ресурсів малим і середнім підприємствам, які гнучко та динамічно розвиваються. Крім збільшення клієнтської бази, через кредитування малого бізнесу, банки одержують також можливість диверсифікувати кредитний портфель [22].

Рис. 2.9. Перешкоди щодо отримання суб'єктами малого підприємництва в регіоні банківських кредитних ресурсів *

*Складено автором

Економістами виділяються декілька видів кредитних продуктів, які банки надають малим підприємствам, залежно від виду їх господарської діяльності (рис. 2.10.).

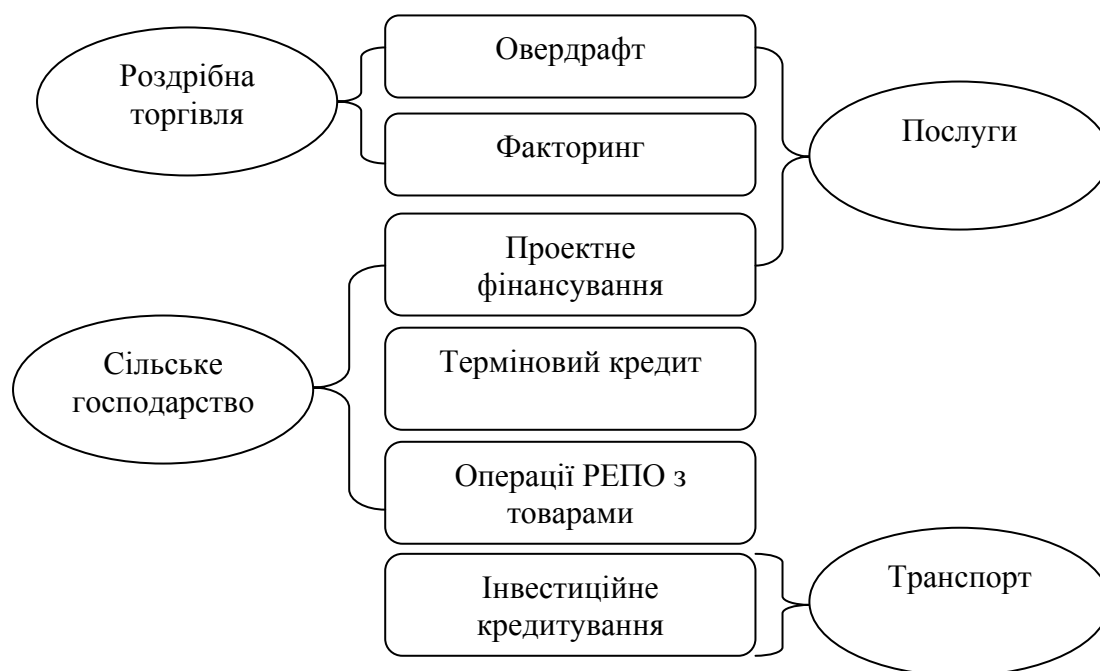

Рис. 2.10. Види кредитних банківських продуктів, які використовуються в сфері малого підприємництва *

*Складено автором на основі [4]

Покращенню фінансування сфери малого підприємництва регіону сприяє залучення фінансових ресурсів міжнародних організацій. Найпопулярнішими серед них є: Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (EBRD), Світовий банк (WB), Німецька кредитна установа для відбудови (KfW), Німецько-Український Фонд, Агентство США з Міжнародного Розвитку, які сприяють реалізації спеціальних програм (табл. 2.4).

ЄБРР планує реалізувати у 2015 році в Україні 130 проектів для підтримки поступу малого і середнього бізнесу. За попередні п'ять років функціонування програми ЄБРР вже понад 400 підприємств у ній взяли участь. Переважно це були підприємства, що функціонують в сфері оптової/роздрібної торгівлі, харчової промисловості, електроніки.

Таблиця 2.4

Фінансова підтримка, що надається ЄС для розвитку малого підприємництва в Україні*

Назва проекту	Тривалість виконання, роки	Бюджет на виконання	Заходи (пропозиції) для МСП
East Invest (Проект «Схід Інвест»)	2010 – 2017	14млн. євро	Семінари, тренінги, торгові ярмарки, моделі «бізнес-для-бізнесу», навчальні візити, презентаційні тури «Інвестори для МСП»
Фонд МСБ (вікна ЄБРР, KfW і ЄІБ)	2010 – 2020	15,3 млн. євро, 150 млн. євро інвестицій	Розширене коло надання фінансових послуг та продуктів для представників малого підприємництва, що забезпечує ріст доступності довгострокового фінансового забезпечення для сфери малого підприємництва; кредити в вільноконвертованій та місцевій валюті, а також інвестування в акціонерний капітал, гарантії
Програма підтримки малого бізнесу в країнах Східного партнерства	2010 – 2016	15,3 млн. євро	Доступ до інноваційних новинок, необхідних для нарощування власної справи внаслідок залучення консультантів для забезпечення вирішення відповідних проблем функціонування підприємства або через залучення до справи міжнародних радників, щоб дозволити впровадження ефективних практик управління в підприємницьких структурах, що характеризуються як потенційні лідери ринку.
Визначення і сприяння інвестиціям в енерго-ефективність	2006 – 2018	9,5 млн. євро	Використання кредитних ліній в місцевих банківських установах, забезпечення технічного супроводу, фінансової підтримки, доступу до правового і екологічного досвіду в відповідній сфері бенефіціарам
TAREP (Посилення аудиту та звітності в країнах Східного партнерства)	2014 – 2017	10 млн. євро	Надання послуг з підтримки підприємництва, забезпечення доступу позичальників до фінансування в сфері модернізованої бухгалтерської та фінансової звітності
Європейський фонд для Південно-Східної Європи (EFSE) – Європейський регіон сусідства (ENR)	2005 р. – не визначено	974 млн. євро	Кредити для мікро/малих підприємств, кредитування сільського господарства, сфери переробки продуктів сільськогосподарського виробництва), кредитування житлово-комунального господарства, надання якого забезпечується через місцеві банки і небанківські фінансові установи

*Складено автором на основі [5]

Як результат - 71% від усіх клієнтів ЄБРР – представників малого/середнього бізнесу забезпечили зростання продажів на 40%, більше, ніж $\frac{1}{2}$ підприємств збільшили штат співробітників, а близько 15% клієнтів змогли домогтися залучення додаткового фінансового ресурсу в сумі 500 тис. євро [32].

Дані проекти виступають лише сегментом програми консультативної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Відповідно до даної програми вітчизняні підприємці мають можливість доступу до рекомендацій експертів в сфері розробки стратегії розвитку суб'єктів господарювання, маркетингової політики, системи управління якістю та персоналом, а також покращення бізнес-процесів. В 2014 році задля роботи із представниками малого та середнього підприємництва було відкрито регіональний офіс у Львові, а у 2015 році ЄБРР відкрив офіс у Харкові [ЄБРР реалізував 130 проектів підтримки поступу малого та середнього бізнесу в Україні у 2015 році [32].

У 2015 році ЄБРР було запропоновано представникам малого/середнього підприємництва нові ініціативи, а саме: підтримку у сприянні експорту для формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та підтримку жінок в бізнесі. Так, Європейським банком реконструкції та розвитку було передбачено виділення на забезпечення фінансування проекту консультативної підтримки поступу малого і середнього бізнесу суму в розмірі 4,4 млн. євро.

Варто зауважити, що кредитування за допомогою фінансових ресурсів міжнародних організації має ряд переваг: процентні ставки є нижчими; кредитування здійснюється найбільш важливих секторів економіки (промисловість, сільське господарство, важливі галузі сфери послуг); процедура видачі кредитів суттєво спрощується із запровадженням іноземних банківських технологій.

Аналіз зарубіжного досвіду показує, що програми поступу малого бізнесу, які запропоновані та підтримані в їх реалізації державою, стають

ключовою формою ведення політики держави. У розвинутих країнах існує багато цільових програми з розвитку, а також підтримки малих/середніх підприємств. У них формуються цілі та напрями допомоги у вигляді комплексу заходів, підкріплених матеріально, кадрово й інформаційно.

Варто звернути увагу на те, що підтримка державою малого підприємництва України проводиться відповідно до державних цільових програм за рахунок коштів бюджету. Фінансове забезпечення політики держави стосовно підтримки і поступу малого підприємництва провадять Український фонд підтримки підприємництва на загальнодержавному рівні, а також регіональні фонди підтримки підприємництва на рівні регіону, та місцеві фонди підтримки малого підприємництва на локальному рівні. Серед механізмів використання інструментів є Національна програма підтримки розвитку малого підприємництва України, яка є комплексом заходів, направлених на втілення державної політики подолання проблем подальшої еволюції сфери малого підприємництва. Фонди, які працюють в сфері підтримки малого підприємництва забезпечують надання фінансово-кредитної допомоги представникам малого підприємництва та допомагають кваліфіковано оцінити та відібрати перспективні інвестиційні проекти підприємців для підтримки їх на пільгових умовах, проводити моніторинг впровадження бізнес-проектів.

Програма сприяння розвитку підприємництва Львівщини – це один з вагомих інструментів реалізації регіональної і державної програми поступу та підтримки підприємництва в цілому, та малих підприємств, зокрема, інвестиційно-інноваційної стратегії держави і сфери зайнятості населення. Програма відображає систему цілей, завдань, комплексу заходів (проектів), направлених на формування сприятливих умов еволюції підприємництва у досліджуваному регіоні, надходження інвестицій та забезпечення економічного зростання [131].

Програма є інструментом просування державної політики забезпечення еволюції сфери малого, а також середнього підприємництва на

рівні регіону. Основні принципи, за якими сформовано дану програму є: об'єктивність, доцільність, рівність, гласність, дотримання загальнодержавних інтересів, ефективність.

Фінансування основних заходів, передбачених Програмою розвитку малого підприємництва, можна здійснити за рахунок коштів бюджетів різних рівнів, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, власних коштів підприємців, коштів громадських організацій, об'єднань підприємців, підприємств.

Виділення фінансових ресурсів для допомоги поступу малого підприємництва через використання коштів регіонального бюджету визначається рішенням обласної ради. Щорічний обсяг асигнувань визначено у видатках регіонального бюджету. В цілому ресурсне забезпечення програми відображено на рисунку 2.12:

Рівень поступу інноваційної діяльності малих підприємств є залежним від наявності фінансування, тому низький рівень запровадження інновацій на підприємствах зумовлений недостатнім рівнем витрат на інноваційні технології.

Як засвідчують наведені в таблиці 2.5 дані, в загальному динаміка зміни обсягів фінансування інноваційної діяльності малого підприємництва у Львівській області мала позитивну тенденцію, тобто сукупні витрати на інновації у 2014 році зросли на 57,7% в порівнянні з 2010 роком. Також, у 2014 році суттєво (майже в 2 рази) зросли обсяги витрат на інноваційний розвиток за рахунок власних коштів підприємств. Порівнюючи обсяги фінансування впровадження інновацій з місцевих бюджетів за період 2010-2014рр., слід зауважити, що хоча у 2014 році порівняно із 2010 роком вони дещо збільшилися – на 32,1%, однак у 2013 році на інновації було виділено 3851,7 тис. грн., а у 2014 – 100,8 тис. грн., а це відповідно становило тільки 2,6% рівня 2013 року.

Рис. 2.12. Ресурсне забезпечення програми розвитку малого підприємництва регіону*

*Складено автором

Що стосується кредитних ресурсів, то у 2014 році їх розмір у порівнянні з 2010 роком скоротився на 40%. Дана ситуація характеризується важкими економічними умовами, в яких опинилася наша держава і фінансово-кредитні установи, що негативно вплинуло на виділення

кредитних ресурсів, оскільки останні є потенційним джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємництва. Підприємства низькорентабельних та капіталомістких галузей залишаються за межами кола потенційних позичальників [15].

Таблиця 2.5

**Динаміка обсягів фінансування
інноваційної діяльності малого підприємництва у Львівській
області, тис. грн. ***

Роки Джерело фінансування	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2014р. до 2010р., %
Усього	80824,5	96884,4	191261,5	167701,0	127457,5	157,7
Власні кошти підприємств	60240,4	98268,8	175151,0	143157,7	119102,1	197,7
Кошти держбюджету	463,6	507,2	506,3	-	-	-
Кошти місцевих бюджетів	76,3	-	441,6	3851,7	100,8	132,1
Кошти вітчизняних інвесторів	-	3085,4	-	-	1452,7	
Кошти зарубіжних інвесторів	218,9	5989,1	-	-	-	-
Кредити банків та інші позики	29067,4	125,4	11305,0	23826,5	17535,7	60,3
інші джерела фінансування	-	-	-	24,9	3744,5	

*Складено автором на основі [150]

Ресурсів комерційних банків в Україні недостатньо для забезпечення не лише інноваційної, але й звичайної виробничої діяльності, що зумовлює використання кредитних ресурсів в основному на поповнення обігових коштів підприємницьких структур, а не введення в дію інновацій [61].

Статистичні дані, що засвідчують витрати із держбюджету на інноваційний поступ малого підприємництва у Львівській області характеризують не задовільний стан фінансування. Так, протягом досліджуваного періоду у 2013-2014 роках такі витрати взагалі відсутні на інноваційний розвиток малих бізнесструктур регіону.

Натомість, відсутність нових наукових та технічних розробок та інновацій у виробничих процесах малих підприємств, а також низький рівень попиту на них призводить до проблеми невиправданості витрачання коштів на реалізацію інноваційної діяльності і не діє цим господарюючим суб'єктам отримувати фінанси з бюджету для забезпечення введення в дію інновацій [67].

Для України є дуже важливими інвестиції, внесені іноземними суб'єктами, тому що стан вітчизняної економіки не дає можливостей в повному обсязі здійснювати внутрішні інвестиції [58]. Однак, як показують статистичні дані, за період 2012-2014рр. іноземні інвестори взагалі не вкладали кошти у фінансування інновацій на малих підприємствах через низький рівень новизни створюваної ними продукції та загалом ситуації, яка склалася в нашій державі. Тому задля покращення інвестиційної привабливості вітчизняних малих підприємств потрібно запровадити заходи для росту рівня конкурентоспроможності їх продукції та підвищення рентабельності, підвищення інвестиційного клімату.

Позитивним є той факт, що у 2014 році на інноваційний розвиток поступ малого підприємництва Львівської області вітчизняні інвестори витратили 1452,7 тис.грн. і з інших джерел фінансування надійшло коштів на суму 3744,5 тис. грн.

Недостатні обсяги кредитування, інвестиційних ресурсів задля забезпечення інноваційного розвитку малого підприємництва засвідчує існування недосконалого механізму державного регулювання і підтримки їх інноваційної діяльності. Значну увагу потрібно приділити покращанню економічної політики держави щодо забезпечення сприятливих умов для

стабільного бізнесового середовища і інноваційного розвитку малого підприємництва.

Провівши аналіз банківського кредитного забезпечення підтримки розвитку сфери малого підприємництва регіону, можливо зазначити, що все ж таки банки зацікавлені підтримувати малі підприємства, незважаючи на ризики, а суб'єкти підприємництва мають можливість все більше отримувати інформацію про доступ до використання кредитних ресурсів, що надаються банківськими установами. Також доцільно запровадити стимули фінансово -кредитним організаціям задля залучення їх коштів на кредитування сфери малого підприємництва регіону.

В контексті вище доведеного важливо визначити інтегральну оцінку реалізованої частини інноваційного потенціалу сектора малого підприємництва за регіонами України. В умовах ринку, функціонування якого спрямовується на чесну конкурентну боротьбу між суб'єктами господарювання заради досягнення нового рівня життєдіяльності населення малі бізнес структури стають невід'ємною часткою виконання задекларованих державою завдань та рушійною силою інноваційного розвитку виробничих процесів. Ефективна діяльність малого підприємництва залежить від їх підтримки на регіональному та державному рівнях. У першу чергу в якісному та ефективному поступу малих бізнес структур зацікавлені локальні територіальні громади, так як:

- значна частина малих підприємств орієнтується на місцевого споживача;
- поява нових малих підприємств у сільських та міських населених пунктах вирішує проблему безробіття. В основному дана проблема характерна для сільської місцевості, де середні та великі суб'єкти господарювання розміщують свої потужності значно рідше ніж малі;
- збільшення кількості фізичних осіб-підприємців і представників малого підприємництва сприяє зростанню обсягів виробництва, а отже, збільшенню податкових надходжень.

Задля підвищення рівня ефективності реалізації регіональної інноваційної політики, визначимо рейтинг регіонів за комплексною оцінкою інноваційного стану малого підприємництва за показниками, які забезпечуватимуть комплексність дослідження і будуть застосовані у розрахунку інтегрального показника реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону (додаток В).

В якості критеріїв оцінки, керуючись методикою Л. М. Матросової, обрано три групи показників залежно від критеріїв оцінки [60] (табл. 2.6).

Для визначення реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону використано інтегральний показник. Він дає змогу визначити ранг інноваційного потенціалу малих підприємств окремого регіону. В якості інтегрального показника стосовно ефективності ефективним є використання узагальненої функції корисності (або шкалу Харрінгтона), яка передбачає п'ять рівнів оцінки в загальному інтервалі шкали від 0 до 1. Зазначемо, що лінгвістичні та кількісні характеристики шкали Харрінгтона наведено у таблиці 1.3 підрозділу 1.3.

Таблиця 2.6

**Критерії та показники оцінки реалізованої частини
інноваційного потенціалу регіону***

Критерії оцінки	Показники інноваційної активності
Широта охоплення підприємств інноваційною діяльністю в регіоні	Питома вага ІАП в їх загальній кількості, %; частка відвантаженої продукції інноваційного характеру у загальному обсягу промислової продукції, %.
Діапазон розподілу видів і предметів інноваційної діяльності серед інноваційно активних підприємств	Середня кількість нових видів промислової продукції, яка припадає на одне ІАП; середня кількість нових технологій, яка припадає на одне ІАП.
Ступінь фінансування інноваційної діяльності підприємств, які беруть участь у розробці та впровадженні інновацій	Середній розмір інноваційних витрат на одне ІАП, тис. грн.; рівень забезпечення фінансуванням НДДКР, тис. грн.

*Складено на основі [60]

В основі зазначеного критерію лежить пропозиція переформування натуральних значень кожного показника інноваційної активності (додаток Д) у стандартизований вигляд (табл. 2.7).

Таблиця 2.7.

Визначення стандартизованого вигляду показників інноваційної активності малих підприємницьких структур регіонів України

№	Області	Y _{r1}	Y _{r2}	Y _{r3}	Y _{r4}	Y _{r5}	Y _{r6}
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вінницька	0,78	-0,74	-0,32	-0,10	-0,17	-0,51
2	Волинська	0,76	-0,57	-0,40	-0,59	0,78	0,19
3	Донецька	-0,67	-0,45	-0,17	-0,12	0,44	0,49
4	Дніпропетровська	-0,76	-0,50	-0,21	-0,25	1,33	1,08
5	Житомирська	-0,39	-0,64	-0,53	-0,42	-0,55	-0,51
6	Закарпатська	-0,36	-0,82	-0,54	-0,54	-0,53	-0,29
7	Запорізька	-0,58	0,53	0,28	1,49	-0,25	-0,17
8	Івано-Франківська	1,50	0,21	0,33	-0,50	-0,08	-0,47
9	Київська	-0,59	-0,11	-0,22	-0,37	-0,35	-0,48
10	Кіровоградська	0,31	1,88	-0,12	-0,29	-0,54	0,33
11	Луганська	-0,13	0,74	-0,52	-0,62	-0,50	-0,40
12	Львівська	0,26	-0,02	-0,29	-0,45	-0,50	-0,36
13	Миколаївська	-0,80	1,00	-0,14	0,04	1,22	2,72
14	Одеська	-0,71	-0,79	-0,35	-0,36	-0,21	-0,29
15	Полтавська	0,47	-0,57	-0,12	-0,45	-0,45	-0,09
16	Рівненська	-0,48	-0,52	-0,35	-0,51	-0,58	-0,45
17	Сумська	-0,84	3,80	4,90	3,28	-0,09	-0,27
18	Тернопільська	0,14	-0,23	-0,04	-0,59	-0,54	-0,13
19	Харківська	0,02	0,61	-0,24	3,12	-0,33	-0,08
20	Херсонська	-0,29	-0,02	0,52	-0,32	-0,33	-0,46
21	Хмельницька	-0,66	-0,81	-0,49	-0,37	4,38	-0,54
22	Черкаська	-0,71	-0,76	-0,20	-0,23	-0,40	-0,47
23	Чернігівська	0,26	0,83	0,29	-0,52	-0,52	-0,51
24	Чернівецька	0,80	-0,67	-0,32	-0,26	-0,25	-0,17
25	АР Крим	-	-	-	-	-	-
26	м. Київ	-0,63	-0,28	0,06	0,40	-0,06	-0,23
27	м. Севастополь	-	-	-	-	-	-

Для стандартизації обраних показників використано наступну формулу:

$$Y_{ri} = \frac{x_i - \bar{x}_i}{S},$$

де, x_i - значення показника, $\bar{x}_i$ - середнє арифметичне значення досліджуваних показників, S - стандартне відхилення змінної [156].

Після застосування шкали Харрінгтона та усіх досліджуваних показників, приведених до безмірного вигляду (стандартизації) розраховано

величину частинних функцій, використовуючи рівняння $di = \exp(-\exp(-yi))$.
Визначення часткових функцій d_{ri} наведено в табл. 2.8 [40].

Таблиця 2.8

Розрахунок часткових функцій за регіонами

№	Області	Часткова функція $di = \exp(-\exp(-yi))$.					
		d_{r1}	d_{r2}	d_{r3}	d_{r4}	d_{r5}	d_{r6}
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вінницька	0,63	0,12	0,25	0,33	0,31	0,19
2	Волинська	0,63	0,17	0,23	0,16	0,63	0,44
3	Донецька	0,14	0,21	0,31	0,33	0,53	0,54
4	Дніпропетровська	0,12	0,19	0,29	0,28	0,77	0,71
5	Житомирська	0,23	0,15	0,18	0,22	0,18	0,19
6	Закарпатська	0,24	0,10	0,18	0,18	0,18	0,26
7	Запорізька	0,17	0,56	0,47	0,80	0,28	0,30
8	Івано-Франківська	0,80	0,45	0,49	0,19	0,34	0,20
9	Київська	0,16	0,33	0,29	0,24	0,24	0,20
10	Кіровоградська	0,48	0,86	0,32	0,26	0,18	0,49
11	Луганська	0,32	0,62	0,19	0,16	0,19	0,23
12	Львівська	0,46	0,36	0,26	0,21	0,19	0,24
13	Миколаївська	0,11	0,69	0,32	0,38	0,74	0,79
14	Одеська	0,13	0,11	0,24	0,24	0,29	0,26
15	Полтавська	0,54	0,17	0,33	0,21	0,21	0,34
16	Рівненська	0,20	0,19	0,24	0,19	0,17	0,21
17	Сумська	0,10	0,98	0,99	0,96	0,33	0,27
18	Тернопільська	0,42	0,28	0,35	0,16	0,18	0,32
19	Харківська	0,37	0,58	0,28	0,96	0,25	0,34
20	Херсонська	0,26	0,36	0,55	0,25	0,25	0,20
21	Хмельницька	0,15	0,11	0,20	0,24	0,99	0,18
22	Черкаська	0,13	0,12	0,30	0,28	0,23	0,20
23	Чернігівська	0,64	0,14	0,25	0,27	0,28	0,30
24	Чернівецька	0,46	0,65	0,47	0,19	0,19	0,19
25	АР Крим	-	-	-	-	-	-
26	м. Київ	0,15	0,27	0,39	0,51	0,34	0,28
27	м. Севастополь	-	-	-	-	-	-

Утім, для розрахунку інтегрального показника інноваційної активності регіону D (табл. 2.9) здійснимо обчислення за допомогою формули:

$$D = \sqrt[r]{\prod_{i=1}^r d_{ri}}, \quad d_{ri} = \exp(-\exp(-y_{ri})),$$

де, r – система показників, використовуваних для оцінювання інноваційної активності; d_{ri} – часткова функція, обрана відповідно до

значення по шкалі Харрінгтона; y_{pi} - показник інноваційної активності в стандартизованому вигляді [40].

Таблиця 2.9

**Розподіл регіонів за комплексною оцінкою інноваційного стану
малого підприємництва**

№	Області	Інтегральний показник інноваційної активності малих підприємств регіонів	Ранг
1	2	3	4
Група 1			
1	Сумська	0,4503	1
2	Миколаївська	0,4330	2
3	Харківська	0,4122	3
4	Кіровоградська	0,3813	4
5	Запорізька	0,3784	5
Група 2			
6	Івано-Франківська	0,3624	6
7	Волинська	0,3209	7
8	Дніпропетровська	0,3166	8
9	Чернігівська	0,3121	9
10	м. Київ	0,3046	10
11	Херсонська	0,2958	11
12	Чернівецька	0,2850	12
13	Полтавська	0,2743	13
14	Львівська	0,2732	14
15	Тернопільська	0,2714	15
16	Вінницька	0,2677	16
17	Київська	0,2366	17
18	Хмельницька	0,2243	18
Група 3			
19	Одеська	0,1994	19
20	Рівненська	0,1975	20
21	Черкаська	0,1974	21
22	Житомирська	0,1892	22
23	Закарпатська	0,1837	23
Група 4			
24	Донецька	0,1252	24
25	Луганська	0,1125	25

* Розраховано автором

У відповідності до отриманих результатів, пропонуємо розділити регіони на чотири групи. Група 1 - це регіони-лідери, для яких інноваційна діяльність стає найважливішим, домінуючим фактором соціального та економічного розвитку, що розширює попит на інноваційну продукцію

малих підприємств регіону і стимулює підвищення їх конкурентоспроможності, збільшує доходи і зайнятість населення. Сюди можна віднести Сумську, Миколаївську, Харківську, Кіровоградську, Запорізьку області. Для підприємств цих регіонів необхідні стратегії підтримки забезпечення інноваційного поступу малого підприємництва, оскільки за всіма виділеними показниками спостерігаються найкращі результати, які потрібно і надалі підтримувати на цьому ж рівні. На нашу думку, доцільно застосовувати, хоч і не повною мірою, однак, стратегію «нарощування», тобто комплекс заходів підтримки інноваційного поступу, спрямованих на забезпечення поступового нарощування на базі високих технологій випуску нової конкурентоспроможної продукції для реалізації у виробничій та соціальній сфері на основі використання власного науково-технічного і виробничо-технологічного потенціалу, а також із залученням закордонного досвіду.

Групу 2 формують регіони - «переслідувачі Івано-Франківська, Волинська, Дніпропетровська, Чернігівська, Херсонська, Чернівецька, Полтавська та Львівська, Тернопільська, Вінницька, Київська та Хмельницька області, м. Київ. Для цих регіонів характерний великий інноваційний потенціал, який використовується не повною мірою. Слід зауважити, що для переходу у групу з вищим рівнем, для підприємств даних регіонів необхідно звернути увагу на поліпшення такого показника, що характеризує інноваційний розвиток, - сума витрат на інноваційну діяльність.

Групу 3 формують регіони промислово-аграрної спеціалізації, переважно середнього рівня соціального та економічного розвитку, із окремими високими параметрами наукового та технічного розвитку (Одеська, Рівненська, Черкаська, Житомирська, Закарпатська області). Як наслідок, в даних регіонах спостерігається недостатня кількість малих підприємств, які б впроваджували інноваційні технології, організаційні

інновації, маркетингові інновації, невисокими показниками характеризується в них також освоєння зовсім нової продукції.

Група 4 включає регіони-аутсайтери – Донецьку та Луганську області. Для цих депресивних регіонів, які за всіма показниками характеризуються низьким рівнем інноваційного розвитку, варто зосередитися на питанні збільшення кількості інноваційної продукції підприємств задля переходу до середнього рівня розвитку.

Стратегічними цілями регіонів, що характеризуються низьким інноваційним потенціалом, виступають робота над регіональною інноваційною системою та реструктуризація інноваційної діяльності регіону. Регіони із середніми показниками інноваційного потенціалу стратегічною ціллю є нагромадження і ріст даного потенціалу. Регіони з високими показниками інноваційного потенціалу повинні забезпечити досягнення нарощення потенціалу і формування міжрегіонального інноваційного ринку. Саме системний стратегічний підхід у вирішенні проблем активізації науково-інноваційної діяльності буде сприяти ефективному соціально-економічному розвитку територій.

2.3. Економетричний аналіз впливу інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств Львівської області

Економетричний аналіз впливу інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств Львівської області є багатограним, адже процеси інноваційної діяльності сектору малого підприємництва обумовлюються інституційними характеристиками середовища їх функціонування, а також соціальними, економічними і політичними чинниками.

В основі побудови економетричних моделей лежать концептуальні економіко-інституційні гіпотези пояснення системи причинно-наслідкових

взаємовпливів між визначальними макрохарактеристиками інституційного середовища ділової активності (інвестиційна, інноваційна, безпекова, регуляторна, тіньова, корупційна, соціальна, податкова, інфраструктурна та інші компоненти) та базовими параметрами інноваційного розвитку малих підприємств Львівської області (кількість інноваційно активних підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції та її частка у загальному обсягу реалізованої продукції, обсяг інноваційних витрат, впроваджено нових технологічних процесів, освоєно виробництво інноваційних видів продукції, кількість підприємств, що займалися дослідженнями та розробками, придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення тощо).

Регресійні рівняння (1-6) побудовані на основі даних гіпотез та вихідних даних для аналізу, які наведено в додатку Е, табл.1-12. Проведена за рядом статистичних характеристик перевірка адекватності моделей підтвердила, що вони є якісно прийнятними і не потребують додаткового уточнення. Зокрема, коефіцієнти детермінації (R^2) вказують на адекватність відображення виражених тенденцій досліджуваних процесів, високу залежність між обраними чинниками і результуючими ознаками. Перевірка гіпотези про збіг рівнянь регресії для окремих спостережень за допомогою F -статистики Фішера довела невинуватість цього результату ($F_{кр.}$ у рівняннях регресії $< F_{сп.}$). Статистики Дарбина-Уотсона DW вказали на правомірність опису досліджуваних процесів за допомогою лінійних зв'язків [61].

Кореляційна матриця між показниками, які характеризують макрохарактеристики інституційного середовища ділової активності та основні параметрами інноваційного розвитку малих підприємств Львівської області, що представлені в моделях (1-6) дозволяє усунути ефект мультиколінеарності між обраними чинниками (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Кореляційна матриця між показниками

	Кількість малих інноваційно активних підприємств регіону, одиниць	Економічна свобода, бал	Вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності	Процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %	Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат в країні, % до попереднього року (у порівнянних цінах)	Обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону, млн. грн.	Обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у Львівській області, млн. грн.	Кількість податкових виплат на рік	Витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів	Кількість банків	Обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону, млн.грн	Капітальні інвестиції у Львівській області, млрд грн.	Кількість бірж	Коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар	Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	Обсяг витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах регіону, млн. грн.	Рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП	Валовий внутрішній продукт, % до 1990 р.	Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівнянних цінах)	Впроваджено нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону, одиниць	Вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення	Індекс сприйняття корупції, бал	Темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у Львівську область, %	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону, одиниць	Обсяг реалізованої інноваційної продукції у Львівській області, млн. грн.	Частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП	Витрати часу на реєстрацію власності, днів	
Кількість малих інноваційно активних підприємств регіону, одиниць	1,00																											
Економічна свобода, бал	-0,63	1,00																										
Вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності	-0,69	0,48	1,00																									
Процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %	0,31	-0,65	-0,34	1,00																								
Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат в країні, % до попереднього року (у порівнянних цінах)	-0,05	0,25	0,42	0,18	1,00																							
Обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону, млн. грн.	0,83	-0,30	-0,36	-0,21	-0,06	1,00																						
Обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у Львівській області, млн. грн.	0,77	-0,46	-0,38	-0,09	-0,16	0,80	1,00																					
Кількість податкових виплат на рік	-0,49	0,32	0,31	-0,14	0,29	-0,53	-0,26	1,00																				
Витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів	-0,46	0,30	0,37	-0,34	0,12	-0,35	-0,16	0,79	1,00																			
Кількість банків	-0,34	0,52	0,33	-0,53	0,31	-0,07	-0,29	0,57	0,75	1,00																		
Обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону, млн.грн	0,73	-0,52	-0,29	-0,11	-0,20	0,79	0,97	-0,32	-0,22	-0,34	1,00																	
Капітальні інвестиції у Львівській області, млрд. грн.	0,63	-0,60	-0,31	0,36	0,19	0,41	0,76	-0,10	-0,18	-0,46	0,74	1,00																
Кількість бірж	0,72	-0,81	-0,48	0,45	-0,33	0,55	0,50	-0,75	-0,74	-0,71	0,59	0,47	1,00															
Коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар	0,17	-0,05	-0,32	-0,38	-0,44	0,21	0,38	0,36	0,58	0,43	0,32	0,02	-0,18	1,00														
Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	0,47	-0,67	-0,46	0,47	-0,53	0,23	0,17	-0,56	-0,49	-0,50	0,25	0,02	0,77	0,10	1,00													
Обсяг витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах регіону, млн. грн.	0,50	-0,16	-0,38	0,01	-0,16	0,46	0,36	-0,40	-0,13	0,00	0,35	0,12	0,31	0,45	0,52	1,00												
Рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП	0,13	-0,41	0,13	0,69	0,45	-0,08	-0,12	-0,30	-0,50	-0,51	-0,07	0,34	0,42	-0,85	0,10	-0,40	1,00											
Валовий внутрішній продукт, % до 1990 р.	0,56	-0,25	-0,35	0,05	-0,23	0,64	0,40	-0,97	-0,74	-0,53	0,43	0,23	0,69	-0,29	0,41	0,44	0,22	1,00										
Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівнянних цінах)	-0,05	0,25	0,42	0,18	1,00	-0,06	-0,16	0,29	0,12	0,31	-0,20	0,19	-0,33	-0,44	-0,53	-0,16	0,45	-0,23	1,00									
Впроваджено нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону, одиниць	0,53	-0,58	-0,37	0,53	-0,31	0,26	0,39	-0,34	-0,34	-0,54	0,38	0,24	0,60	0,14	0,80	0,44	0,12	0,26	-0,31	1,00								
Вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення	-0,76	0,72	0,56	-0,32	0,40	-0,63	-0,63	0,82	0,70	0,72	-0,68	-0,54	-0,94	0,09	-0,66	-0,38	-0,30	-0,82	0,40	-0,55	1,00							
Індекс сприйняття корупції, бал	-0,24	0,69	0,17	-0,70	0,09	0,11	-0,12	-0,05	-0,08	0,32	-0,09	-0,29	-0,32	0,02	-0,40	0,20	-0,45	0,15	0,09	-0,60	0,25	1,00						
Темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у Львівську область, %	0,55	0,12	-0,20	-0,25	0,38	0,67	0,48	0,11	0,12	0,46	0,39	0,20	-0,07	0,40	-0,15	0,43	-0,32	0,02	0,38	0,06	0,05	0,24	1,00					
Освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону, одиниць	0,47	0,09	-0,22	-0,18	0,27	0,52	0,49	0,30	0,29	0,42	0,34	0,20	-0,20	0,47	-0,22	0,19	-0,33	-0,17	0,27	0,17	0,14	-0,07	0,89	1,00				
Обсяг реалізованої інноваційної продукції у Львівській області, млн. грн.	0,79	-0,15	-0,40	-0,29	-0,04	0,97	0,77	-0,43	-0,29	0,02	0,71	0,34	0,40	0,26	0,11	0,41	-0,18	0,56	-0,04	0,21	-0,51	0,16	0,75	0,65	1,00			
Частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП	-0,15	0,47	0,36	-0,27	0,71	-0,03	0,08	0,70	0,58	0,58	-0,03	0,18	-0,68	0,14	-0,81	-0,22	-0,13	-0,55	0,71	-0,43	0,64	0,18	0,56	0,62	0,08	1,00		
Витрати часу на реєстрацію власності, днів	0,17	-0,53	0,33	0,19	0,22	0,22	0,28	-0,23	-0,24	-0,32	0,45	0,51	0,52	-0,39	0,12	-0,19	0,61	0,19	0,21	0,00	-0,40	-0,20	-0,19	-0,33	0,03	-0,11	1,00	

Залежність кількості інноваційно активних малих підприємств Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки представлена формулою (1):

$$U_1 = 526,99 - 6,95x_1 - 19,42x_2 - 3,57x_3 + 0,43x_4;$$

$$R^2=0,80567, \quad (1)$$

де U_1 – кількість інноваційно активних малих підприємств в Львівській області, од.; x_1 – оцінка економічної свободи, бал; x_2 – вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності; x_3 – процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %; x_4 – темпи зростання загальної суми інноваційних витрат в країні, % до попереднього року (у порівнянних цінах).

Зниження економічної свободи в країні (у рейтингу підвищення балу на 1 одиницю свідчить про погіршення ситуації) зумовлює зменшення кількості інноваційно активних малих підприємств регіону на 7 одиниць. Це підтверджує гіпотезу про те, що саме свобода підприємництва та виходу на ринок, захист від рейдерства, відкритість економіки сприяють процесам як активізації діяльності діючих інноваційно орієнтованих підприємств, так і створенню нових ефективних інноваційних суб'єктів малого підприємництва регіону.

Підвищення питомої ваги вартості витрат при реєстрації власності у власності на 1% призводить до зменшення кількості інноваційно активних малих підприємств в Львівській області на 19 одиниць, тому першочерговим є формування сприятливого ділового клімату за рахунок спрощення регуляторних умов ведення бізнесу, що виступає поштовхом пожвавлення процесів створення інноваційних малих підприємств та їх ділової активності.

Підвищення середнього рівня процентних ставок банків за кредитами у національній валюті на 1 в. п. сприяє зменшенню кількості інноваційно активних малих підприємств регіону на 4 одиниці (на початок 2015 року їх кількість становить лише 129 підприємств) – адже інституційні умови здороження кредитних ресурсів є загрозливим не лише для малих

інноваційних підприємств, але і всього підприємницького сектору як регіону, так і країни в цілому, що впливає на формування фінансового потенціалу та інвестиційних можливостей для їх інвестиційно-інноваційного розвитку та ділової активності.

Підвищення темпів зростання інноваційних витрат в країні на 10 % зумовлює збільшення кількості інноваційно активних малих підприємств регіону на 4 одиниці – тобто активізація інноваційного вектору розвитку підприємств країни, який визначається процесами зростання витрат на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, найбільшою мірою виступає сигналом для інноваційно активних малих підприємств досліджуваного регіону.

Модель залежності обсягів реалізованої інноваційної продукції малих підприємств Львівської області від інституційних характеристик ділового середовища України за 2005-2014 роки описана формулою (2):

$$U_2 = -1501,5 + 1,40x_5 - 0,97x_6 - 0,43x_7 + 10,44x_8;$$

$$R^2=0,985283, \quad (2)$$

де U_2 – обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону, млн. грн.; x_5 – обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у регіоні, млн. грн.; x_6 – кількість податкових виплат на рік; x_7 – витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів; x_8 – кількість банків.

Об’єктивно, що збільшення витрат підприємств на інноваційну діяльність у Львівській області на 1 млн. грн. забезпечує зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону на 1,4 млн. грн.

Підвищення кількості податкових виплат на рік на 10 од. [75] зумовлює зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону на 9,7 млн. грн. Тобто, аналіз показав, що спрощення податкової системи шляхом оптимізації кількості податків, затрат часу на їх сплату та

ставок виступає стимулюючим чинником ділової активності, підвищення потенціалу малих підприємств регіону щодо виробництва та реалізації інноваційної продукції.

Збільшення кількості банків на одиницю зумовлює збільшення обсягів реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону на 10,44 млн грн – адже розвиток фінансової, зокрема, банківської інфраструктури виступає економічним барометром фінансової стабільності інституційного середовища ділових взаємовідносин країни, формується фінансовий базис інвестиційно-позичкового ресурсу, що і стимулює підприємницьку активність малих підприємств регіону в напрямі виробництва та реалізації інноваційної продукції.

А підвищення витрат часу на отримання дозволів на будівництво на 10 днів зумовлює зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону на 4,3 млн. грн. Тобто основні інституційні проблеми вітчизняного бізнес-середовища негативно впливають на можливості розвитку інноваційного потенціалу малих підприємств Львівської області.

Це підтверджує необхідність подальшого спрощення дозвільної системи та зниження бюрократичного навантаження в бізнес-середовищі шляхом спрощення процедури і скорочення термінів отримання дозвільних документів, перегляду вимог до отримання більшості дозволів; зменшення кількості економічно необґрунтованих та неефективних дозволів; посилення відповідальності чиновників, які перешкоджають виконанню завдань щодо спрощення державної регуляторної політики.[63]

Державна політика дерегуляції як один з пріоритетів практичної імплементації нової моделі розвитку України в умовах європейської інтеграції визначена пріоритетним напрямом «Стратегії реформ – 2020», Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди між основними політичними партіями України, адже це важливий інструментарій дієвого покращення інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні і її регіонах.

Згідно Стратегії розвитку «Україна 2020» загальний економічний ефект від імплементації стратегії по дерегуляції складає 300 млрд. грн. (рис.2.13).

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ГАЛУЗЕВИХ ТА РЕГУЛЯТОРНИХ СФЕР

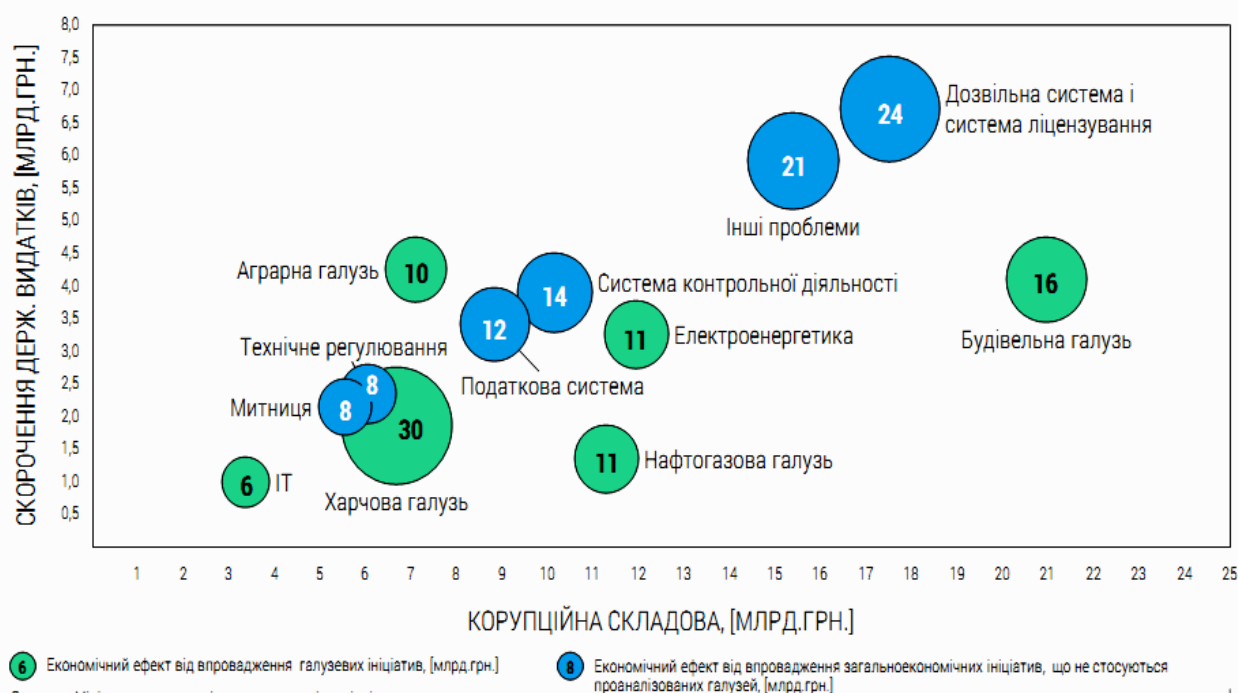

Рис. 2.13. Економічний ефект від імплементації стратегії по дерегуляції*

Джерело: [110]

При цьому державна регуляторна політика має відкрити потенціал реалізації можливостей для сектору МСП на основі [1]:

- *пріоритетного врахування інтересів та особливостей МСП;*
- *узгодження регуляторної політики з потребами та специфікою суб'єктів малого підприємництва.* В межах регуляторної політики слід запровадити МСП-тести, що дозволить деталізувати для малого бізнесу особливості державного регулювання, визначити можливості скасування конкретного регулювання або запровадити необхідні компенсатори. На цій основі мають бути визначені спеціалізовані, а не універсальні інструменти стосовно різних підгруп малого підприємництва. У регуляторній політиці мають також бути враховані соціальні ефекти забезпечення зайнятості та самозайнятості (цю функцію виконує малий бізнес);
- *забезпечення європейських параметрів антикорупційного вектора регуляторної політики.* Найбільший розрив розвитку МСП в Україні та

державках – членах ЄС спостерігається у площині несприятливого бізнес-клімату, що зумовлено збереженням системної корупції, яка формує надвисокі витрати на здійснення підприємницької діяльності (т.зв. інфраструктурні, інституційні та адміністративні податки). Має бути ліквідована спричинена тотальною корупцією практика системного невиконання органами державної влади всіх гілок та рівнів норм національного законодавства, що знижує результативність законодавчих змін;

- *запровадження кількісного аналізу досягнення цілей дерегуляції з метою реального здешевлення ведення бізнесу. Важливо забезпечити ліквідацію надмірних повноважень держави, а не перекладати їх виконання на саморегулювні організації, що також не може вважатись успішною дерегуляцією;*

- *зміцнення державної та громадської платформи формування політики дерегуляції і контролю за її виконанням. Розширення участі фахового експертного та бізнес-середовища в питаннях дерегуляції, інституційне закріплення обов'язковості такого співробітництва є необхідним елементом формування регуляторної політики і засобом громадського контролю за її реалізацією.*

Економетрична модель залежності обсягів інноваційних витрат малих підприємств Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки представлена формулою (3):

$$U_3 = -1273,5 + 5,20x_9 + 1,47x_{10} + 71,55x_{11} - 19,69x_{12};$$

$$R^2=0,852798, \quad (3)$$

де U_3 – обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону, млн. грн; x_9 – капітальні інвестиції в регіон, млрд. грн.; x_{10} – кількість бірж; x_{11} – коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар; x_{12} – дефіцит державного бюджету, % до ВВП.

Збільшення капітальних інвестицій в регіоні на 1 млрд. грн. забезпечує підвищення потенціалу фінансування інноваційних витрат малих підприємств

регіону на 5,2 млн грн. Тобто інноваційна ефективність капіталовкладень в економіку регіону має позитивний результат і відносно інноваційно активних малих підприємств, що виступає поштовхом для фінансування інноваційної діяльності як сектору малого підприємствами, так і середнього й великого бізнесу Львівської області.

Збільшення кількості бірж в країні на одиницю сприяє збільшенню обсягів інноваційних витрат малих підприємств регіону на 1,47 млн. грн., що підтверджує залежність фінансового потенціалу для реалізації інноваційних витрат малих підприємств від рівня розвитку ринкової інфраструктури, зокрема, біржового ринку для реалізації інноваційної продукції, підприємницьких проектів та ініціатив. Розвиток біржової торгівлі є каталізатором і результатом ділової активності, адже за даними біржових торгів обраховуються показники динаміки курсових цін, індексів активності, ринкової капіталізації та ринкової вартості підприємств; а отже орієнтиром для інвесторів щодо найбільш ліквідних цінних паперів та інноваційних проектів.

Підвищення коефіцієнта (ефективності) відшкодування коштів при закритті бізнесу на 10 відсотків зумовлює збільшення обсягів інноваційних витрат малих підприємств регіону на 7,155 млн. грн., що підтверджує що якісні характеристики бізнес-середовища, а саме умов відкриття і закриття бізнесу прямопропорційно корелюють з показниками інноваційної активності в регіоні.

Підвищення рівня дефіциту державного бюджету на 1 в.п. у ВВП призводить до зменшення обсягів інноваційних витрат малих підприємств регіону на 19,69 млн. грн. – це підтверджує негативний вплив на можливості фінансування інноваційних витрат малих підприємств регіону загальних проблем макроекономічного характеру в країні, які зумовлюють процеси вилучення грошових коштів з реального сектору економіки, скорочення соціальних програм, а отже і сукупного попиту – зниження купівельної спроможності населення, збільшення податкового тягара, а відтак,

зменшення інвестицій, інновацій та споживання.

В структурі витрат на інновації малих підприємств Львівської області за джерелами фінансування за 2005-2014 рр. традиційно займають власні кошти підприємств – від 64,1% у 2007 р. до 93,5% у 2009 р., на другому місці стабільно інноваційні витрати за рахунок кредитів, середньорічна частка яких в структурі витрат за аналізований період складає 12,3 % (рис. 2.14).

Тому особливо важливим є аналіз впливу інституційних чинників ділового середовища на обсяги фінансування інновацій малих підприємств Львівської області за рахунок кредитів.

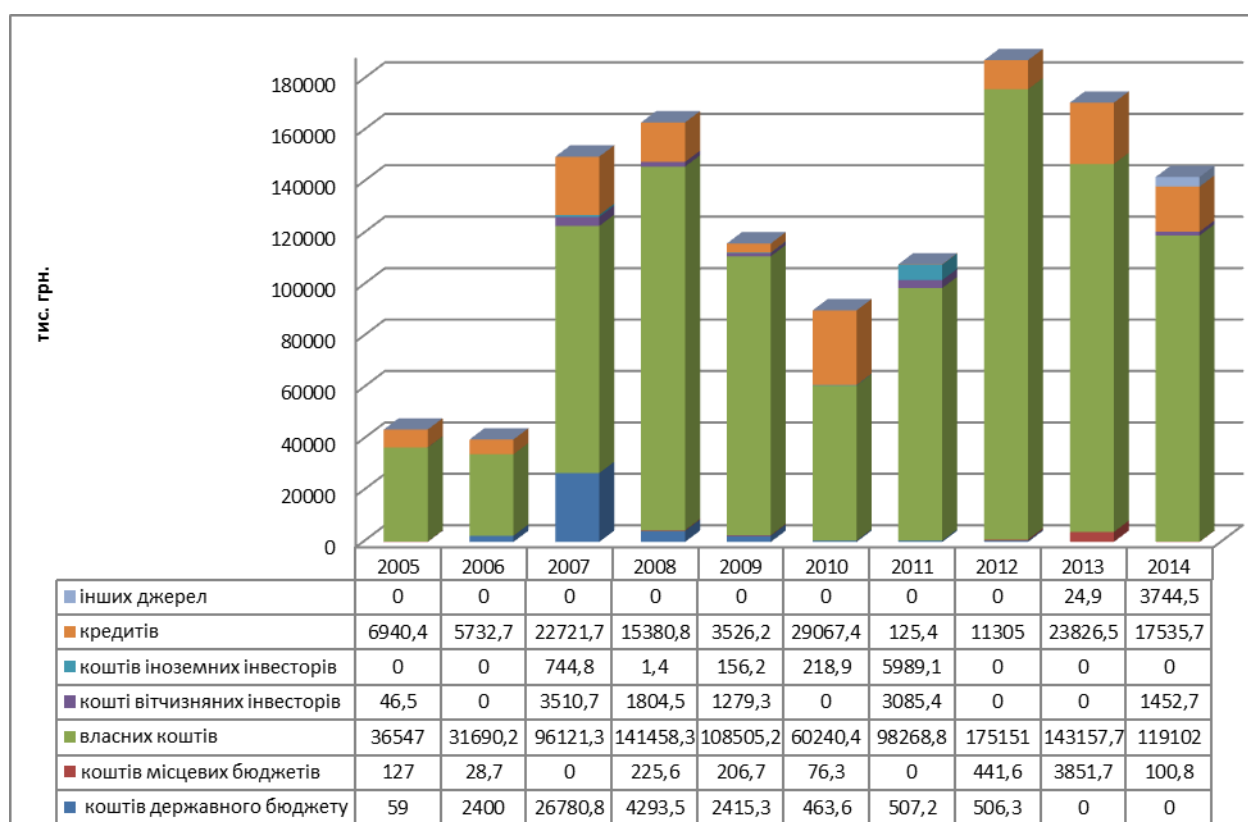

Рис. 2.14. Обсяг витрат на інновації малих підприємств Львівської області за джерелами фінансування, 2005-2014 рр.

Регресійна модель залежності обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки описана формулою (4):

$$U_4 = 2,97 - 0,56x_{13} + 0,39x_{14} + 0,08x_{15};$$

$$R^2=0,688481, \quad (4)$$

де U_4 – обсяги витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах регіону, млн. грн.; x_{13} – рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП; x_{14} – темпи росту валового внутрішнього продукту, % до 1990 р.; x_{15} – темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівняних цінах).

Підвищення рівня тіньової економіки на 1 в. п. у ВВП (за методом обрахунку по витратах населення) сприяє зменшенню обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області на 560 тис. грн. У найзаможніших країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) тіньова економіка в середньому складає 18,7% ВВП. Прийнято вважати, що безпечним рівнем тінізації економіки держав для розвинених країн світу є 14-15% ВВП, а для пострадянських – в межах 20-25% ВВП. [61]. Рівень тіньової економіки в Україні за методом витрати населення на кінець 2014 року складає 57% - і це надто загрозлива проблема інституційного середовища для розвитку ділової активності, започаткування інноваційного бізнесу, особливо для малих підприємств, які є найбільш вразливими до інституційних деформацій економічних взаємовідносин, що пояснюється зарегульованістю економіки, економічною злочинністю та рейдерством, відсутністю довіри до судової системи та інститутів влади, а тому свідчить про проблему безпеки інституційного середовища для розвитку ділової активності загалом.

Підвищення темпів зростання валового внутрішнього продукту на 10 % (відносно 1990 р.) зумовлює збільшення обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області на 3,9 млн.грн., що об'єктивно пояснюється тим, що розвиток економіки в країні загалом, а саме зростання валового продукту за рахунок його ефективного первинного та вторинного розподілу супроводжується якісними змінами в економіці, технології виробництва, пов'язане з появою нових видів продукції і цілих галузей. Тобто формується додатковий ресурс для розвитку інноваційного

виробництва, а для інвесторів і кредиторів розвиток економіки є своєрідним поштовхом для кредитування інноваційних витрат підприємств, і, зокрема, малих підприємствах Львівської області.

Також об'єктивно, що підвищення темпів зростання загальної суми інноваційних витрат в Україні на 10% супроводжується збільшенням обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області на 800 тис. грн.

Залежність кількості впроваджених нових технологічних процесів на малих підприємствах Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки представлена формулою (5):

$$U_5 = 121,8 - 1,56x_{16} - 33,24x_{17} + 0,012x_{18};$$

$$R^2=0,668512, \quad (5)$$

де U_5 – впроваджено нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону, одиниць; x_{16} – вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення; x_{17} – індекс сприйняття корупції, бали; x_{18} – темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у регіон, %.

Регресійна модель (5) показала, що для створення сприятливого середовища для впровадження нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону (як і для всієї країни), необхідними та першочерговими є заходи щодо забезпечення сприятливих (менш затратних) регуляторних умов та дозвільної системи для започаткування бізнесу ($\beta_{16} = -1,56$), зниження рівня корупції ($\beta_{17} = -33,24$) та стимулювання приросту прямих іноземних інвестицій у регіон за рахунок обґрунтованої державної та регіональної політики залучення іноземного капіталу у пріоритетні й перспективні сектори та види економічної діяльності ($\beta_{18} = 0,012$).

Рівень корупції як найбільш деструктивна інституційна характеристика вітчизняного бізнес-середовища негативно впливає не лише на показники інноваційної активності підприємств, але й визначає стан національної

безпеки. Інституційне забезпечення національної безпеки та безпеки ділового середовища вимагає впровадження чіткої системи антикорупційних заходів в напрямі раціонального дерегулювання господарської діяльності (спрощення процедур реєстрації власності, відкриття та закриття бізнесу, торговельного режиму, митних процедур та вимог безпеки в торгівлі й розміщенні ринків) за рахунок скорочення чисельності державних службовців та мінімізації контактів чиновників із суб'єктами бізнесу, люстрації корупціонерів, зняття депутатської недоторканності, законодавчого закріплення механізмів цивілізованого лобіювання бізнес-інтересів із усуненням представників бізнесу з органів державного управління. Запровадження механізмів неухильного та невибіркового застосування антикорупційного законодавства (без пільг і привілеїв залежно від майнового стану, соціального походження, політичної чи партійної належності) забезпечить їх ефективність за наявності політичної волі вищого керівництва держави, суспільної нетерпимості до корупційних проявів, активізації громадянського середовища. [65]

Економетрична модель залежності кількості освоєних виробництв інноваційних видів продукції на малих підприємствах Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки представлена формулою (6):

$$U_6 = 183,8 + 0,042x_{19} + 60,02x_{20} - 0,28x_{21} - 2,62x_{22};$$

$$R^2=0,92423, \quad (6)$$

де U_6 – освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону, одиниць; x_{19} – обсяг реалізованої інноваційної продукції регіону, млн. грн.; x_{20} – частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП; x_{21} – витрати часу на реєстрацію власності, днів; x_{22} – економічна свобода, бал.

Регресійна модель (6) підтвердила пряму залежність процесів освоєння виробництва інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону від активізації діяльності діючих підприємств щодо реалізації інноваційної

продукції ($\beta_{19}=0,042$), підвищення рівня інноваційного розвитку економіки країни загалом, який оцінюється питомою вагою у ВВП витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій ($\beta_{20}=60,02$). Адже інноваційна спрямованість економічного розвитку, яка характеризується вищеописаними показниками і виступає поштовхом для іноземних та вітчизняних інвесторів щодо капіталовкладень в інноваційне виробництво.

Проте обернена залежність між іншими показниками в моделі (6) показує, що для освоєння виробництва інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону необхідно спростити умови, а саме скоротити терміни реєстрації власності ($\beta_{21}= -0,28$) та реалізувати заходи щодо захисту економічної свободи для розвитку ділової активності, зокрема, виходу на внутрішній ринок нових суб'єктів бізнесу, усунення недобросовісної конкуренції, рейдерства та монополізації ($\beta_{22}= -2,62$)¹.

В індексі економічних свобод [147] Україна займає у 2015 році 162-е місце і входить до групи країн з так званою "пригніченою економікою", по сусідству у рейтингу Соломонові острови (161 місце) та Демократична Республіка Конго (163 місце). У порівнянні з минулим роком загальна оцінка України майже не змінилась – зафіксовано зростання негативного впливу держави на фіскальну свободу, свободу ведення бізнесу та свободу праці. Водночас до позитивів віднесено поліпшення ситуації з дотриманням прав власності та зростання інвестиційної привабливості.

Проведене економетричне моделювання взаємозалежності базових параметрів інноваційного розвитку малих підприємств Львівської області за 2005-2014 рр. від основних характеристик формування інституційного середовища ділової активності в Україні дало змогу виявити його ключові інституційні проблеми та деформації в інвестиційній, інноваційній, безпековій, регуляторній, тіньовій, корупційній, соціальній, податковій, інфраструктурній площині, обґрунтувати пріоритетні завдання у реалізації

¹ у рейтингу економічної свободи підвищення балу на 1 одиницю свідчить про погіршення ситуації

державної і регіональної політики щодо активізації інноваційного розвитку сектору малого підприємництва, підвищення сприятливості та безпечності підприємницького клімату загалом.

Висновки до розділу 2

1. Сфера малого підприємництва регіону є невід'ємною складовою конкурентного механізму, що надає ринковій економіці гнучкість, вирішує проблему зайнятості населення, акумулює виробничі та фінансові ресурси, забезпечує ринок споживчими товарами і послугами. Як доводять розрахунки у 2014 році малі підприємства в загальній структурі підприємств Львівської області займали 95,4%. В досліджуваному регіоні функціонувало 81,8 тис. суб'єктів господарювання у сфері малого підприємництва (без врахування банків та бюджетних установ), що на 8,4 тис. більше, ніж у 2013 році. За кількістю суб'єктів малого бізнесу Львівська область посіла 10 місце серед регіонів України. У сфері малого підприємництва у 2014 році було зайнято 224,2 тис. працівників, зокрема 103,6 тис. осіб (46,2%) – на малих підприємствах, решта 120,6 тис. осіб (53,8%) – у фізичних осіб-підприємців. За видами економічної діяльності у досліджуваному регіоні найбільш привабливою для підприємницької діяльності малих суб'єктів господарювання була торгівля і сфера послуг.

2. Як доводять дослідження, не дивлячись на те, що обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого підприємництва у Львівській області в динаміці зростають, фінансовий результат до оподаткування малих підприємств Львівській області у 2014 році був від'ємний і становив -4093,9 млн. грн.). Тільки в 2012 та в 2013 році фінансовий результат до оподаткування малих підприємств регіону був позитивний, проте становив дуже малі суми: відповідно 54,5 млн. грн. і 75,8 млн. грн. На протязі періоду дослідження (2010-2014рр.) тенденція розподілу малих підприємств за

фінансовим результатом до оподаткування на підприємства, які одержали прибуток та на підприємства, які одержали збиток зберігалася в наступній пропорції: від 61,8% до 66,2% займали питому вагу прибуткові та від 38,2% до 33,8% займали питому вагу в структурі збиткові підприємства.

3. Визначено, що розвиток інноваційної активності малих підприємств на відміну від великих, знаходиться на низькому рівні. Як свідчать статистичні дані, кількісне зростання малих підприємств не сприяє збільшенню обсягів нової продукції, яку створюють ці підприємства. Що стосується рівня новизни продукції, то в основному вона є новою лише для самих підприємств, що її впроваджують. Встановлено, що у 2014 році інноваційні заходи, спрямовані на підвищення технічного рівня виробництва і випуску нової продукції як для ринку, так і для підприємства, здійснювали 90 малих підприємств регіону, що на 11,1% більше, ніж попереднього року. Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств склала лише 16,4%. Отримані результати в наслідок дослідження свідчать про низьку інноваційність продукції суб'єктів господарювання у сфері малого підприємництва. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в 2014 році порівняно із 2010 роком зросла тільки з 1,6% до 2,1%.

4. Доведено, що рівень розвитку інноваційної діяльності малих підприємств значною мірою залежить від наявного фінансування, адже низький рівень впровадження інновацій суб'єктами господарювання зумовлений недостатнім рівнем витрат на інноваційні технології. Дослідження показали, що в загальному динаміка зміни фінансового забезпечення інноваційної діяльності у Львівській області мала позитивну тенденцію, тобто сукупні витрати на інновації у 2014 році зросли на 57,7% порівняно із 2010 роком. Проте, даних коштів недостатньо. Основними проблемними аспектами, які виділено при аналізі рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва Львівської області є, по-перше, відсутність пільг та пільгового кредитування

суб'єктів інноваційної діяльності, по-друге, низька поінформованість учасників сфери інноваційної діяльності, по-третє, відсутність комплексного підходу до реалізації інноваційної політики на загальнодержавному та регіональному рівні, а також відсутність партнерства між ланками наука – підприємство – влада.

5. З метою підвищення ефективності регіональної інноваційної політики, визначено рейтинг регіонів за комплексною оцінкою інноваційного стану малого підприємництва. Для визначення реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону використано інтегральний показник. У відповідності до отриманих результатів, поділено регіони на чотири групи. До першої групи віднесено регіони-лідери, для яких інноваційна діяльність стає найважливішим, домінуючим фактором соціально-економічного розвитку, що розширює попит на інноваційну продукцію малих підприємств регіону і стимулює підвищення їх конкурентоспроможності, збільшує доходи і зайнятість населення (Сумська, Миколаївська, Харківська, Кіровоградська, Запорізька області). Групу 2 формують регіони - «переслідувачі»: Івано-Франківська, Волинська, Дніпропетровська, Чернігівська, Херсонська, Чернівецька, Полтавська та Львівська, Тернопільська, Вінницька, Київська та Хмельницька області, м. Київ. Для цих регіонів характерний великий інноваційний потенціал, який використовується не повною мірою. Групу 3 формують регіони промислово-аграрної спеціалізації, переважно середнього рівня соціально-економічного розвитку, із окремими високими параметрами науково-технічного розвитку (Одеська, Рівненська, Черкаська, Житомирська, Закарпатська області). Як наслідок, в даних регіонах спостерігається недостатня кількість малих підприємств, які б впроваджували інноваційні технології, організаційні інновації, маркетингові інновації, невисоким є в них і освоєння нових видів продукції. Четверта група включає регіони-аутсайтери – Донецьку та Луганську області. Для цих депресивних регіонів, які за всіма показниками мають низький рівень інноваційного розвитку слід

звернути увагу на збільшення кількості інноваційної продукції підприємств задля переходу до середнього рівня розвитку.

6. Проведене оцінювання впливу чинників формування інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малих підприємств Львівської області на основі кореляційно-регресійного моделювання дозволило виявити взаємозалежності між базовими параметрами інноваційного розвитку малих підприємств регіону (кількість інноваційно активних підприємств, обсяги реалізованої інноваційної продукції, обсяги інноваційних витрат, в т.ч. за рахунок кредитів, впроваджено нових технологічних процесів, освоєно виробництво інноваційних видів продукції) і визначальними макрохарактеристиками інституційного середовища ділової активності (інвестиційна, інноваційна, безпекова, регуляторна, тіньова, корупційна, соціальна, податкова, інфраструктурна та інші компоненти).

7. Удосконалені методичні підходи, на відміну від існуючих, дозволили комплексно оцінити вплив інституційних чинників підприємницького клімату макрорівня на процеси інноваційної діяльності сектору малого підприємництва Львівської області за 2005-2014 рр, а саме кількісно та якісно проаналізовано вплив:

- на кількість інноваційно активних малих підприємств в регіоні рівня економічної свободи, вартості витрат при реєстрації власності, процентних ставок банків за кредитами у національній валюті, темпів зростання інноваційних витрат в країні;

- на обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону витрат підприємств на інноваційну діяльність, кількості податкових виплат на рік, витрати часу на отримання дозволів на будівництво, банківської інфраструктури;

- на обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону капітальних інвестицій, біржової інфраструктури, можливостей відшкодування коштів при закритті бізнесу, дефіциту державного бюджету;

- на обсяги витрат на інновації за рахунок кредитів на малих

підприємствах регіону рівня тіньової економіки, темпів росту валового внутрішнього продукту, зростання загальної суми інноваційних витрат;

- на показники впровадження нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону вартості витрат при відкритті підприємств, рівня корупції, темпів росту прямих іноземних інвестицій;

- на кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону обсягів реалізованої інноваційної продукції, частки у ВВП витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, витрат часу на реєстрацію власності, рівня економічної свободи.

РОЗДІЛ III.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

3.1. Вдосконалення регіональної інноваційної політики розвитку малого підприємництва регіону

Мале підприємництво як одна із рушійних сил розвитку національної економіки на рівні з повною «демократичністю» здійснення своєї діяльності, потребує з боку держави підтримки на законодавчому рівні. Мале підприємництво є основою становлення середнього класу і забезпечення його робочими місцями, тобто фактор стабільного соціально-економічного зростання держави і демократизації суспільства. Будучи основою дрібнотоварного виробництва, виступає одним із головних постачальників на ринки товарів і послуг, а, відтак, забезпечує формування структури ВВП і можливості формування ринкових відносин.

Розвиток та становлення малого підприємництва виступає одним із першочергових напрямів проведення реформ в економічній системі держави, оскільки забезпечує еволюцію конкурентного середовища ринку через формування широкого кола власників підприємств. Даний аспект забезпечує підтримку і розвиток малого підприємництва в більшості розвинених держав Європи. Так, серед основних переваг такого підприємництва варто виділити наступні:

- високий рівень адаптації до умов локального ринку;
- можливість ведення бізнесу на основі індивідуальних вподобань та планів;
- рівень незалежності в діях суб'єктів господарювання;
- інтенсивність та гнучкість прийняття рішень в питаннях ведення бізнесу;

- низька потреба в первинному капіталі;
- здатність швидкої реакції на вимоги та зміни на ринку та можливість адаптації відповідно до даних вимог;
- можливість дії у тих сферах економіки, які є не вигідними для великих підприємств.

Розвиток малого підприємництва дуже взаємопов'язаний із питанням організаційно-господарського новаторства. Створення продукції та надання послуг новими (іноді менш затратними) методами, відкриття нових ресурсних джерел для виробництва товарів і формування нових ринків збуту для їх реалізації є джерелом інноваційного типу розвитку економіки регіону. Саме тому питання створення стабільного та сприятливого середовища для бізнесу є одним із передових при формуванні політики держави відносно малого підприємництва.

Для визначення та формування регіональної політики не лише в сфері інноваційного розвитку малого підприємництва, а підприємств такого типу взагалі, важливим є визначення тих бар'єрів, які обмежують та сповільнюють їх розвиток. Серед них найбільш вагомий вплив на еволюцію малого підприємництва мають такі фактори:

- відсутність фінансових ресурсів та складність їх залучення з зовнішніх джерел;
- вагомі суми податкових платежів до бюджету;
- малий попит на регіональному і місцевому рівнях через низьку платоспроможність населення;
- недосконалі нормативно-правові рамки організації бізнесу;
- складність доступу до інформації;
- нестача кваліфікованого персоналу та фахових працівників на місцевому ринку праці;
- обмеження різної форми для використання інновацій та новітніх технологій.

На теренах України становлення малого підприємництва передусім характеризується нерівномірністю концентрації суб'єктів малого підприємництва у регіонах та розподілу за видами економічної діяльності. Так, серед лідерів в даному питанні числяться м. Київ, Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Київська та Львівська області. Щодо наступного чинника – зайнятості певним видом діяльності – ситуація наступна: більше 60% малих підприємств працює у сфері торгівлі, десята частина малого підприємництва провадить свою діяльність в галузі АПК, стільки ж – у промисловості та будівництві.

Особливістю розвитку малого підприємництва на теренах України є також різниця в чисельності зареєстрованих на території країни підприємств даного типу та реально існуючих та функціонуючих на ринку. Так, де-юре, в країні існує у 2,5 рази більше фірм, ніж фактично діє.

Враховуючи ці особливості, варто наголосити: формування загальнодержавної і регіональної політики розвитку і підтримки малого підприємництва має відбуватися відповідно до поставлених завдань та для подолання основних перешкод в їхній діяльності, зокрема в інноваційному розвитку.

Поступаючись за деякими факторами свого розвитку (можливості модернізації, залучення грошових коштів, маркетингові дослідження тощо) великим підприємствам, мале підприємництво потребує підтримки як з боку держави так і владних структур регіону. Регіональна політика в цій сфері повинна базуватися на принципах:

- невтручання у виробничий процес
- системності державної підтримки бізнесу;
- адресності підтримки;
- соціального партнерства;
- сталості законодавчої бази;
- розширення прав регіонів та місцевих органів влади в напрямку

регулювання малого підприємництва.

Досліджуючи стан та потреби регіонального розвитку малого підприємництва доведено, що є значна кількість проблем, які притаманні окремим регіонам та які можна вирішити лише за допомогою програм інноваційного розвитку малих суб'єктів господарювання, враховуючи специфіку розвитку різних регіонів. Основною ціллю розроблення програм задля розвитку малого підприємництва на рівні регіону є забезпечення сприятливих умов згідно яких суб'єктами малого підприємництва здійснюватимуть власну діяльність, підтримки їх розвитку шляхом запровадження інноваційних чи нано технологій.

Аналіз можливостей та діяльності регіональної влади щодо підтримки інноваційної діяльності структур малого підприємництва ставить за мету дослідження регіональних програм відповідного регіону. Розробниками даних програм у Львівській області виступають: департамент економічного розвитку, торгівлі та промисловості ЛОДА, інші галузеві управління ОДА, виконавчі комітети міських рад, громадські організації підприємців тощо. Дані програми розробляються відповідно до норм та вимог чинного законодавства, стратегії розвитку та становлення національної економіки і регіонів на середньо- та довгостроковий період, зокрема, згідно Закону України «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва» і Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва Львівської області до 2020 року. При аналізі діяльності місцевих органів влади Львівської області в напрямі підтримки та становленні інноваційної діяльності малих суб'єктів господарювання і проектування їх інноваційного розвитку зосередимося на регіональній програмі розвитку малого та середнього підприємництва у Львівській області на 2013-2015 роки та регіональній програмі на 2015-2016 роки (додаток Є), охарактеризувавши їх виконання та надавши пропозиції до формування дієвої нової програми розвитку малих суб'єктів господарювання на основі інновацій.

Програма розвитку малого та середнього підприємництва на 2013-2015 роки спрямована в напрямку формування сприятливих можливостей для

відкриття власного бізнесу та ефективного провадження підприємницької діяльності, а також на забезпечення комфортного правового та інвестиційного середовища. Серед пріоритетних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування в контексті розвитку та становлення малого підприємництва регіону визначено такі:

- упорядкування нормативно-правової бази підприємницької діяльності (запровадження єдиного підходу до питання затвердження регуляторних актів і формування механізму для захисту прав малих підприємств; зменшення правового тиску на представників малих підприємств; складання переліку видань для оприлюднення нововведень та роз'яснень у нормативно-правовій базі; впровадження системи електронного документообігу та автоматизованого обміну даними між державними адміністраціями та дозвільними органами);

- фінансово-кредитна та інвестиційна політика в регіоні (в рамках покращення інвестиційної привабливості регіону (Львівська область займає 2-ге місце серед областей України) заплановано та проведено заходи для залучення інвесторів у регіон та покращення бізнес-клімату (засідання Ради національних і іноземних інвесторів при ОДА, п'ятий Весняний діловий форум, II Міжнародний форум інвестицій та інновацій; розробка Інвестиційного веб-порталу Львівської області; підтримка та формування проектів з підтримки інноваційного розвитку малих підприємств регіону за участі міжнародних організацій та урядів розвинених країн («Корпус миру», DFID «»Карпатський фонд», «Інтеррег» UKAN «мережа благодійної допомоги в Україні», «Хайфер Проджект Інтернешнл» тощо);

- ресурсне забезпечення та інформаційна політика (розвиток системи «гарячої лінії», телевізійних проектів з висвітлення проблематики розвитку та становлення малого підприємництва регіону й інтернет-ресурсів);

- розвиток інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності в регіоні (підтримка діяльності громадських організацій та агенцій регіонального розвитку, бізнес-центрів, технопарків та лізингових центрів,

інвестиційних та інноваційних фондів, небанківських фінансово-кредитних інституцій, консультаційних центрів тощо);

- діяльність у сфері покращення кваліфікації кадрів, зайнятих у галузі малого підприємництва (розроблення стратегії розвитку середнього і малого підприємництва, а також створення робочих місць на принципово нових засадах; проведення профорієнтаційних семінарів із орієнтації на інноваційну підприємницьку діяльність).

Згідно Програми у 2015-2016 рр. забезпечення вирішення проблем розвитку середнього і малого підприємництва буде виконуватись за рахунок, передусім, збільшення рівня відповідальності державної і регіональної влади за стан і розвиток середнього та малого підприємництва на теренах регіону. Не враховуючи уже перелічених заходів в програмі 2013-2015 років, в даній програмі підтримки інноваційного розвитку середнього та малого підприємництва та його покращання перелічено наступні позиції:

- зменшення контролю з боку держави над господарською діяльністю;
- покращення доступу малого підприємництва до позикових ресурсів;
- підтримка саме інноваційно активних представників малого бізнесу;
- формування засад соціально відповідального малого підприємництва, яке передбачає добровільне виконання взятих перед суспільством зобов'язань;

- забезпечення партнерства та співпраці між державою, громадськими організаціями та представниками підприємництва в галузі навчальних семінарів підприємництву.

При цьому, важливим є перелік очікуваних від приведення Програми в дію результатів, а саме: зростання кількості суб'єктів малої підприємницької діяльності в області на 1,5%, створення близько 10 тисяч місць праці, зростання надходжень платежів до Зведеного бюджету області на 37%, розширення інфраструктурної підтримки середнього і малого підприємництва (2 бізнес-центри, один технопарк, два лізингові центри, 3 інвестиційно-інноваційні фонди та дві аудиторські компанії), поліпшення

умов здійснення підприємницької діяльності і збільшення чисельності суб'єктів підприємництва, котрі соціально свідомо виконують відповідні роботи, корисні для суспільства. Визначення конкретних результатів від реалізації основних етапів Програми 2015 - 2016 років – важливий крок, оскільки передбачає момент відповідальності органів місцевої влади перед малим і середнім підприємництвом за виконання даних програм.

Серед програм розвитку на особливу увагу також заслуговує Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2013-2015 роки (додаток Ж), яка передусім спрямована на виконання завдань Стратегії розвитку Львівщини на період до 2015 р., серед котрих першочерговими є наступні:

- Стратегічна ціль 1: «Львівська область – регіон сталого економічного й підприємницького розвитку»;

- Стратегічна ціль 2: «Львівська область – регіон високоосвічених людей, інноваційного потенціалу та технологічно розвинутих підприємств».

При цьому, досягнення даного завдання передбачається через формування ефективного діалогу в системі «влада – наука – мале підприємництво». Зокрема, основні сили направлено на інтенсифікацію розвитку академічного підприємництва у ВНЗ області, формування міжфакультетних лабораторій «від студента до підприємця», створення інноваційних офісів та формування науково-аналітичних команд, які об'єднували б представників освіти та науки, бізнесу, влади. Реалізація Програми передбачається у чотирьох стратегічних напрямках, а саме:

1. Підтримка інноваційної спрямованості діяльності представників малого підприємництва як засіб формування конкурентоспроможності регіону, міст і районів області.

2. Ріст інноваційної культури та розвиток інноваційної інфраструктури області.

3. Підтримка екоінновацій через впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій, розвиток альтернативних джерел енергії і екологічно безпечного виробництва.

4. Формування політики підтримки у регіоні інноваційної діяльності за рахунок створення відповідного регуляторного середовища, залучення до міжнародних інноваційних проектів тощо.

Окрім того, в даній програмі також передбачено результати її виконання. Так, визначається формування ваучерної програми, яка побудована на основі фінансування консорціумів з університетів та НДІ, інноваційних малих і середніх бізнес структур, банківських структур, підприємницьких асоціацій та агенцій, а також органів влади на конкурсних засадах; часткове фінансове забезпечення із бюджету області міжнародних програм технічної допомоги та розвитку інновацій серед малих і середніх суб'єктів господарювання регіону; формування ефективного інвестиційно-кредитного механізму для здійснення діяльності контрагентів малого і середнього бізнесу, підтримка їх у процесі інноваційної діяльності; здійснення підтримки суб'єктів комерціалізації досліджень та наукових розробок.

Як бачимо, розробка програм розвитку середнього і малого підприємництва і програм підтримки суб'єктів підприємництва у сфері інноваційної діяльності – правильний напрям для забезпечення сприятливого бізнес-клімату і розвитку підприємництва в регіоні, що має стати основним вектором діяльності влади на місцях.

Фінансове забезпечення програм розвитку на регіональному і місцевому рівнях є ключовою складовою державної фінансової підтримки малих бізнес структур. Місцева влада в першу чергу зобов'язана створювати сприятливі передумови для становлення та розвитку малого підприємництва, що позначатиметься і на їх фінансовому становищі та благополуччі громадян регіону. Із кожним наступним роком все більша кількість регіонів долучається до фінансування програм за кошти місцевих бюджетів, особлива

увага приділяється інноваційній діяльності підприємств. Так, у 2014 році фінансування заходів котрі реалізовувались по регіональних програмах розвитку малих підприємств було передбачено у 24 регіонах, що більше на 1 в порівнянні з 2013 роком та на 3 менше ніж у 2012 році (рис. 3.1.).

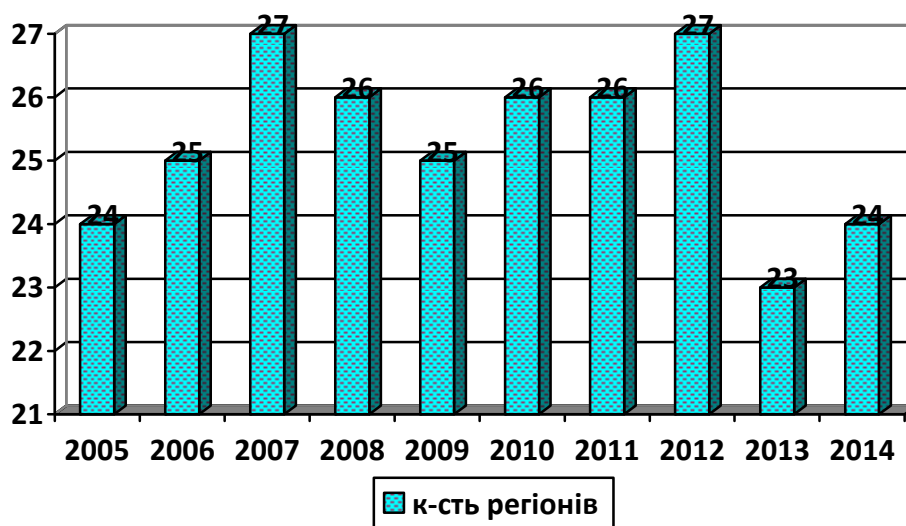

Рис. 3.1. Динаміка кількості регіонів, якими надавалося фінансове забезпечення регіональних програм розвитку малого підприємництва з місцевих бюджетів у 2005–2014 рр.*

*Складено за даними [64]

За останні десять років, як ми бачимо із рисунка – кількість регіонів, які фінансували дані програми коливалася в межах 23-27 регіонів, що певним чином сприяло розвитку інноваційної діяльності малого підприємництва у державі.

Аналіз фінансового забезпечення виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва з місцевих бюджетів у 2005–2014 рр. свідчить про його строкатість і нерівномірність. Фінансування регіональних і місцевих програм, котрі мали вплив на розвиток підприємництва починаючи з 2001 року постійно зростало, аж до 2007 року. Із 2008 року на зменшення їх фінансування вплинула світова фінансова криза, яка в тому числі позначилася і на виконанні програм регіональної підтримки середнього і малого підприємництва досліджуваної Львівської області. Так, фінансування

програм у 2001 році склало 3,52 млн. грн, а в 2007 році 53,12 млн. грн., а це відповідно за 7 років збільшилося більше чим в 17разів, а якщо врахувати рівень 2005-2006років, то збільшення фінансування становило майже в 20 разів (рис. 3.2).

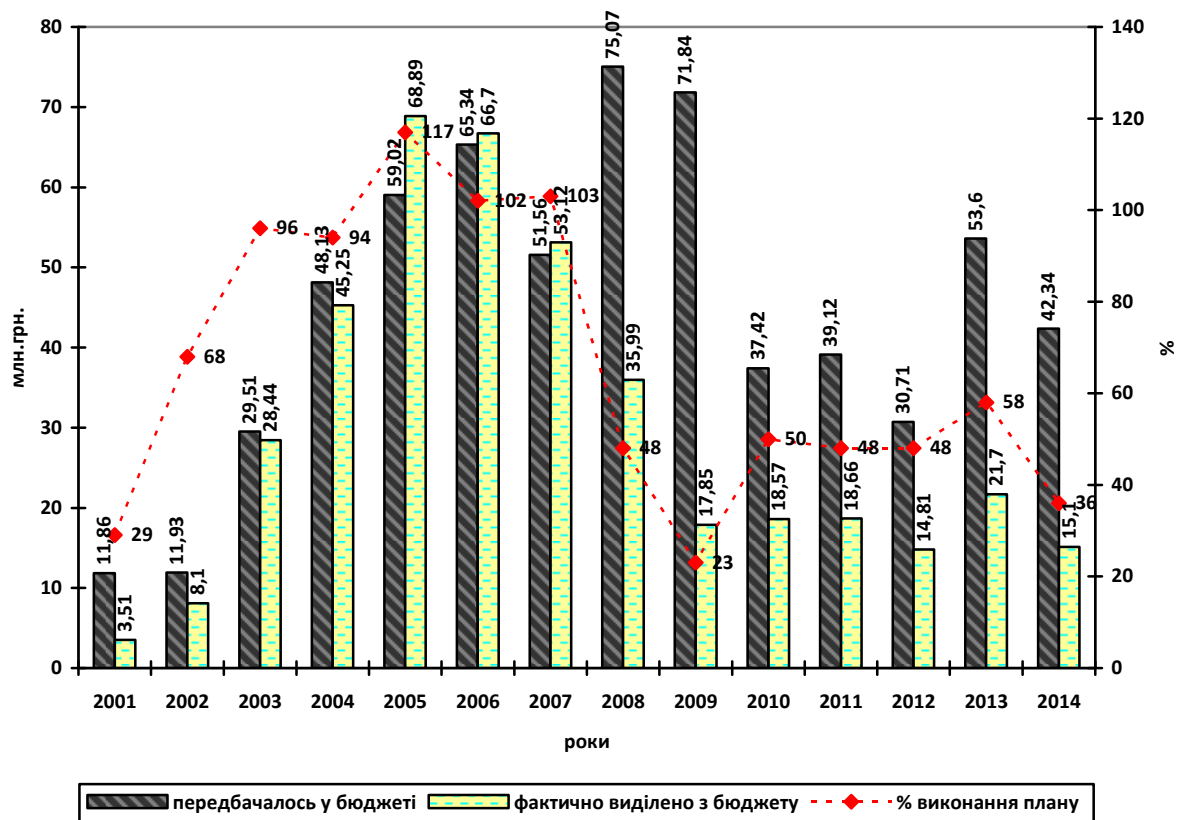

Рис. 3.2. Фінансове забезпечення регіональних програм підтримки малого підприємництва з місцевих бюджетів у 2001-2014 рр. .*

*Складено за даними [64]

Проте уже у 2008 році відбулось зменшення коштів, що були виділені із бюджетів органів місцевого самоврядування на фінансування програм становлення та розвитку малого підприємництва, так з передбачених 75,13 млн. грн. було виділено тільки 36,01 млн. грн., а це становило 47,9% від запланованого. Ще менше було виділено у 2009 році, фактична сума виділених коштів становила 17,89 млн. грн., це було менше показника 2003 року. Незначні збільшення потрачених коштів із бюджету на фінансове

забезпечення регіональних програм почали відбуватися із 2010 року, проте вони кожного року коливалися і не досягли рівня 2008 року, не кажучи уже про рівень докризового 2005 року.

Варто звернути увагу на те, що в останні роки має місце регіональна нерівномірність фінансування даних програм, що спричиняє диспропорції у інноваційному розвитку малих бізнес структур різних регіонів, а це негативно позначається на загальному соціально-економічному розвитку окремих регіонів (табл. 3.1).

Так, у 2013 році на забезпечення реалізації заходів, передбачених регіональними програмами та місцевими програмами розвитку підприємництва передбачено 21,7 млн. грн., що у порівнянні з попереднім роком більше на 22,1 %, коли обсяг використання бюджетних коштів становив лише 14,9 млн. грн.

Варто зауважити, що фінансування проектів інноваційного розвитку підприємництва проводиться на поворотній основі у випадку:

- пільгового кредитування;
- формування нових об'єктів інфраструктури для підтримки підприємництва і доповнення статутного та оборотного фондів існуючих об'єктів;
- навчально-методичної роботи;
- виставкових заходів, поширення інформаційних бюлетенів та проспектів, різних довідників, забезпечення навчання і перепідготовку кадрів з орієнтуванням на зайняття підприємництвом тощо.

В складі фінансування регіональних програм та заходів ключове місце посідає забезпечення підприємницьких проектів на основі поворотності, а пільгове кредитування 28,4 %. На сферу навчально-методичної роботи спрямовано 3,2% суми коштів затвердженого обсягу, на фінансове забезпечення виставок та видання інформаційних бюлетенів і проспектів тощо – 12,4 %, на створення нових інфраструктурних об'єктів та підтримки розвитку підприємництва, поповнення статутного, а також оборотного

фондів підприємницьких об'єктів – 6,6 %, на компенсацію процентів за кредитування - 0,8 % , на інші заходи – 48,6 % (табл. 3.2).

Таблиця 3.1

Стан фінансування регіональних програм розвитку малого підприємництва за регіонами в Україні у 2013 році*

№	Області	Обсяги коштів, необхідних для виконання регіональної програми (запланованих), тис. грн.	Загальна сума коштів, фактично витрачених з усіх джерел на реалізацію заходів регіональної програм, тис. грн. (4=5+6+7+8)	Джерела фінансування на реалізацію заходів регіональної програми			
				Цільове спрямування за ст. 0411 "Підтримка малого та середнього підприємництва"	За іншими статтями обласного бюджету	З бюджетів районів та міст	Інші джерела
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вінницька	1345,0	8789,3	195,5	176,2	176,0	8241,6
2	Волинська	1640,0	5624,1	28,1	-	367,0	5229,0
3	Донецька	6517,4	1195,9	770,0	-	-	425,9
4	Дніпропетровська	1776,8	6105,2	-	-	-	6105,2
5	Житомирська	500,0	3563,2	-	442,0	-	3121,2
6	Закарпатська	599,0	2844,4	-	3,5	213,2	2627,7
7	Запорізька	7632,2	11878,6	344,0	-	112,8	11421,8
8	Івано-Франківська	1500,0	22575,5	1025,1	140,6	281,5	21128,3
9	Київська	4120,0	8597,5	-	-	-	8597,5
10	Кіровоградська	1243,3	14892,0	120,0	1030,6	503,5	13237,9
11	Луганська	0,0	22590,2	9424,5	-	3284,3	9881,4
12	Львівська	417,7	130,0	130,0	-	-	-
13	Миколаївська	*	351,9	-	351,9	-	-
14	Одеська	4000,0	5996,1	2555,8	-	429,5	3010,8
15	Полтавська	*	6503,3	646,4	7,5	125,0	5724,4
16	Рівненська	268,0	8882,4	149,1	-	89,1	8644,2
17	Сумська	7694,9	5824,5	250,5	250,0	-	5324,0
18	Тернопільська	533,40	4299,4	-	-	337,3	3962,1
19	Харківська	54892,1	763,9	361,2	402,7	-	-
20	Херсонська	2585,0	304,1	50,0	-	103,4	150,7
21	Хмельницька	5750,0	2635,6	330,0	86,2	-	2219,4
22	Черкаська	*	12568,4	540,0	-	-	12028,4
23	Чернігівська	5500,0	1354,4	1084,4	-	270,0	-
24	Чернівецька	2908,7	2493,1	151,6	-	101,0	2240,5
25	АР Крим	4698,1	1091,6	522,9	-	568,7	-
26	м. Київ	49000,0	16806,5	-	50,0	-	16756,5
27	м. Севастополь	565,0	2532,0	-	70,0	-	2462,0

*Складено на основі: [64]

Таблиця 3.2

**Обсяги фінансування заходів регіональних програм розвитку
малого підприємництва у 2013 році із обласних бюджетів***

№	Області	Сума фактично витрачених бюджетних коштів, тис. грн.						Загальна сума, тис. грн.
		Компенсація відсотків за банківськими кредитами	Фінансування бізнес-проектів на поворотній основі, пільгове кредитування	Формування інфраструктури, поповнення статутного та оборотних фондів	Навчально-методична робота	Виставкові заходи, видання інформ. бюлетенів, проспектів, довідників	Інші заходи	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Вінницька	-	-	60,0	15,0	246,7	50,0	371,7
2	Волинська	-	-	-	-	28,1	-	28,1
3	Донецька	-	-	630,1	74,7	65,2	-	770,0
4	Дніпропетровська	-	-	-	-	-	-	0,0
5	Житомирська	-	-	-	193,0	81,5	167,5	442,0
6	Закарпатська	-	-	-	-	3,5	-	3,5
7	Запорізька	-	5,0	137,4	-	122,0	79,6	344,0
8	Івано-Франківська	-	1025,1	88,0	33,7	18,9	-	1165,7
9	Київська	-	-	-	-	-	-	0,0
10	Кіровоградська	-	-	120,0	-	1030,6	-	1150,6
11	Луганська	-	-	-	-	-	9424,5	9424,5
12	Львівська	-	-	-	-	-	130,0	130,0
13	Миколаївська	-	-	56,2	-	283,9	11,8	351,9
14	Одеська	-	2192,0	17,5	250,0	96,3	-	2555,8
15	Полтавська	-	646,4	-	-	7,5	-	653,9
16	Рівненська	-	-	-	-	149,1	-	149,1
17	Сумська	-	250,0	237,5	2,3	4,4	6,3	500,5
18	Тернопільська	-	-	-	-	-	-	0,0
19	Харківська	-	763,9	-	-	-	-	763,9
20	Херсонська	-	-	-	-	50,0	-	50,0
21	Хмельницька	-	330,0	-	-	86,2	-	416,2
22	Черкаська	-	540,0	-	-	-	-	540,0
23	Чернігівська	-	320,0	-	68,6	131,9	563,9	1084,4
24	Чернівецька	-	100,0	-	28,5	23,1	-	151,6
25	АР Крим	191,2	-	93,6	36,0	144,1	58,0	522,9
26	м. Київ	-	-	-	-	50,0	-	50,0
27	м. Севастополь	-	-	-	-	70,0	-	70,0
Всього:		191,2	6172,4	1440,3	701,8	2693	10491,6	21690,3

* Складено на основі: [95]

Необхідно відмітити, що протягом 2013 року зберігалася значна диспропорція між регіонами в обсягах фактичного фінансування заходів регіональних програм розвитку малого і середнього підприємництва.

В Донецькій, Запорізькій, Одеській та Рівненській областях у відповідному періоді на забезпечення реалізації інноваційних програмних заходів було використано приблизно 90 % сум від запланованого.

На забезпечення заходів, передбачених регіональними програмами підтримки розвитку підприємництва в сфері малого та середнього бізнесу в обласному бюджеті м. Києва у 2013 році в плані було передбачено 30000,0 тис. грн., проте, фактично використано було 0,17 % даного обсягу, тобто 50,0 тис. грн. У Сумській області планувалося на дані потреби з обласного бюджету використати 2000,0 тис. грн., натомість, було використано лише 25,0 % - 500,5 тис. грн., в АРК дані суми відповідно становили 4448,1 тис. грн. та 11,8 % - 522,9 тис. грн.

Окрім цього, такі не проводилися взагалі у Дніпропетровській, Закарпатській, Київській та Тернопільській областях. Відповідно, використання та підтримка економічного потенціалу малого підприємництва потребує виваженої дерегуляції середовища, де проводиться підприємницька діяльність, та забезпечення можливості доступу суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів.

Для забезпечення сприятливого та комфортного бізнес-клімату потрібно удосконалити нормативно-правову базу в сфері ведення господарської діяльності, а також зосередити увагу на питанні вирішення питань, які сповільнюють розвиток підприємництва, а саме:

- обмеження доступності до фінансових ресурсів;
- потреба вдосконалення процедур ліцензування, формування дозвільної системи і контролю у сфері ведення господарської діяльності;
- перешкоди участі підприємницьких суб'єктів в системі реалізації проектів державного та приватного партнерства;
- доволі низький рівень інформованості представників підприємництва про умови ведення господарської діяльності;
- недосконалість самої системи підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації для роботи в сфері малого підприємництва тощо.

Таким чином, варто акцентувати увагу на такі сфери:

- дерегуляція сфери малого підприємництва та господарської діяльності;
- розширення доступу представників малого підприємництва до кредитних ресурсів;
- забезпечення розвитку інфраструктурної підтримки сфери малого підприємництва;
- розширення сфер діяльності представників малого підприємництва, зокрема в сфері експортної діяльності;
- культура соціальної відповідальності представників підприємництва;
- вдосконалення професійної освіти, а також підготовки і перепідготовки, підвищення кваліфікації для представників малого підприємництва;
- забезпечення зв'язків у системі «держава - приватний сектор – громадське об'єднання» у сфері підготовки підприємництва;
- вдосконалення усієї системи інформаційної підтримки;
- збільшення можливостей участі СПД в реалізації існуючих проектів державного та приватного партнерства;
- ріст ролі органів місцевого самоврядування в розвитку підприємництва;
- формування фонду нежитлових приміщень і земельних ділянок з метою надання в оренду малим СПД на пільгових умовах;
- розвиток агропідприємництва і кооперації.

Таким чином, інноваційний напрямок розвитку малого підприємництва в регіонах України носить без перебільшення стратегічний характер. Оскільки вирішення цього питання є ключовою передумовою для забезпечення економічного росту України. Але, недофінансування зазначених програм та заходів регіональної підтримки, а також недосконалість нормативно-правової та законодавчої бази сповільнюють

інноваційний розвиток регіонів України. Таким чином, інноваційний розвиток сфери малого підприємництва передусім потребує поетапної дієвої подальшої дерегуляції середовища малого підприємництва, пошуку можливого додаткового фінансування для малих підприємств регіонів.

Формування програми регіональної підтримки розвитку малого підприємництва передбачає обрання відповідної моделі впливу на сприяння інноваційній діяльності малих бізнес структур (рис. 3.3). При цьому, систему заходів, за допомогою яких регіональні органи місцевої влади здатні впливати на обрання вектора подальшого інноваційного розвитку можна поділити на три блоки.

Перший блок включає групу фінансово-бюджетних заходів, до складу яких входять наступні:

- заходи у сфері оподаткування для зниження рівня фіскального навантаження на мале підприємництво регіону, зокрема:

- зменшення кількості податків і зборів;
- запровадження податкових пільг для представників малого підприємництва, які працюють із інноваційними технологіями;
- запровадження спеціальних податкових режимів для представників малого підприємництва регіону, що використовують сучасні екологічні та енергозберігаючі технології;

- заходи у сфері бюджетної політики, направлені на додаткове фінансове забезпечення представників малого підприємництва, шляхом субсидування окремих інноваційних підприємств регіону;

- заходи у сфері інвестиційної політики, метою проведення яких є покращення інвестиційного клімату регіону, зокрема, надання та закріплення державних гарантій для інвесторів інноваційних проектів сектору малого підприємництва;

- заходи у сфері кредитування:

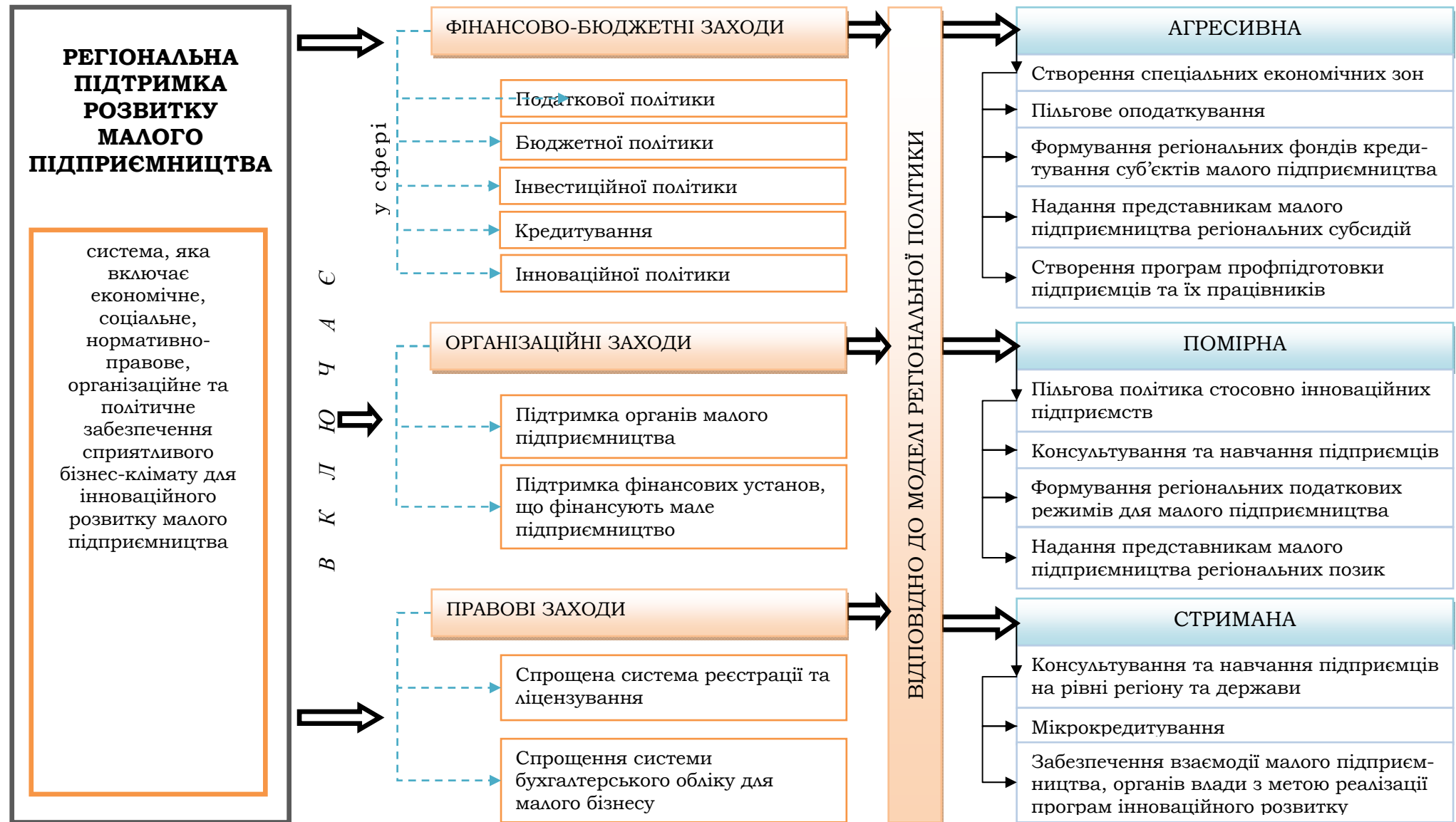

Рис 3.3. Заходи регіональної підтримки інноваційного розвитку малого підприємництва

- надання суб'єктам малого підприємництва на регіональному рівні кредитів, які вони зобов'язуються повернути у випадку успішного розвитку;
- формування регіональних фондів кредитування представників малого підприємництва недержавними кредитними організаціями;
- компенсація відсотків по взятих малими підприємствами позиках, направлених на закупівлю інноваційного обладнання;
- заходи, які проводяться для підтримки інновацій, в тому числі, надання державою пільг та іншої фінансової та нефінансової допомоги тим підприємствам, котрі проводять інноваційну діяльність.

Другий блок передбачає використання організаційних заходів, зокрема, державну підтримку структур, які представляють мале підприємництво в Україні, а також фінансових і інших установ, що фінансово забезпечують даний сектор дешевими кредитами та грантами. Сюди входить також інформаційно-аналітична підтримка, котра включає консультування та проведення семінарів вищими навчальними закладами, формування і реалізація відповідних освітніх програм в даному напрямку, інформаційна підтримка в ЗМІ окремих суб'єктів, забезпечення професійної підготовки кадрів.

До третього блоку віднесено заходи, сформовані на основі нормативно-правового визначення діяльності малого підприємництва. Сюди віднесено спрощення системи реєстрації та ліцензування представників малого підприємництва, спрощення системи бухгалтерського обліку тощо.

Використання вищенаведених заходів проводитиметься за визначенням місцевими органами влади в умовах децентралізації в контексті пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону. Окрім того, обирається відповідна модель впливу на діяльність малого підприємництва:

- агресивна (організація великої кількості міроприємств котрі впливають на розвиток малого підприємництва в конкретній сфері та за відповідних визначених умов і використовується регіональними органами влади при низькому рівні їхнього розвитку);

- помірна (організація лише найбільш важливих заходів, що застосовується при середньому рівні їхнього розвитку в регіоні);
- стримана (мінімальний рівень втручання органів влади в розвиток інноваційної діяльності малого підприємництва).

Сьогодні, коли розвиток малого підприємництва у Європейських країнах тісно пов'язують з питанням поширення інноваційних процесів у економіці, залучення малих підприємств в областях України до інноваційної діяльності постало як особливо важливе. Основною проблемою в даному випадку виступає «відсутність умов для інтеграції малого підприємництва у процеси інноваційного розвитку національної економіки, що зумовлює заблокованість доступу малих інноваційних структур до економічних ресурсів та ринків збуту». Залучення регіональних органів влади і органів місцевого самоврядування до подолання даних перепон дозволить вирішити важливу соціально-економічну проблему інноваційного розвитку регіону, а також перехід підприємницьких бізнес структур із безперспективних сфер діяльності у сфери, які розвиваються, тобто становлення нової інноваційної регіональної економіки. Враховуючи особливості реформування сфери державного управління і економіки важливим є формування регіональних інноваційних стратегій розвитку, а також планування розвитку адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, спроможних об'єднаних територіальних громад в напрямку підтримки малих бізнес структур на їх територіях, залучення представників підприємництва до управління територією надає можливості, ефективне та якісне використання яких дозволить забезпечити формування де-факто спроможних громад, які здатні забезпечити свою еволюцію в інноваційному напрямі фінансово та організаційно.

На даний час проблемам інноваційного розвитку малого підприємництва приділяється все більше уваги та на їх вирішення направляється все більше фінансових ресурсів. Однак рівень інноваційної

діяльності малого підприємництва і надалі на дуже низькому рівні. Серед основних причин такого стану варто виділити:

- низький рівень фінансової підтримки з сторони держави;
- низький рівень інвестиційних потоків спрямованих в дану сферу;
- низький рівень участі держави в формуванні ефективного бізнес-середовища та контролю за його розвитком;
- невизначеність держави в питанні підтримки конкретних напрямків інноваційного розвитку і дослідженні «майбутніх потреб» даних напрямків.

При цьому, існують проблеми, котрі можна вирішити через проведення окремих заходів, визначених у регіональних програмах підтримки малого підприємництва. Однак, владні органи не вдаються до їх вирішення достатньо швидко та у відповідності до потреб підприємництва. Серед таких проблем найважливішими є:

- функціонування більшості об'єктів інфраструктури підприємницької діяльності не відповідає потребам обслуговування інноваційної діяльності малого підприємництва;
- кількість інфраструктурних об'єктів специфічного характеру в галузі інновацій зростає дуже повільно;
- розподіл об'єктів інфраструктури по території України дуже нерівномірний;
- відсутність або недостатня кількість функціонуючих на відповідному ринку державних та комерційних суб'єктів фінансового і гарантійного забезпечення інноваційної діяльності;
- інститут локальних інноваційних компаній, які є центрами мобілізації заощаджень дрібних приватних інвесторів, а також спрямовують фінансові ресурси на забезпечення реалізації важливих для відповідної території проектів, представлений в дуже невеликій кількості;
- невелика кількість технопарків, в яких забезпечується проведення наукових досліджень і виробниче впровадження результатів дослідження;

- проблема формування єдиної комплексної інфраструктури для провадження інноваційної діяльності малими підприємствами.

Завданнями регіональної влади в питанні формування регіональної політики підтримки розвитку малого підприємництва в сфері інноваційного розвитку є:

- планування підтримки на довго- та середньострокову перспективу, визначення пріоритетних завдань та їх підтримка на всіх етапах реалізації;
- розробка стимулюючого законодавства в контексті інноваційного розвитку;
- розвиток інфраструктури для провадження інноваційної політики;
- забезпечення та підтримка попиту на товари – виготовлені завдяки інноваційним дім;
- покращення інноваційної культури в населення та бізнесу;
- інформаційний аналіз основних тенденцій розвитку світового ринку інновацій;
- формування так званих територій інноваційного розвитку;
- розвиток ринку венчурного капіталу та фондового ринку.

Механізм формування регіональної політики підтримки інноваційної діяльності в сфері малого підприємництва зображено на рис. 3.4.

Політика регіону сприяння інноваційному розвитку підприємництва має бути сформована відповідно до певного алгоритму дій, які характеризують напрямки та стадії обрання конкретних шляхів її реалізації. Даний алгоритм включає такі послідовні кроки:

1. Аналіз стану інноваційної сфери. Ефективним методом проведення даного дослідження рівня розвитку інноваційної діяльності є SWOT-аналіз. В результаті проведення дослідження формується матриця (додаток 3) для повного визначення можливостей розвитку інноваційної діяльності малого підприємництва в регіоні.

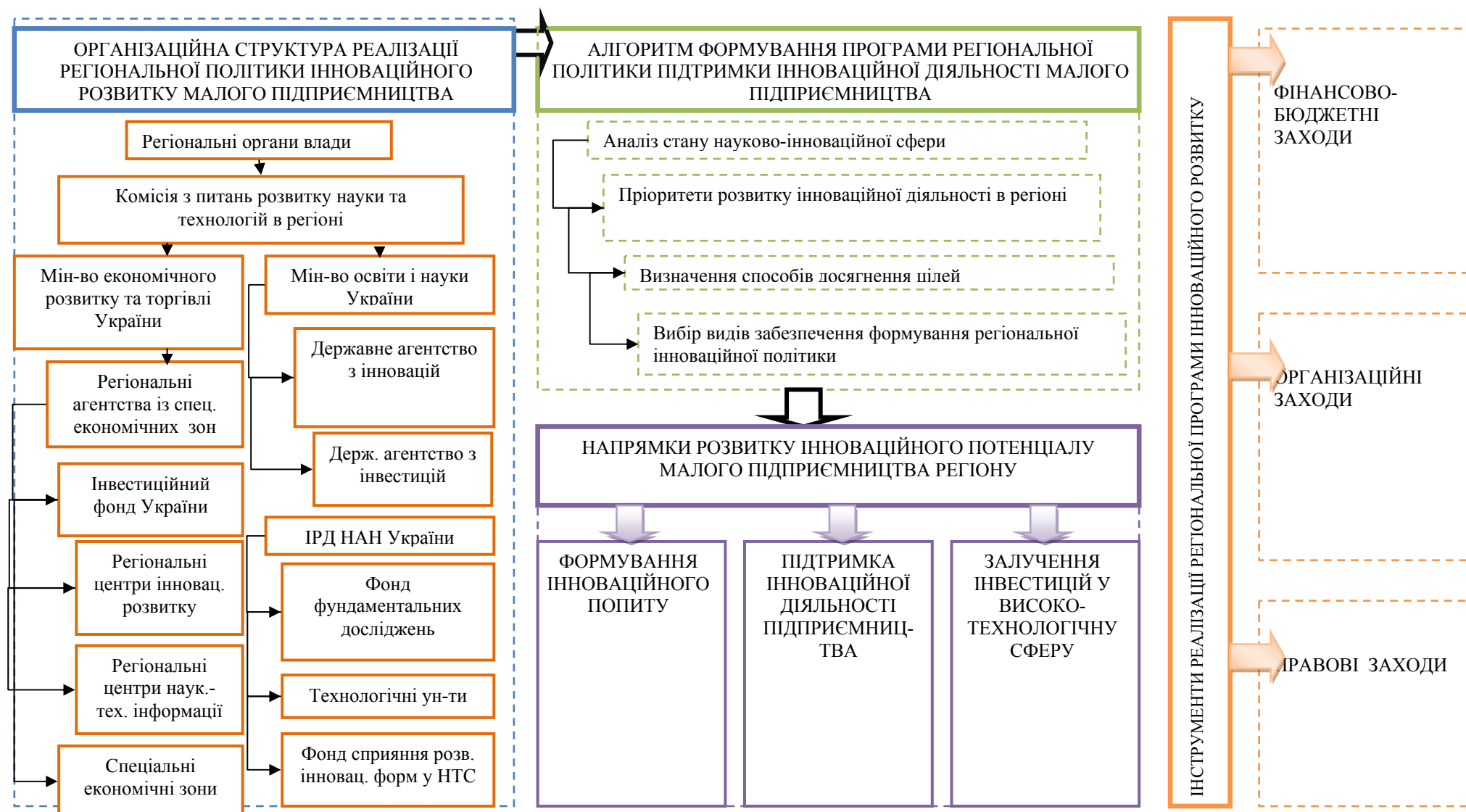

Рис. 3.4. Формування регіональної політики підтримки інноваційної діяльності малого підприємництва

Узагальнюючи та співставляючи отримані результати проведеного дослідження, можна сформулювати певні висновки щодо розвиненості інноваційного потенціалу та ступеня його використання.

2. Визначення пріоритетів науково-інноваційної діяльності у регіоні. Звичайно, основною метою підтримки державою бізнесу є максимальний економічний та соціальних ефект від діяльності підприємств. Проте, також важливою є орієнтація на науково-технічні процеси в світі, зокрема, розвиток високих технологій.

3. Визначення способів досягнення поставлених цілей, що передовсім включає новий погляд на формування та діяльність у науковій сфері та її екзогенні взаємозв'язки, зокрема, з бізнесовими структурами, та розвиток регіональної інноваційної інфраструктури – створення інноваційних фондів, інноваційних банків, технопарків, венчурних фірм, бізнес-інкубаторів.

4. Вибір видів забезпечення формування інноваційної політики в регіоні, що передбачає використання конкретних адміністративних та економічних інструментів, а саме – формування ефективного організаційного, кадрового, соціально-психологічного та правового середовища інноваційної діяльності.

Досвід засвідчує, що якраз на рівні регіону можливе забезпечення формування ефективної інноваційної інфраструктури на основі реалізації інноваційних програм і проектів. Саме місцева влада здійснює управління та володіє детальною інформацією в питанні використання обмежених ресурсів. Тому саме для місцевої влади важливим є впровадження новітніх технологій та забезпечення ефективного управління даним процесом, оскільки від цього прямо залежить зміцнення ресурсної бази розвитку території, яка наслідком має покращення рівня життя мешканців.

Політика організаційно-економічної підтримки розвитку інноваційної діяльності на місцевому рівні – це нововведення, сформовані відповідно до чітко поставлених цілей та реалізовані відповідно до основних функцій локальних органів управління із метою розвитку усіх складових

муніципальної системи та формування нової високо результативної підсистеми. До таких нововведень можна віднести:

- стандарти результативності надання бюджетних послуг;
- формування нових освітніх та культурних програм;
- оновлення інвестиційного механізму;
- формування ефективного механізму бюджетного вирівнювання;
- пропозиція вигідних умов кредитування у галузі технологічного прогресу;
- ведення ефективної кадрової політики;
- розробка та удосконалення законодавчої бази.

Аналіз та вивчення законодавчої бази на державному і регіональному рівні спонукає до висновку, що на сьогодні не існує системного методологічного інструментарію в питанні інноваційного розвитку малого підприємництва із урахуванням реалій, викликів на внутрішніх і зовнішніх ринках. Основними проблемами, з якими зіштовхується сьогодні регіональна влада в даних питання є:

1. недостатній рівень захищеності інтелектуальної власності бізнес структур, інститутів, фізичних осіб та органів влади;
2. відсутність інформації про вироблені в регіоні товари та послуги, а відтак неможливість ефективного позиціонування їх на зовнішніх ринках та внутрішньому ринку;
3. невідповідність сертифікації вітчизняної та іноземної продукції;
4. недостатній рівень розвитку регіональних інноваційних систем та, відповідно, їх неспроможність надавати ефективну допомогу підприємницьким структурам в питанні відбору і освоєнні нових товарів та технологій;
5. занепад системи середньої спеціалізованої освіти, що створює проблему пошуку кваліфікованих робітників;
6. несформованість локальних ринків, орієнтованих на вітчизняного виробника;

7. недостатня кількість технопарків.

Регіональна підтримка розвитку малого підприємництва повинна формуватися відповідно до таких напрямів:

1. Упорядкування нормативно-правових рамок;
2. Формування чітких засад регуляторної політики в системі господарської інноваційної діяльності;
3. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень по відношенні до розвитку підприємництва відповідного регіону чи населеного пункту;
4. Формування нового рівня функціонування Центрів надання адміністративних послуг на прикладі європейського досвіду;
5. Аналіз законодавчої бази і визначення перешкод в забезпеченні ефективного розвитку малих бізнес структур, внесення пропозицій до законодавства;
6. Інвестування в мале підприємництво і формування дієвої фінансово-кредитної системи;
7. Використання механізму поручительства за кредитами твзятими на інноваційний розвиток;
8. Забезпечення можливості надання кредитів та мікрокредитів під інноваційні проекти;
9. Спрощення доступу малим підприємствам до ресурсів відповідного адміністративно-територіального утворення:
10. Поширення інформації щодо проведення тендерів та аукціонів, про продаж комунального майна;
11. Популяризація ідеї малого підприємництва серед молоді;
12. Забезпечення доступу до інформаційних баз стосовно відкриття власної справи, її ведення та основних проблем, з якими може зіткнутися підприємець;

13. Допомога малим підприємствам в сфері фінансової, кадрової, інформаційної, матеріально-технічної, технологічної та консультативної підтримки.

14. Забезпечення існування ефективної інфраструктури для малих підприємств;

15. Формування Центру регіонального розвитку як основної бази підтримки малого підприємництва і розробок інноваційних проєктів;

16. Забезпечення доступу нових розробок та проєктів до участі у міжнародних конкурсах щодо отримання грантів;

17. Формування бізнес-інкубаторів тощо.

Політика регіональної підтримки розвитку інноваційної складової малого підприємництва має будуватися відповідно до таких напрямів:

1. Підтримка та заохочення розвитку академічного підприємництва у ВНЗ регіону;

2. Введення у ВНЗ навчальних програм з інновацій та підприємництва;

3. Формування мережі міжфакультетських лабораторій ідей «від студента до підприємця»;

4. Формування «інноваційних офісів» в університетах;

5. Організація наукових пікніків, семінарів, фестивалів та інших заходів для залучення студентів, абітурієнтів та учнів шкіл;

6. Підтримка профорієнтаційної діяльності ВНЗ та інших освітніх установ.

7. Формування попиту на інновації:

8. Забезпечення на регіональному рівні підготовки кадрів;

9. Мотивування економічними способами малих підприємств до інноваційної діяльності;

10. Сприяння розвитку молодіжного малого підприємництва;

11. Формування тісних відносин між освітою, наукою та малим підприємництвом;

12. Розвиток кластерного підходу в питанні інноваційного розвитку малого підприємництва;
13. Формування центрів передового досвіду;
14. Створення біржі високотехнологічної продукції та інновацій.
15. Формування ефективної кадрової політики з питань управління знаннями та розвитку інновацій;
16. Формування відповідної організаційної культури органів влади.
17. Розвиток інноваційної інфраструктури.
18. Просування екоінновацій в межах регіону, формування мотивуючих факторів до просування даного процесу.
19. Формування фінансової та організаційної політики, яка сприятиме розвитку діяльності в сфері інновацій.

Одним з ключових напрямків досягнення вищезазначених цілей є використання усіх можливостей співпраці та зближення з Європейським Союзом. Асоціація між Україною і ЄС дає можливість участі в різноманітних програмах підтримки інновацій й малого та середнього підприємництва. На даний час регіональні центри зі співробітництва з ЄС розташовані у Львові, Харкові, Запоріжжі, Одесі, Івано-Франківську, Ужгороді тощо.

Ключовою програмою підтримки наукових розробок у сфері інноваційної діяльності є «Горизонт 2020». Це рамкова програма, яка діє з 2014 року, характеризується більшим акцентом саме на підтримку інноваційної діяльності малого підприємництва.

Серед основних типів проектів «Горизонт 2020» (H2020), відповідно до яких проводяться конкурси, є SME Instrument (Проекти для підприємств середнього та малого бізнесу). Вони спрямовані на «всі типи Підприємств середнього та малого бізнесу (ПСМ), які мають чіткі наміри розвиватися, рости і інтернаціоналізуватися». В рамках програми передбачене проходження учасниками трьох етапів:

Етап I – забезпечується фінансування (одноразова виплата суми 50 000 євро) оцінки здійсненності та життєздатності запропонованої концепції;

Етап II – забезпечується фінансування (70% вартості або 100% - в окремих випадках) таких етапів реалізації концепції: демонстрування, випробування, створення прототипу, створення дослідного зразка, масштабування продукту, створення зменшеного продукту, проектування та створення ринкового зразка;

Етап III – сприяння отримання доступу до державного та приватного капіталу.

Важливою умовою участі малого підприємництва в даній програмі є формування консорціуму як мінімум з трьох підприємств, що дає можливість пошуку бізнес-партнерів, розвитку власного бізнесу з залученням досвіду і ресурсів, а також розподілу ризиків між іншими підприємницькими структурами.

Серед основних і значимих є програма EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy). Відповідно до даної програми, у п'ятнадцяти регіонах України буде створено центри розвитку бізнесу, основною спеціалізацією яких буде консультування малого і середнього бізнесу. Ключовою ціллю даної програми є підтримка підприємців, їх адаптація до умов ведення бізнесу з ЄС та спрямування до використання усіх переваг DCFTA – зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. При цьому, передовсім дана програма направлена на підтримку відкриття власної справи у таких секторах економіки, як сільське господарство, інноваційні технології, енергоефективність, екологічне господарювання тощо.

Окрім того, підтримати інноваційний розвиток малого підприємництва ЄС планує в напрямку фінансування фонду гарантування кредитів малого і середнього бізнесу. Передбачено, що, відповідно до даної програми, бізнес отримає позиковий капітал у розмірі 300 млн. євро.

Серед найбільш значимих для розвитку національного малого підприємництва виступають також такі європейські програми: Demo Environment Sida та «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME)», «Еразмус для молодих підприємців». Усі вони

передбачають підтримку діяльності малого підприємництва на основі інновацій та спрямування його на впровадження сучасних технологій виробництва чи бізнес-моделей.

При цьому, Demo Environment Sida – це програма, яка реалізується через активізацію партнерських взаємовідносин між неприбутковими організаціями, фондами, академічними установами, дослідницькими центрами та бізнес-структурами. І, якщо до 2016 року вона була спрямована переважно на організацію тренінгів та стажування, сьогодні формується пропозиція конкретних проектів, завдяки участі в яких бізнес може отримати і досвід, і фінансування.

COSME – програма, яка запрацює на території нашої країни лише в даному році і фінансова складова якої ще не буде доступною для вітчизняних підприємців. Проте, планується реалізація порядку 30 проектів у галузях просування міжнародної торгівлі, туризму тощо. Вони будуть реалізовуватися через навчання та стажування, формування бізнес-партнерства та обмін досвідом.

«Еразмус для молодих підприємців» - ще один крок ЄС в напрямку розвитку українського підприємництва, котрий передбачає можливість стажування підприємців-початківців у бізнес-партнерів в країнах ЄС.

Окрім використання можливостей вищенаведених програм ЄС, важливим є застосування та адаптація окремих аспектів досвіду країн Заходу в формуванні політики підтримки та регулювання інноваційного розвитку малого підприємництва. Так, поняття економічної політики стосовно малого підприємництва – прерогатива федеральної влади країн ЄС. Проте, питанням її реалізації займається саме регіональна влада. Тому, часто саме політика регіональної влади є визначальною питання регіональної політики. Однак, стосовно підтримки саме інноваційної діяльності, то питання передусім перебуває в сфері формування єдиного наукового та інноваційного загальноєвропейського простору. Таким чином, основними формами стимулювання інноваційної діяльності є:

- пільгове кредитування інноваційної діяльності малого підприємництва (повне/часткове погашення відсотків за взятими кредитами). Так, у ФРН таке пільгове кредитування визначене у обсязі 50% коштів, потрібних для нововведення, в Італії – 80% вартості інновації на строк до 15 років;

- надання податкових канікул та пільг як спосіб непрямого стимулювання підприємств до інноваційної діяльності;

- звільнення від сплати митних платежів та митних пільг внаслідок імпорту інноваційних продуктів;

- стимулювання співпраці університетів та інших академічних структур з представниками малого підприємництва, котрі займаються виробництвом наукомісткої продукції;

- використання системи прискореної амортизації обладнання і устаткування.

Окрім того, ефективним є використання національних і регіональних програм підтримки інноваційної діяльності малого підприємництва. Так, прикладом існування таких програм є SBIR (Small Innovation Research або «Інноваційні дослідження малого бізнесу») у США. Відповідно до програми, передбачається фінансування малого підприємництва у сумі до 150 тисяч доларів. Ці кошти надають на дослідження економічної доцільності впровадження бізнес-проекту, а також науково-дослідні, інженерні та конструкторські роботи.

Таким чином, формування політики сприяння інноваційного розвитку малого підприємництва регіональною владою передбачає передусім забезпечення тісних зв'язків між підприємницькими структурами, науковими і навчальними закладами. Це сприятиме передусім ефективному пошуку потенційних кадрів, розвитку наукового і освітнього секторів на основі фінансової незалежності та можливості прибуткової діяльності останніх.

Пропозиція регіональною владою конкретних переваг та можливостей як результат конкретних інноваційних нововведень, які, окрім усього,

забезпечують покращення виробничого процесу, - це основний спосіб забезпечення швидкого розвитку інноваційного малого підприємництва в Україні.

3.2. Напрями удосконалення управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону

Умови, в яких сьогодні розвивається підприємництво, важко назвати сприятливими. Уповільнення поступу малого і середнього бізнесу, криза в сфері розвитку науки не сприяють поступу інноваційного малого підприємництва. Але, як доводить світовий досвід, ставка держави на розвиток тільки великих промислових підприємств характеризується невиправданістю. Саме малі підприємства є індикаторами розвитку суспільства, фундаментом формування в країні середнього класу населення. Саме малі суб'єкти господарювання мають стати новаторами в сфері ведення бізнесу, оскільки саме мале підприємництво вважається потенційно більш інноваційним в порівнянні з великим та середнім через низку факторів, а саме:

- відсутність в малих суб'єктів підприємницької діяльності сталої бюрократії;
- більш конкурентні ринки;
- ефективне стимулювання нововведень, зокрема – персональна вигода підприємця.

Відтак, мале підприємництво має певні переваги в питанні введення інновацій.

Задля досягнення стабільного та постійного економічного росту від провадження підприємницької діяльності малі суб'єкти змушені використовувати певні інноваційні підходи в усіх сферах організації бізнесу. При цьому, в ЄС частка великих підприємств, які демонструють впевнені

кроки в напрямі інноваційної діяльності, становить 70,1%, середніх підприємств – в середньому 52,3%, малих – 33,4%. Як засвідчують проведені дослідження в Україні ситуація геть інша і характеризується слабкою участю підприємництва у фінансуванні наукових розробок та провадженні інноваційної діяльності (18 % вітчизняних підприємств функціонують в сфері інновацій). Проте, перспектива розвитку малого підприємництва в напрямі інновацій є. Так, саме підприємства із кількістю працівників до 50-ти осіб вважаються на вітчизняних ринках суб'єктами, що здатні розширити асортимент внутрішніх товарів і послуг, забезпечити розвиток ефективного конкурентного середовища, стимулювати інноваційну діяльність, формувати нові робочі місця і посилити гнучкість системи зайнятості, а також забезпечити розширення підприємницьких ініціатив з боку населення. Проте, забезпечити виконання вищенаведених завдань можливо лише при правильному використанні підприємництвом свого інноваційного потенціалу, який є фундаментом загального економічного потенціалу розвитку малого підприємства і визначає потенційні можливості суб'єкта господарювання щодо здійснення свого розвитку з максимізацією прибутку, прискоренням та оптимізацією виробничого процесу, мінімізацією використаних ресурсів (рис. 3.5). Взаємозв'язок інноваційного потенціалу та інших складових економічного потенціалу малого підприємництва дуже тісний. Так, суттєві інновації на підприємствах можна впроваджувати лише при наявності сучасної матеріально-технічної бази та висококваліфікованих і обізнаних у запланованих змінах кадрів.

При цьому, важливо проводити детальну оцінку інноваційної діяльності малого підприємництва, рівень її результативності, а також готовність малого підприємництва до впровадження інновацій. Серед основних показників, які варто визначати в даному випадку, основними є:

- показники рентабельності, пов'язані з питанням нововведень. В даному випадку передовсім існує потреба у визначенні частки зростання рентабельності внаслідок запровадження конкретних інновацій;

- кількість інновацій з урахуванням рівня їх новизни – показник, який вимірюється при отриманні інформації про нову продукцію чи послуги, з якими підприємство виходить на ринок. Сам рівень новизни визначається шляхом детального аналізу властивостей інновації і порівнянням даного рівня з рівнем новизни інших інноваційних продуктів;
- рівень запровадження новітніх технологічних процесів, автоматизації виробничого процесу при розробці продукції.

Рис. 3.5. Місце інноваційного потенціалу в економічному потенціалі малого підприємництва

*Складено автором

Як засвідчують дослідження в даній сфері, ефективність від введення в дію певних інноваційних процесів та їх якість залежить передусім від п'яти основних компонентів, які на них впливають:

- людського фактора;
- наявності та перспективності інновацій,;
- можливостей впровадження;
- методи реалізації запланованого;
- вплив навколишнього середовища.

Оцінка можливості впровадження конкретного виду інноваційних продуктів в суб'єктах малого підприємництва вимагає виконання певних послідовних кроків, а саме:

- оцінка наявних ресурсів та їх якості:
 - вартість основних виробничих, невикористаних, оборотних фондів та матеріальних запасів;
 - оцінка обсягів фінансових та нематеріальних ресурсів;
 - оцінка чисельності працівників, зайнятих інноваційною діяльністю;
- визначення здатності працівників підприємства до нововведень – кваліфікаційного, освітнього, психофізіологічного та мотиваційного потенціалів персоналу;
- визначення здатності керівництва малого підприємства приймати правильні рішення щодо ефективності використання ресурсів та визначення стратегії розвитку в питанні інноваційної діяльності;
- визначення інноваційної спроможності малого підприємництва;
- інформаційна підтримка ведення представниками малого підприємництва інноваційної діяльності;
- аналіз фінансового стану малого підприємства та рівня його платоспроможності.

Основним критерієм визначення підприємства малим, середнім чи великим в країнах Заходу є кількість працюючих. Його перевагою передусім

є співставність серед країн та в часі. Окрім того, саме персонал підприємства або його частина – це творці інновацій. Тому цей фактор впливу на інноваційну діяльність потребує додаткового дослідження та аналізу.

В практиці західних країн використовується методика аналізу управління інноваційними процесами підприємства через дослідження відношення працівників до нововведень. Вона передбачає класифікацію працівників залежно від їх опору змінам та, в подальшому, владними методами забезпечити відповідний розподіл сил та пришвидшити адаптацію персоналу до змін. Класифікація формується відповідно до двох позицій:

- активне чи пасивне сприйняття працівниками нововведень;
- позитивне чи негативне відношення персоналу до інновацій.

Відповідно до даного поділу, в колективі підприємства формуються чотири категорії учасників процесу інноваційної діяльності:

- реформатори – та частина трудового колективу підприємства, яка позитивно сприймає нововведення, проявляє ініціативу в питанні реалізації останніх;
- антиреформатори – частина працівників, які активно діють, проте вбачають в змінах загрозу свого становища;
- спостерігачі – працівники, які пасивно сприймають ініціативи, проте з розумінням сенсу і можливостей інновацій у них з'являється позитивна позиція до даного процесу;
- консерватори – особи, які характеризуються негативним та пасивним ставленням до інновацій.

Дана методика дозволяє зрозуміти, успішним чи ні буде інноваційний процес, оскільки саме від його ініціаторів залежить можливість усунення певних протистоянь, вміння володіти владними повноваженнями тощо.

Поступ інноваційної діяльності малого підприємництва неможливий без формування системи управління інноваціями (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Процес побудови та функціонування системи управління
інноваційною діяльністю малого підприємництва***

Інноваційна діяльність малого підприємництва	
Організаційні елементи системи	Вибір форми організації юридичної особи з установленими в державному порядку правами і обов'язками
	Вибір необхідної форми власності
	Визначення кількості ресурсних одиниць
Юридичні елементи системи	Визначення складу та структури виробничих підрозділів
	Вибір необхідного числа рівнів організаційної структури
	Вибір стратегії комунікації з державою, партнерами, постачальниками, покупцями, конкурентами та інвесторами
Техніко-технологічні елементи системи	Розробка та впровадження стратегії диверсифікацій виробництва
	Побудова системи робочих машин, обладнання під виробничі потужності вироблюваної продукції
Фінансові елементи системи	Збільшення/зменшення основних оборотних фондів
	Збільшення/зменшення рівня капіталовкладень
	Регулювання вартості підприємства
Елементи кадрової політики	Розвиток або зміна корпоративної культури
	Оптимізація заходів в сфері управління персоналом
	Оптимізація кадрової політики
	Збільшення або зменшення заходів в сфері навчання та перепідготовки персоналу

*Побудовано автором

Управління інвестиційною діяльністю малого підприємництва, згідно відповідної ознаки, передбачає виокремлення певних груп функцій.

I група функцій включає систему загальних функцій, до яких відносяться:

- прогнозування інновацій – формування прогнозів в секторі поступу інноваційної сфери малого підприємництва на довгострокову перспективу;
- планування інновацій – у відповідності до обраних цілей розвитку підприємства та сформованих прогнозів обрання певних напрямків діяльності в сфері використання нововведень;
- організація інноваційної діяльності –об’єднання групи працівників для ведення інноваційної діяльності, виконання ними поставлених завдань;
- мотивування інновацій – зацікавлення персоналу в ефективному провадженні діяльності щодо нововведень;
- контролювання інноваційної діяльності – перевірка виконання запланованого, організації процесу та реалізації інновацій.

II група включає конкретні функції управління сферою інноваційної діяльності малого підприємства. Сюди включено:

- управління інноваційним процесом – складова інноваційної діяльності, що передбачає ініціювання, розробку та виробництво інноваційного продукту;
- управління інноваційним проектом – складова інноваційної діяльності, що включає сукупність взаємопов’язаних цілей та програм комплексу наукових, виробничих, організаційних та фінансових заходів, правильне проведення яких результатом мають формування інновацій;
- управління інноваційним потенціалом – складова інноваційної діяльності, яка характеризує здатність підприємництва до впровадження інновацій;

- управління інноваційним розвитком – складова інноваційної діяльності, яка передбачає визначення незворотних змін внаслідок введення інноваційного продукту, які призводять до формування нового якісного стану існування підприємництва;

- управління інноваційною програмою – складова інноваційної діяльності, що включає реалізацію інноваційної стратегії підприємництва через наявні можливості та ресурси;

III група функцій – об'єднувальні функції управління інноваційною діяльністю, які включають:

- інноваційне керівництво – діяльність, яку провадить керівник інноваційним стилем із застосуванням нових форм влади.

Важливим є формування системи управління інноваційною діяльністю малого підприємництва відповідно до певних принципів, зокрема:

- принцип системності, який включає:
 - цілісність – залежність кожного елемента системи, його властивостей до конкретного місця в системі та функцій, які він виконує;
 - структурність – можливість опису системи через її структуру;
 - взаємна залежність системи та зовнішнього середовища, які під час взаємодії виявляють свої властивості;
 - ієрархічність – можливість визначення кожного елемента системи як окремої системи – компонента іншої системи;
 - множинність характеристик та описів кожної з систем – складність кожної системи вимагає побудови множини моделей, що забезпечують характеристику окремих аспектів системи для її повнішого та більш точного аналізу;
- принцип комплексності – передбачає узгодженість всіх аспектів функціонування управління інноваційною діяльністю малого підприємництва як комплексу цілісних систем управління;
- принцип орієнтації на інноваційний поступ малого підприємства;

- принцип збалансування інтересів суб'єктів інноваційної діяльності – виробництво та запровадження інновацій мають забезпечувати в результаті вигоду всім учасникам процесу: інвестору, розробнику інновації, постачальнику, персоналу підприємства, споживачу та суспільству;
- принцип «розумної» орієнтації інновацій на задоволення інтересів і потреб споживачів;
- принцип збереження рівноваги в системі «споживання - відновлення природних ресурсів»;
- принцип існування альтернативи розвитку підприємства – існування різних напрямів поступу малого підприємництва після прийняття певного інноваційного рішення;
- принцип збереження рівноваги між можливими ризиками та очікуваними результатами;
- принцип швидкого та гнучкого реагування;
- принцип дотримання «розумної крайності» при займанні відповідних ринкових позицій малого підприємництва – для ефективного розвитку та зменшення ризиків потрібно ставити за мету орієнтацію на широкий спектр ринкових сегментів.

На основі даних принципів формується побудова алгоритмів вирішення завдань інноваційного менеджменту малого підприємництва, ключовими серед яких є такі:

- формування стратегічної інноваційної політики і механізмів її подальшої реалізації;
- визначення стратегічних, довго- і короткострокових цілей інноваційної діяльності малого підприємництва;
- розробка планів, програм, проектів та забезпечення їх виконання;
- формування організаційної та виробничої структури, а також структури сектору керування інноваційною діяльністю малого підприємництва;
- формування плану інноваційного процесу;

- забезпечення дієвого та повсюдного контролю і моніторингу виконання етапів та стадій інноваційного процесу;
- підбір кадрів відповідної кваліфікації, їх розміщення в рамках виробничого процесу, створення творчої атмосфери та забезпечення мотивації інтелектуальної праці;
- календарне планування роботи і контроль за її виконанням;
- формування, дослідження та використання можливостей інноваційного поступу малого підприємництва в повній мірі;
- розроблення інноваційних програм та їх впровадження в діяльність малого підприємництва;
- формування тимчасових цільових груп для комплексного вирішення інноваційних проблем – забезпечення розвитку інновації від ідеї до серійного виробництва продукції.

Управління процесом інноваційної діяльності малого підприємництва регіону передбачає проходження конкретних етапів (рис. 3.6):

- визначення та формування стратегічних цілей інноваційного поступу малого підприємництва;
- аналіз інноваційного поступу малого підприємництва і прогнозування результатів змін, що передбачає дослідження інноваційного потенціалу та обмежень в можливостях потенційних нововведень;
- на основі результатів попереднього аналізу формування стратегічних орієнтирів поступу малого підприємництва регіону;
- процес формування та просування інноваційної продукції, що передбачає проходження конкретних кроків:
 - етап фундаментального дослідження, яке при певних умовах слід проводити на базі наукових організацій;
 - етап прикладного дослідження, на якому проводиться формування результатів наукового дослідження під вимоги інноваційного поступу малого підприємництва;

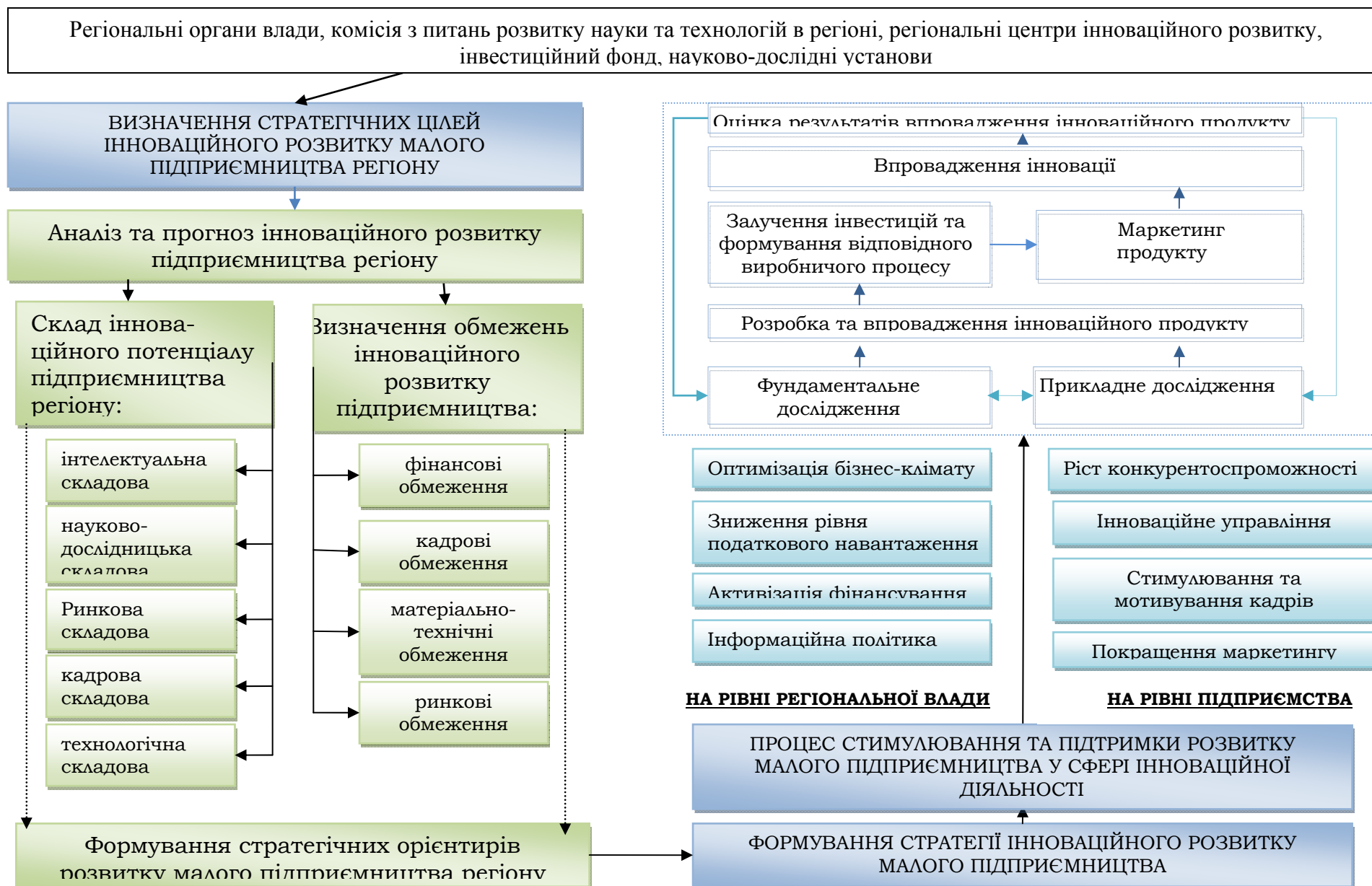

Рис. 3.6. Концептуальні засади управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону

- відповідно до результатів обох видів досліджень здійснюється розробка інноваційного продукту (послуги чи технології надання послуги), формується стратегія впровадження інновацій;
- етап пошуку та залучення інвестиційних ресурсів для реалізації стратегії, пошуку способу розширення матеріальної бази та відповідних кадрових ресурсів;
- бюджетну підтримку на рівні регіону в умовах децентралізації влади;
- етап маркетингу продукту – етап розробки індивідуальної моделі маркетингу продукту;
- етап впровадження інновацій – інноваційний продукт безпосередньо стає частиною виробничого процесу, тобто відбувається дифузія інновації;
- етап оцінки результатів впровадження інноваційного продукту у процес роботи малого підприємництва через визначення певних технічних та економічних критеріїв (підвищення рівня якості кінцевого продукту чи послуги, оптимізація технологічних процесів на малому підприємстві, зростання попиту на кінцевий продукт виробництва тощо).

Управління поступом інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва в регіоні передбачає формування його наукового, інноваційного та технічного потенціалу. Окрім людського фактора, ефективного нормативно-правового регулювання, важливим є розвиток інституціонального середовища регіону, що в результаті забезпечить формування сприятливого середовища для введення інновацій та стимулювання представників малого підприємництва до нововведень. Формування мережі інноваційних структур, що характеризуються відповідними логістичними характеристиками та концентрацією відповідних інноваційних ресурсів, дозволить забезпечити поступ сфери інноваційної діяльності малого підприємництва, розвиток економіки регіону завдяки їх включення до інноваційної інфраструктури регіону, та забезпечить

підвищення рівня управління поступом суб'єктів малого підприємництва на регіональному рівні. Завдяки таким структурам можна забезпечити вирішення великої кількості проблем, які постають перед суб'єктами малого підприємництва у їх інноваційній діяльності (рис. 3.7).

В Україні найпоширенішими інноваційними структурами є технологічні парки, однак, на сьогодні більшість нововведень, які формуються за їх участі та з використанням їх переваг не змінюють технологічної характеристики сфери малого підприємництва. Найбільш розвиненими містами в даному випадку є Київ та Харків. При цьому, варто звернути увагу на результативність їх діяльності та перспективність в сфері поступу інноваційної діяльності, адже вони сприяють:

- забезпеченню попиту на вітчизняному ринку;
- зменшення залежності вітчизняної економіки від імпорту продукції;
- активізації імпорту продукції;
- формуванню нових робочих місць;
- реалізації та консолідації інтелектуального та технологічного потенціалу.

Окрім технопарків, поширеними також є логістичні центри, які особливо потрібними та дієвими є у кризових регіонах та поблизу великих промислових та розвинених центрів, а також інтеграційні об'єднання в межах регіону – об'єднання підприємницьких структур, науково-дослідних та освітніх центрів, а також державних органів управління, що забезпечать координацію та консолідацію можливостей, зусиль та ресурсів для ефективного поступу ринкового механізму в сфері інновацій. При цьому, до складу кластеру можуть входити і інші структури інноваційного типу (бізнес-інкубатори, технологічні парки, інноваційні центри тощо).

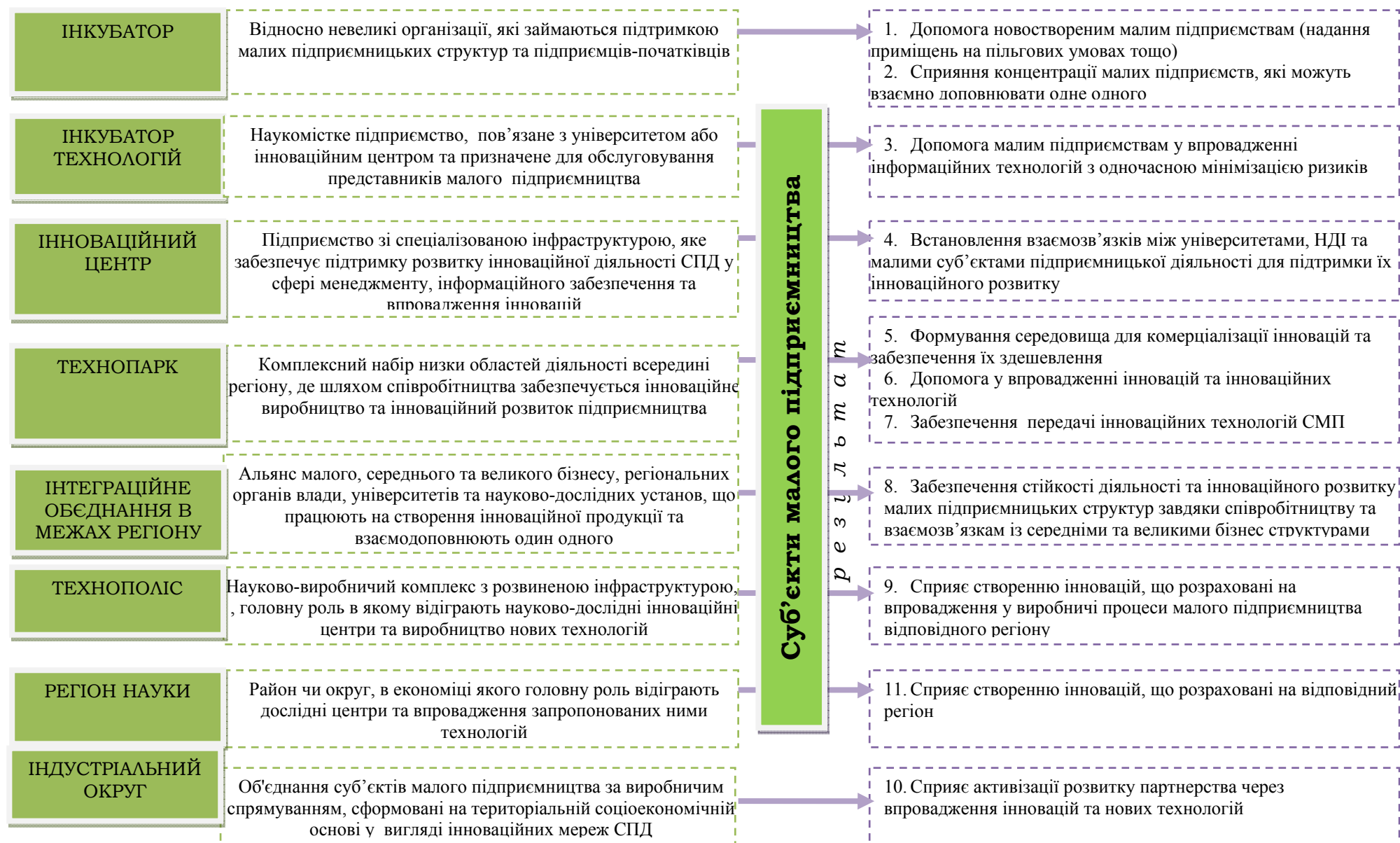

Рис. 3.7. Найпоширеніші інноваційні структури та переваги використання таких можливостей для суб'єктів малого підприємництва

В цілому, управління інноваційною діяльністю суб'єктів малого підприємництва на регіональному рівні повинно забезпечуватися за рахунок використання різних методів:

- інформаційна підтримка та надання консалтингових послуг новоутвореним малим підприємницьким структурам;
- інформаційно-методичне забезпечення СПД та їх підтримка в контексті розвитку регіону;
- формування інноваційних структур для поступу інноваційної діяльності суб'єктів-представників малого підприємництва;
- забезпечення функціонування дієвої системи кредитування суб'єктів малого підприємництва (за рахунок бюджету та банківських установ).

Регіоналізація дозволяє управляти інноваційним поступом суб'єктів-представників малого підприємництва, спираючись на особливості територіального поділу праці та розвитку продуктивних сил, а також на нерівномірності у науковому потенціалі територій. Відповідно до даних особливостей саме на рівні регіонів правильним є формування стратегії інноваційного поступу на довготермінову перспективу та наукових, освітніх, технологічних програм розвитку, які будуть підтримуватися та стимулюватися на регіональному рівні. Відповідно, для реалізації запланованих заходів необхідним є використання економічних методів підтримки поступу інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва, а саме: пряме фінансове забезпечення, фінансування розвитку інфраструктури, пільгове кредитування проектів інноваційного спрямування та інші вже згадувані методи. Ефективним є також формування та підтримка зв'язків суб'єктів малого підприємництва і комерційних банків через створення пайових інвестфондів, утвердження системи страхування ризиків, які виникають при інноваційній діяльності суб'єктів підприємництва і створення інноваційних асоціацій для спільної інноваційної діяльності.

3.3. Економічні важелі активізації інноваційних процесів у малому підприємництві регіону

Розвиток малого підприємництва в усьому світі вважається «локомотивом» розвитку економіки. Тому західні держави за допомогою різних економічних та правових інструментів підтримують їх діяльність та стабільність функціонування на ринках.

Характеризуючись значним рівнем ризику у власній справі, мале підприємництво формує клас спроможних, дієвих та ефективних структур на регіональних ринках. Тому питання задіяння інноваційних процесів у галузі малого підприємництва регіонів є стратегічно важливим передовсім для держави, оскільки від даного фактора залежить і рівень розвитку економіки країни, адже інноваційна діяльність в економіці держави є стратегічно важливою. Її суспільний та економічний ефект важко переоцінити (прискорення структурних зрушень в економіці, перерозподілу ресурсів на більш ефективне їх використання, підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках).

Як досліджено, частка малих підприємств, котрі запроваджують інновації значно нижча, ніж відповідна частка великих та підприємств. Отже, існує потреба активізації, стимулювання та мотивування підприємців до впровадження інноваційних технологій. Це в свою чергу означає потребу вирішення системних питань котрі пов'язані із інноваційним розвитком на малих підприємствах регіону, які негативно впливають та сповільнюють його. Як доведено в процесі дослідження, це зокрема:

- завищена вартість інноваційного продукту;
- недосконала законодавча база, яка регулює діяльність малого підприємництва;
- відсутність механізмів формування міжрегіональних та міжнародних зв'язків;
- низький рівень розвитку ринку технологій;

- мала інвестиційна привабливість;
- недостатня кількість державних програм, які б підтримували інноваційну діяльність підприємств;
- високий економічний ризик;
- недостатність інформативних та консультативних послуг для допомоги та можливості орієнтації підприємців в питаннях інноваційної діяльності;
- нестача кваліфікованого персоналу;
- недостатність та висока вартість кредитів.

Окрім перелічених, наявні проблеми у середині самих підприємств. Серед них: низький інноваційний потенціал малого підприємництва, нестача кваліфікованих працівників.

Відповідно до виокремлених проблем існує потреба виділення факторів, які сприяють активізації інноваційної діяльності малого підприємництва регіону. До таких факторів належать такі їх групи:

- економічні фактори:
 - ✓ наявність резерву фінансових ресурсів і можливість їх додаткового залучення на прийнятних умовах;
 - ✓ наявність відповідних матеріально-технічних засобів;
 - ✓ наявність відповідної інфраструктури;
 - ✓ можливість матеріального заохочення інноваційної діяльності;
- організаційні фактори:
 - ✓ гнучкість організаційної структури підприємства;
 - ✓ формування демократичного стилю керування підприємством;
 - ✓ перевага горизонтальних потоків інформації;
 - ✓ мотивування до прояву ініціативи та висловлення ідей;
- законодавчі фактори:
 - ✓ законодавчі міри (особливо пільги за інноваційну діяльність);
 - ✓ підтримка інновацій з боку держави;
- соціальні фактори:

- ✓ моральне заохочення;
- ✓ суспільне визнання;
- ✓ забезпечення можливостей самореалізації особистості;
- ✓ мотивування творчої праці;
- ✓ позитивний психологічний клімат у трудовому колективі.

Таким чином, розвиток інноваційної діяльності малого підприємництва регіону перебуває під постійним впливом факторів, які стимулюють нововведення та стримують їх (рис. 3.8.).

В розвинутих країнах світу використовують різні важелі впливу на активізацію інноваційної діяльності малого підприємництва. Так, в США, країні, в якій, згідно досліджень, створюється близько 80% всіх інноваційних продуктів, кошти на науково-дослідні і конструкторські роботи, а також на підтримку підприємств, які визначають інноваційну діяльність як одну з найважливіших сфер своєї діяльності, та складають близько 30 млрд. дол США [19]. Таким чином, фінансова підтримка та мотивування до інновацій – основні аспекти активізації малого підприємництва регіону в сфері інноваційного розвитку. В даному контексті, універсальними важелями впливу на активізацію інноваційної діяльності є:

- поширення венчурних механізмів освоєння інновацій;
- формування позитивного інвестиційного клімату;
- збільшення інвестиційного потенціалу регіонів та його вирівнювання шляхом розвитку наявних ресурсів та можливостей;
- впровадження методів прямого та непрямого стимулювання інвестиційної діяльності.

Наступним в питанні залучення коштів у процеси інноваційної діяльності на малих підприємствах регіону є визначення джерел фінансування, а саме:

- бюджетні асигнування в умовах децентралізації влади;

Рис. 3.8. Розвиток інноваційних процесів у розрізі взаємовпливу «фактори стимулювання – фактори стримування інноваційної діяльності малого підприємства»

- іноземні інвестиції;
- власні фінансові ресурси;
- кредитні кошти;
- кошти приватного капіталу;
- фінансові ресурси позабюджетних фондів фінансування впровадження інноваційних проектів в малому підприємстві регіону;
- кошти вітчизняних і закордонних інноваційних та венчурних фондів;
- кошти наукових установ.

Вкладання коштів у інноваційну діяльність малих суб'єктів господарювання регіону має формуватися та визначатися на основі:

- забезпечення ефективності впровадження інновацій;
- диверсифікації джерел фінансування;
- обґрунтованості та законності способів акумуляції коштів;
- гнучкості системи фінансового забезпечення;
- необхідності фінансування інноваційного проекту на постійній основі.

Основною проблемою залучення коштів з даних джерел є те, що в інших країнах вони розглядаються взаємопов'язано, а з розвитком вітчизняної економічної системи склалася особлива ситуація, котра характеризується наступними аспектами:

- в економічній системі нашої країни змінено пріоритети сфер фінансування, зокрема, щодо інноваційної сфери – її майже повністю витіснено в «черзі» на фінансове забезпечення, що спричинило кризу її розвитку та відставання України в науково-технічному прогресі від інших держав;

- внаслідок ситуації, наведеної вище, фінансові ресурси підприємств стали першочерговим джерелом вкладення коштів у інноваційну діяльність – якщо великі успішні підприємства можуть взяти на себе цей «тягар», то мале підприємство, яке перебуває на стадії становлення, не може забезпечити фінансування інновацій;

- державне фінансування є недостатнім, участь держави в розвитку інновацій – неефективна і непомітна;

- залучення закордонних інвестицій можливе лише при стабільному розвитку держави, сталій політичній ситуації, мінімізації можливих для інвестора ризиків та державній підтримці інвестування, що сьогодні в економічній ситуації в нашій державі не спостерігається;

- альтернативи залучення коштів на розвиток інновацій у нашій державі відсутні.

Виділені проблеми повністю характеризує діаграма, відображена на рис. 3.9, де показано частки залучених коштів іноземних інвесторів, державного бюджету, інших джерел та власні ресурси підприємств, які залучалися на фінансування інновацій в підприємництві впродовж десяти років (2004-2014 рр.).

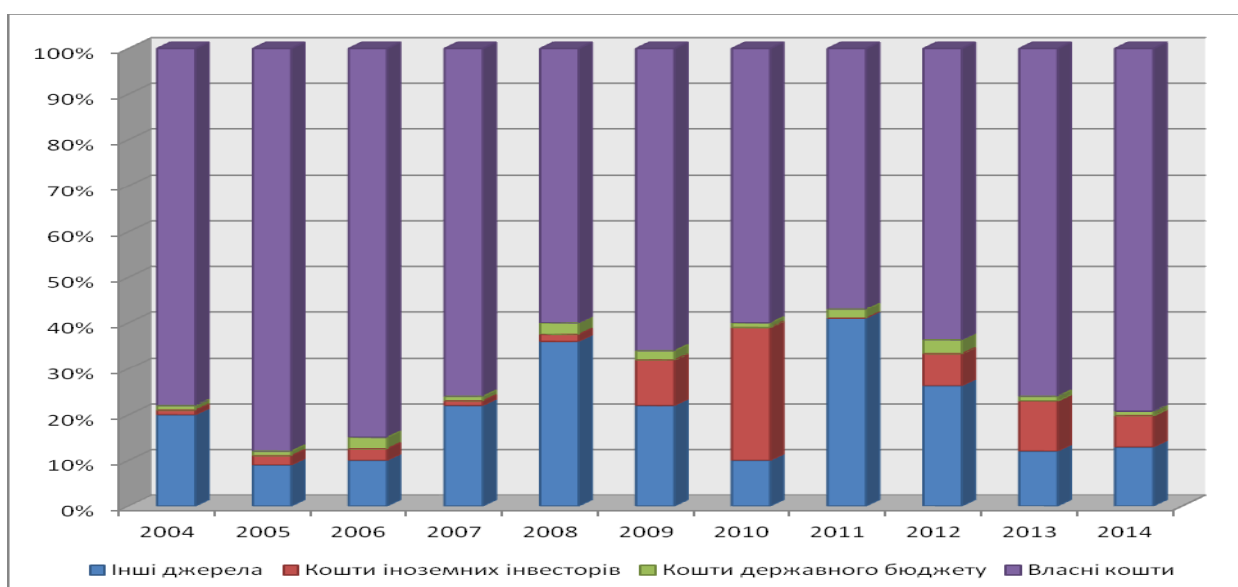

Рис. 3.9. Частка джерел фінансування інноваційної діяльності у 2004-2014 рр.*

*Джерело: [149].

В розвинених країнах для підтримки інноваційної діяльності на малих підприємствах використовують наступні заходи бюджетної і економічної політики:

- додавання витрат провадження інноваційної діяльності у собівартість продукції;

- застосування системи пільгового кредитування та пайового фінансування;
- використання прискореної амортизації до списання наукового устаткування;
- для організації інноваційних малих підприємств і створення наукової інфраструктури в регіоні можлива безоплатна передача майна держави та землі на їх баланс;
- надання податкових пільг підприємствам, які провадять інноваційну діяльність.

Дані методи активізації інноваційної галузі малого підприємництва є універсальними в країнах Заходу, використовуються постійно в тій чи іншій комбінації і завжди є ефективними. В Україні їх використання є обмеженим. Перелік та характеристика таких методів в Україні відображена у таблиці 3.4

Щодо інвестування коштів у інноваційну діяльність малих підприємств державою, варто виокремити можливості держави в активізації даних процесів. А це:

- пряме державне інвестування;
- придбання на обмежений термін частини пакета акцій, випущених підприємством під реалізацію конкретного інвестиційного проекту;
- надання пільгового інвестиційного або конверсійного кредиту;
- гарантування часткового відшкодування кредиторам коштів, втрачених при реалізації проекту;
- гарантування кредитів, наданих малим підприємствам іноземними банками.

Як бачимо, держава має велику кількість методів та важелів, правильне використання яких дозволяє активізувати та розвинути інноваційну діяльність малого підприємництва на регіональному рівні, зокрема в умовах децентралізації державної влади.

Таблиця 3.4

Методи фінансування інноваційної діяльності малого підприємництва в Україні

Метод	Характеристика	Актуальність застосування у вітчизняних реаліях
Венчурне фінансування	Кошти малому підприємству надаються інвестиційними компаніями, інвестиційними або венчурними фондами. Основним обмеженням для отримання можливості такого методу фінансування є те, що такі кошти надаються лише на фінансування тих виробництв, дохідність від реалізації продукції яких є дуже високою. При цьому діяльність вищезазначених установ не обмежується лише наданням коштів. Вони можуть викупити інноваційний продукт та самостійно займатися його реалізацією. Окрім того, вони займаються також консультаційною практикою	Саме за рахунок венчурного капіталу фінансується більшість розробок в країнах Заходу. В Україні ринок венчурного капіталу тільки починає формуватися. Це пов'язане передусім з тим, що його функціонування передбачає наявність великої кількості фінансових посередників та постійного кругообігу капіталу, проектів та бізнес-послуг. Тому, інвестиційні компанії, інвестиційні та венчурні фонди забезпечують фінансування лише незначної частки інноваційних процесів в малому підприємстві.
Банківське кредитування	Передбачає укладення договору про відкриття кредитної лінії малому підприємству, яке займається інноваційною діяльністю. Даний кредит буває двох видів: - інвестиційний – погашення відбувається з доходів від усієї діяльності малого підприємства; - проектний – погашення відбувається лише за рахунок доходів від реалізації інноваційного продукту	Даний кредит характеризується високим ступенем ризику, тому в Україні його пропонує невелика кількість банків за досить високу ціну.
Емісія цінних паперів	Передбачає емісію цінних паперів для фінансового забезпечення інноваційної діяльності	Через неефективне нормативно-правове регулювання діяльності фондового ринку даний метод немає можливості для розвитку в Україні

Самофінансування	Передбачає забезпечити вкладання коштів у інноваційну діяльність із прибутку підприємства. Характеризується наявністю певної свободи через відсутність боргових зобов'язань та кредитора	Має можливість широкого застосування в Україні, проте потребує певного стимулювання з сторони держави
Пакетування	Метод близький до самофінансування. Полягає в фінансуванні довгострокових інноваційних проектів компанії за рахунок частини прибутків від короткострокових проектів іншої спрямованості	Не має перспективи для застосування у галузі малого підприємництва
Державне інвестування	Здійснюється за кошти державного бюджету	Застосовується в Україні. Окрім того, державні інвестиції спрямовані на підтримку інновацій утворюють підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності економіки малих підприємств
Бюджетна підтримка	Виділення коштів із місцевих бюджетів на рівні регіонів з метою впровадження інноваційних проектів	Бюджетна підтримка на регіональному рівні в умовах децентралізації державної влади

Окрім зазначених методів, великий вплив на інноваційну діяльність малих суб'єктів господарювання регіону має оподаткування. Важливою формою впливу для активізації інноваційної діяльності на малих суб'єктах господарювання є податкове стимулювання. Воно характеризується як відмова держави від частини податкових надходжень підприємств, які провадять інноваційну діяльність, взамін на зростання обсягу інноваційної продукції. При цьому, зростання обсягів виробництва такої продукції має своїм наслідком збільшення суми податкових надходжень. Відповідно, коли ці суми перевищують суму наданих податкових пільг, податкове стимулювання стає економічно вигідним для держави. До основних інструментів податкового стимулювання відноситься:

- звільнення малих підприємств від сплати податкових платежів, що впроваджують інноваційні проекти на час використання та впровадження до повної окупності;

- зниження податкових ставок;

- податкова знижка;

- не оподаткування прибутку підприємства, що спрямовується на реінвестування;

- податкові угоди з іншими країнами;

- звільнення від податкових платежів окремих платників податків;

- податкові кредити тощо.

Малі підприємства, які провадять діяльність в сфері інновацій, можливими кроками, яких, при цьому, часто використовуються в країнах ЄС, є:

- надання пільгової податкової ставки податку на прибуток на рівні певної відсоткової ставки в залежності від вартості придбаного інноваційного обладнання;

- звільнення від сплати податків малі бізнес структури, що впроваджують інноваційні проекти на час використання та впровадження до повної окупності;

- пільгове оподаткування малих бізнес структур, котрі займались інноваційною діяльністю.

Внаслідок опрацювання даних проблем та аналізу ситуації, яка склалася сьогодні в українській економіці, чіткими видаються наступні особливості ефективної політики податкового стимулювання:

- потреба у великих обсягах фінансування, щоб мати вплив на інвестиційні рішення;

- прогнозованість, що дозволяє мати можливість здійснення довгострокового інвестиційного планування;

- простота, щоб забезпечити розуміння програми та вимог підприємницькими структурами;

- невеликий адміністративний тягар, що дозволить заохотити малі підприємства претендувати на ресурси;
- чіткий цільовий профіль, щоб концентрувати кошти там, де вони матимуть найбільший ефект.

При цьому, варто зауважити, політика податкового стимулювання є ефективною тільки при ефективній інноваційній діяльності. Так, структура інноваційних витрат малого підприємництва України приблизно включає:

- витрати на придбання обладнання та інших основних засобів – 55%;
- витрати на виробниче проектування та підготовку виробничого процесу – 18%;
- кошти на дослідження і розробки – 6%;
- кошти на закупівлю нового обладнання – 2%;
- витрати на рекламу та маркетинг – 3%;
- інші витрати – 16%.

Відтак, є потреба, з огляду на вищенаведену інформацію, формувати та використовувати важелі податкового стимулювання. Інноваційна діяльність та її особливості повинні стати пріоритетом в питанні формуванні стимулів податкового характеру. Прикладом такого «податкового стимулювання» є напрямки податкового впливу на інноваційний розвиток малого підприємництва регіону, показані на рис. 3.10.

Відповідно до схеми, перший напрямок стимулювання на основі податкового впливу на інноваційну діяльність малого підприємництва регіону характеризується потребою регулювання обсягу і структури інноваційних витрат. Це обумовлено передусім необхідністю перетворення інноваційних витрат в ефективні економічні результати.

Наступний напрямок податкового стимулювання повинен спрямовувати підприємство на формування інтенсивних коопераційних взаєв'язків між інноваційно активними бізнес структур і середніми та великими

підприємствами, науковими установами. Це формує передумови для ефективної співпраці між малим, середнім та великим бізнесом та наукою.

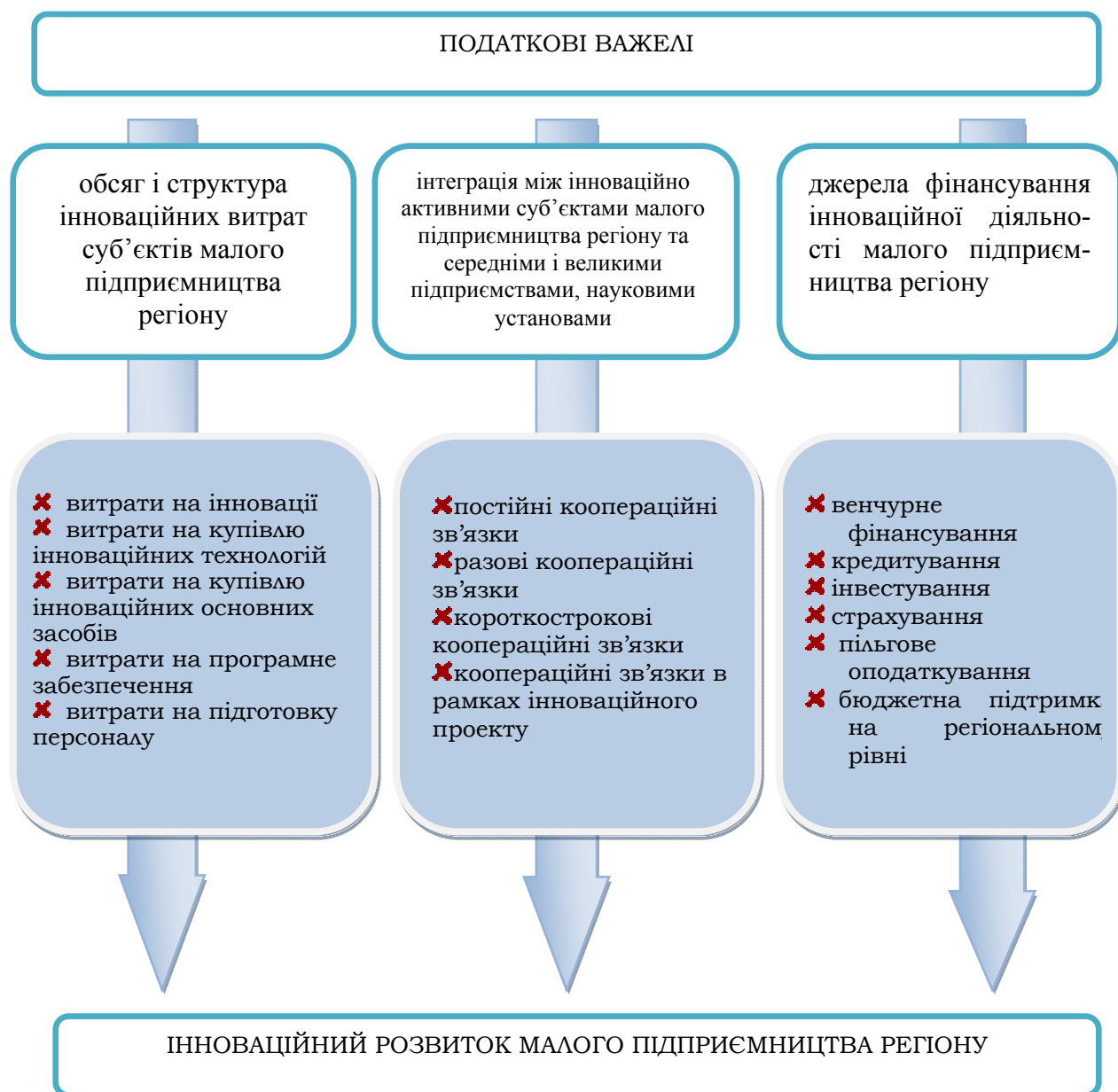

Рис. 3.10. Напрямки податкового стимулювання інноваційного розвитку малого підприємництва регіону*

*Складено автором

Третій напрям, показаний в схемі, передбачає податкове стимулювання диверсифікації джерел з яких вкладатимуться кошти у інноваційну діяльність

малого підприємництва. Це зумовлено потребою в формуванні стабільних та економічно «сильних» бізнес структур.

Як доведено, «розвиток податкового стимулювання в перерахованих напрямках забезпечить збалансованість податкової політики і її вплив на розвиток інновацій у малому бізнесі на регіональному рівні».

За результатами дослідження щоб активізувати інноваційну діяльність в секторі малого підприємництва регіону запропоновано бюджетну підтримку інноваційної діяльності малих підприємств, що передбачає використання різних методів підтримки малого бізнесу, таких як зниження вартості кредитних ресурсів через надання банкам податкових пільг на кошти, які спрямовані на інноваційний розвиток малого підприємництва, часткове відшкодування із місцевого бюджету процентних ставок за кредитами, які надаються малим суб'єктам господарювання на закупівлю інноваційних технологій під державну гарантію, де б кредитний ризик розподілився між комерційними банками і кредитними установами та органами державної влади на регіональному рівні, залучення малих підприємств до виконання державних замовлень.

Окрім податкових пільг і інших економічних важелів фінансового стимулювання важливу роль для впровадження інноваційної діяльності у малому підприємстві регіону відіграє:

- система інформаційного забезпечення;
- можливість одержання доступу до інформаційних баз;
- пакет послуг технологічного аудиту й маркетингу (починаючи від комерційної оцінки технічної ідеї й закінчуючи створенням дослідних зразків та дослідженнями ринків збуту);
- допомога в купівлі-продажу відповідних ліцензій на основний вид продукції й супутні технології.

Роль інформаційної та консультативної складової в питанні стимулювання інноваційної діяльності полягає в забезпеченні цих суб'єктів точною та вичерпною інформацією, пов'язаною з нововведеннями, їх

розробками, пошуком клієнтів, партнерів тощо. Інформаційна система, яка сьогодні функціонує у вітчизняному економічному просторі, зокрема, в сфері інновацій та ноу-хау, практично не відповідає основним вимогам сьогодення і потребам малого бізнесу. Інформаційним забезпеченням малого бізнесу у галузі інновацій має бути науково обґрунтоване правило пріоритетних векторів інноваційного розвитку, збір у підприємців інформації про ті чи інші новинки на ринках, відповідність інновацій в певних сферах інтересам регіональної, місцевої чи державної влади. Консультативні послуги є необхідними ще й тому, щоб в епоху розвитку інформаційного суспільства, сформувати відповідну оцінку конкретної інформації дуже важко – для цього потрібна консультація відповідного спеціаліста.

Важливим аспектом інформативної підтримки інноваційної діяльності малого підприємництва регіону є можливість ефективного та активного використання Інтернет-технологій.

Окрім всього зазначеного вище, для розвитку інновацій у сфері малого підприємництва регіону важливим є реалізувати окремих заходів підтримки його інноваційної діяльності:

- заснування регіональних консультативних центрів щодо надання інформаційної допомоги малому підприємству за напрямками:
 - ✓ розміщення вільних офісних чи складських приміщень для ведення підприємницької діяльності (із вказанням ціни оренди та терміну надання в оренду);
 - ✓ інформація щодо можливих партнерів та підрядників;
 - ✓ інформація про інноваційні досягнення в галузі науки та техніки, які можуть бути корисними для даного підприємства;
- стимулювання використання інноваційного обладнання та технологій;
- планування та визначення ключових етапів формування регіональних ринків інтелектуальної власності, в яких, зокрема:

- ✓ необхідно прописати основні правила захисту інтелектуальної власності малого підприємництва;
- ✓ стимулювати використання інновацій у своїй діяльності;
- ✓ мотивувати вкладення власних коштів у новітні технології.
- формування електронної біржі новацій, а саме:
- ✓ створення інформаційної бази про малі підприємства, котрі зорієнтовані на інноваційну діяльність;
- ✓ консультативна допомога у написання інвестиційних проектів з використанням інноваційних технологій.
- розгляд можливості формування венчурного інноваційного фонду.

Розвиток інноваційного сектору малого підприємництва регіону – є надзвичайно важливою складовою економічного розвитку малих бізнес структур, а також населених пунктів, на території яких розміщені підприємницькі структури, регіонів та суспільства в цілому. За умов ринкової економіки основними регуляторами малого підприємництва у країні є ринкова конкуренція. Відповідно, мале підприємництво для стабільного розвитку та конкурентоспроможності повинне використовувати інновації як елемент системи оптимізації виробничого процесу, його здешевлення та покращення якості кінцевого продукту.

Діяльність у сфері інновацій є обов’язковою для розвитку малого підприємництва регіону. Тому використання економічних важелів, інструментів, методів та способів фінансового забезпечення максимальної активізації інноваційної діяльності малого підприємництва – це важливий крок в стабільному та ефективному інноваційному розвитку малих підприємств на регіональному рівні.

Висновки до розділу 3

1. Успішній діяльності малого підприємництва у ринковій економіці є передумови, однак, його специфіка вимагає підтримки держави і реалізації інноваційної політики малих підприємств перш за все на регіональному рівні. Досліджуючи стан малого підприємництва на регіональному рівні доведено, що є значна кількість проблем, які притаманні окремим регіонам та які можна вирішити лише за допомогою програм інноваційного розвитку малого підприємництва, враховуючи специфіку розвитку визначеного регіону. На регіональному рівні програми розвитку малого підприємництва повинні виконувати місію підтримки впровадження інноваційних технологій у секторі малого підприємництва.

2. Фінансування на регіональному і місцевому рівнях програм активізації інноваційної діяльності у малому підприємстві вважається однією з ключових складових національної підтримки малих бізнес структур. Аналіз фінансового забезпечення виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва з місцевих бюджетів у 2005–2014 рр. свідчить про його строкатість і регіональну нерівномірність, що спричинило диспропорції у інноваційному розвитку малих бізнес структур у різних регіонах. Із 2008 року на зниження вкладання коштів у регіональні програми вплинула світова фінансова криза, яка в тому числі позначилася і на програмах підтримки малого підприємництва досліджуваної Львівської області. Проте недофінансування програм регіональної підтримки і недосконалість законодавства гальмують інноваційні зміни в регіонах України. Інноваційному розвитку в сфері малого підприємництва необхідні дерегуляції бізнес середовища, а також пошук додаткових фінансових ресурсів для малих підприємств.

3. В процесі дослідження запропоновано формування заходів регіональної підтримки розвитку малого підприємництва, які передбачають обрання відповідної моделі впливу на сприяння інноваційної діяльності

малих суб'єктів господарювання і включають систему фінансово-бюджетної, організаційної та нормативно-правового характеру підтримки, за допомогою якої регіональні органи влади в умовах децентралізації здатні впливати на обрання вектора розвитку інноваційної діяльності на малих підприємствах. Залучення влади на рівні регіону та органів місцевого самоврядування до подолання даних перепон дозволить вирішити важливу соціально-економічну проблему інноваційного розвитку регіону, а також перехід підприємств з безперспективних сфер діяльності у сфери, які розвиваються.

4. На основі досліджених та визначених проблем в діяльності малих підприємств розвинуто напрями формування регіональної політики підтримки інноваційного розвитку малого підприємництва, котрі на противагу традиційним передбачають планування підтримки інноваційного розвитку малих підприємств на довго- та середньострокову перспективу, визначення пріоритетних завдань та їх підтримка на всіх етапах реалізації, розробку стимулюючого законодавства в контексті інноваційного розвитку, розвиток інфраструктури, необхідної для здійснення інноваційної політики в регіоні, забезпечення та підтримка попиту на товари.

5. Як засвідчують дослідження в даній сфері, ефективність від введення в дію певних інноваційних процесів та їх якість залежить передусім від п'яти основних компонентів, які на них впливають: людського фактору, наявності та перспективності інновацій, можливостей впровадження, методів реалізації запланованого, впливу навколишнього середовища. Важливе значення в цьому контексті має удосконалення концептуальних засад управлінської діяльності інноваціями малого підприємництва регіону, які полягають у визначенні та формуванні стратегічних цілей інноваційного розвитку на основі прогнозування результатів змін при врахуванні їх інноваційного потенціалу та обмежень (фінансових, матеріальних, кадрових) в можливостях потенційних нововведень, включають на відміну від загально відомих процеси формування та просування інноваційної продукції, залучення інвестиційних ресурсів з метою використання інноваційної

стратегії, бюджетну підтримку на рівні регіону в умовах децентралізації влади.

6. Окрім людського фактора, ефективної законодавчої бази, важливим є розвиток інституціонального середовища регіону, що в результаті забезпечить формування сприятливого середовища для введення інновацій та стимулювання представників малого підприємництва до нововведень. Запропоновано формування мережі інноваційних структур, що характеризуються відповідними логістичними характеристиками та концентрацією відповідних інноваційних ресурсів, зокрема об'єднань підприємницьких структур, науково-дослідних та освітніх центрів, а також органів державного управління, котрі забезпечать координацію та консолідацію можливостей, зусиль та ресурсів для ефективного функціонування ринкового механізму в сфері інновацій покращить інвестиційне забезпечення ресурсної та фінансової підтримки інноваційної діяльності малих бізнес структур регіону, що охоплює всі стадії відтворювального процесу, зокрема розширення каналів збуту, формування цін та підтримання споживчого попиту на інноваційну продукцію і спрямоване на покращення інвестиційного клімату в секторі малого підприємництва, інтеграцію малих підприємств із великими та торговими підприємствами за виробничим спрямуванням, впровадження інновацій та використання інноваційних технологій, що вплине на поліпшення економічної результативності і забезпечить їх фінансові інтереси.

7. Запропоновано заходи податкового впливу, зокрема надання податкових пільг і стимулів, звільнення малих підприємств від сплати податкових платежів, що впроваджують інноваційні проекти на час використання та впровадження до повної окупності, які сприятимуть підвищенню інноваційної активності відповідних підприємств.

8. Задекларовано шляхи покращення розвитку малого підприємництва за рахунок підтримки їх інноваційної діяльності бюджетними коштами, а саме використання прямих і непрямих методів активізації інноваційних

процесів за рахунок фінансово-кредитної допомоги місцевих бюджетів, які сприятимуть прискореному впровадженню сучасних технологій у діяльність підприємств та покращать якість продукції, яка виробляється малими суб'єктами підприємництва в регіоні, що позитивно вплине на їх інноваційний розвиток в майбутньому..

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дисертаційного дослідження вирішено актуальне наукове завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо активізації процесу інноваційного розвитку малого підприємництва. На основі отриманих результатів сформульовано низку висновків і пропозицій методичного та практичного змісту.

1. Для ефективного функціонування та розвитку економіки регіонів вкрай важливим пріоритетом є активізація інноваційного розвитку малого підприємництва. Вивчення досвіду європейських країн доводить переваги малих суб'єктів господарювання у впровадженні інновацій та нових технологій. Дослідивши теоретичні основи підприємницької діяльності та її інноваційної складової в роботі визначено сутність поняття «інноваційний розвиток малого підприємництва регіону», яке автор трактує як активний процес виробничо-господарської діяльності зі створення нових якісних видів продуктів на основі використання інновацій та впровадження інноваційних технологій.

Доведено, що на інноваційний розвиток малого підприємництва значний вплив мають формування взаємовідносин між підприємницькими структурами, регіональними та місцевими органами влади, великими підприємствами та фінансово-кредитними організаціями, об'єктами інфраструктурного забезпечення підприємницької та інноваційної діяльності регіону.

2. Аналіз структури суб'єктів господарювання Львівської області за категоріями малі, середні і великі засвідчує той факт, що питома вага малих підприємств становить 95%. Проте інноваційна діяльність малого підприємництва порівняно із іншими категоріями підприємств є недостатньо розвиненою. Незважаючи на те, що чисельність малих підприємств з кожним роком зростає, обсяги нової якісної продукції, виробленої на основі інноваційних технологій, яку створюють ці підприємства, не збільшуються.

Рейтингування регіонів за рівнем інноваційної активності малих підприємств дозволило здійснити їх групування за цим критерієм. В результаті виділено чотири групи регіонів: регіони-лідери, регіони - «переслідувачі», регіони переважно середнього рівня інноваційного розвитку та регіони-аутсайдери. Проведене рейтингування дозволило не тільки провести оцінювання інноваційної діяльності малого підприємництва, а й запропонувати низку управлінських рішень щодо її активізації, які входять до компетенції регіональних органів влади.

3. Доведено вплив чинників формування інституційного середовища ділової активності на інноваційний розвиток малого підприємництва регіону. На основі проведеного кореляційно-регресійного моделювання виявлено взаємозалежності між базовими параметрами інноваційного розвитку малих підприємств регіону: кількістю інноваційно активних підприємств, обсягами реалізованої інноваційної продукції та обсягами інноваційних витрат, в т.ч. за рахунок позик, впровадження нових технологічних процесів, освоєння виробництва інноваційних видів продукції і макрохарактеристиками інституційного середовища ділової активності, зокрема інвестиційною, інноваційною, безпековою, регуляторною, тіньовою, корупційною, соціальною, податковою та інфраструктурною. Проведене оцінювання дозволило комплексно оцінити вплив інституційних чинників підприємницького клімату макrorівня на процеси інноваційної діяльності малого підприємництва на мезорівні.

4. Удосконалено концептуальні засади управління інноваційною діяльністю малого підприємництва регіону, які базуються на трьох складових: управління інноваційним процесом, управління інноваційним проектом та управління інноваційним потенціалом. Орієнтація на ці складові управління інноваційною діяльністю малого підприємництва сприятиме формуванню стратегій інноваційного розвитку малих суб'єктів господарювання, які враховують їх наявні можливості та ресурси. В процесі удосконалення управління інноваційною діяльністю малих підприємств

важливу роль відіграють людський фактор, ефективне нормативно-правове регулювання, розвиток інституціонального середовища регіону, що в результаті забезпечує формування сприятливого середовища для впровадження інновацій.

5. Функціонування малого підприємництва в ринковій економіці вимагає підтримки інноваційного розвитку перш за все на регіональному рівні. В контексті цього запропоновано систему фінансово-бюджетних та організаційних заходів, за допомогою яких регіональні органи влади в умовах децентралізації здатні впливати на активізацію інноваційного розвитку малого підприємництва. Основними завданнями регіональної влади в питанні формування регіональної підтримки розвитку малого підприємництва в сфері інноваційного розвитку визнано: планування підтримки на довго- та середньострокову перспективу, визначення пріоритетних завдань та їх підтримка на всіх етапах реалізації; розробка стимулюючого законодавства в контексті інноваційного розвитку; розвиток інфраструктури для реалізації інноваційної політики; забезпечення та підтримка попиту на товари; покращення інноваційної культури населення та бізнесу; інформаційний супровід розвитку світового ринку інновацій; формування нових організаційних форм підприємницької діяльності тощо.

6. З метою ресурсної та фінансової підтримки інноваційного розвитку малих підприємств регіону визначено напрями інвестиційного забезпечення, які включають формування позитивного інвестиційного клімату, збільшення інвестиційного потенціалу, надання пільгового інвестиційного кредиту, впровадження методів прямого та непрямого стимулювання інвестиційної діяльності, що охоплює всі стадії відтворювального процесу і спрямоване на інтеграцію малих суб'єктів господарювання з великими та торговими підприємствами за виробничим спрямуванням, впровадження інновацій та використання інноваційних технологій, що вплине на поліпшення економічної результативності підприємницької діяльності.

7. Основними формами стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств є: пільгове кредитування інноваційної діяльності малого підприємництва (повне/часткове погашення відсотків за взятими кредитами); надання податкових канікул та пільг як спосіб непрямого стимулювання малих підприємств до інноваційної діяльності; звільнення від сплати митних платежів та митні пільги внаслідок імпорту, експорту інноваційних продуктів; стимулювання співпраці освітніх та наукових установ з представниками малого підприємництва, які здійснюють виробництво наукомісткої продукції; використання системи прискореної амортизації обладнання та устаткування.

Список використаної літератури

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Баранчев В.П. Измерение инновационной активности компании как ее конкурентной силы / В.П. Баранчев // Менеджмент сегодня. – 2005. – № 4. – С.17-21. (25), с.19
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования: [монография] / Д.Белл; [пер. с англ. под. ред. В.Л. Иноземцева]. — М.: Академия, 2004. — 783 с.
4. Бенедиков М. А. Рынки высокотехнологической продукции: тенденции и перспективы развития / М. Бенедиков, И. Фролов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 2. – С. 57–71.
5. Бізнес по-європейськи: путівник для малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa-torgivlia.org.ua/sme_help/
6. Бондаренко А.М. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств / Бондаренко А.М. // Молодий вчений. - №2 (17). – 2015. – с. 113-116.
7. Бондарчук Н.В. Напрями вдосконалення механізмів державної політики розвитку інноваційного потенціалу регіонів в контексті антикризового управління / Н. В. Бондарчук // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2012. - Вип. 1. - С. 89-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2012_1_14.
8. Варналій З. Проблеми підтримки інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва / З. Варналій // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Monitor43/index.htm>.

9. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва / З. С. Варналій, І. С. Кузнецова. – К. : Ін-т екон. прогноз., 2002. – 104 с., с. 6
10. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 302 с., с. 21
11. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 302 с., с. 23
12. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 302 с.;
13. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 302 с.;
Галан Н. І. Державна підтримка малого та середнього бізнесу: досвід розвинених країн: Монографія / Н. І. Галан. – Д. : Вид-во Дніпропетр. Нац. Ун-ту, 2007. – 188 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. В. Бусел]. – К. : Ірпінь ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с. (30), с. 12
15. Виговська В.В., Азурова О.С. Напрями податкового стимулювання інноваційного розвитку малого бізнесу / Виговська В.В., Азурова О.С. // Науковий вісник ЧДІЕУ. - №4 (20). – 2013. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/view/24042>.
16. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні: Монографія / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнецова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с., с. 75
17. Гаврилова Т.В. Категорія «активність» як методологічна основа для вивчення проблем активізації діяльності / Т.В. Гаврилова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Д., 2007. – Вип. 224, т. 1. – С. 263-270. (33), с. 264

18. Галиця І. Симбіозна форма організації інноваційного бізнесу // Вісник НАН України. – 2001. - №7. – С. 12-15.

19. Гвоздю С. Ю. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності на підприємствах / С.Ю.Гвоздю // Інвестиції.Орг. – Режим доступу: <http://investycii.org/investuvanya/konferentsiji/problemy-formuvanya-ta-rozvytku-inovatsijnoji-infrastruktury/zarubizhnyj-dosvid-aktyvizatsiji-inovatsijnoji-diyalnosti-na-pidpryjemstvah.html>.

20. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 18. – Ст. 144.

21. Гримак О.Я., Душка В.І., Шайдюк Н.В. Зарубіжний досвід управління інноваційною діяльністю малих і середніх підприємств / Гримак О.Я., Душка В.І., Шайдюк Н.В. // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. – Т. 12, №3 (45), частина 5. – 2010. – с. 85-89.

22. Гребенюк Л.А. Стратегічні орієнтири банківського кредитування малого бізнесу в Україні / Л.А. Гребенюк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2009. – № 3 (6). – С. 203-207., с. 205

23. Гринів Ю.О. Роль конкуренції в забезпеченні інноваційного розвитку малого підприємництва регіону/ Ю.О. Гринів // Зб. наук. праць "Формування ринкових відносин в Україні" [за ред. І.Г. Мансурова]. – Київ, 2015. – № 10(173). – С. 72-75 (0,35д.а.).

24. Гринів Ю.О. Інноваційна активність малого підприємництва регіону: теоретичні аспекти / Ю.О. Гринів // Зб. наук. праць "Формування ринкових відносин в Україні" [за ред. І.Г. Мансурова]. – Київ, 2015. – № 9(172). – С. 63-66 (0,36д.а.).

25. Гринів Ю.О. Суть інноваційного розвитку малого підприємництва регіону та його нормативно-правове забезпечення/ Ю.О. Гринів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду: [зб. наук. пр.] / НАН України. ДУ "Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ"; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2015. – Вип. 4 (114). – С. 86-90 (0,38д.а.).

26. Гринів Ю.О. Фінансово – кредитне забезпечення розвитку сфери малого підприємництва / Ю.О. Гринів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду: [зб. наук. пр.] / НАН України. ДУ "Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАНУ"; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2014. – Вип. 4 (114). – С. 86-90 (0,38д.а.).

27. Гринів Ю.О. Аналіз підходів до оцінки інноваційного розвитку малого підприємництва регіону / Ю.О. Гринів // Зб. наук. праць "Формування ринкових відносин в Україні" [за ред. І.Г. Мансурова]. – Київ, 2016. – № 2(177). – С.106-112 (0,36д.а.).

28. Гринів Ю.О. Фінансово – кредитне забезпечення розвитку сфери малого підприємництва / Ю.О. Гринів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду: [зб. наук. пр.] / НАН України. ДУ "Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАНУ"; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2016. – Вип. 4 (114). – С. 86-90 (0,38д.а.).

29. Гуркіна О.В. Основні напрямки розробки та реалізації регіональної політики підтримки малого підприємництва.

30. Давила Т. Работающая инновация: как управлять ею, измерять ее и извлекать из нее выгоду / Т. Давила, М. Дж. Епштейн, Р. Шелтон ; пер. с англ. ; под научн. ред. Т.Ф. Козицкой. – Дн-ск : Баланс Бизнес Брукс, 2007. – 320 с.

31. Державна служба статистики. Офіційний сайт. – Електронний ресурс [www.stat.gov.ua]

32. ЄБРР реалізує 130 проектів з підтримки малого та середнього бізнесу в Україні в 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/yebrr-realizuye-130-proektiv-z-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu-v-ukrayini-v-2015-roci> 174006_.html

33. Єзгор Л. О. Механізм нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні / Л. О. Єзгор // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – Випуск 21. – С. 161-166., с. 161

34. Слейко В.І., Боднар Р.Д., Демчишин М.Я. Економетричний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 368 с.

35. Слейко В.І., Копич І.М., Боднар Р.Д., Демчишин М.Я. Економетрія: навчальний посібник. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 352 с.

36. Жиц Г.И. Об инновационной активности и факторах, определяющих её уровень на промышленных предприятиях / Г.И. Жиц, А.А. Флегонтов // Инновационная деятельность. – 2009. – № 7. – С.11-17. (59), с. 13

37. Жук О. Малий бізнес у світі та в Україні // Економіка України. – 1995. - №7. – С. 37-46.

38. Журавлева Л.В. Оценка инновационной активности организации как открытой системы в конкурентной среде : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Л.В. Журавлева ; Государственный ун-т управления. – Москва, 2008. – 19 с. (61), с. 6

39. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” від 19.10.2000 р. № 2063-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – №51-52. – Ст. 447.; 12

40. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11.01.2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 12. – Ст. 64.

41. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04. 07. 2002р. № 40—IV // Офіційний вісник України.— 2002.— № 31.— С.145-149

42. Закон України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 року № 698-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 14. – Ст. 168

43. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991 р. № 887-XII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 24. – Ст. 272., ст. 2

44. Затонацька Т. Г. Деякі аспекти фіскального стимулювання інноваційних підприємств в Україні / Т.Г. Затонацька // Фінанси України. - №6. – 2014. – с. 19-29.

45. Зянько В. В., Крива С. В. Мале підприємництво – каталізатор інноваційного розвитку економіки / В.В. Зянько, С.В. Крива // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - №4. – 2010. – с. 10-16.

46. Иванов В.В. Национальная инновационная система как институциональная основа экономики постиндустриального общества/ В.В. Иванов// Инновации. – 2004. –№5. – С.3–10

47. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Теоретико-методичні засади управління на засадах маркетингу вибором стратегій реалізації потенціалу інноваційного розвитку малих і середніх підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 224: В 5 т. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С.502- 513.

48. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). – К.: Фенікс, 2011. – 76 с.

49. Калмиков О. В. Методи регулювання розвитку малого бізнесу у сучасних умовах / О. В. Калмиков // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕД НАН України, 2011. — Вип. 45. — С. 93-96.

50. Карпенко Н. В. Соціально-економічні аспекти малого та середнього бізнесу в Україні / Н. В. Карпенко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – № 1 (21). – 2007. – С. 65–70.;

51. Керівництво Осло : рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій: питання виміру наук.-технол. діяльності: спільна публікація ОЕСР та Євростату / М-во освіти і науки України, Укр. ін-т наук.-техн. і екон. інформації : пер. з англ. та наук. ред. Андрощук Г.О.; уклад. Н. М. Григорович – [3-є вид.]. – К. : УкрІНТЕІ, 2009. – 161 с. (87), с. 60

52. Клименко В. І. Фінансування інноваційної діяльності / В. І. Клименко // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 1. – С. 24–29.
53. Кондрашов О. М. Основні напрями та пріоритети інноваційної діяльності в промисловості України / О. М. Кондрашов. - К. : Науковий світ, 2002. - 29 с.
54. Конституція України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.
55. Крисак А. О. Формування інноваційного потенціалу малого підприємства / А.О. Крисак // Інвестицій: практика та досвід. - №12. – 2009. – с. 24-26.
56. Кузнецова І.С. Перспективи розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні / І. С. Кузнецова // Економіка і прогнозування. - 2003. - № 4. - С. 115-122.
57. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17280924/ekonomika/regresiyiy_analiz#76
58. Лазарева Є. В. Методологічні аспекти формування інноваційної системи регіону: монографія / Є. В. Лазарева. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2010. – 320 с., с. 180
59. Ластовецький А. Загальна характеристика законодавства у сфері підприємницької діяльності та основні тенденції його розвитку / А. Ластовецький // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 3-5., с.4
60. Ляшенко В. И. Механизмы регулирования развития малого предпринимательства в Украине: Монография / В. И. Ляшенко, Е. Г. Кошелева, А. Ф. Толмачева. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 495 с.;

61. Мазур І.І. Тінізація економіки України в сучасних умовах / І.І. Мазур // Вісник донецького національного університету. – 2011. – Том 2. – С. 52-57.
62. Мельник М.І. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку / М.І. Мельник // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 187-195.
63. Мельник М.І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій : [монографія] / М.І. Мельник. - Львів : ІРД НАН України, 2012. – С.178.
64. Мельник М.І. Інституційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції / М.І. Мельник // Економіка. Управління. Інновації / Житомирський державний університет ім. Івана Франка. – 2014. – Вип. 1(11). – С. 69-82
65. Опря А.Т. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072030734/statistika/statistika>
66. Олієвська М.Г. Основні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств регіону / Олієвська М.Г. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - №1. – 2011. – с. 369-376.
67. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія / С. В. Онишко. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 434 с., с. 101
68. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>
69. Офіційний сайт Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.
70. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ukrstat.gov.ua/http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/read_publ_n.php?id_news=734&code=26

71. Парканский Б. Экономические позиции США в многополярном мире на пороге XXI в. // США. Канада: Экономика. Политика. Культура. – 1998. - № 9. – С. 19-24.

72. Парфенюк Є.І. Недоліки та напрями удосконалення регіональної політики державної підтримки розвитку малого підприємництва (на прикладі Львівської області) / Є. І. Парфенюк // Інноваційна економіка. - 2013. - № 8. - С. 138-142. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_8_31.

73. Патора-Висоцька З. Малий бізнес і прямі іноземні інвестиції : монографія / З. Патора-Висоцька, Д. Книш. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2006. – 208 с., с. 26, 28;

74. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.

75. Позитивна тенденція в Україні щодо кількості податкових виплат на рік: в 2005 р. – 147 виплат, а в 2015 р. – 28.

76. Питання впровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств : Указ Президента від 2 липня 2008 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

77. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності : Закон України від 18 вересня 2008 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

78. Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 19 жовтня 2000 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

79. Про державну підтримку малого підприємництва: Указ Президента України від 12 травня 1998 року [Електронний ресурс] / Офіційний вебсайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

80. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності : Указ Президента України від 23 липня 1998 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

81. Про Деякі питання надання суб'єктам малого та середнього підприємництва кредитно-гарантійної підтримки : Постанова КМУ від 27 січня 2010 року (чинна) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

82. Проект "Концепції сталого інноваційного розвитку України", розроблений авторським колективом під керівництвом Б.Є. Патона, Ю.І. Самойленка, І.О. Зайця

83. Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва : Указ Президента України від 22 січня 2000 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

84. Про затвердження Інструкції щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі структурної статистики № 1 – підприємництво (річна), № 1 – підприємництво (коротка) – річна, № 1 – підприємництво (квартальна): Наказ Держкомстату України від 27.08.2007 № 321 // Офіційний вісник України від 24.09.2007 – 2007 р., № 69, стор. 48, стаття 2645, с.48

85. Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Постанова КМУ від 21 лютого 2007 року (чинна) [Електронний ресурс] /

Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

86. Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитування проектів малого та середнього бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення : Постанова КМУ від 15 квітня 2009 року (чинна) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

87. Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва : Постанова КМУ від 21 травня 2009 року (чинна) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

88. Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності: Указ Президента України від 15 липня 2000 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

89. Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва : Постанова КМУ від 3 квітня 1996 року (втратила чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

90. Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва : Постанова КМУ від 3 квітня 1996 року (втратила чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

91. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 21 грудня 2000 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

92. Про Німецько-Український фонд: Постанова КМУ від 19 квітня 1999 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>; Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

93. Про невідкладні заходи щодо вдосконалення державного регулювання господарської діяльності Указ Президента від 9 серпня 2008 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

94. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

95. Про підтримку і розвиток малого підприємництва в державах-учасниках СНД : Угода від 17 січня 1997 року (чинна) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

96. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) : Закон України від 6 березня 1992 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

97. Про Програму державної підтримки підприємництва в Україні : Постанова КМУ від 17 березня 1993 року (втратила чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

98. Про Програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997- 1998 роки : Постанова КМУ від 29 січня 1997 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

99. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України від 3 липня 1998 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

100. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : Національна доповідь / [К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, Е. М. Кужель, О. В. Лібанова та ін.]. – К., Держкопідприємство, 2008. – 226 с., с. 22

101. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : Національна доповідь – К., Держкопідприємство, 2010. – 240 с., с. 160

102. Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах фінансової кризи : Указ Президента від 22 червня 2009 року (чинний) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

103. Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності : Указ Президента України від 3 лютого 1998 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.

104. Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи "Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу" : Постанова КМУ від 12 грудня 2011 року (чинна) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

105. Про утворення кредитно-гарантійної установи з підтримки малого і середнього підприємництва : Указ Президента України від 20 травня 1999 року (втратив чинність) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.

106. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально – економічного розвитку: Монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – С. 19.

107. Силантьєва Н.С. До питання визначення сутності інноваційної активності підприємства / Н.С. Силантьєва // Наукові праці. Національний ун-т харчових технологій. – 2007. – № 23 Економіка. – С.75-77. (161), с. 76

108. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств : підручник / Р.А. Слав'юк. – К. : УБС НБУ, 2007. – 550 с., с. 189

109. Словник економічних термінів [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ekonomiks.net.ua> (163)

110. Стратегія розвитку «Україна 2020». - Київ, 21/08/2014 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : www.easybusiness.in.ua

111. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : колективна монографія / [за заг. ред. Н. І. Редіної]; Міністерство фінансів. – Дніпропетровськ, 2008. – 508 с., с. 36-37

112. Статистичний збірник "Інноваційна діяльність у Львівській області". За ред. Г.М. Корисько; Головне управління статистики у Львівській області. – К. – 2015. – 76 с.]

113. Степова С.В. Моделювання інноваційного розвитку підприємства з урахуванням ризику / Степова С.В. // Наука й економіка. - №1 (37). – 2015. – с. 103-109.

114. Трифилова А.А. Оценка эффективности инновационного развития предприятия : монография / А.А. Трифилова. – М. : «Финансы и статистика», 2005. – 303 с. (176), с. 52

115. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Фатхутдинов Р.А. – М.: Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 624 с.

116. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексик О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. пос. – К.: КНЕУ, 2003. – 316 с.

117. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Теоретичні та прикладні

питання економіки : Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – С.121-127. (181), с. 121

118. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Теоретичні та прикладні питання економіки : Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – С.121-127. (181), с. 122

119. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Теоретичні та прикладні питання економіки : Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – С.121-127.

120. Хэмилтон А. Инновационная и корпоративная реструктуризация в мировой экономике / Хэмилтон А. // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – №6. – С. 35-36.

121. Шикова Л.В., Швець Г.О. Особливості управління інноваційною діяльністю на підприємстві / Шикова Л.В., Швець Г.О. // Економіка і організація управління. - № 3(19) – 4 (20). – 2014. – с. 293-298.

122. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Пер. В. С. Автономова. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 401 с., с. 175

123. Ю.С. Шипуліна. Управління стратегіями інноваційного розвитку малих і середніх підприємств в умовах мінливого зовнішнього середовища / Ю.С. Шипуліна // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1747>.

124. Яковенко В.Б. Введение в инновационные технологии / В.Б. Яковенко. –К.: Европ. ун-т., 2004. – 133 с.

125. Яненко І.Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: монографія / І.Г. Яненко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 380 с.

126. Хачатурян О.С. Напрямки політики підтримки малого підприємництва в регіоні / О.С. Хачатурян // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – Кіровоград, 2009. – Випуск 16. – С. 99-102.

127. Хоронжий А. Г. Наукові підходи і методи менеджменту в економіці та бізнесі / А. Г. Хоронжий // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. – 2004. – Вип. 3 ч. 2. – С. 196-200.

128. Худицький В. Обхідний маневр. Через неможливість роботи з юридичними особами вже у квітні сотні тисяч приватних підприємців згорнуть діяльність? / В. Худицький // Дзеркало тижня. – 2011. – №7. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт газети. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/newspaper/articles/76299#article>.

129. Хураса М. М. Мале підприємництво: економіко-організаційні аспекти діяльності : монографія / М.М. Хураса. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009. – 220 с.

130. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю.С. Цал-Цалко – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

131. Шевцова О. Й. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу / О. Й. Шевцова, О. С. Шкут // Вісник ДНУ. Економіка. – 2008. – Вип.2. – №10/1. – С. 196-213.

132. Шеремет А.Д. Финансы предприятий. / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 343 с.

133. Щербина В.С. Господарське право України: навч. посібник / Щербина В.С. – К., 1999. – 336 с.

134. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua/files/word/Seminar%20FAO%20stratehija%2016.06.06.doc>

135. Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises, Official Journal of the European Union L124/36, 20.5.2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:004en:PDF>.

136. Busch K. Unternehmensbewertung von kleinen und mittleren Unternehmen (KMU) Theorie und Praxis / Kai Busch . – 2008. – 526 s.

137. Database for the 2010/2011 Annual Report. Enterprise and Industry. – Режим доступа : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figuresanalysis/performance-review/index_en.htm#h2-3.

138. Kunze C. Klein- und Mittelunternehmen in Russland - Stiefkinder oder Stabilisierungsfaktor? / Cornelia Kunze [Hrsg. von Rolf H. Hasse ...]. – Leipzig : Leipziger Univ. – 2005. – 191 s.

139. KMU-Definition der Europäischen Kommission [Электронный ресурс] / Institut für Mittelstandsforschung Bonn. – Режим доступа : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figuresanalysis/smedefinition/index_de.htm.

140. KMU-Definition des IfM Bonn [Электронный ресурс] / Institut für Mittelstandsforschung Bonn. – Режим доступа : <http://www.ifmbonn.org/mittelstandsdefinition/definition-kmu-des-ifm-bonn/>.

141. Malieva E. Russische Kleinunternehmer zwischen Ökonomie und Politik : Dissertation / E. Malieva. – Bremen, 2004. – 730 s.

142. Methodology [Электронный ресурс] / Index of Economic Freedom. – Режим доступа : <http://www.heritage.org/index/book/methodology>.

143. Programm für die Wettbewerbsfähigkeit von Unternehmen und für KMU (COSME) 2014–2020 [Электронный ресурс] / European Commission. – Режим доступа : http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_de.htm.

144. Schumpeter J. A. Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie / J.A. Schumpeter. – München: Duncker & Humblot, Franke Verlag, IV.00, 1975. – 552 s.

145. Small Business Act for Europe [Электронный ресурс] / European Commission Enterprise and Industry. – Режим доступа : <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/#ff2>.

146. Index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/ranking>

147. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/06/theme_06_1_1_011.php?code=06&ind_page=statables

148. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/STRATEG_Ya_final_11.01.2016-1.pdf

149. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf

150. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/26/theme_26_3_011.php?code=26&ind_page=statables

151. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/yebrr-realizuye-130-proektiv-z-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu-v-ukrayini-v-2015-roc174006_.html

ДОДАТКИ

**Загальна кількість малих підприємств Львівської області, що впроваджували
інновації у 2005–2014 роках**

Роки	Підприємства, що впроваджували інновації	З них впроваджували:			
		інноваційну продукцію	інноваційні процеси	організаційні інновації	маркетинго ві інновації
2005 2007	72	47	48	14	18
2007 2009	81	49	60	18	18
2009 2011	78	46	63	11	13
2012- 2014	89	57	62	7	11

Таблиця 2

Кількість інноваційно активних малих підприємств та їх питома вага у загальній їх кількості у містах та районах Львівської області

Роки	2005	2013	2014	2005	2014	2005	2014
	Кількість інноваційно активних малих підприємств, одиниць			Питома вага інноваційно активних підприємств у загальній кількості малих підприємств, одиниць		Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	
Всього	17	44	90	6,2	16,4	219,8	475,7
м.Львів	12	25	37	11,3	22,0	146,2	291,5
м.Борислав	-	-	1	-	5,3	-	-
м.Дрогобич	1	4	5	14,7	27,3	45,3	34,3
м.Моршин	-	1	2	-	50,0	-	0,3
м.Новий Розділ	-	-	1	-	33,3	-	-
м.Самбір	-	-	-	-	-	0,5	-
м.Стрий	1	3	6	9,5	25,0	2,9	35,5
м.Трускавець	-	-	1	-	10,0	-	-
м.Червоноград	-	-	1	-	13,0	-	13,9
Райони							
Бродівський	-	-	2	-	21,4	0,9	1,1
Буський	-	1	3	-	27,3	-	13,3
Городоцький	-	-	2	-	4,2	-	28,9
Дрогобицький	-	-	1	-	14,3	-	-
Жидачівський	-	-	-	-	-	2,4	-
Жовківський	-	3	2	-	5,0	0,01	-
Золочівський	-	-	2	-	15,4	-	0,2
Кам'янка - Бузький	-	-	2	-	11,1	-	0,3
Миколаївський	-	-	-	-	-	-	-
Мостиський	-	-	-	-	-	-	-
Перемишлянський	-	-	-	-	-	-	-
Пустомитівський	1	4	7	3,3	28,9	6,0	24,2
Радехівський	-	-	3	-	20,0	0,6	0,5
Самбірський	-	-	1	-	11,1	-	14,8
Сколівський	-	-	2	-	11,1	0,1	-
Сокальський	-	-	-	-	-	-	-
Старосамбірський	-	-	-	-	-	0,3	-
Стрийський	1	-	3	8,3	16,7	12,2	0,5
Турківський	-	-	-	-	-	-	-
Яворівський	1	3	6	2,0	14,6	2,4	16,4

Таблиця 3

**Кількість інноваційно малих підприємств та підприємств, що реалізовували
інноваційну продукцію за видами економічної діяльності**

Роки	2005	2014	2005	2014
	Кількість інноваційно активних малих підприємств, одиниць		Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію, одиниць	
Всього	22	90	16	34
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-	-	-	-
Переробна промисловість	22	84	17	34
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	5	12	4	8
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	2	5	2	2
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	2	11	1	5
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1	-	-	-
Хімічна промисловість	2	2	-	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1	1	-	-
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-	1	-	-
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	-	9	-	4
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	-	6	-	3
Машинобудування	9	11	1	-
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-	3		2
Виробництво електричного устаткування	-	2		2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	-	5	6	1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	-	6	-	3
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	-	11	2	4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-	3	-	-
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	2	-	-

Таблиця 4

Обсяг реалізованої інноваційної продукції за видами діяльності

Роки	2005	2014
	одиниць	
Всього	185414,6	475735,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-	-
Переробна промисловість	185414,6	475735,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	36267,9	252993,0
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	2672,7	25465,0
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	18539,6	35632,9
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		-
Хімічна промисловість	-	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-	-
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-	-
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	-	25851,0
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	-	-
Машинобудування	-	-
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	3040,3	1088,5
Виробництво електричного устаткування		-
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	8009,7	4680,7
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	111748,9	15094,2
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	5135,5	6965,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-	-
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	-

Таблиця 5

Загальний обсяг витрат на інновації за видами економічної діяльності, тис.грн.

Роки	2005	2014
	одиниць	
Всього	41721,9	127527,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1761,0	-
Переробна промисловість	39960,9	127527,3
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	12388,2	85112,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	2411,9	709,8
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	9594,6	15923,8
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-	-
Хімічна промисловість	-	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-	-
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-	2610,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	-	-
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	-	-
Машинобудування	5225,3	-
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	733,5	3077,8
Виробництво електричного устаткування	2639,0	546,3
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	152,9	894,0
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	5338,9	14153,9
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	1476,6	1029,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-	2330,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	1138,7

Таблиця 6

**Загальний обсяг витрат на інновації та освоєння виробництва інноваційних видів
продукції у містах та районах Львівської області**

Роки	2005	2014	2005	2014
	Загальний обсяг витрат на інновації		Освоєно виробництво інноваційних видів	
Всього	41721,9	127527,3	81	83
м.Львів	24347,6	104007,3	57	54
м.Борислав		0,57	-	-
м.Дрогобич	12380,0	627,6	2	3
м.Моршин	-	71,3	-	-
м.Новий Розділ	-	535,7	-	1
м.Самбір	123,0	-	7	-
м.Стрий	87,9	1486,9	4	1
м.Трускавець	-	5,13	-	-
м.Червоноград	-	371,9	-	1
Бродівський	-	148,8	3	-
Буський	-	1452,4	-	1
Городоцький	-	-	-	-
Дрогобицький	-	9,1	-	-
Жидачівський	-	-	-	-
Жовківський	161,4	2,5	1	-
Золочівський	-	1683,9	-	-
Кам'янка - Бузький	-	766,7	-	1
Миколаївський	-	-	-	-
Мостиський	-	-	-	-
Перемишлянський	-	-	-	-
Пустомитівський	4413,8	13819,3	-	7
Радехівський	-	282,0	6	7
Самбірський	-	-	-	-
Сколівський	-	9,3	1	-
Сокальський	-	-	-	-
Старосамбірський	-	-	-	-
Стрийський	208,2	12,5	-	2
Турківський	-	-	-	-
Яворівський	-	2234,4	-	5

Таблиця 7

Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності у містах та районах

Роки	всього	У тому числі на			
		дослідження і розробки	придбання машин, обладнання та ПЗ	придбання інших зовнішніх знань	інші
		Тис. грн.			
2005	41721,9	4185,2	32316,1	3409,8	1810,8
2006	39851,6	4755,2	31894,2	955,1	2247,1
2007	149879,3	12202,6	126176,3	345,3	11155,0
2008	163164,2	6871,2	121643,8	33859,2	789,9
2009	116088,9	5778,5	100128,8	9959,2	222,4
2010	80865,0	5484,5	65410,3	9711,4	258,8
2011	96924,3	6780,2	86506,0	122,0	3516,1
2012	191312,6	8748,9	176949,8	147,5	5466,4
2013	167746,3	12645,7	148238,5	318,3	6543,8
2014	127527,3	16847,8	149875,6	219,2	52811,7

Таблиця 8

Кількість малих підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію

Роки	Всього	У тому числі	
		продукція нова для ринку	продукція нова для підприємства
2005	23	13	13
2006	26	13	16
2007	38	11	29
2008	35	8	28
2009	43	8	37
2010	39	7	36
2011	35	10	31
2012	34	11	28
2013	36	13	28
2014	42	10	35

Таблиця 9

Впроваджено нових технологічних процесів та освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах, за видами економічної діяльності

Роки	2005	2014	2005	2014
	Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць		Освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах, найменувань	
Всього	29	41	146	83
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1	-	-	-
Переробна промисловість	28	41	146	83
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	3	10	19	19
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів		5	49	1
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	1	7	-	10
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		-		-
Хімічна промисловість	1	-	7	-
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1	-	7	-
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів		-	-	4
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	-	3	-	9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	-	-	-	12
Машинобудування	15	-	26	-
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції		5	18	2
Виробництво електричного устаткування	-	1	-	9
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	-	2	7	1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	5	-	1	6
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	2	8	24	10
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-	-	21	-
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	-	-	-

Таблиця 10

Впроваджено нових технологічних процесів та освоєння виробництва інноваційних видів продукції у містах та районах

Роки	2005	2014	2005	2014
	Впроваджено нових технологічних процесів, од.		Освоєння виробництва інноваційних видів продукції, найменувань	
Всього	29	41	146	83
м.Львів	20	26	107	45
м.Борислав		-	-	-
м.Дрогобич	1	2	2	5
м.Моршин	1	1	-	-
м.Новий Розділ	-	1	-	1
м.Самбір	-	-	13	-
м.Стрий	1	3	6	5
м.Трускавець	-	-	-	-
м.Червоноград	-	1	-	2
Райони				
Бродівський	-	1	5	-
Буський	-	1	-	1
Городоцький		-	-	-
Дрогобицький		-	-	-
Жидачівський		-	-	-
Жовківський		-	1	-
Золочівський	1	1	-	-
Кам'янка - Бузький	1	1	-	1
Миколаївський	-	-	-	-
Мостиський	-	-	-	-
Перемишлянський	1	-	-	-
Пустомитівський	1	1	-	9
Радехівський	-	1	1-	7
Самбірський	-	-	-	-
Сколівський		-	2	-
Сокальський	-	-	-	-
Старосамбірський	-	-	-	-
Стрийський	1	-	-	2
Турківський	-	-	-	-
Яворівський	1	1	-	5

Таблиця 11

Використання об'єктів права інтелектуальної власності, одиниць

Роки	Використано винаходів	Використано корисних моделей	Використано промислових зразків	Використано раціоналізаторських пропозицій
2005	40	15	21	424
2006	50	21	31	259
2007	44	36	27	246
2008	43	40	22	236
2009	34	42	27	200
2010	31	29	23	161
2011	24	28	31	183
2012	19	17	19	144
2013	10	5	21	123
2014	10	7	29	117

Таблиця 12

Кількість підприємств, що реалізовували на експорт інноваційну продукцію

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств, що реалізовували на експорт інноваційну продукцію	8	10	12	11	9	10	13	14	13	12

Показники інноваційного розвитку малих підприємств Львівської області

Роки	Кількість інноваційно активних підприємств, одиниць	у % до загальної кількості підприємств	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.	у % до загального обсягу реалізованої продукції	Обсяг інноваційних витрат, млн. грн.	Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, одиниць	з них нових видів техніки	Кількість підприємств, що займалися	
									дослідженнями та розробками	придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення
2005	44	6,2	185,4	3,2	41,7	29	81	11	9	14
2006	62	8,4	233,0	3,1	39,9	4	71	5	8	23
2007	127	15,8	585,3	4,5	149,9	27	133	25	13	69
2008	101	12,1	345,0	2,5	163,2	31	97	10	11	46
2009	106	13,0	380,0	1,9	116,1	39	106	17	12	47
2010	102	13,4	249,3	1,6	80,8	44	82	25	6	44
2011	100	13,2	290,8	1,5	96,9	27	83	19	6	48
2012	101	13,4	427,8	2,1	191,3	32	81	17	9	53
2013	116	16,6	552,2	3,0	167,7	33	78	13	10	60
2014	129	16,4	475,7	2,1	127,5	41	83	12	11	60

Таблиця 2

Загальний обсяг витрат на інновації за джерелами фінансування, тис. грн.

	Всього	за рахунок коштів державного бюджету	коштів місцевих бюджетів	власних коштів	коштів інвесторів		кредитів	інших джерел
					вітчизняних	іноземних		
2005	41741,9	59,0	127	36547,0	46,5	-	6940,4	-
2006	39851,6	2400,0	28,7	31690,2	-	-	5732,7	-
2007	149879,3	26780,8	-	96121,3	3510,7	744,8	22721,7	-
2008	163164,2	4293,5	225,6	141458,3	1804,5	1,4	15380,8	-
2009	116088,9	2415,3	206,7	108505,2	1279,3	156,2	3526,2	-
2010	80824,5	463,6	76,3	60240,4	-	218,9	29067,4	-
2011	96884,4	507,2	-	98268,8	3085,4	5989,1	125,4	-
2012	191261,5	506,3	441,6	175151,0	-	-	11305,0	-
2013	167701,0	-	3851,7	143157,7	-	-	23826,5	24,9
2014	127457,5	-	100,8	119102,1	1452,7	-	17535,7	3744,5

Додаток В

Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника інноваційної активності малих підприємницьких структур регіону*

№	Області	Кількість ІАП (Nia)	Загальна кількість промислових підприємств	Кількість ІАП, які здійснювали НДДКР (N НДДКР)	Витрати на НДДКР ІАП, тис. грн. (ZNDDKP)	Загальний обсяг промислової продукції (у фактичних цінах), млн. грн. (Qz)	Освоєно виробництво нових видів продукції, найменувань (г звид)	Впроваджено нових технологічних процесів (Нм)	Загальна величина інноваційних витрат, тис. грн. (Dob)	Кількість найманих працівників за видами промислової діяльності, тис. осіб (П)	Обсяг відвантаженої інноваційної продукції, тис. грн. (Vn)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Вінницька	75	3246	7	776,9	14460,7	82	69	336997,4	84,0	17691,6
2	Волинська	36	1576	3	10758,2	6548,2	31	9	454934,5	54,6	24125,8
3	Дніпропетровська	70	9444	10	80075,1	111425,8	104	50	1212933,8	430,3	532400,7
4	Донецька	82	9818	14	71080,8	140895,4	132	74	798053,4	566,3	781868,1
5	Житомирська	37	3326	1	145,0	10082,1	16	18	44674,3	86,8	27367,3
6	Закарпатська	28	2445	1	1196,8	5711,0	11	9	39317,3	65,7	786,0
7	Запорізька	43	4666	11	19729,6	53151,9	132	134	163878,0	202,9	1053858,0
8	Івано-Франківська	92	3029	7	2182,5	11161,9	299	34	484542,9	75,0	169718,7
9	Київська	52	5724	5	1350,5	30481,2	75	29	155218,6	138,7	318220,8
10	Кіровоградська	39	2134	6	25723,3	7761,9	69	26	50661,8	58,2	307459,9
11	Луганська	67	4860	10	6809,1	58222,9	31	14	111093,5	261,5	1336627,8
12	Львівська	127	7142	8	7082,2	21681,4	152	56	211070,7	172,6	254112,1
13	Миколаївська	26	3751	7	182228,1	16879,3	44	29	426311,0	77,5	451730,0
14	Одеська	46	5837	8	9678,1	26275,7	46	26	189708,3	98,4	14092,2
15	Полтавська	64	3208	8	17684,8	39109,8	114	28	133105,4	130,8	144005,8
16	Рівненська	22	2146	7	2955,1	8985,3	22	8	21185,3	68,6	40809,0
17	Сумська	14	2127	9	11793,7	12366,6	256	78	72448,9	92,0	835429,2
18	Тернопільська	36	2180	4	7985,6	5158,7	73	9	48679,6	46,1	45167,7
19	Харківська	142	9278	28	62526,4	44611,3	197	760	439625,8	240,2	936723,9
20	Херсонська	29	2380	6	2177,4	8077,9	112	18	90048,2	53,2	95551,6
21	Хмельницька	25	2958	-	-	10108,0	14	14	1086021,6	76,9	2138,0
22	Черкаська	27	3423	13	4343,2	17968,2	41	20	68835,6	81,6	17856,8
23	Чернівецька	32	1801	3	347,7	3005,8	100	11	48146,7	38,2	72974,4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

24	Чернігівська	41	1762	4	7170,7	10476,6	46	29	156776,6	68,6	24644,1
25	м. Київ	180	20617	51	76353,0	114449,1	426	289	970915,4	166,6	921878,3
26	АР Крим	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	м. Севастополь	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Складено за матеріалами: 32

Додаток Д

Результати кількісної оцінки складників реалізованої частини інноваційного потенціалу регіону*

№	Області	Питома вага ІАП в їх загальній кількості, % ($N_{ia} / N * 100\%$)	Питома вага обсягу відвантаженої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, % ($V_p / Q_z * 100\%$)	Середня кількість нових видів промислової продукції, яка припадає на одне ІАП ($r_{звид} / N_{ia}$)	Середня кількість нових технологій, яка припадає на одне ІАП (H_m / N_{ia})	Середній розмір інноваційних витрат на одне інноваційно активне підприємство, тис. грн. ($D_{об} / N_{ia}$)	Рівень забезпечення фінансуванням НДДКР, тис. грн. ($Z_{нддкр} / N_{нддкр}$)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вінницька	2,31	0,12	1,09	0,92	4493,30	110,99
2	Волинська	2,28	0,37	0,86	0,25	12637,07	3586,07
3	Дніпропетровська	0,74	0,48	1,49	0,71	17327,63	8007,51
4	Донецька	0,84	0,55	1,61	0,90	9732,36	5077,20
5	Житомирська	1,11	0,27	0,43	0,49	1207,41	145,00
6	Закарпатська	1,15	0,01	0,39	0,32	1404,19	1196,80
7	Запорізька	0,92	1,98	3,07	3,12	3811,12	1793,60
8	Івано-Франківська	3,04	1,52	3,25	0,37	5266,77	311,79
9	Київська	0,91	1,04	1,44	0,56	2984,97	270,10
10	Кіровоградська	1,83	3,96	1,77	0,67	1299,02	4287,22
11	Луганська	1,38	2,30	0,46	0,21	1658,11	680,91
12	Львівська	1,78	1,17	1,20	0,44	1661,97	885,28
13	Миколаївська	0,69	2,68	1,69	1,12	16396,58	26032,59
14	Одеська	0,79	0,05	1,00	0,57	4124,09	1209,76
15	Полтавська	2,00	0,37	1,78	0,44	2079,77	2210,60
16	Рівненська	1,03	0,45	1,00	0,36	962,97	422,16
17	Сумська	0,66	6,76	18,29	5,57	5174,92	1310,41
18	Тернопільська	1,65	0,88	2,03	0,25	1352,21	1996,40
19	Харківська	1,53	2,10	1,39	5,35	3095,96	2233,09
20	Херсонська	1,22	1,18	3,86	0,62	3105,11	362,90

1	2	3	4	5	6	7	8
21	Хмельницька	0,85	0,02	0,56	0,56	43440,86	
22	Черкаська	0,79	0,10	1,52	0,74	2549,47	334,09
23	Чернігівська	2,33	0,24	1,12	0,71	3823,82	1792,68
24	Чернівецька	1,78	2,43	3,13	0,34	1504,58	115,90
25	АР Крим	-	-	-	-	-	-
26	м. Київ	0,87	0,81	2,37	1,61	5393,97	1497,12
27	м. Севастополь	-	-	-	-	-	-

*Складено за матеріалами: [32]

Додаток Е

Таблиця 1

**Вихідні дані для регресійного аналізу залежності кількості малих
інноваційно активних підприємств Львівської області від інституційного
середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки**

	Кількість малих інноваційно активних підприємств регіону, одиниць	Економічна свобода, бал	Вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності	Процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %	Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат в країні, % до попереднього року (у порівняних цінах)
	Y ₁	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
2005	44	54	5,6	16,3	114,9
2006	62	52	3,4	15,2	95,9
2007	127	51	3,3	15,6	151,1
2008	101	49	2,9	18,7	90,4
2009	106	46	2,6	20,3	59,0
2010	102	46	2,6	25,2	92,8
2011	100	46	4,1	26,5	170,3
2012	101	46,3	3,9	16,8	80
2013	116	46,3	3,7	17,8	83,3
2014	129	47,9	1,9	22,2	80,4

Таблиця 2

Регресійний аналіз
(вплив на кількість малих інноваційно активних підприємств, одиниць)

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,897591
R-квадрат	0,80567
Нормированный R-квадрат	0,650206
Стандартная ошибка	15,81291
Наблюдения	10

<i>Дисперсионный анализ</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	4	5183,36	1295,84	5,182363	0,050178
Остаток	5	1250,24	250,0481		
Итого	9	6433,6			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>
Y-пересечение	526,9898	152,4892	3,455915	0,018122	135,0038	918,9758
Економічна свобода, бал	-6,94934	2,731567	-2,54408	0,051636	-13,9711	0,072379
Вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності	-19,415	6,484088	-2,99425	0,030299	-36,0829	-2,74711
Процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %	-3,57485	2,021143	-1,76873	0,137172	-8,77036	1,620663
Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівняннях цінах)	0,432941	0,198278	2,183511	0,080755	-0,07675	0,94263

Таблиця 3

Вихідні дані для регресійного аналізу залежності обсягів реалізованої інноваційної продукції малих інноваційно активних підприємств Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки

	Обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону, млн. грн.	Обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у Львівській області, млн. грн.	Кількість податкових виплат на рік	Витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів	Кількість банків
	Y_2	X_5	X_6	X_7	X_8
2005	185,4	75,9	147	511	186
2006	233	72,5	147	511	193
2007	585,3	272,5	147	511	198
2008	345	296,7	147	544	175
2009	380	211,1	147	528	184
2010	249,3	139,3	135	476	182
2011	290,8	162,7	135	374	176
2012	427,8	280,6	135	375	176
2013	552,2	257,1	28	375	180
2014	475,7	219,8	28	7,3	163

Таблиця 4

Регресійний аналіз
(вплив на обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств
регіону, млн. грн.)

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,992614
R-квадрат	0,985283
Нормированный R-квадрат	0,97351
Стандартная ошибка	22,26466
Наблюдения	10

<i>Дисперсионный анализ</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	4	165937,9	41484,49	83,68615	9,1E-05
Остаток	5	2478,575	495,7151		
Итого	9	168416,5			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>
У-пересечение	-1501,52	200,4006	-7,49257	0,000669	-2016,66	-986,369
Обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у Львівській області, млн. грн.	1,401855	0,096941	14,46093	2,85E-05	1,15266	1,651049
Кількість податкових виплат на рік	-0,96975	0,255315	-3,79823	0,012651	-1,62605	-0,31344
Витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів	-0,43262	0,095623	-4,52425	0,006258	-0,67843	-0,18682
Кількість банків	10,44382	1,179887	8,851543	0,000306	7,410821	13,47681

Таблиця 5

Вихідні дані для регресійного аналізу залежності обсягів інноваційних витрат малих підприємств Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки

	Обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону, млн.грн	Капітальні інвестиції у Львівській області, млрд. грн.	Кількість бірж	Коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар	Дефіцит державного бюджету, % до ВВП
	У ₃	Х ₉	Х ₁₀	Х ₁₁	Х ₁₂
2005	41,7	5,44	467	8,4	1,8
2006	39,9	6,84	479	8,7	0,7
2007	149,9	9,87	499	9,1	1,4
2008	163,2	12,70	503	9,1	1,3
2009	116,1	8,38	531	9,1	3,9
2010	80,8	8,83	537	9,1	5,9
2011	96,9	12,11	537	7,9	1,8
2012	191,3	11,17	562	8,9	3,8
2013	167,7	9,82	574	8,7	4,5
2014	127,5	9,56	586	8,2	5

Таблиця 6

Регресійний аналіз

(вплив на обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону,
млн.грн.)

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,923471
R-квадрат	0,852798
Нормированный R-квадрат	0,735037
Стандартная ошибка	26,99095
Наблюдения	10

Дисперсионный анализ					Значимость
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>F</i>
Регрессия	4	21102,78	5275,696	7,24175	0,026038
Остаток	5	3642,556	728,5112		
Итого	9	24745,34			

	Коэффициенты	Стандартная ошибка	t-статистика	P- Значение	Нижние 95%	Верхние 95%
Y-пересечение	-1273,45	421,2306	-3,02317	0,02931	-2356,26	-190,646
Капітальні інвестиції у Львівській області, млрд. грн.	5,202418	6,381446	0,815241	0,452004	-11,2016	21,60645
Кількість бірж	1,472998	0,615579	2,392867	0,062167	-0,1094	3,055394
Коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар	71,5528	25,95914	2,756362	0,040007	4,822696	138,2829
Дефіцит державного бюджету, % до ВВП	-19,6908	11,77089	-1,67284	0,155219	-49,9488	10,56728

Таблиця 7

Вихідні дані для регресійного аналізу залежності обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки

	Обсяг витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах регіону, млн. грн.	Рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП	Валовий внутрішній продукт, % до 1990 р.	Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівняних цінах)
	Y_4	X_{13}	X_{14}	X_{15}
2005	6,9	46,5	62,7	115,0
2006	5,7	40,7	67,3	96,0
2007	22,7	38,2	72,6	151,1
2008	15,4	40,1	74,2	90,4
2009	3,5	45,2	63,3	59,0
2010	29,1	44	65,8	92,8
2011	0,1	78	69,3	170,3
2012	11,3	46	69,5	80,0
2013	23,8	51	105,7	83,3
2014	17,5	57	105,7	80,4

Таблиця 8

Регресійний аналіз
(вплив на обсяги витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах Львівської області, млн. грн.)

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,813078
R-квадрат	0,688481
Нормированный R-квадрат	0,462721
Стандартная ошибка	8,296545
Наблюдения	10

<i>Дисперсионный анализ</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	427,2476	142,4159	2,069016	0,20584
Остаток	6	412,996	68,83266		
Итого	9	840,2435			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>
У-пересечение	2,967661	17,69686	0,167694	0,872333	-40,335	46,27031
Рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП	-0,56008	0,286228	-1,95675	0,098136	-1,26045	0,140297
Валовий внутрішній продукт, % до 1990 р.	0,388679	0,188031	2,067096	0,084225	-0,07142	0,848775
Темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівняних цінах)	0,08367	0,09728	0,86009	0,422769	-0,15437	0,321706

Таблиця 9

Вихідні дані для регресійного аналізу залежності кількості впроваджених нових технологічних процесів на малих підприємствах Львівської області від інституційного середовища ділової активності в Україні за 2005-2014 роки

	Впроваджено нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону, одиниць	Вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення	Індекс сприйняття корупції, бал	Темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у Львівську область, %
	Y_5	X_{16}	X_{17}	X_{18}
2005	29	10,6	2,6	9,4
2006	4	9,2	2,8	13,8
2007	27	7,8	2,7	675,0
2008	31	5,5	2,5	114,8
2009	39	5,8	2,2	125,8
2010	44	6,1	2,4	112,8
2011	27	6,1	2,3	61,4
2012	32	4,4	2,6	118,5
2013	33	1,5	2,5	103,1
2014	41	1,3	2,6	124,2

Таблиця 10

Регресійний аналіз

(вплив на кількість впроваджених нових технологічних процесів на малих підприємствах Львівської області, одиниць)

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,853997
R-квадрат	0,668512
Нормированный R-квадрат	0,452768
Стандартная ошибка	8,902649
Наблюдения	10

Дисперсионный анализ					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значимость <i>F</i>
Регрессия	3	626,557	208,8523	2,635123	0,144263
Остаток	6	475,543	79,25716		
Итого	9	1102,1			

	Коэффициенты	Стандартная ошибка	t-статистика	P- Значение	Нижние 95%	Верхние 95%
У-пересечение	121,8043	42,31232	2,878695	0,028106	18,26976	225,3388
Вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення	-1,56174	1,030935	-1,51488	0,18058	-4,08435	0,960869
Індекс сприйняття корупції, бал	-33,241	17,3765	-1,91298	0,104275	-75,7598	9,277784
Темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у Львівську область, %	0,012119	0,015984	0,758184	0,477055	-0,02699	0,05123

Таблиця 11

**Вихідні дані для регресійного аналізу залежності кількості освоєних
виробництв інноваційних видів продукції на малих підприємствах
Львівської області від інституційного середовища ділової активності в
Україні за 2005-2014 роки**

	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону, одиниць	Обсяг реалізованої інноваційної продукції у Львівській області, млн. грн.	Частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП	Витрати часу на реєстрацію власності, днів	Економічна свобода, бал
	Y ₆	X ₁₉	X ₂₀	X ₂₁	X ₂₂
2005	81	343,4	0,713464	93	54
2006	71	423,6	0,641217	93	52
2007	133	1064,2	1,0366	93	51
2008	97	627,1	0,808475	93	49
2009	106	690,8	0,544668	93	46
2010	82	383,6	0,461508	93	46
2011	83	447,4	0,796681	164	46
2012	81	658,1	0,57	166	46,3
2013	78	849,5	0,38	149	46,3
2014	83	831,2	0,32	97	47,9

Таблиця 12

Регресійний аналіз

(вплив на кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції
на малих підприємствах Львівської області, одиниць)

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,961369
R-квадрат	0,92423
Нормированный R-квадрат	0,863613
Стандартная ошибка	6,720616
Наблюдения	10

Дисперсионный анализ					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значимость <i>F</i>
Регрессия	4	2754,667	688,6666	15,24723	0,005232
Остаток	5	225,8334	45,16668		
Итого	9	2980,5			

	Коэффициенты	Стандартная ошибка	t-статистика	P- Значение	Нижние 95%	Верхние 95%
Y-пересечение	183,8005	55,38357	3,318683	0,021039	41,43249	326,1685
Обсяг реалізованої інноваційної продукції у Львівській області, млн. грн.	0,041686	0,00981	4,249491	0,008096	0,016469	0,066902
Частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП	60,0243	11,97847	5,011014	0,004066	29,23265	90,81594
Витрати часу на реєстрацію власності, днів	-0,27584	0,083754	-3,29349	0,02163	-0,49114	-0,06055
Економічна свобода, бал	-2,6215	1,05542	-2,48384	0,055579	-5,33454	0,091547

Таблиця 13

Регресійні моделі залежності інноваційного розвитку малого підприємництва регіону від інституційного середовища ділової активності

Моделі	Рівняння регресії
Модель залежності кількості інноваційно активних малих підприємств	$Y_1 = 526,99 - 6,95x_1 - 19,42x_2 - 3,57x_3 + 0,43x_4; R^2=0,80567,$ де Y_1 – кількість інноваційно активних малих підприємств в Львівській області, од.; x_1 – оцінка економічної свободи, бал; x_2 – вартість витрат при реєстрації власності, % від вартості власності; x_3 – процентна ставка банків за кредитами у національній валюті, %; x_4 – темпи зростання загальної суми інноваційних витрат в країні, % до попереднього року (у порівнянних цінах).
Модель залежності обсягів реалізованої інноваційної продукції малими підприємствами	$Y_2 = -15015 + 1,40x_5 - 0,97x_6 - 0,43x_7 + 10,44x_8; R^2=0,985283,$ де Y_2 – обсяг реалізованої інноваційної продукції малих підприємств регіону, млн. грн.; x_5 – обсяг витрат підприємств на інноваційну діяльність у регіоні, млн. грн.; x_6 – кількість податкових виплат на рік; x_7 – витрати часу на отримання дозволів на будівництво, днів; x_8 – кількість банків.
Модель залежності обсягів інноваційних витрат малих підприємств	$Y_3 = -12735 + 5,20x_9 + 1,47x_{10} + 71,55x_{11} - 19,69x_{12}; R^2=0,852798,$ де Y_3 – обсяг інноваційних витрат малих підприємств регіону, млн. грн.; x_9 – капітальні інвестиції в регіон, млрд. грн.; x_{10} – кількість бірж; x_{11} – коефіцієнт відшкодування коштів при закритті бізнесу, центів/долар; x_{12} – дефіцит державного бюджету, % до ВВП.
Модель залежності обсягів витрат на інновації за рахунок кредитів	$Y_4 = 2,97 - 0,56x_{13} + 0,39x_{14} + 0,08x_{15}; R^2=0,688481,$ де Y_4 – обсяги витрат на інновації за рахунок кредитів на малих підприємствах регіону, млн. грн.; x_{13} – рівень тіньової економіки (метод витрати населення), % у ВВП; x_{14} – темпи росту валового внутрішнього продукту, % до 1990 р.; x_{15} – темпи зростання загальної суми інноваційних витрат, % до попереднього року (у порівнянних цінах).
Модель залежності кількості впроваджених технологічних процесів на малих підприємствах	$Y_5 = 121,8 - 1,56x_{16} - 33,24x_{17} + 0,012x_{18}; R^2=0,668512,$ де Y_5 – впроваджено нових технологічних процесів на малих підприємствах регіону, одиниць; x_{16} – вартість витрат при відкритті підприємств, % доходу на душу населення; x_{17} – індекс сприйняття корупції, бали; x_{18} – темпи росту прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) у регіон, %.
Модель залежності кількості освоєних виробництв інноваційних видів продукції на малих підприємствах	$Y_6 = 183,8 + 0,042x_{19} + 60,02x_{20} - 0,28x_{21} - 2,62x_{22}; R^2=0,92423,$ де Y_6 – освоєно виробництво інноваційних видів продукції на малих підприємствах регіону, одиниць; x_{19} – обсяг реалізованої інноваційної продукції регіону, млн. грн.; x_{20} – частка витрат на придбання машин та обладнання, які пов'язані з впровадженням інновацій, % у ВВП; x_{21} – витрати часу на реєстрацію власності, днів; x_{22} – економічна свобода, бал.

Затверджено

Голова Львівської обласної
державної адміністрації
_____ І. Сех
«__» _____ 2014 року

Затверджено

Голова Львівської обласної ради
_____ П. Колодій
«__» _____ 2014 року

Погоджено

Перший заступник голови
Львівської обласної державної
адміністрації

«__» _____ 2014 року

**Регіональна програма
розвитку малого і середнього підприємництва
у Львівській області на 2015 – 2016 роки**

Погоджено

Голова комісії з питань бюджету
та соціально-економічного
розвитку та комунальної
власності Львівської
обласної ради

_____ Я. Качмарик
«__» _____ 2014 року

Погоджено

Голова комісії з питань
інвестиційної та регуляторної
політики, ПЕК,
енергоефективності і розвитку
підприємництва Львівської
обласної ради

_____ Т. Федак
«__» _____ 2014 року

Директор департаменту
економічного розвитку,
торгівлі та промисловості
Львівської обласної державної
адміністрації

«__» _____ 2014 року

Погоджено

Директор департаменту фінансів
Львівської обласної державної
адміністрації

_____ О. Демків
«__» _____ 2014 року

Паспорт Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області на 2015 – 2016 роки (далі – Програма)

№ з/ п	Показники та учасники виконання Програми	
1	Ініціатор розроблення Програми	Департамент економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації
2	Юридичні підстави прийняття Програми	Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва», Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва Львівської області до 2020 року.
3	Розробник Програми	Департамент економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації
4	Відповідальний виконавець Програми	Департамент економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації
5	Учасники Програми	Департамент економічного розвитку, торгівлі та промисловості облдержадміністрації, галузеві департаменти облдержадміністрації, райдержадміністрації, виконкоми рад міст обласного значення, територіальні управління центральних органів виконавчої влади, громадські організації, асоціативні підприємницькі структури, місцеві галузеві ради, агенції регіонального розвитку.
6	Термін реалізації Програми	2015-2016 роки
7	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, тис.грн. всього	У межах кошторисних призначень

Директор департаменту

(П.І.Б.)

(підпис)

Відповідальний
виконавець Програми

(П.І.Б.)

(підпис)

Загальна частина

Програма спрямована на максимальне розкриття потенціалу розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області, на розв'язання проблем, що стримують розвиток малого і середнього підприємництва, зокрема: обмеженість доступу до фінансових ресурсів; підвищення ефективності діяльності центрів надання адміністративних послуг; низький рівень поінформованості суб'єктів малого і середнього підприємництва про порядок та умови провадження господарської діяльності; недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва.

Однією з основних умов подолання негативних тенденцій розвитку малого і середнього підприємництва є розроблення та здійснення комплексу заходів щодо розв'язання проблем, які перешкоджають подальшому поліпшенню бізнес-середовища. Розв'язання таких проблем належить до компетенції центральних та місцевих органів виконавчої влади, державних органів, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, органів місцевого самоврядування і потребує комплексного підходу, скоординованої діяльності на основі використання програмного методу.

Мета Програми

Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, підвищення економічних показників розвитку регіону, розвитку пріоритетних галузей економіки, забезпечення зайнятості різних соціально-гендерних груп населення шляхом заохочення суб'єктів господарювання до розвитку їх діяльності, спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого підприємництва, громадських об'єднань підприємців на розв'язання актуальних проблем, що стримують розвиток малого і середнього підприємництва.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Оптимальним варіантом розв'язання проблеми розвитку малого і середнього підприємництва є розроблення, затвердження та виконання Програми, що спрямована на реалізацію положень Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». Реалізація зазначеного варіанта дасть змогу спрямувати ресурси на розв'язання проблеми та підвищити рівень відповідальності державних органів влади за стан розвитку малого і середнього підприємництва.

Проблему передбачається розв'язати шляхом:

- дерегуляції господарської діяльності;
- реалізації державної регуляторної політики у сфері підприємництва;
- розширення можливостей доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до отримання кредитних ресурсів;
- надання підтримки інноваційно-орієнтованим суб'єктам малого і середнього підприємництва;
- сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва;
- розвитку соціальної відповідальності бізнесу, яка полягає в діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва, спрямованій на виконання на добровільних засадах зобов'язань перед суспільством;
- удосконалення системи професійної освіти, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- співпраці між державою, приватним сектором та громадськими об'єднаннями у сфері навчання підприємств;
- удосконалення системи інформаційної підтримки;
- проведення моніторингу умов провадження підприємницької діяльності;
- розширення шляхом підключення до роботи усіх суб'єктів надання адміністративних послуг, які включені в переліки для надання через ЦНАП та впровадження надання електронних послуг за посередництвом "Галереї послуг Львівської області".

Завдання і заходи

Завдання і заходи з виконання Програми, спрямовані на розв'язання проблеми та досягнення мети Програми, наведені в додатку.

Очікувані результати, ефективність виконання Програми

Виконання Програми дасть змогу:

У результаті виконання заходів Програми очікується досягнення таких показників на кінець дії Програми:

- зростання кількості суб'єктів малого і середнього підприємництва на 1,5%;
- створення близько 10 тис. нових робочих місць, в тому числі підвищити рівень зайнятості шляхом активного залучення жінок, молоді, осіб з обмеженими фізичними можливостями, осіб звільнених з військової служби у запас, безробітних, жителів сільської місцевості та малих міст, пенсіонерів до малого і середнього підприємництва;

- збільшення надходжень від діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва до Зведеного бюджету області до 37%;
- сприяння у створенні 2 бізнес-центрів, 1 технопарку, 2 лізингових центрів, 3 інвестиційно-інноваційних фондів і компаній та 2 аудиторських фірм;
- зменшити витрати коштів і часу суб'єктів малого і середнього підприємництва, пов'язані із започаткуванням та провадженням їх діяльності;
- виявити проблемні питання, що виникають під час надання адміністративних послуг, та підвищити якість надання адміністративних послуг;
- підвищити якість підготовки регуляторних актів шляхом урахування пропозицій підприємців під час розроблення регуляторних актів та залучення громадськості до обговорення проектів, що мають вплив на господарську діяльність;
- створити сприятливі умови для розв'язання економічних і соціальних проблем, поліпшити бізнес-клімат та створити позитивний імідж для залучення інвестицій, активізувати застосування фінансово-кредитних та інвестиційних механізмів;
- збільшити кількість суб'єктів малого і середнього підприємництва, що працюють на засадах соціальної відповідальності
- активізувати формування інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва.

Обсяги та джерела фінансування

Фінансування виконання заходів, передбачених Програмою, здійснюватиметься за рахунок коштів обласного та місцевих бюджетів за рішенням обласної ради та органів місцевого самоврядування, інших не заборонених законодавством джерел.

Обсяги фінансування окремих заходів, передбачених Програмою, уточнюються під час підготовки проектів обласного та місцевих бюджетів на відповідний рік з урахуванням конкретизації завдань за результатами виконання заходів у попередні роки.

Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2013 – 2015 роки

Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2013 – 2015 роки спрямована на реалізацію завдань Стратегії розвитку Львівщини до 2015 р. досягнення: Стратегічної цілі 1: “Львівська область – регіон сталого економічного й підприємницького розвитку” та Стратегічної цілі 3: “Львівська область – регіон високоосвічених людей, інноваційного потенціалу та технологічно розвинутих підприємств”.

Метою Регіональної програми інноваційного розвитку Львівської області на 2013 – 2015 роки є сприяння сталому економічному зростанню Львівської області через створення інституціональних та економічних передумов для активізації інноваційних процесів у малому та середньому підприємстві у Львівській області.

Основою моделі реалізації Програми є конструктивний діалог усіх зацікавлених сторін та ефективне партнерство «університет – промисловість – влада».

В рамках виконання заходів Програми планується:

- інтенсифікувати розвиток нових форм академічного підприємництва в університетах ВНЗ Львівської області: створення міжфакультетських лабораторій “від студента до підприємця” ; поширення практики центрів передового досвіду; створення в Національному Університеті «Львівська політехніка» і мультиплікація практики інноваційних офісів в університетах регіону;

- забезпечити розвиток інноваційної культури та академічного підприємництва у вищих навчальних закладах;

- запровадження навчальних програм з інновацій та підприємництва;

- організація фестивалів науки та інновацій для випускників середніх шкіл та коледжів;

- заохочення університетів та бізнес-шкіл до забезпечення на регіональному рівні підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів із питань управління інноваційною діяльністю;

- запровадження спільного навчання питанням інноваційного менеджменту керівників державних установ, керівників бізнес-компаній та представників неприбуткових організацій;

- підтримка впровадження інновацій у діяльність суб'єктів малого підприємництва у селі, зокрема у селянських (фермерських) господарствах (зокрема “зелений туризм”), із застосуванням кластерного підходу;

- сприяння розвитку інноваційного молодіжного підприємництва, особливо у малих містах та сільській місцевості;

- запровадження в університетах практики в наданні послуг (з інтенсивним використанням знань) промисловим підприємствам;

- утворення інтегральної науково-аналітичної команди, яка б об'єднувала представників освіти, науки, бізнесу та влади.

Проведено опитування спеціалістів, що працюють у сфері інноваційного бізнесу, інноваційних та природоохоронних технологій; керівників інноваційних підприємств, науковців.

Проведено 4 фокус-групи з представниками малого бізнесу у м. Львові (2 фокус-групи) та районах області (2 фокус-групи).

Проведено соціологічне дослідження та визначено перелік головних чинників, що впливають на інноваційну інфраструктуру та інноваційні малі підприємства.

Проведено опитування представників малих підприємств, які виробляють інноваційні продукти та які використовують їх у своїх галузях, а також керівників технопарків та державних службовців.

Для створення індустріальних парків у Львівській області за пропозиціями райдержадміністрацій відібрано 11 ділянок, з яких сформована карта. Основними районами для індустріальних парків визначено Броди, Буськ, Жидачів, Жовква, Радехів, Яворів та м. Новий Розділ.

Пошук і застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку - це вимога часу, умова раціонального використання наявних та на місцевому рівні ресурсів, оптимального задіяння потенціалу внутрішнього ринку, активізації ініціатив підприємництва та громадськості щодо ефективного ведення господарювання.

Найважливішим результатом сьогоднішніх обговорень питань інноваційного розвитку, повинно стати налагодження ефективного діалогу на рівні «держава-регіон-громада», оновлення механізмів та інструментів стимулювання розвитку регіонів, запровадження дієвих управлінських рішень.

✓ Інноваційні підходи до стимулювання регіонального розвитку потребують задіяння потенціалу **агентств регіонального розвитку**. На Львівщині активно працюють агенції регіонального розвитку Городоцького, Золочівського, Кам'янка -Бузького, Стрийського, Сокальського, Сколівського, Перемишлянського, Радехівського районів та в містах Дрогобич та Стрий.

Вони забезпечують ефективну співпрацю на рівні «влада-бізнес-громадськість» і створюють якісно нове інституційне середовище, сприятливе для вирішення нагальних соціально-економічних, культурних, екологічних та інших проблем територій.

Метою регіональної програми інноваційного розвитку Львівської області на період 2013 – 2015 рр. є сприяння сталому економічному зростанню Львівської області через створення інституціональних і економічних передумов для активізації інноваційних процесів у малому та середньому підприємстві у Львівській області.

Розроблення середньотермінових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня має базуватися на принципах: цілісності та взаємної узгодженості; випереджаючого розвитку; відповідності; гласності; попередження завдання шкоди довкіллю; оцінки

впливу на навколишнє середовище та залучення громадськості до процесу прийняття рішень; демократичного розвитку на засадах паритетності статей.

Основою моделі реалізації Програми є конструктивний діалог усіх зацікавлених сторін та ефективне партнерство «влада–наука–бізнес».

Завдання Програми та заходи щодо їх реалізації

Стратегічний напрям 1. Інноваційність як базовий принцип регіональних програм розвитку Львівської області в цілому так і засіб формування конкурентоспроможних районів, міст області.

Стратегічний напрям 2. Розвиток інноваційної культури та вдосконалення інноваційної інфраструктури – сприятливого середовища для створення підприємств та зростання передових технологічних секторів.

Стратегічний напрям 3. Просування екоінновацій: впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії та запровадження екологічно безпечних виробництв.

Стратегічний напрям 4. Формування політики сприяння інноваційній діяльності через створення сприятливого регуляторного середовища, відбір на конкурсних засадах регіональних інноваційних проектів, залучення в міжнародні інноваційні проекти та програми з розвитку інновацій, промоцію Львівщини як регіон інновацій та підприємництва.

Очікувані результати виконання Програми

1. Запровадження ваучерної програми, яка передбачає надання фінансової допомоги на конкурсних засадах консорціумам, до яких входять університети науково-дослідні інституції, інноваційні малі і середні підприємства, банки, агенції та асоціації підприємств, органи самоврядування та влади на замовлення інформаційних та консалтингових послуг при розробці регіональних інноваційних проектів (технопарків, наукових парків, інноваційних центрів та бізнес-інкубаторів і т.д.);

2. Часткове фінансування з бюджету області міжнародних програм технічної допомоги з розвитку інновацій та забезпечення

конкурентоздатності як регіону в цілому так і місцевого розвитку районів та міст зокрема;

3. В партнерстві з фінансовими інституціями області розробити інвестиційно-кредитних механізмів для Start-up, малих та середній підприємств здатних до швидкого зростання. Розглянути можливість створення венчурного фонду;

4. Розробка додаткових стимулів для комерціалізації досліджень та розвитку підприємництва.

Матриця SWOT-аналізу

1. Людські ресурси		2. Техніка і технологія	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
1. ...	1. ...	1. ...	1. ...
2. ...	2. ...	2. ...	2. ...
3. ...	3. ...	3. ...	3. ...
Можливості	Загрози	Можливості	Загрози
1. ...	1. ...	1. ...	1. ...
2. ...	2. ...	2. ...	2. ...
3. ...	3. ...	3. ...	3. ...
4. Інфраструктура		5. Фінансування	
Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
1. ...	1. ...	1. ...	1. ...
2. ...	2. ...	2. ...	2. ...
3. ...	3. ...	3. ...	3. ...
Можливості	Загрози	Можливості	Загрози
1. ...	1. ...	1. ...	1. ...
2. ...	2. ...	2. ...	2. ...
3. ...	3. ...	3. ...	3. ...

